

där skiftet kommit över det första stadiet, så att t. ex. karta och gränsfrågor äro klara, det böra komma i fråga att låta 5 kap. av nya lagen komma till användning. I övrigt synas de särskilda till skiftesberedningen hörande frågor vilka icke behandlats vid tiden för nya lagens ikraftträdande, kunna vinna handläggning enligt nya lagen utan att sådant varder ägnat att förorsaka vare sig svårigheter i proceduren eller fara för rättsförluster för delägarna. Emellertid må erinras att vid fastställelseprövning hänsyn icke synes böra tagas därtill, att, där prövning enligt nya lagen förekommit för meddelande av tillstånd till förrättningen, sådant tillstånd måhända icke skulle hava meddelats. Vad beträffar utläggande oberoende av delägarnas vilja av gemensamhetsskog, kan tvekan råda, huruvida sådan åtgärd må vidtagas vid skifte, som påbörjats före nya lagens ikraftträdande. Då emellertid bestämmelsen att förrättningsmännen skola behandla denna fråga i samband med tillståndsfrågan icke är av tvingande natur, synes hinder icke nödvändigtvis möta att spörsålet upptages i samband med frågan om undantag av mark från skiftet. Vad angår utläggande tvångsvis av gemensam ägolott för två eller flera delägare, lär deremot sådant knappast böra äga rum, där skiftet påbörjats före nya lagens trädande i kraft, utom såvitt åtgärden innefattar vägran av under skiftet ifrågasatt vidare klyvning. Vidkommande föreskrifterna i 1 kap. 21 § av nya lagen är att märka, att dessa föreskrifter, såsom berörande skiftesläggningen, synas böra komma till tillämpning där ej skiftet vid nya lagens ikraftträdande hunnit därhän att provisionell skiftesplan uppgjorts och blivit föremål för behandling enligt 92 § skiftesstadgan.

De i förevarande paragraf upptagna föreskrifterna innebära, med hänsyn till vad som stadgats rörande tillämpningen av 21 kap. i jorddelningslagen, vissa ändringar i gällande regler om behandlingen av jorddelningsärenden i stad och med stad i registreringshänseende likställt samhälle å landet. Såsom redan nämnts föreligger förslag till ändring i vissa delar av 5 och 6 kap. i lagen om fastighetsbildning i stad, för vilket förslag redogörelse skall lämnas i det följande.

2 §.

Denna paragraf återgiver med en förtydligande jämkning 2 § i 1920 års förslag. Vidkommande det föreslagna upphävandet av 12 kap. 5 och 6 §§ jordabalken hänvisas till 1920 års betänkande sid. 284. Anledningen till att deras upphävande föreslogs i sistberörda förslag var emellertid närmast den, att enligt det på sin tid riksdagen förelagda förslaget till lag om ägo gränser 3, 4 och 7 §§ i nämnda kapitel voro avsedda att försvinna, varför det ansågs lämpligt, att de i och för sig icke erforderliga 5 och 6 §§ i kapitlet jämväl finge upphöra att gälla. Vad 13 kap. jordabalken angår, äro 2, 3 och 4 §§ givetvis att anse såsom redan upphävd och 1 § har länge sedan förloreat all betydelse. Genom upphävandet av 1 kap. byggningsbalken försvinna de sedan länge föråldrade bestämmelserna om tegskifte ur lagstiftningen; att ej berörda kapitel tidigare även formellt upphävts torde hava sin förklaring

däri, att 1827 och 1866 års skiftesstadgor utfärdades av Kungl. Maj:t utan riksdagens medverkan. Föreskriften i 9 kap. 8 § av förslaget har ersatt 19 kap. 4 § i byggningsbalken utan saklig ändring. Kungl. cirkuläret den 15 juni 1766 har, såsom i 1918 års betänkande visats, avseende allenast å så-dan tvist om länsgräns, som äger civilrättslig innebörd; i den mån dylik tvist fortfarande kan tänkas förekomma, tillhör den enligt förslaget ägodelnings-rätts upptagande, jämför 1918 års betänkande sid. 432. I fråga om det partiella upphävandet av 8 § i 1805 års skogsordning hänvisas till 1920 års betänkande sid. 229. Ingen ändring har gjorts i föreskriften rörande delaktighet i sockenallmänning, ej heller i stadgandet om rätt för andra delägare än skiftessökanden att behålla sina andelar i samfällighet, om de så önska. I övrigt torde vid skifte av allmänning, varom nu är sagt, föreskrifterna i 13 kap. 13 § sista stycket av förslaget till lag om delning av jord å landet böra vinna tillämpning.

Vad beträffar upphävandet av brevet den 19 mars 1839 angående vissa föreskrifter rörande laga skifte i Gävleborgs län, hava 2 och 3 mom. uppenbarligen icke någon uppgift att fylla, sedan nya lagen trätt i kraft. Vad angår 1 mom. torde med hänsyn till den frihet med avseende å indelning i skifteslag, som öppnas genom stadgandet i 5 § i 1 kap. av förslaget till jord-delningslag, nämnda moment kunna utan avsaknad upphävas. Invändning här-emot har ej heller från något håll försports. Vidkommande kungörelsen den 18 februari 1859 har numera allenast föreskriften om vitsord till rubbning av storskifte praktisk betydelse, om man undantager bestämmelsen under 2 mom. b om tillåtet antal skiften m. m.; den förra föreskriften skall fortfarande äga giltighet enligt 7 § i förevarande förslag, och att det senare stadgandet bör bortfalla lär vara tydligt.

Beträffande särskilda ej uppräknade författningar, vilka genom nya lagen varda upphävda, må nämnas förordningen den 29 januari 1850 angående vägbyggnadsskyldigheten i vissa fall efter verkställda laga skiften ävensom kungörelsen den 10 maj 1867 angående viss tid, inom vilken kartor och skifteshandlingar skola av ordförande i ägodelningsrätt till lantmätare åter-ställas. Sistnämnda kungörelse torde, sedan nya lagen trätt i kraft, böra er-sättas genom annan i administrativ ordning utfärdad författning.

3 §.

Denna paragraf återgiver 3 § i 1920 års förslag. Närmare redogörelse för paragrafens innehåll torde icke erfordras.

4 §.

Denna paragraf motsvarar utan ändring 4 § i 1920 års förslag. För att mål skall anses hava undergått behandling, lär böra fordras något mer än en blott diarieföring; någon åtgärd i och för detsammes beredning synes böra hava vidtagits för att behandling skall kunna sägas hava förekommit. Om

den nya lagen tänkes träda i kraft exempelvis den 1 januari 1927 samt ordförande i ägodelningsrätt den 1 december 1926 överlämnat skifteshandlingar till överlantmätaren för teknisk granskning eller hänskjutit frågan om fastställelse av ägostyckning till ägodelningsrätten, skall sålunda prövning av skiftet och ägostyckningen tillkomma den gamla ägodelningsrätten. Har ordföranden däremot ännu den 1 januari 1927 icke vidtagit annan åtgärd med skiftet eller ägostyckningen än att han diariefört dem såsom inkomna ärenden, tillkommer det honom att med desamma taga befattning i egenskap av ägodelningsdomare i domsagan, att överföra dem till nyupplagt diarium samt att, där skäl finnes, hänskjuta prövningen av förrättningarna till domsagens nyinrättade ägodelningsrätt.

5 §.

Denna paragraf motsvarar utan ändring 5 § i 1920 års förslag. Där t. ex. gradering skett före nya lagens ikraftträdande, skall klagan över densamma, även där förrättningen avsett primärt skifteslag, föras genom besvär efter skiftets avslutande.

6 §.

Denna paragraf motsvarar utan förändring 6 § i 1920 års förslag. Särskild utläggning av paragrafens innehåll synes ej erforderlig.

7 §.

Beträffande denna paragraf hänvisas till statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden den 4 mars 1921.

8 §.

Genom brevet den 19 augusti 1823 har Kungl. Maj:t medgivit åbor å kronolotshemman att under vissa villkor till skatte inköpa dylika hemman, men samtidigt föreskrivit, att ifrågavarande hemman och lägenheter icke få efter försäljningen till skatte klyvas eller mindre delar och tillhörigheter därifrån avsöndras. Genom förordningen den 9 juli 1862 har — i 6 punkten — enahanda föreskrift meddelats beträffande kronolotshemman, vilka icke varda till skatte försålda. Avstyckning från nu omförmälda slags hemman är följaktligen icke tillåten.

9 §.

Denna paragraf motsvarar 9 § i 1920 års förslag. Beträffande i förhållande till berörda förslag förefintlig avvikelse hänvisas till lantmäteristyrelsens senast avgivna utlåtande ävensom till vad vid 1 kap. 14 § av förslaget till lag om delning av jord å landet anförts.

10 §.

Denna paragraf motsvarar 10 § i 1920 års förslag. Vid avstyckning får följaktligen, därest stamfastigheten eller någon avstyckningslott är att anse såsom tjänlig till jordbruk, i lagen avsedd ströäng icke utläggas så-

som särskild lott, utan skall sådan äng tilläggas till jordbruk tjänlig fastighet, antingen stamfastigheten eller fastighet, som genom avstyckningen bildas. Vill man utlägga ströäng såsom särskild avstyckningslott, må detta ske endast under de förutsättningar, som omnämnas beträffande avsöndring i lagen den 22 juni 1921.

11 §.

Denna paragraf motsvarar 11 § i 1920 års förslag. Ändring i förhållande till sistnämnda förslag har vidtagits med anledning av det av lantmäteristyrelsen över förslaget avgivna yttrande. Se i övrigt 1920 års betänkande sid. 285.

12 §.

Denna paragraf motsvarar 12 § i 1920 års förslag. I paragrafen har lämnats medgivande att låta verkställa utbrytningen av försålt område genom avstyckning. Hinder emot sistnämnda jorddelningsinstituts användande kan emellertid tänkas föreligga bland annat i överlåtelseavtalets innehåll.

13 §.

Denna paragraf motsvarar 13 § i 1920 års förslag; vidtagna ändringar avse vinnande av större tydlighet och fullständighet.

Förevarande förslag innehåller icke någon motsvarighet till 14 och 15 §§ i 1920 års förslag. Vad 14 § angår har densamma ersatts av 3 § i 9 kap. av förevarande förslag till jorddelningslag; vad 15 § vidkommer har den blivit överflödig till följd av bestämmelsen i 1 § rörande jorddelningslagens tillämpningsområde.

Förslag

till

L A G

om ändring i vissa delar av lagen den 12 maj 1917 (nr 269)
om fastighetsbildning i stad.

5 KAP.

2 §.

I denna paragraf har vidtagits allenast den ändring, att hänvisningen i femte stycket till föreskrifterna rörande annan lantmåteriförrättning än laga skifte utbytt mot hänvisning till vissa delar av lagen om delning av jord å landet.

3 §.

I denna paragraf har vidtagits allenast den ändring, att hänvisningen till vissa paragrafer i skiftesstadgan utbyts mot hänvisning till motsvarande föreskrifter i lagen om delning av jord å landet.

4 §.

I denna paragraf har företagits den ändring, som erfordras för uppnående av överensstämmelse med föreskrifterna i 19 kap. 9 § i förslaget till lag om delning av jord å landet.

10 §.

I denna paragraf har beträffande tredje stycket vidtagits den ändring, som erfordras dels med hänsyn därtill, att mål, varom i stycket är fråga, skola tillhöra ägodelningsrätts upptagande, dels ock för vinnande av överensstämmelse med motsvarande föreskrift rörande avstyckningsförrättning å landet.

13 §.

Första stycket av paragrafen i dess nuvarande lydelse har med viss jämkning, som nedan skall beröras, bibehållits och till detsamma har fogats föreskrift om meddelande av besvärshänvisning. Övriga delar av paragrafen, sådan den för närvarande lyder, hava ansetts böra utgå, med hänsyn därtill att bestämmelserna i 21 kap. 23 och 26 §§ samt 41 § första stycket i lagen om delning av jord å landet till följd av stadgande i 1 § av förslaget till promulgationslag skola äga motsvarande tillämpning jämväl i stad. Att i det fall, varom i 10 § sista stycket i förevarande kapitel sägs och vartill i 19 kap. av jorddelningslagen direkt motsvarighet icke förefinnes, besvärstiden skall utgöra trettio dagar från den dag, det överklagade beslutet gavs, torde med hänsyn till ovanberörda stadgande i 1 § av förslaget till promulgationslag samt 21 kap. 23 § i förslaget till jorddelningslag icke kunna vara föremål för tvivel. Detsamma gäller uppenbarligen även i fråga om det av de i andra stycket av 9 § i förevarande kapitel behandlade fall, vartill närmaste motsvarigheten är att finna i sista stycket av 18 § i 19 kap. av förslaget till delning av jord å landet. Att där besvär i nu avsedda fall äga rum, ägodelningsrättens ordförande i stad, som ej lyder under landsrätt, har att från förrättningsmannen infordra handlingarna rörande förrättningen, framgår av stadgande i förslaget till promulgationslag jämfört med 26 § första stycket i 21 kap. av förslaget till jorddelningslag.

I sakligt hänseende innebär förevarande förslag en förlängning av besvärstiden vid avstyckningsförrättning i stad från tjugu till trettio dagar, något som emellertid knappast lär vara ägnat att väcka betänkligheter.

Ytterligare en ändring i förhållande till gällande rätt innefattas däri, att stadgandet om skyldighet för förrättningsman att jämte handlingarna till vederbörande sakägare utgiva ett exemplar av kartan — för närvarande

upptaget i paragrafens första stycke — utgått. I stället har i 20 § föreskrivits skyldighet för förrättningsmannen att inom trettio dagar från det beslutet om fastställelse meddelats eller, i händelse talan mot beslutet får fullföljas, från den dag, detsamma vunnit laga kraft eller blivit genom slutligt utslag fastställt, till vederbörande sakägare utlämna ett exemplar av kartan. Härmed här man velat försäkra sig om att det exemplar av kartan, som till sakägarna utlämnas, städse kommer att vara försett med avskrift av det bevis om fastställelse, som, i överensstämmelse med vad därom är stadgat, tecknats å konceptkartan. Trygghet i förevarande avseende föreligger nämligen, på sätt förut framhållits, icke, då det, såsom för närvarande är fallet, är beroende på sakägares initiativ huruvida avskrift, varom nyss är sagt, varder tecknad å utlämnat exemplar av kartan.

14 §.

Den nuvarande 14 § har ansetts kunna till större delen helt och hållet utgå, då i fråga om fastställelse av avstyckningsförrättning i stad föreskrifterna i 40 och 41 §§ i 21 kap. av förslaget till lagen om delning av jord å landet skola äga motsvarande tillämpning. Emellertid må erinras om de särskilda föreskrifter, 1 § i förslaget till promulgationslag innehåller beträffande stad, som icke lyder under landsrätt.

Sista stycket av 14 §, sådan den för närvarande lyder, har ersatts genom 22 § i förevarande förslag. Föreskriften om åsättande av särskilt namn å avstyckat område saknar däremot motsvarighet i förevarande förslag; en bestämmelse av nämnda innehåll synes emellertid, i händelse sådan anses nödig, lämpligen kunna införas i förordningen med närmare föreskrifter om fastighetsregister för stad, varest i 8 § redan upptagits stadgande av liknande innebörd.

Vad angår 14 §, sådan den lyder i förslaget, må framhållas att stadgande om ägodelningsrätt i stad ansetts böra meddelas i 5 kapitlet, vadan följaktligen föreskriften härom från 6 kap., sådant detta för närvarande lyder, överflyttats till förstnämnda kapitel, varest den upptagits under nu förevarande paragraf. I sakligt hänseende har den ändring vidtagits i förhållande till gällande rätt, att rådhusrätt i stället för magistrat erhållit uppgiften att tjänstgöra såsom ägodelningsrätt i stad. Beträffande denna ändring hänvisas till lagrådets utlåtande. I stad, där rådhusrätten arbetar på flera avdelningar, är det således en av dessa, som har att fullgöra de ägodelningsrätten åliggande uppgifter. Vad beträffar ägodelningsdomarens göromål skola dessa enligt föreskrift i 15 § omhänderhavas av rådhusrättens ordförande, i mindre städer således av borgmästaren, i större av ordföranden å den avdelning av rådhusrätten, vilken fungerar såsom ägodelningsrätt. Att den sålunda föreslagna anordningen i praktiskt hänseende innebär åtskilliga fördelar, särskilt för de större städernas del, torde vara tydligt. Stad, som lyder under landsrätt, sorterar givetvis under ägodelningsrätten i den domsaga, staden i judiciellt

hänseende tillhör. Valmän för utseende av ägodelningsnämndemän väljas av staden såsom kommun enligt reglerna i 3 § i 21 kap. av förslaget till lag om delning av jord å landet, ehuru givetvis valmännen utses av allmänna rådstugan eller, där stadsfullmäktige finnas, av dessa. Någon begränsning av rösträtten till dem, som äga eller innehava jordbruksfastighet, kan naturligtvis icke komma i fråga. Detta lärer utan vidare följa av föreskrift i 1 § i förslaget till promulgationslag samt i 21 kap. 3 § andra stycket av förslaget till jorddelningslag.

15 §.

Denna paragraf i dess nuvarande lydelse har ersatts av föreskrifter i 41 § av 21 kap. i förslaget till jorddelningslag, vilka föreskrifter givetvis äro tillämpliga jämväl i fråga om avstyckning i stad. Beträffande paragrafen, sådan den lyder enligt förevarande förslag, hänvisas till det föregående.

20 §.

Paragrafen, sådan denna för närvarande lyder, har ersatts genom 21 §, vilken upptager samma bestämmelser. I 20 § hava i stället intagits föreskrifter om förrättningsmans skyldighet att till sakägare avlämna karta, beträffande vilka föreskrifter hänvisas till vad i det föregående anförts.

21 §.

Denna paragraf, sådan den för närvarande lyder, har tydligen förlorat sin betydelse i och med överflyttandet till ägodelningsdomaren, resp. ägodelningsrätten av befattningen med avstyckningsärenden. I stället för dess nuvarande innehåll hava i paragrafen enligt förslaget oförändrade upptagits de föreskrifter, vilka för närvarande återfinnas under 20 § i kapitlet.

22 §.

Denna paragraf, sådan den för närvarande lyder, har givetvis, så vitt angår dess första stycke, ersatts genom bestämmelserna angående överklagande av ägodelningsrätts beslut i avstyckningsmål. Vad återigen beträffar dess andra stycke, innebär förslaget, att den för närvarande förefintliga rätten för byggnadsnämnd att överklaga fastställelsemyndighetens beslut i avstyckningsmål bortfaller. Borttagande av byggnadsnämnds berörda befogenhet föreslogs redan i 1918 års betänkande, se detta sid. 441. Vad därstädes anförts äger fortfarande giltighet beträffande de fall — till antalet säkerligen de vida övervägande — då fastställelse meddelas å avstyckningsförrättning utan att besvär över förrättningen anförts, d. v. s. då beslutet om fastställelse icke tillika innebär avvisande av talan mot förrättningen. Jämväl i övrigt vill det synas som om klagorätt för byggnadsnämnd i mål, varom nu är fråga, utan skada kan undvaras. Det saknas ej tillfälle för byggnadsnämnden att såväl vid själva förrättningen som ock vid den prövning, vilken skall föregå beslut om

fastställelse, framföra de synpunkter, vilka byggnadsnämnden anser böra i ärendet beaktas, och det förefaller som om detta kunde vara tillräckligt. Att utöver det inflytande, vilket sålunda beretts byggnadsnämnd i avstyckningsärende, tillerkänna nämnden den rätt, vilken eljest tillkommer allenast sakägare i egentlig mening, nämligen att överklaga prövningsmyndighetens beslut, synes vara att gå väl långt. Det är ej troligt, att de erinringar, nämnden under avstyckningsärendes fortgång kan göra, icke varda, i den mån de äro befogade, föremål för tillbörligt beaktande, och klagorätt för nämnden torde vid sådant förhållande utan avsaknad kunna undvaras.

Beträffande förevarande paragraf, sådan den lyder enligt förslaget, innehåller den, såsom förut nämnts, de för närvarande i sista stycket av 14 § i 5 kapitlet upptagna bestämmelser.

Då förslag ej föreligger till ändring av lagstiftningen om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område, har i förevarande förslag icke upptagits någon motsvarighet till den i 1920 års förslag intagen 24 § i 5 kap. fastighetsbildningslagen.

6 KAP.

Såsom i inledningen till förslaget nämnes, har 3 § i detta kapitel ansetts böra utgå. Med hänsyn till föreskriften i 1 § första stycket av kapitlet jämförd med stadgandet i 3 kap. 2 § andra stycket sista punkten av förslaget till lag om delning av jord å landet, har nämligen förstnämnda paragraf synts vara överflödig.

5 §.

I denna paragraf har allenast gjorts den ändring, att hänvisningen till vissa paragrafer i skiftesstadgan utbyts mot hänvisning till motsvarande paragrafer i förslaget till lag om delning av jord å landet.

6 §.

I denna paragraf hava orden »eller om ägoutbyte mellan stadsjord och jord å landet» uteslutits. Beträffande den sålunda föreslagna ändringen hänvisas till 1918 års betänkande sid. 443. Emellertid må anmärkas, att vid den del av ägoutbytesförrättning, som utgöres av ägornas gradering, gode män städse skola närvara enligt vad som föreskrives i 2 kap. 1 § andra stycket i förslaget till lag om delning av jord å landet, vilken föreskrift givetvis skall tillämpas å ägoutbyte, varom ovan sägs.

11 §.

I 1 mom. av denna paragraf hava insatts två nya stycken, det tredje och det fjärde. Tredje stycket har tillkommit i ändamål att ernå överensstämmelse

med föreskriften i 20 kap. 3 § andra stycket i förslaget till lag om delning av jord å landet. Fjärde stycket tjäna samma ändamål. Att i fråga om talan emot samt fastställelse av förrättning för utbrytande av servitut, varom i förevarande paragraf är fråga, 21 kap. i förslaget till lag om delning av jord å landet skall äga tillämpning, följer av stadgande i 1 § i förslaget till promulgationslagen.

I detta sammanhang må anmärkas, att föreskriften i 3 § sista stycket samt i 5 § av 20 kap. i förslaget till jorddelningslag icke erhållit motsvarighet i fastighetsbildningslagen. Med hänsyn till den innebörd, begreppet skifteslag äger i fråga om jord i stad, lär nämnade förhållande icke vara ägnat att förvåna. Att göra de för landsbygden föreslagna bestämmelserna om bildande av gemensamhetsskog utan sammanhang med laga skifte tillämpliga för stad har ej heller ansetts böra komma i fråga, helst som bildande av dylik skog i sammanhang med skifte i stad svårligen kan tänkas förekomma.

Föreskriften i 12 §, sådan densamma för närvarande lyder, har enligt förslaget ersatts med stadgande i 14 § av 5 kapitlet. Förstnämnda paragraf har således ansetts kunna utgå. Detsamma är förhållandet med 13 §, vilken lär hava blivit överflödig med hänsyn till föreskrifterna i 21 kap. 40 § tredje stycket och 41 § andra stycket tredje punkten av förslaget till lag om delning av jord å landet ävensom i 1 § av förslaget till promulgationslag. I fråga om upphävandet av byggnadsnämnds klagorätt hänvisas till vad förut anförts beträffande avstyckning.

Beträffande promulgationsbestämmelserna hänvisas till vad i fråga om motsvarande föreskrifter till förslaget till lag om delning av jord å landet blivit anført.

Förslag

till

L A G

om ändrad lydelse av 6 § i förordningen den 16 juni 1875
(nr 42) angående lagfart å fång till fast egendom.

Ändring har föreslagits beträffande 3 mom. i oförmälda paragraf. Ändringsförslaget står i sammanhang med vad i 13 kap. 12 § sista stycket av förevarande förslag föreskrivits rörande rätt i vissa fall för delägare, att, på grund av åtkomsthandling, avseende upplåtelse av visst till gränserna bestämt område, erhålla ägolott åt sig utlagd; lagfart å fång, varom nu är sagt, synes

där på grund av fånget ägolott utlägges vid laga skifte, böra meddelas först sedan fastställelse av skiftet ägt rum. Att för de fall, där talan mot beslut om fastställelse av jorddelningsförrättning må föras, lagfart å fång till jord, som genom förrättningen utbrutits till särskild fastighet, bör beviljas först sedan beslutet vunnit laga kraft eller blivit genom slutligt utslag fastställt, lär vara uppenbart.

Givetvis bör vad sålunda stadgats icke äga tillämpning, där överlåtelse av område ägt rum före den dag, då nya lagen träder i kraft, samt med avseende å utbrytning av området jordavsöndringsinstitutet kommer till användning. Hänsyn härtill har tagits vid avfattandet av promulgationsbestämmelserna.

Förslag

till

L A G

om ändring i vissa delar av förordningen den 16 juni 1875
nr 42 s. 12) angående inteckning i fast egendom.

24 §.

I första stycket av 2 mom. av förevarande paragraf hava insatts orden »eller utfaller — — — fastighet häftar». Det sålunda gjorda tillägget har för-
anletts av föreskrifterna i 14 kap. 15 § andra stycket i förslaget till delning
av jord å landet, enligt vilket ersättningsbelopp, som i anledning av laga
skifte tillkommer delägare, i vissa fall skall fördelas mellan vederbörande
intekningsinnehavare.

36 §.

I 2 mom. av paragrafen hava insatts orden »eller att vid fördelning —
— — egendom häftar». Beträffande anledningen till det sålunda gjorda
tillägget hänvisas till vad ovan anförts.

37 §.

I 5 mom. har vidtagits den ändring, som betingas av avstyckningsinstitutets
införande å landet såsom ersättning för bl. a. jordavsöndringsinstitutet.

Förslag

till

L A G

om ändrad lydelse av 6 § i lagen den 18 oktober 1907 (nr 83) angående ryttare-, soldat- och båtsmanstörps befriande i vissa fall från ansvar för inteckningar i stamfastigheten.

I 6 § har vidtagits den ändring, som betingas av avstyckningsinstitutets införande å landsbygden såsom ersättning för bl. a. jordavsöndringsinstitutet.

Förslag

till

L A G

om ändrad lydelse av 5 § i lagen den 10 juli 1899 (nr 58) om ersättning av allmänna medel i vissa fall för skada, som förorsakats av ämbets- eller tjänsteman.

I 5 § av nämnda lag hava insatts orden »ersättningsbelopp — — — ned-satt». Beträffande anledningen till det sålunda gjorda tillägget hänvisas till 1918 års betänkande sid. 306.

Förslag

till

L A G

om ändrad lydelse av 7 § i lagen den 30 september 1904 (nr 48) om samäganderätt.

I oförmälda paragraf har vidtagits allenast den ändring, att uttrycken »hemmansklyvning» och »klyvning» utbyts mot »laga skifte».

Förslag

till

L A G

**om ändrad lydelse av 16 och 34 §§ i lagen den 5 juli 1907
(n:r 48) om enskilda vägar på landet.**

16 §.

I denna paragraf har vidtagits den ändring, att hänvisningen till vissa bestämmelser i skiftesstadgan utbyts mot hänvisning till motsvarande föreskrifter i förslaget till lag om delning av jord å landet.

34 §.

I denna paragraf hava insatts orden »och underhåll». Tillägget har föranletts av föreskrifterna i 9 § första stycket i 10 kap. av förslaget till lag om delning av jord å landet.

Förslag

till

L A G

**om säkerhet för utbekommande av vissa ersättningar i
anledning av laga skifte.**

Detta förslag är avsett att utsträcka de i lagen den 1 maj 1885 angående säkerhet för utflyttningsbidrag m. m. i anledning av laga skifte givna bestämmelser att gälla samtliga de ersättningar, vilka enligt förslaget till lag om delning av jord å landet kunna komma i fråga att gäldas av ägare av jord, som ingått i laga skifte. Särskild motivering för en dylik utsträckning synes icke vara av nöden. I formellt avseende har ansetts lämpligast, att berörda lag den 1 maj 1885 upphör att gälla samt ersättes av en ny lag, upptagande de sålunda föreslagna bestämmelserna.

Förslag

till

L A G**om sammanläggning i vissa fall av fastigheter å landet.****1 §.**

Denna paragraf motsvarar 1 § i 1920 års förslag samt 1 § i 1918 års förslag. Enligt 1918 års förslag tilläts sammanläggning av genom laga delning utbrutna ägolotter endast i det fall, att ägolotterna utbrutits vid samma förrättning, eller, med andra ord, gången av sammanläggningen måste vara motsatt gången av uppdelningen. Jämför 1918 års betänkande sid. 467. Denna inskränkning bortföll i 1920 års förslag; utbrutna ägolotter kunde med varandra sammanläggas oberoende av uppdelningens gång, dock att ägolotterna måste tillhöra ett och samma primära skifteslag. Mot den sålunda föreslagna utsträckningen av rätten till sammanläggning gjordes erinran av lagrådet i dess över sistberörda förslag avgivna yttrande, därvid lagrådet, på sätt jämväl tidigare i förevarande lagstiftningsärendet framhållits, påpekade att en dylik frihet vid sammanläggningsförfarandet kunde tänkas åstadkomma viss oreda i skifteslagsförhållandena. Se härom lagrådets yttrande. Det torde ej heller kunna förnekas att nämnda menliga påföljd kan i vissa fall inträda, därest förslag innefattande dylik större frihet till sammanläggning av utbrutna ägolotter varder upphöjt till lag. Å andra sidan synas praktiska hänsyn tala för en mindre snäv begränsning av rätten till sammanläggning i förevarande fall; de fördelar, vilka man genom sammanläggningsförfarandet avser att vinna, torde knappast i önskvärd utsträckning komma att inträda där ej rätten till sammanläggning göres i möjligaste mån fri. Jämför skrivelse av kolonisationskommittén, införd i 1920 års betänkande, sid. 349, jämte promemoria. De befarade olägenheterna i skifteslagshänseende, varom ovan talats, torde huvudsakligen göra sig gällande vid omdelningar, avseende sekundära skifteslag; det kan emellertid anses såsom föga sannolikt, att dylika omdelningar i större utsträckning komma att äga rum. I anslutning till vad ovan framhållits har vid utarbetandet av förevarande förslag synts riktigast att i nu omförmälda hänseende bibehålla 1920 års förslag i sakligt hänseende oförändrat.

Enligt sistberörda förslag tillåtes sammanläggning av, bland annat, delar av skilda jordeboksenheter, vilka ingå i ett skifteslag, som icke undergått laga delning. Motsvarande föreskrift har, bortsett från det medgivande till dylik sammanläggning, som stadgandet i sista stycket i paragrafen innefattar, icke upptagits i förevarande förslag; beträffande skälet härtill hänvisas till lagrådets yttrande. Sista stycket av paragrafen saknar motsvarighet i de

tidigare förslagen; i fråga om dess innehåll hänvisas till lagrådets utlåtande. Jämväl beträffande den omredigering, för vilken vissa delar av första paragrafen i 1920 års förslag vid överarbetningen gjorts till föremål, hänvisas till lagrådets yttrande. Att märka är, att enligt förslaget sammanläggning av fastighet, som bildats genom avsöndring eller avstyckning, med stamfastigheten icke är tillåten, med mindre stamfastighetens ägor utlagts genom laga delning. Undantag från denna regel äger rum allenast där stamfastigheten utgöres av hel jordeboksenhet samt i det fall, varom i sista stycket av förevarande paragraf sägs. Nu omnämnda regel framgår även av 3 § i förslaget.

2 §.

Denna paragraf motsvarar 2 § i 1920 års förslag samt 2 § i 1918 års förslag. De i förhållande till 1920 års förslag vidtagna ändringar äro av redaktionell natur. Liksom i 1920 års förslag saknas i förevarande förslag motsvarighet till sista stycket i 2 § av 1918 års förslag. Den i berörda stycke upptagna regel har ansetts icke stå väl tillsammans med den frihet i avseende å sammanläggning av fastigheter, som enligt förevarande förslag äger rum.

3 §.

Denna paragraf motsvarar 3 § i 1920 års förslag ävensom föreskrift i första stycket av promulgationsbestämmelserna till lagen om fastighetsbildning i stad. Beträffande i 1920 års förslag vidtagna jämkningar hänvisas till lagrådets yttrande.

4 §.

Denna paragraf återgiver 4 § i 1920 års förslag och 4 § i 1918 års förslag samt motsvarar föreskrift i 4 kap. 1 § andra stycket, sista punkten i lagen om fastighetsbildning i stad.

5 §.

Denna paragraf motsvarar 5 § i 1920 års förslag, föreskrift i 5 § av 1918 års förslag, ävensom föreskrift i 4 kap. 1 § andra stycket av lagen om fastighetsbildning i stad.

6 §.

Första stycket av denna paragraf motsvarar 6 § i 1920 års förslag, föreskrift i 5 § av 1918 års förslag ävensom föreskrift i 4 kap. 1 § andra stycket av lagen om fastighetsbildning i stad. Ett i förhållande till 1920 års förslag gjort tillägg är av redaktionell natur. Jämför 1920 års förslag sid. 299.

Andra stycket i paragrafen saknar motsvarighet i de tidigare förslagen. Med det i nämnda stycke upptagna stadgande må jämföras föreskriften i 11 § första stycket andra punkten av förevarande förslag. I regel torde väl i nu avsedda fall yttrande av förrättningslantmätare komma att bifogas ansökningen.

7 §.

Denna paragraf motsvarar 7 § i 1920 års förslag, första stycket av 6 § i 1918 års förslag samt 4 kap. 2 § första stycket av lagen om fastighetsbildning i stad. Beträffande sammanläggningsärendenas förläggande till skiftesdomstol, se 1920 års förslag sid. 297 och 300. Vid paragrafens avfattning har iakttagits, att jämväl fastighet, vilken icke motsvaras av bestämt område å marken, i vissa fall kan utgöra föremål för sammanläggning.

Sista stycket av paragrafen, vilket saknar motsvarighet i de tidigare förslagen, har insatts på grund därav, att den prövning av frågan om medgivande till sammanläggning av fastigheter, som med hänsyn till den s. k. norrländska uppsiktslagen i vissa fall varder erforderlig, enligt förevarande förslag förlagts till skiftesdomstolen eller dess ordförande.

8 §.

Denna paragraf motsvarar 8 § i 1920 års förslag ävensom 8 § i 1918 års förslag. I anslutning till vidtagna jämkningar må anmärkas, att sammanläggning av en avsöndrad lägenhet A, från vilken avgäld skall utgå till stamhemmanet, med en fastighet B tydligen icke bör hindras av den omständighet, att avgäld från A skall utgå, såvida nämligen fastigheten B jämväl utgör avsöndrad lägenhet. Jämför 1918 års betänkande sid. 473.

9 §.

Denna paragraf motsvarar 9 § i 1920 års förslag, 10 § i 1918 års förslag samt 4 kap. 3 § av lagen om fastighetsbildning i stad; närmare redogörelser för paragrafens innehåll synes icke erfordras.

Förevarande förslag upptager icke någon motsvarighet till stadgandet i 10 § av 1920 års förslag. Att ålägga ägodelningsdomaren såsom tjänsteplikt införskaffande av utredning i ett av enskild part anhängiggjort ansökningsärende synes icke lämpligen böra ifrågakomma.

10 §.

Denna paragraf motsvarar 11 § i 1920 års förslag. Beträffande vidtagna ändringar hänvisas till av lagrådets majoritet avgivet yttrande.

11 §.

Denna paragraf motsvarar 12 § i 1920 års förslag samt 6 § andra stycket i 1918 års förslag. Beträffande infordrande av yttrande från förrättningslantmätare, där sammanläggning sökes i sammanhang med laga skifte, må anmärkas, att där ansökningen, på sätt väl oftast torde komma att ske, åtföljes av dylikt yttrande, nytt utlåtande givetvis icke skall infordras, därest ej särskilda omständigheter sådant föranleda.

12 §.

Denna paragraf motsvarar 13 § i 1920 års förslag. Särskild redogörelse för paragrafens innehåll synes icke erforderlig.

13 §.

Denna paragraf motsvarar 14 § i 1920 års förslag, 7 § i 1918 års förslag, föreskrift i 4 kap. 2 § andra stycket av lagen om fastighetsbildning i stad samt 2 § första stycket i lagen den 8 november 1912 om sammanläggning av frälseränta med den fastighet, varav räntan utgår.

14 §.

Första stycket av denna paragraf motsvarar första stycket av 15 § i 1920 års förslag, 9 § i 1918 års förslag, föreskrift i 4 kap. 2 § andra stycket av lagen om fastighetsbildning i stad samt 2 § andra och tredje styckena av berörda lag den 8 november 1912.

Andra stycket av förevarande paragraf återger andra stycket av 15 § i 1920 års förslag. Jämför 1920 års betänkande sid. 301.

Med näst sista stycket av förevarande paragraf må jämföras sista punkten av 24 § andra stycket i 22 kap. av 1920 års förslag. Av 40 § fjärde stycket samt stadgande i 41 § andra stycket i 21 kap. i förslaget till lag om delning av jord å landet framgår, att fastställelse å avstyckningen i förevarande fall icke må meddelas.

Sista stycket av paragrafen har föranletts av den nya lagstiftningen om återköpsrätt till fast egendom. I fastighetsbildningslagen motsvaras detsamma av 3 kap. 3 § sista stycket.

Är hel fastighet föremål för återköpsrätt, är det givet, att den fastighet ej bör få ingå i sammanläggning utan medgivande av återköpsrättens innehavare. Har del av fastighet överlåtits för att sammanläggas med annan fastighet, måste givetvis säljaren anses hava i och med överlåtelsen medgivit, att den försålda ägovidden sammanlägges med köparens fastighet. För detta fall behövas således icke några särskilda bestämmelser. Emellertid kan enligt 19 kap. 1 § i förslaget till lag om delning av jord å landet ägare av fastighet låta avstycka viss del av fastigheten för att sammanläggas med annan honom tillhörig fastighet. För den händelse den fastighet, från vilken avstyckningen sker, är föremål för återköpsrätt, bör sammanläggning av det avstyckade området med den andra fastigheten tydligen icke få ske, med mindre medgivande till sammanläggningen lämnas av återköpsrättens innehavare. I anslutning till vad ovan anförts har sista stycket av 14 § i förslaget avfattats.

15 §.

Denna paragraf motsvarar 16 § i 1920 års förslag. De i nämnda förslag företagna jämkningar äro av huvudsakligen redaktionell natur. De sammanhånga med de i förslaget till lag om delning av jord å landet intagna bestämmelser rörande ägodelningsrätternas organisation.

Stadgandet i sista stycket saknar annan motsvarighet i 1920 års förslag än föreskrifterna i 17 §. Särskild motivering för detsamma synes icke erforderlig.

16 §.

Denna paragraf motsvarar 18 § i 1920 års förslag, 12 § i 1918 års förslag stadgande i 4 kap. 2 § andra stycket i lagen om fastighetsbildning i stad ävensom 8 § i ovannämnda lag den 8 november 1912.

17 §.

Denna paragraf återgiver utan förändring i sak 19 § i 1920 års förslag 13 § i 1918 års förslag samt motsvarar föreskrift i 4 kap. 2 § andra stycket i lagen om fastighetsbildning i stad.

18 §.

Denna paragraf motsvarar 20 § i 1920 års förslag, 14 § i 1918 års förslag samt föreskrift i 4 kap. 2 § andra stycket av lagen om fastighetsbildning i stad.

19 §.

Denna paragraf motsvarar 15 § andra stycket i 1918 års förslag samt så vitt angår andra stycket föreskrift i 21 § i 1920 års förslag.

Att överlantmätaren såsom förare av jordregistret måste erhålla kännedom om utgången av sammanläggningsärende, där förordnande om sammanläggning av fastigheter meddelats, är uppenbart. Då han avgivit utlåtande i ärendet, synes underrättelse om ärendets utgång böra lämnas honom, även där ansökningen icke bifallits.

Föreskriften i andra stycket av paragrafen må jämföras med 20 § i förevarande förslag.

20 §.

Denna paragraf motsvarar föreskrifter i 21 § i 1920 års förslag, i 15 § av 1918 års förslag, i 4 kap. 2 § andra stycket i lagen om fastighetsbildning i stad ävensom 9 § i ovannämnda lag den 8 november 1912.

21 §.

Denna paragraf saknar motsvarighet i de tidigare förslagen. Beträffande gällande rätts ståndpunkt i den i paragrafen behandlade fråga, lär det vara uppenbart att talan mot underrätts beslut i sammanläggningsärende får fullföljas i vanlig ordning. Att den, vars rätt beröres av ägodelningsdomares eller ägodelningsrätts beslut i sammanläggningsärende, bör äga rätt att fullfölja talan mot beslutet, synes givet. I fall, varom i 10 § i förevarande förslag sägs, torde talerätt mot beslutet icke kunna förmenas jordbrukskommission.

Förslag

till

L A G**om ändrad lydelse av 11 kap. 2 § jordabalken.**

Förevarande förslag innebär, att i andra stycket av 2 § i 11 kap. jordabalken insättes orden »eller där å landet — — — — — annan fastighet». Om således ägaren av fastigheten B till ägaren av fastigheten A säljer visst område av B för att sammanläggas med A, skall enligt förslaget ägaren av B icke åtnjuta säkerhet för köpeskillingen i det sålda området. Närmare motivering för förslaget lär icke vara erforderlig.

Förslag

till

L A G**om insändande till hovrätt av ägodelningsrätts protokoll, så ock av protokoll i mål eller ärende, som handlagts av ägodelningsdomare eller annan ordförande i ägodelningsrätt eller av överlantmätare.**

Förevarande förslag motsvarar 138 § skiftesstadgan, första punkten. Lagen den 26 mars 1915 innefattande vissa bestämmelser om insändande till hovrätt av underrätts dombok skall således tillämpas i fråga om ägodelningsrätts protokoll, så ock i fråga om protokoll i mål eller ärende, som handlagts av ägodelningsdomare eller ordförande i ägodelningsrätt i stad eller, jämlikt 21 kap. 41 § tredje stycket i lagen om delning av jord å landet, av överlantmätare. Härvidlag är att märka, att mål angående fastställelse av laga skifte eller avstyckning givetvis böra, vare sig besvär över skiftet eller avstyckningen anförts eller icke, anses såsom mål angående delning av jord samt följaktligen upptagas i det exemplar av skiftesmyndighetens dombok eller protokoll, som skall insändas till vederbörande hovrätt. Detsamma gäller protokoll över förrättningar, om vilka i 20 kap. 1, 3, 5 och 8 §§ i förslaget till lag om delning av jord å landet sägs. Dombok och protokoll, varom nu är fråga, lär böra i sin helhet till hovrätten insändas.

Förslag

till

L A G

**om ändrad lydelse av 2 § 11:o i lagen den 26 maj 1909
(nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.**

Förslaget innebär, att från de i 2 § 11:o i lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt uppräknade mål bortfalla mål om avsöndring från fastighet under enskild äganderätt eller stadgad åborätt, mål om avstyckning av område, som ej ingår i tomtindelning, samt mål om tillstånd till ägostyckning. För den händelse, jämlikt äldre lagbestämmelse, talan i mål, om vilket nu är sagt, fullföljes hos Konungen i statsdepartement, skall det emellertid givetvis tillkomma regeringsrätten att handlägga målet. Stadgande här- om har meddelats i övergångsbestämmelserna.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 4 januari 1926.

Närvarande: Justitierådet **SVEDELIUS**, regeringsrådet **PALMGREN**, justitierådet **CHRISTIANSSON**, justitierådet **HÖGSTEDT**.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 21 augusti 1924, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen avsedda ändamål inhämtas över upprättade förslag till

- 1) lag om delning av jord å landet;
- 2) lag om vad iakttagas skall i avseende å införande av lagen om delning av jord å landet;
- 3) lag om ändring i vissa delar av lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad;
- 4) lag om ändrad lydelse av 6 § i förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egendom;
- 5) lag om ändring i vissa delar av förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom;
- 6) lag om ändrad lydelse av 6 § i lagen den 18 oktober 1907 angående ryttare-, soldat- och båtsmanstorps befriande i vissa fall från ansvar för in-teckningar i stamfastigheten;
- 7) lag om ändrad lydelse av 5 § i lagen den 10 juni 1899 om ersättning av allmänna medel i vissa fall för skada, som förorsakats av ämbets- eller tjänsteman;
- 8) lag om ändrad lydelse av 7 § i lagen den 30 september 1904 om sam-äganderätt;
- 9) lag om ändrad lydelse av 16 och 34 §§ i lagen den 5 juli 1907 om en-skilda vägar på landet;
- 10) lag om säkerhet för utbekommande av vissa ersättningar i anledning av laga skifte;
- 11) lag om sammanläggning i vissa fall av fastigheter å landet;
- 12) lag om ändrad lydelse av 11 kap. 2 § jordabalken;
- 13) lag om insändande till hovrätt av ägodelningsrätts protokoll så ock av protokoll i mål eller ärende, som handlagts av ägodelningsdomare eller annan ordförande i ägodelningsrätt eller av överlantmätare; samt
- 14) lag om ändrad lydelse av 2 § 11:o i lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Genom särskilda Kungl. Maj:ts på föredragning av chefen för justitiedepartementet nedannämnda dagar fattade beslut hade följande framställningar blivit till lagrådet överlämnade för att tagas i övervägande vid avgivande av det genom remissen den 21 augusti 1924 infordrade utlåtandet, nämligen

den 5 december 1924: en av Lars Olsson i Kinsta m. fl. jordägare i Söderala socken till chefen för justitiedepartementet ingiven skrivelse den 1 december 1924, däri de hemställt, att i ny skifteslagstiftning måtte införas vissa bestämmelser rörande skiftesvitsord;

den 13 februari 1925: en av lantmäteristyrelsen med underdånig skrivelse den 30 januari 1925 överlämnad utredning angående beräknande vid skiftesförrättningar av ersättning mellan delägare för odling, hävd och minskad avkastning m. m.;

den 18 juni 1925: en av lantmäteristyrelsen till Kungl. Maj:t ingiven skrivelse den 8 juni 1925, däri styrelsen hemställt om vissa ändringar i ovan nämnda förslag till lag om delning av jord å landet;

den 20 juli 1925: en från länsarkitekten i Stockholms län Edvin Stenfors till justitiedepartementet inkommen skrivelse med förslag till vissa ändringar i gällande bestämmelser angående ägostyckning m. m. jämte däröver av lantmäteristyrelsen, överståthållarämbetet och länsstyrelserna avgivna underdåniga utlåtanden;

den 13 november 1925: en av lantmäteristyrelsen till Kungl. Maj:t ingiven framställning den 7 februari 1924, däri styrelsen hemställt om vissa ändringar i lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad, ävensom däröver av byggnadsstyrelsen och fastighetsregisterkommissionen avgivna underdåniga utlåtanden; samt

den 21 november 1925: en av ordföranden hos de inom justitiedepartementet tillkallade sakkunniga för revision av gällande lagstiftning om stadsplan och tomtindelning m. m. revisionssekreteraren Michaël Ehrenborg avgiven promemoria angående ovan omförmälda förslag till lag om delning av jord å landet, såvitt rörde städerna och de stadsliknande samhällena.

Ifrågavarande lagförslag, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av hovrättsrådet Bertil Wieselgren, med undantag av förslagen till lag om sammanläggning i vissa fall av fastigheter å landet och till lag om ändrad lydelse av 11 kap. 2 § jordabalken, vilka föredragits av generaldirektören Gustaf Greffberg.

I anledning av förslagen avgåvos följande yttranden av lagrådet och dess särskilda ledamöter.

Lagrådet:

Sedan de av den s. k. jordstyckningskommissionen år 1920 avgivna förslagen till lag om delning av jord å landet m. fl. därmed sammanhängande författningar granskats av lagrådet, som den 4 oktober 1922 avgav utlåtande.

Bihang till riksdagens protokoll 1926. 1 saml. 31 häft. (Nr 38.)

såvitt angick förslagens huvudgrunder, hava dessa förslag inom justitiedepartementet undergått överarbetning. Vid denna överarbetning — därvid till en början upprättades ett preliminärt utkast till lagförslag i ämnet, över vilket utkast lantmäteristyrelsens yttrande inhämtades, — hava de erinringar, lagrådet eller dess flesta ledamöter i berörda utlåtande framställt, i regel iakttagits. I vilka huvudsakliga hänseenden de överarbetade förslagen i det skick, samma förslag den 21 augusti 1924 remitterades till lagrådet, skilja sig från jordstyckningskommissionens motsvarande förslag, framgår av departementschefens yttrande till statsrådsprotokollet samma dag jämte den vid protokollet fogade promemorian.

Det granskningsarbete, som i anledning av nämnda remiss av lagrådet i dess nuvarande sammansättning företagits, har omfattat de remitterade lagförslagens såväl huvudgrunder som detaljer. På sätt här nedan avgivna yttranden utvisa, har lagrådet funnit sig böra hemställa om åtskilliga ändringar i och tillägg till de föreslagna stadgandena. I vissa avseenden, som icke i nämnda yttranden närmare berörts, har lagrådet funnit det tveksamt, huruvida den ståndpunkt, de remitterade förslagen därutinnan intaga, borde godkännas. Detta gäller i synnerhet den nu likasom i förslagen av år 1918 och 1920 föreslagna sammanslagningen av de nuvarande jorddelningsformerna ägostyckning och jordavsöndring till ett gemensamt institut, avstyckning, ävensom den likaledes från de tidigare förslagen upptagna bestämmelsen om överflyttande från de allmänna domstolarna till ägodelningsrätterna av rågångstvister och vissa andra mål, vilka äga sammanhang med laga skifte eller annan jorddelningsförrättning. Med hänsyn särskilt därtill, att stadgandena härutinnan blivit principiellt godkända i utlåtandet den 4 oktober 1922, har lagrådet emellertid funnit sig böra lämna förslagen i dessa delar utan erinran.

Förslaget till lag om delning av jord å landet.

1 kap.

Rubriken.

Lagrådet:

Genom orden »om äldre delnings bestånd» har angivits, att i kapitlet meddelas bestämmelser om villkoren för rätt att erhålla laga skifte å ägor, som tidigare varit föremål för delning. Däremot lämnas här ingen antydning, att jämväl frågan om rätt till skifte å förut odelad jord behandlas i kapitlet. Denna ofullständighet skulle försvinna, om — med anslutning till ordalagen i motsvarande kapitelöverskrift i gällande skiftesstadga — i senare delen av rubriken i stället angäves, att kapitlet handlar om rätt att söka och erhålla laga skifte. En dylik allmän formulering täcker samtliga stadganden om skiftesvitsord, evad den jord, varom fråga är, blivit förut delad eller icke, och gör

överflödig en särskild erinran i rubriken därom, att i kapitlet behandlas frågan om äldre delnings bestånd.

1 §.

Lagrådet:

Mot den i första stycket givna definitionen å laga skifte har av lantmäteristyrelsen anmärkts, att orden »på mätning och uppskattning grundad» icke på ett uttömmande sätt återgiva förfaringssättet i lantmäteritekniskt avseende. I anledning härav och då nämnda ord icke torde vara erforderliga för ett tydligt utmärkande av vad med laga skifte förstås, synas de böra uteslutas.

Vid formuleringen av den i andra stycket lämnade förklaringen av uttrycket förfång såsom liktydigt med minskning i värde å fastighet utöver vad för varje särskilt fall må vara medgivet synes av ordalagen att döma uppmärksamheten närmast hava varit riktad å de stadganden i förslaget, där i fråga om vissa åtgärder, vilka ingå såsom moment i ett laga skifte eller understundom kunna företagas utan samband med sådant, föreskrives, att de få vidtagas allenast om det kan ske utan att medföra förfång. Detta bestyrkes ock av den vid remissprotokollet fogade promemorian, i det de exempel, som däri anföras på fall, där dylik värdeminskning är medgiven (1 kap. 19 § andra stycket, 8 kap. 2 § och 13 kap. 2 § andra stycket), alla hänföra sig till särskilda åtgärder av omförmälda slag.

Uttrycket förfång förekommer emellertid även i definitionen å laga skifte i paragrafens första stycke. Jämväl då uttrycket, såsom där är fallet, hänför sig till resultatet av ett laga skifte i dess helhet, synes den i andra stycket givna förklaringen kunna äga tillämplighet. Då det stadgas, att laga skifte skall ske utan någon delägares förfång, torde detta innebära, att varje ägolott skall — för att begagna ett av lagrådet i utlåtandet den 4 oktober 1922 använt uttryckssätt — »utgå ur skiftet med lika värde som den hade vid dess intagande i skiftet» eller med andra ord utan minskning i värde. Härvid må dock beaktas, att detta värde icke nödvändigtvis måste ligga i fastigheten såsom sådan utan i vissa i lagen särskilt angivna hänseenden kan redovisas med tillgodohavanden av annat slag, nämligen fordringar, som enligt verkställd likvid tillkomma fastigheten i ersättning för utflyttning, odling o. d. Även i avseende härå må man vara berättigad tala om en av lagen för särskilda fall medgiven minskning i fastighets värde, vilken icke är att be-teckna som förfång.

Skall i detta sammanhang givas en förklaring av uttrycket förfång, synes med hänsyn till vad nu anförts densamma böra avse detta uttryck i såväl ena som andra sammanställningen. För att bestämmelsen otvetydigt må erhålla sådan allmän karaktär, bör en omredigering ske, därvid åt bestämmelsen torde kunna givas ungefärligen den avfattning, att skifte sker utan någon delägares förfång, då skiftet för fastighet, som ingår däri, icke länder till minskning i värde utöver vad i vissa avseenden föranledes av särskilda stadganden

i förevarande lag, och att, därest eljest i lagen såsom villkor för viss åtgärd är stadgat, att åtgärden kan ske utan förfång, därmed avses, att åtgärden icke medför dylik påföljd för fastighet, som beröres av åtgärden. I senare punkten lärers förfånget icke böra hänföras allenast till delägare. Såsom framgår exempelvis av 1 kap. 22 §, kan det nämligen stundom gälla prövning av fråga om förfång för fastighet, som ej tillhör skifteslaget och vars ägare således icke i egentlig mening kan betecknas som delägare däri.

Den föreslagna avfattningen av tredje stycket synes kunna giva anledning till den missuppfattningen, att sämjevis delad jord ej enligt förslaget skulle vara direkt hänförlig till oskiftad jord. Anses av praktiska skäl ett stadgande av här avsedda innehåll böra bibehållas, torde därför en omredigering böra ske.

2 §.

Lagrådet:

Vid klyvning av hemman eller hemmansdel har ofta uppstått fråga, om och i vad mån stadgandet i 78 § skiftesstadgan, att all skifteslagets mark skall i skiftet ingå, innebär, att i förrättningen skall intagas jämväl hemmanets eller hemmansdelens andel i samfällighet, däri även andra äga del, och att för sådant ändamål först skall föranstaltas om skifte å denna samfällighet mellan delägarna däri. Såsom allmän regel torde kunna anses gälla, att sådan lott måste utbrytas och ingå i klyvningen, för att fastställelse å denna skall kunna erhållas, förutsatt dock att samfälligheten ej är att hänföra till undantag för delägarnas gemensamma behov, i vilket fall uppdelning därav i dylikt sammanhang skulle sakna fog.

Att någon ändring i vad sålunda vunnit tillämpning skulle vara åsyftad genom remitterade förslaget, har man så mycket mindre skäl att antaga, som motsatsen tydligt uttalas i motiven till 1918 års förslag (s. 158) och något härifrån avvikande uttalande icke gjorts i motiven till de senare förslagen. Det kan dock befaras, att en annan slutsats skulle kunna dragas av vissa uttryck i de nu föreslagna stadgandena, särskilt den i 2 § förekommande definitionen å skifteslag såsom varande *område*, vilket lagligen *ensamt för sig* kan göras till föremål för laga skifte, sammanställd med att under 2 i samma paragraf till skifteslag hänföres *ägolott*, vilken vid lagligen gällande lantmåteriförrättning *utlagts* inom ursprungligt skifteslag. Till undvikande av dylikt befarat missförstånd hemställs om sådan ändring av 2 § att, i huvudsaklig överensstämmelse med vad i tidigare förslag varit fallet, första stycket inledes med orden »Laga skifte förrättas å skifteslag. Till skifteslag äro att hänföra».

Tillika kan ifrågasättas, om ej genom ett direkt stadgande uttryck borde givas åt den regel, som, på sätt ovan angivits, får anses vara i förslaget godtagen att gälla i förevarande hänseende. Härvid bör beaktas, att med undantag för gemensamt ändamål synes i detta hänseende böra jämnställas

sådant avskilt vattenområde, varom förmüles i 7 § första stycket. Stadgandet kunde måhända lämpligen åstadkommas medelst ett tillägg till 6 § av innehåll att, där skifteslag, som i 2 § under 2 avses, äger andel i samfällighet, vilken icke är att hänföra till undantag för gemensamt ändamål och icke utgör jämlikt 7 § första stycket avskilt vattenområde, skall, innan laga skifte å skifteslaget verkställes, dess andel i samfälligheten, där så lagligen kan ske, utbrytas för att tillsammans med skifteslagets övriga ägor i skiftet ingå.

Vilken ställning en genom avsöndring tillkommen fastighet rätteligen intager vid laga skifte å stamfastigheten, ensam eller i förening med andra fastigheter, är ej i skiftesstadgan tydligt utsagt, något som ock i praxis lett till viss osäkerhet. Ej heller i remitterade förslaget återfinnes någon allmän bestämmelse i detta ämne beträffande fastigheter, tillkomna genom avsöndring eller avstyckning. Särskilda regler äro visserligen givna rörande bland annat rätt för dylika fastigheters ägare att påkalla eller medverka till laga skifte å skifteslag, däri fastigheterna ingå, men i vilka fall de skola anses ingå i ett skifteslag, är ingenstädes i lagtexten direkt uttalat. En uttrycklig regel härutinnan till ledning vid lagtillämpningen synes dock synnerligen önskvärd, helst fastigheter av ifrågavarande slag enligt förslaget i flera avseenden erhållit en annan och mera självständig ställning vid dem berörande skiftesförrättningar än hittills varit fallet.

Genom avsöndring och avstyckning torde vara avsett att, såvitt rör kontrahenterna d. v. s. ägarna av stamhemmanet och lägenheten inbördes, erhålla en för framtiden bestående reglering av ägoförhållandena. Det synes icke böra förutsättas, att å någondera sidan finnes tanke på eller intresse av en ny eller förändrad ägoanordning kontrahenternas fastigheter emellan med ty åtföljande rubbning av läge eller gränser. Någon förändring härutinnan bör icke heller kunna föranledas därav att sedermera ifrågakommer delning av stamhemmanet, lika litet som en delning av lägenheten bör hava någon inverkan i detta hänseende. Fastigheterna böra således för framtiden vara att betrakta som skilda skifteslag, och anledning saknas att indraga den avsöndrade eller avstyckade lägenheten i ett å stamhemmanet företaget skifte. Därvid torde dock av andra skäl få från nu antagna regel göras undantag för det fall, att avsöndringen eller avstyckningen skett från hel by eller annat ursprungligt skifteslag av dess samfällda mark. Vid ett blivande laga skifte å skifteslaget i dess helhet torde den sålunda tillkomna fastigheten ej kunna betraktas som helt utomstående utan böra, såsom dock belägen inom skifteslagets rågång, i likhet med all annan sådan jord ingå i skifteslaget, låt vara att med tillämpning av särskilda därom givna föreskrifter något rubbande av lägenheten ej behöver förekomma.

Ovan angivna huvudregel bör emellertid gälla endast det fall, att skifte ifrågakommer å stamfastigheten ensam för sig. Skulle däremot laga skifte företagas å ett större skifteslag, däri stamfastigheten ingår blott som en del, ställer

sig saken annorlunda. Då är nämligen ej längre fråga allenast om de ursprungliga kontrahenternas intressen emot varandra, utan det har tillkommit anspråk från utomstående rättsägares sida — övriga skiftesdelägares — vilka anspråk ej böra lida intrång i följd av den skedda avsöndrings- eller avstyckningsåtgärden, däri de ej tagit del, lika litet som en föregående klyvning av stamfastigheten skulle öva inverkan å deras rätt vid skiftet. Gent emot berörda anspråk bör tydligen den genom avsöndring eller avstyckning tillkomna fastigheten ej hava en mera tryggad ställning än stamfastigheten själf och måste därför liksom denna ingå i skiftet.

Därest man nu vill i lagtexten giva uttryck åt de regler, som ovan antytts och vilka lära överensstämma med det remitterade förslagets innebörd i denna del, synes så kunna ske genom ett tillägg till 2 § av innehåll att fastighet, som bildats genom avsöndring eller avstyckning, skall, där stamfastigheten utgör skifteslag, som under 2 eller 3 sägs, anses icke ingå i detta skifteslag.

Huvudregeln i sista stycket andra punkten rörande arten av det skifteslag, som uppstår genom sammanläggning av fastigheter, vilka själva utgöra skifteslag, lärer innebära, att den genom sammanläggningen uppkomna fastigheten skall anses såsom skifteslag tillhörande den av de i första stycket under 1 och 2 angivna grupper, till vilken de i sammanläggningen ingående fastigheterna äro att hänföra. Då denna mening icke med erforderlig tydlighet framgår av de använda ordalagen, bör en omredigering vidtagas.

4 §.

Lagrådet:

Den plats ifrågavarande stadgande erhållit i förslaget synes kunna föranleda den uppfattningen, att här avsedda ägor, vilka i kameralt avseende höra till hemman i annat skifteslag än det, inom vilket de äro belägna, icke heller i skifteslagshänseende äro att betrakta såsom del av sistnämnda skifteslag, ehuru de under vissa förutsättningar skola intagas i skifte, som övergår det samma. Innebörden i stadgandet skulle då vara, att ett särskilt skifteslag bildas genom sammanförande av främmande ägor med det skifteslag, som i första hand avses med skiftet. Ett visst stöd för riktigheten av denna uppfattning synes också kunna hämtas av den omständigheten att i laga skifte, som omfattar fastighet, till vilken äga av här avsett slag i kameralt avseende hör, jämväl den särskilda inom annat skifteslag belägna ägan måste intagas. Av 10 och 13 §§ i förevarande kapitel framgår emellertid, att ägare till vissa av de ägor, varom i 4 § är fråga, nämligen utjordar och urfjällar, under där angivna förutsättningar kunna påfordra laga skifte å det skifteslag, där ägorna äro belägna. Det torde ligga i sakens natur, att vitsord till skifte icke tillkommer annan än delägare i skifteslaget. Förslagets mening måste därför antagas vara, att ägare av dylika utjordar och urfjällar i denna sin egenskap äro skiftesdelägare och att ifrågavarande ägor i skifteslagshänseende ingå i

det skifteslag, inom vilket de ligga. Men är detta förhållandet, följer av regeln i 6 §, att de vid skifte å detta skifteslag skola ingå i förrättningen, såvitt ej särskilt undantag göres för dem. Vad som bör stadgas angående de i 4 § omförmälda ägorna är således, att de icke skola intagas i skiftet annat än i den mån sådant erfordras för beredande av lämplig ägoanordning och detta syfte ej kan vinnas genom ägoutbyte. Ett dylikt stadgande bör emellertid icke hava sin plats före 6 §. Den naturliga platsen för detsamma synes vara i eller invid 21 §, enligt vilken vissa andra delägare under angivna förutsättningar kunna på enahanda sätt befrias från skyldigheten att med sin mark ingå i skiftet.

I enlighet med det nu anförda hemställas om ändring i förslaget.

5 §.

Lagrådet:

Stadgandet i denna paragraf skiljer sig från de tidigare förslagen därutinnan, att såsom villkor för sammanförande av flera skifteslag eller områden av olika sådana till ett skifteslag icke uttryckligen upptagits, att de skifteslag, varom fråga är, skola samtidigt skiftas. Av den remissprotokollet bifogade promemorian framgår emellertid, att någon saklig ändring icke avsetts; i promemorian betonas tvärtom, att sammanföringsåtgärderna icke få vidtagas, med mindre det är avgjort, att skifte å vart och ett av de särskilda skifteslagen skall komma till stånd. Att så bör vara förhållandet följer också av den princip, som ligger till grund för såväl nuvarande skifteslagstiftning som förslaget, nämligen att skifte ifrågakommer allenast om yrkande därom framställts av behörig delägare i skifteslaget. Till undvikande av missförstånd bör dock uttrycklig bestämmelse om villkoret för lagrummets tillämplighet i förevarande fall icke saknas. Med hänsyn till den av lantmäteristyrelsen gjorda anmärkning, som föranlett uteslutandet av de äldre förslagens stadgande härutinnan, torde emellertid bestämmelsen, som erfordras både i punkt 2 och i punkt 3, kunna inskränkas till en erinran att de skifteslag, varom fråga är, skola skiftas.

6 §.

Lagrådet:

I anledning av en av lagrådets flesta ledamöter vid granskningen av motsvarande paragraf i 1920 års förslag gjord hemställan har i det remitterade förslaget inrymts en bestämmelse (10 kap. 6 §), varigenom möjliggjorts att vid skifte av vattentäckt område, som är för delägarna samfällt, undantaga fisket såsom gemensamt. Till frågan, huruvida rätten att sälunda utesluta fiske från delning bör begränsas till det fall, att det vattentäckta området är för delägarna samfällt, vill lagrådet återkomma under sistnämnda lagrum. Förslagets mening är emellertid att, då undantagande av fisket icke sker, skifte av vattentäckt område skall inbegripa delning av rätten att fiska därå. Väl må det, såsom i promemorian framhållits, kunna anses ligga i sakens natur

att den, som vid skifte får sig med äganderätt tilldelad viss del av vattentäckt område, jämväl skall äga på sätt i lag är medgivet nyttja vattnet å den honom sålunda tillskiftade delen av området. Med hänsyn till den i förevarande avseende i fråga om rätten till fiske hittills hos oss rådande rättsuppfattningen synes dock förslaget mening i denna del, såvitt angår fisket, böra tydligt utsägas. Detta synes lämpligen kunna ske genom ett tillägg till förevarande paragraf.

Angående ifrågasatt ytterligare tillägg till paragrafen hänvisas till vad av lagrådet under 2 § här ovan yttrats.

7 §.

Lagrådet:

Bestämmelsen i första styckets första punkt synes innebära, att därest vid skifte två eller flera i skifteslaget ingående vattentäckta områden lämnats oskiftade eller — vad därmed i detta sammanhang jämnställt — med stöd av äldre lag skiftats endast i avseende å områdenas nyttjande till fiske, dessa områden skola icke vart för sig utan allenast tillsammans bilda ett skifteslag. Bestämmelsen innefattar således i själva verket ett undantag från vad eljest enligt stadgandet i 2 § under 3 gäller eller att varje särskilt område, som vid lantmäteriförrättning undantagits för gemensamt ändamål eller eljest lämnats oskiftat, *kan* utgöra ett skifteslag för sig. Åt innebörden av stadgandet, sådan den ovan angivits, synes böra givas ett direkt uttryck i lagtexten. Härvid bör iakttagas, att bestämmelsen icke behöver innehålla någon föreskrift därom, att de oskiftade vattentäckta områdena samtliga skola ingå i det tilltänkta skiftet; detta följer nämligen direkt av innehållet i 6 §.

Vad i denna första punkt stadgats bör uppenbarligen gälla, även om det skifte, vid vilket skifteslagets vattentäckta områden lämnats oskiftade, varit av annat slag än *laga* skifte. Den begränsning i stadgandets giltighetsområde, som gjorts därigenom att i stadgandets början talas endast om sådant skifte, bör följaktligen bortfalla.

Då i andra punkten av samma stycke föreskrives, att visst vattentäckt område må under angivna förutsättningar uteslutas från skiftet, lär härmed icke vara avsett, att området undantages för gemensamt ändamål, utan meningen i stället vara, att området avskiljes från skifteslaget och skiftet således kommer att omfatta allenast övriga oskiftade vattenområden. För detta sätt att ordna saken tala onekligen vissa praktiska skäl, och mot detsamma synes i och för sig intet vara att erinra. Med hänsyn därtill att på annat ställe i förslaget (10 kap. 7 §) uttrycket »uteslutas från delningen» begagnas i en annan betydelse än den ovan angivna, synes emellertid en omredigering av nu förevarande stadgande till mera tydligt utmärkande av den åsyftade innebörden vara att förorda.

8 §.

Lagrådet:

De uttryck, som i förevarande paragraf begagnats för angivande av företag, varigenom sankta eller vattentäckta ägor blivit torrlagda, hava, såsom motiven till 1920 års förslag giva vid handen, valts med hänsyn till den i vattenlagen använda terminologien i fråga om marks torrläggning. Att märka är emellertid, att i vattenlagen ordet vattenreglering betecknar dels företag, som samtidigt avser beredande av ökad möjlighet att utnyttja vattenkraft och torrläggning av mark, och dels reglering av vattnets avrinning ur sjö eller annan vattensamling eller i vattendrag uteslutande i förstnämnda syfte, samt att regleringsföretag, varmed åsyftas endast marks torrläggning, i vattenlagen går under benämningen vattenavledning. Ehuru väl en vattenreglering i vattenlagens mening i regel lär vara ett relativt stort företag, är det ingalunda säkert, att en reglering, även om densamma delvis har till syfte torrläggning av mark, beträffande verkningarna i detta avseende kan jämnställas med en större vattenavledning. Att i förevarande sammanhang tala om ett med vattenreglering jämförligt större vattenavledningsföretag synes därför vara i viss mån oegentligt. Då i vattenlagen likasom förut i dikningslagen såsom ett särskilt slag av vattenavledning omnämnes sänkning eller uttappning av sjö, torde det bäst stämma överens såväl med den bestämmelse i skiftesstadgan, som ifrågavarande paragraf i förslaget avser att ersätta, som med vattenlagens terminologi, om här begagnas uttrycket sjösänkning eller annat företag, avseende torrläggning av mark i större omfattning. Ett särskilt omnämnande av vattenreglering och invallning erfordras då icke.

Justitierådet Högstedt:

I 3 § 3 mom. skiftesstadgan talas om, att hinder för där avsedda torrlagda ägors ändamålsenliga brukande har sin grund däri, att vid förut verkställt enskifte eller laga skifte ägorna erhållit en för deras hävdande såsom åker olämplig indelning eller delvis lämnats oskiftade. Då nu i förslagets 8 § omnämnes allenast det hinder för brukningen, som föranledes av den vid tidigare delning åt ägorna givna indelningen, men däremot icke det hinder, som uppkommit därigenom, att en del av ägorna icke medtagits i den förra delningen, torde detta bero därpå, att jämväl de ägor, som lämnats oskiftade, kunna betraktas så till vida indelade som de, uttryckligen eller tyst, avsatts såsom en för delägarna gemensam ägolott. Även om det ej kan sägas innebära en oegentlighet att i detta sammanhang giva uttrycket indelning en dylik mera vittomfattande betydelse, är det emellertid, med hänsyn därtill att med förevarande stadgande avses att reglera omfattningen av det skifteslag, som till följd av torrläggningen må underkastas laga skifte, av vikt att stadgandet oförtydligt giver vid handen, att i skifteslaget må intagas jämväl den del av de torrlagda ägorna, som icke förut skiftats. På grund härav hemställer jag, att stadgandet i anmärkta avseendet avfattas i överensstämmelse med skiftesstadgans ovannämnda bestämmelse.

9 §.

Lagrådet:

Att en begränsning av den hittills fria rätten att erhålla skifte å förut oskiftade ägor är av behovet påkallad, därom torde numera enighet råda. Olika meningar hava däremot gjort sig gällande, huru långt man i detta avseende bör gå. I sitt yttrande den 4 oktober 1922 förordade lagrådet, att rätten till skifte i detta fall gjordes beroende allenast av det allmänna villkor, att varje fastighet, som uppkommer vid jorddelningen, skall vara ägnad att användas för det ändamål, vartill den är avsedd. Det remitterade förslaget torde vara avsett att härutinnan huvudsakligen överensstämma med den sålunda uttalade meningen, mot vilken i princip intet synes vara att erinra. Den formulering, som valts för villkorets angivande, kan emellertid knappast anses så tydlig som önskvärt vore. Varje ägolott, som vid skiftet utlägges, skall enligt förslaget kunna lämpligen bestå såsom särskild fastighet eller eljest varda för hushållning ändamålsenlig. Särskilt innebörden av sistnämnda uttryck synes dunkel. Av de motiv, som innehållas i den remissprotokollet bifogade promemorian, framgår, att med förslaget härutinnan avses att giva en särskild föreskrift för det fall, att fråga är om delning av en för två eller flera primära skifteslag gemensam samfällighet. De ägolotter, som vid sådan delning utläggas, bliva nämligen icke självständiga fastigheter, utan införlivas med de resp. skifteslagen, vilket särskilt utsagts i andra stycket av 2 §. Innebörden av bestämmelsen i denna del synes vid sådant förhållande vara den, att ägolotten kan på varaktigt sätt erhålla ändamålsenlig användning tillsammans med den fastighet, till vilken den lägges. Motsvarande formulering torde till vinnande av större tydlighet kunna begagnas även i förra delen av bestämmelsen. Då, såsom av promemorian jämväl framgår, andra omständigheter än ägolottens egen storlek och beskaffenhet, nämligen skifteslagets belägenhet, ortens näringsförhållanden och utvecklingsmöjligheter m. m., skola hava inflytande på prövningen, huruvida ägolotten är sådan, som med bestämmelsen avses, bör en erinran härom givas i lagtexten. Med iakttagande av vad nu anmärkts synes villkoret lämpligen kunna formuleras ungefär sålunda, att för en var delägare kan utläggas ägolott, som med avseende å storlek och beskaffenhet samt med hänsyn jämväl till övriga föreliggande förhållanden prövas kunna på varaktigt sätt erhålla ändamålsenlig användning såsom särskild fastighet eller, där skifteslaget utgör samfällighet för två eller flera ursprungliga skifteslag, tillsammans med den fastighet, till vilken den lägges.

Förutsättningen för att ett skifte skall komma till stånd är givetvis, att yrkande därom framställes, men det synes mindre lämpligt att, på sätt här skett, jämnställa denna självfallna förutsättning med det materiella villkoret för skiftet. En jämkning i avfattningen torde därför böra vidtagas. Motsvarande jämkning bör ske även i vissa efterföljande paragrafer.

I andra stycket har såsom villkor för skifte i där avsedda fall stadgats,

att hinder icke möter i följd av grunderna för bestämmelserna i första stycket. Åt den åsyftade meningen, eller att nämnda bestämmelser skola även här äga tillämplighet, bör givas ett tydligare uttryck.

10 §.

Lagrådet:

I 10 § första stycket är beträffande utjord, som icke lyder under hemman. tillagt »och med skifteslaget har sammanblandade ägor». Innebörden av detta uttryck synes ej vara fullt klar. Orden torde vara direkt hämtade från 7 § i gällande skiftesstadga. Enligt dennas 1 § förstås med laga skifte »oskiftade eller ock redan skiftade men sammanblandade ägors utbrytning» etc. Sammanblandade ägor nämnas där såsom ett slag av redan skiftade ägor i motsats till oskiftade. Då vidare i 3 § 1 mom. såsom förutsättning för erhållande av laga skifte å skifteslag, som förut undergått teg- eller storskifte, stadgas, att jorden därigenom blivit lagd i flera skiften, torde därmed just vara angivet vad i skiftesstadgan avses med uttrycket sammanblandade ägor.

Nu är att märka att, medan 7 § skiftesstadgan avser jämväl och i främsta rummet sådana skifteslag, som undergått teg- eller storskifte, föreliggande paragraf i förslaget hänför sig allenast till skifteslag, som ej förut genom lantmäteriförrättning delats, d. v. s. där ägorna äro samfällade eller helt eller delvis sämjedelade. Och för detta fall torde förutsättningen att ägorna äro sammanblandade i den mening ovan angivits icke äga tillämplighet. Det bör ock uppmärksammas, att förslaget i 13 §, som innehåller stadgande om behörighet att påkalla laga skifte å redan delat skifteslag, icke uppställer något motsvarande villkor beträffande utjord av ovan angivet slag, ehuru sådant där snarare kunde tänkas få praktisk betydelse, ävensom att i intet av de tre äldre förslagen anmärkta uttrycket återfinnes.

Lagrådet hemställer fördenskull, att orden »och med skifteslaget har sammanblandade ägor» måtte, såsom obehövligen och möjligen även vilseledande. här utgå.

I andra stycket av förevarande paragraf tillerkännes under viss förutsättning ägare av för alltid avsöndrad lägenhet ävensom ägare av utjord eller urfjäll, som lyder under hemman, rätt att, såframt det skifteslag, inom vilket lägenheten, utjorden eller urfjällen ligger, ej förut blivit genom lantmäteriförrättning delat, framställa yrkande om laga skifte å skifteslaget. Enligt 13 § har under antydda förutsättning ägare av sådan jord, därest den är att hänföra till jordbruksfastighet, enahanda rätt, även om skifteslaget förut varit föremål för laga delning. Ehuru ordalagen närmast häntyda på den geografiska belägenheten inom skifteslaget såsom medförande denna behörighet, torde likväl meningen böra antagas vara, att lägenheten, utjorden eller urfjällen i skifteslagshänseende ingår i, utgör en del av skifteslaget. Endast i detta fall är ägaren att anse såsom delägare i skifteslaget och blott såsom sådan bör han

hava rätt att påkalla skifte därå. En jämkning av redaktionen till närmare överensstämmelse med den antagna innebörden synes vara att förorda.

Mot inrymmande av skiftesvitsord åt ägare av avsöndrad lägenhet har med rätta anmärkts, att det vore principiellt oriktigt, om den, som genom avtal fått visst område å marken åt sig upplåtet, skulle genom att påkalla skifte å stamfastigheten kunna gent emot upplåtaren eller dennes rättsinnehavare åstadkomma en rubbning av det slutna avtalet och förvärva andra ägor än dem, som genom avtalet upplåtits. Denna anmärkning torde emellertid, åtminstone till största delen, förlora sin betydelse, om genom uttryckligt lagbud förklaras, att i det fall, då stamfastigheten bildar ett särskilt skifteslag, avsöndringen betraktas såsom icke tillhörande detta skifteslag, och rätten för avsöndringens ägare att begära skifte således icke kan begagnas allenast för omgörande av den genom upplåtelsen skedda jorddelningen. Att en begäran från avsöndringsägarens sida om skifte å ett överordnat skifteslag, i vilket stamfastigheten och avsöndringen utgöra så att säga sidoordnade delar, möjligen kan medföra, att han bekommer andra ägor än de ursprungligen åt honom upplåtna, är icke i samma mån ägnat att väcka betänkligheter. Frågan om hans rätt att erhålla eller skyldighet att mottaga annan än den upplåtna jorden bedömes i detta fall icke uteslutande med hänsyn till hans och upplåtarens intressen gent emot varandra; intressenter härvidlag äro alla de, som äga del i det överordnade skifteslaget.

Under 2 § i detta kapitel har lagrådet hemställt om införande av en bestämmelse i ovan angivna riktning, en bestämmelse som dock ansetts böra inskränkas att gälla endast då det av stamfastigheten bildade skifteslaget är sådant, som under 2 eller 3 i sistnämnda paragraf omtalas. Därest denna lagrådets hemställan efterkommes, synes förslaget om rätt för ägare av avsöndrad lägenhet att under de inskränkande villkor, som angivas i 10 och 13 §§ påkalla laga skifte å skifteslag, i vilket lägenheten ingår, böra godtagas, såvitt fråga är om lägenhet, vars stamfastighet ej utgör ursprungligt skifteslag. Ett bifall till förslaget även för det fall, att lägenheten avsöndrats från helt sådant skifteslag, som nyss nämnts, skulle, vid det förhållande att den av lagrådet ifrågasatta nya bestämmelsen icke avser detta fall, komma att medföra den ovan såsom principiellt riktig angivna följden, att ett ensidigt hävande av upplåtelseavtalet kunde av avsöndringsägaren åstadkommas genom begäran om skifte. Då de skäl, som tala för förslaget, näppeligen kunna anses motivera ett dylikt avsteg från det principiellt riktiga, kan det sättas i fråga, om icke i 10 §:s stadgande om skiftesvitsord för avsöndringsägare undantag bör göras för nu nämnda fall. Ett motsvarande undantag i 13 § torde däremot icke vara av behovet påkallat.

Mot den ägare av osjälvständig utjord eller urfjäll medgivna rätten att begära laga skifte å det skifteslag, i vilket jorden ingår, synes intet annat vara att erinra än att den praktiska betydelsen av denna rätt kan antagas

bliva skäligen ringa. Då det emellertid här uppenbarligen är fråga endast om sådan utjord eller urfjäll, som lyder under hemman i annat skifteslag, torde, i likhet med vad fallet är i det uti förslaget 4 § upptagna stadgandet, detta böra särskilt angivas. Tillägg i nu nämnda hänseende bör göras även i 13 §.

11 §.

Lagrådet:

I 89 § skiftesstadgan föreskrives, att där laga skifte sökes å skifteslag, som förut undergått storskifte, men det vid företagen undersökning finnes, att nytt skifte ej i allmänhet skulle bli förmanligare än det förra, vid storskiftet oförändrat skall förbli och det sökta skiftet inställas. Denna bestämmelse har ansetts innebära, att storskiftet därefter erhållit samma orubblighet och verkan som ett laga skifte. Likaledes har, då med stöd av bestämmelserna i 78 § skiftesstadgan laga skifte verkställts å allenast vissa av ett skifteslags ägor, skogsmarken eller inägorna, medan övriga, förut storskiftade ägor från skiftet uteslutits, storskiftet i den del det sålunda blivit bestående jämväl ansetts erhålla egenskap av laga skifte, så att skifteslaget för framtiden allenast i dess helhet och under de för laga skifte gällande villkor kunnat bli föremål för förnyad delning. Denna regel har vunnit tillämpning även i fall, då vid laga skifte å en del av ägoområdet, såvitt förrättningshandlingarna visa, intet uttryckligt avgörande träffats angående övriga ägorna utan dessa allenast lämnats å sido.

Det torde ingalunda vara avsett att genom remitterade förslaget åstadkomma en ändring i vad sålunda ansetts gälla. Ett särskilt uttalande härom i lagtexten vore måhända ock överflödigt. Det torde därför utan vara tydligt, att skifteslag, som varit föremål för skiftesförrättningar av ovan angivna beskaffenhet, icke äro att hänföra under nu förevarande paragraf i förslaget utan likställda med de i 12 § omnämnda skifteslag, som delats genom laga skifte.

Enligt vad som framgår av promemorian, är det emellertid förslaget mening, att motsvarande regler skola gälla även för liknande förhållanden, som kunna uppkomma vid tillämpning av stadgandet i 11 §. Därest nämligen laga skifte å skifteslag, vilket förut undergått tegskifte, storskifte eller klyvning, i enlighet med där givna bestämmelser avslagits, skulle sedermera laga skifte å skifteslaget icke kunna åvägbringas under andra villkor än dem, som stadgas i 12 § av förslaget. Ett dylikt stadgande fanns för visst där avsett fall upptaget i 1911 och 1918 års förslag, men har i remitterade förslaget ej införts i lagtexten. Då emellertid härvidlag är fråga om rättsverkningarna av en jämlikt förslaget stadganden företagen åtgärd, synes man ej böra inskränka sig till att förutsätta en analogisk tillämpning av vad på grund av äldre lag anses gälla beträffande redan uppkomna förhållanden, utan hellre giva ett direkt uttalande i själva lagtexten. Sådant synes lämpligen kunna införas i

denna paragraf, avfattat i huvudsaklig överensstämmelse med vad som skett i 1911 års förslag (8 §).

12 §.

Lagrådet:

Enligt gällande skiftesstadga få ägor, som varit föremål för laga skifte eller enskifte, underkastas nytt skifte endast i det fall att alla, vilkas rätt är av frågan beroende, äro ense därom. De nämnda skiftesformerna hava härigenom i själva verket erhållit karaktären av orubblighet. Även om till följd av det sätt, på vilket den föregående delningen utförts, eller efter densamma inträffade förändringar behov av ny ägoreglering förefinnes, äro för närvarande utsikterna att få ett omskifte till stånd synnerligen små. Redan skifteslagstiftningskommittén ansåg nämnda villkor för rätten att i förevarande fall erhålla nytt skifte vara för strängt samt föreslog nya bestämmelser, som, på samma gång de beredde ökad möjlighet att bryta laga skiften och därmed likställda delningar, voro avsedda att skapa garantier för att omskifte skulle komma till stånd allenast då verkligt behov därav kunde anses föreligga. På den väg, varå kommittén sålunda inslagit, hava de kommissioner, som fullföljt arbetet på en ny jorddelningslag, sedermera fortgått; varken i 1918 eller i 1920 års förslag har kravet på enhällighet för att få nytt skifte till stånd upprätthållits. Samma ståndpunkt har också intagits av jordkommissionen i dess yttrande över 1918 års förslag, och de för denna ståndpunkt anförda skälen synas övertygande.

Olika meningar hava emellertid yppats, var gränsen skall sättas, då det gäller att fastställa mindre stränga villkor för rätt att erhålla omskifte. Förslagen skilja sig härutinnan åt. Enligt 1911 års förslag får frågan om nytt skifte icke upptagas, med mindre i yrkande därom ena sig jordägare, vilka innehava mera än hälften av skifteslagets ägovälde enligt den uppskattning, som verkställts vid den delning, vars rubbande ifrågasättes, samt tillika enligt senast upprättade mantalslängd till antalet utgöra minst hälften av skifteslagets jordägare. Även 1918 års förslag uppställer fordran på viss anslutning från delägarnas sida eller rättare från en viss grupp av dessa; de, som önska det nya skiftet, skola nämligen inom skifteslaget äga jordbruksfastighet, vars sammanlagda värde enligt den senast till grund för allmänna bevillningens utgörande verkställda uppskattningen motsvarar mera än en fjärdedel av taxeringsvärdet å all jordbruksegendom inom skifteslaget. Förslaget innehåller däremot ej någon föreskrift, att de, som förena sig om skiftet, skola utgöra visst antal av delägarna i skifteslaget. Enligt båda de nämnda förslagen förutsättes därjämte, att det nya skiftet prövas för delägarna i allmänhet medföra fördelar, som överväga de av skiftet följande kostnader och olägenheter. 1911 års förslag anförtror denna prövning åt förrättningsmännen, under det att enligt 1918 års förslag det av förrättningsmännen meddelade utlåtandet i frågan skall underställas ägodelningsrätten, som således har avgörandet i sin

hand. I 1920 års förslag har fordran på kvalificerat vitsord uppgivits; nytt skifte kan enligt detta förslag komma till stånd på initiativ av allenast *en* jordägare inom skifteslaget. Garantien för att rätten till rubbning av laga skifte blir rätt använd ligger här uteslutande i den åt ägodelningsrätten överlämnade prövningen, huruvida förhållandena äro sådana, att det nya skiftet bör komma till stånd. I sitt yttrande den 4 oktober 1922 över sistnämnda förslag har lagrådet förordat en återgång till de tidigare förslagens fordran på viss anslutning bland delägarna inom skifteslaget, därvid lagrådet emellertid ej i vidare mån inlåtit sig å frågan, vilka särskilda fordringar härutinnan borde uppställas, än att i enlighet med 1918 års förslag hänsyn borde tagas allenast till ägare av jordbruksfastighet. I anslutning till den av lagrådet sålunda gjorda hemställan har i det remitterade förslaget såsom villkor för nytt skifte uppställts, att de delägare, vilka önska detsamma, skola äga majoritet beträffande jordbruksfastigheternas ägovälde, beräknat efter taxeringsvärdet, samt dessutom utgöra minst halva antalet ägare av jordbruksfastighet inom skifteslaget. De sålunda uppställda villkoren överensstämma i allo med vad jordkommissionen i sitt omförmälda yttrande föreslagit.

Lantmäteristyrelsen uttalade i sitt yttrande över 1911 års förslag den meningen, att kvalificerat vitsord i förevarande avseende icke vore erforderligt samt att, därest detsamma likväl ansåges ofrånkomligt, fordringarna icke borde ställas högre än till en fjärdedel eller allra högst en tredjedel av skifteslagets ägovälde enligt uppskattningen vid den tidigare delningen. I sitt utlåtande av år 1924 har styrelsen hemställt om avsevärd lättnad i fråga om fordringarna för vitsord till nytt skifte, enär eljest sådant endast i undantagsfall kunde tänkas komma till stånd, något som för de orter, särskilt norrländska kustlandet och vissa andra trakter i Norrland, där verkligt behov av nya ägoregleringar funnes, vore att beklaga.

Den sålunda av styrelsen gjorda hemställan synes vara i hög grad beaktansvärd. På de skäl, som anförts i en vid 1920 års förslag fogad reservation och av lagrådet i dess ovannämnda yttrande understrukits, bör det visserligen icke komma i fråga att helt släppa kravet på att bland skifteslagets jordbrukare skall förefinnas en tämligen stark opinion för det nya skiftet. Men fråga är, huruvida icke det remitterade förslaget i detta avseende får anses hava gått alltför långt. Om för väckande av fråga om nytt skifte fordras både majoritet i ägoväldet och halva antalet delägare, visserligen med hänsyn tagen endast till jordbruksfastigheterna, synes det med skäl kunna befaras, att den möjlighet till omskifte, som stadgandet avser att bereda, blir i det stora hela tämligen illusorisk. Särskilt villkoret att minst hälften av de delägare, till vilka enligt förslaget skall tagas hänsyn, skola vara ense om det nya skiftets företagande är ägnat att i detta avseende väcka betänkligheter. Enligt förslaget skola exempelvis ägare av för alltid avsöndrade lägenheter eller genom ägostyckning utlagda lotter, förutsatt att områdena äro att betrakta såsom jordbruksfastigheter, medräknas, då det gäller att avgöra,

om den fordrade anslutningen till yrkande om nytt skifte föreligger. I regel torde i dessa delägares intresse ligga att ej bliva indragna i nytt skifte. Detta deras intresse tillgodoses emellertid i förslaget genom stadgandet i 21 §. Men det torde kunna tagas för givet, att de vid omröstningen rörande det ifrågasatta nya skiftet skola uttala sig mot detsamma, även om förhållandena äro sådana, att de på grund av nyssnämnda stadgande i verkligheten icke äro direkt beroende av om skiftet kommer till stånd eller icke. Genom medräknandet av deras röster kan dock, trots det att de jaröstande äga majoritet beträffande ägoväldet, frågan falla. Om, för att taga ett exempel, i ett skifteslag, som förut undergått laga skifte, delägarna utgöras av två hemmansägare jämte tre ägare av smärre jordbrukslägenheter och hemmansägarna, vilka äga 90 procent av all skifteslagets jord, önska omskifte, får sådant icke mot de övriga delägarnas bestridande komma till stånd. Detta förefaller orimligt. Det bör i detta sammanhang erinras, att den föreskrivna anslutningen till det ifrågasatta skiftet endast är första förutsättningen för att detta må ske. Huvudvikten ligger å den prövning, som, även i det fall att samtliga delägare äro eniga om det nya skiftets företagande, skall äga rum till utredning, huruvida skiftet är ändamålsenligt och för delägarna i allmänhet kommer att medföra fördelar, som väsentligen överväga kostnader och olägenheter. Och då det utlåtande, förrättningsmännen efter verkställd undersökning i detta avseende skola meddela, enligt 4 kap. 4 § i förslaget alltid skall underställas ägodelningsrättens prövning, ligger ju häri en stark garanti för att frågan blir på ett betryggande sätt behandlad.

På grund av det nu anförda hemställer lagrådet, att bestämmelsen därom, att de delägare, vilka ena sig i yrkandet om nytt skifte, skola till antalet utgöra minst hälften av ägarna till jordbruksfastighet inom skifteslaget, måtte uteslutas. Vad angår det andra villkoret eller att de skiftessökande och de, som förena sig med dem, skola äga jordbruksfastighet, vars sammanlagda taxeringsvärde motsvarar mera än hälften av taxeringsvärdet å alla skifteslagets jordbruksfastigheter, synes det visserligen kunna ifrågasättas, om ej en något mindre anslutning kunde vara för ändamålet tillräcklig. Men uteslutes det förra villkoret, torde det måhända med hänsyn till den nyhet i förhållande till gällande rätt förslaget innebär och den försiktighet, som härav påkallas, vara rådligast att godtaga förslagets ståndpunkt i denna del.

Skulle det emellertid anses erforderligt att bibehålla villkoret om viss majoritet jämväl efter antalet räknat, vill lagrådet framhålla, att vid tillämpningen av den föreslagna bestämmelsen härutinnan vissa svårigheter synas kunna uppstå. Enligt förslaget är det senast upprättade mantalslängd, som skall ligga till grund för antalsberäkningen. Den omständigheten att en fastighet enligt längden äges av två eller flera tillsammans bör givetvis icke medföra, att dessa samägare vid omröstningen tillerkännes mera än en röst. Även om detta får antagas vara förslagets mening, kan denna mening ingalunda anses vara av de använda ordalagen självklar. Än mer tvivelaktig synes för-

slagets ställning vara till det fall, att flera fastigheter inom skifteslaget äro i samma ägares hand. Då det icke torde vara personantalet utan antalet ägotalter, som skall tillmätas betydelse, bör en ägare av flera jordbruksfastigheter tillerkännas en röst för varje fastighet. Slutligen kan den frågan uppkastas, hur stadgandet skall tillämpas, om efter mantalslängdens upprättande viss fastighet, som i längden upptagits såsom tillhörande *en* person, blivit till särskilda delar försåld till olika personer, nämligen huruvida i detta fall hänsyn skall tagas till ökningen i ägareantalet eller de nya ägarna betraktas som en enhet. Om detta senare är avsett, kan man fråga sig, huru rösträtten för fastigheten skall utövas, för den händelse ägarna icke äro ense. Förslaget lämnar i detta avseende ingen upplysning. Under ovan angivna förutsättning synes följaktligen bestämmelsen i fråga böra fullständigas och förtydligas.

Stadgandet i paragrafens första stycke synes i övrigt giva anledning till följande erinringar. Vid en stundande reform av den direkta beskattningen lär med all sannolikhet den allmänna bevillningen komma att upphöra. Med hänsyn härtill och då emellertid taxering av fast egendom med uppdelning av fastigheterna i jordbruksfastighet och annan fastighet säkerligen fortfarande kommer att äga rum för beskattningsändamål, synes den å fastighetsvärdena grundade omröstningen böra hänföras till den senast verkställda fastighetstaxeringen. I detta sammanhang må påpekas, att det under den del av året, som förflyter från det taxeringsnämnden avslutat sitt arbete, till dess prövningsnämndens granskning av taxeringen ägt rum, möjligen kan bliva föremål för tvekan, huruvida med senast verkställda taxering avses den av årets taxeringsnämnd gjorda men ännu ej av prövningsnämnden granskade taxeringen eller den av föregående års prövningsnämnd fastställda. Det förra torde vara det rätta. Skulle med bestämmelsen avses det senare av nyss uppställda alternativ, synes det vara mer konsekvent att alltid, i likhet med vad fallet är enligt stämpellagstiftningen, lägga nästföregående års taxering till grund.

Till undvikande av eventuell missuppfattning bör i stället för uttrycket jordbruksegendom begagnas det tekniska uttrycket jordbruksfastighet.

13 §.

Lagrådet:

På sätt redan under 10 § framhållits, synes önskvärt, att i lagtexten i förevarande paragraf utmärkes, att utjord och urfjäll, varom här är fråga, lyder under hemman i annat skifteslag.

Justitierådet Högstedt:

I den vid remissprotokollet fogade promemorian har under 10 § i detta kapitel framhållits, att med hänsyn till de bestämmelser rörande avstyckningsinstitutet, som i 19 kap. föreslagits, behov för ägare av en genom avstyckning tillkommen fastighet att genom skifte vinna förbättrad ägoanordning icke

vore tänkbart. Detta uttalande synes äga sin fulla giltighet såväl då fråga är om nytt skifte å förut delat skifteslag som beträffande skifte å jord, vilken ej förut varit föremål för delning. I förstnämnda fall synes emellertid vid förslaget utarbetande en annan åskådning hava gjort sig gällande. I nu förevarande paragraf är nämligen behörighet att framställa yrkande om laga skifte å skifteslag, som avses i 11 eller 12 §, tillerkänd den, som inom skifteslaget äger jordbruksfastighet, utan att undantag göres för ägare till en genom avstyckning tillkommen jordbruksfastighet. Den inkonsekvens, som sålunda framträder i förslaget, är så mycket mer anmärkningsvärd som det särskilda villkor, som i paragrafen uppställts för avsöndringsägares rätt att begära skifte, icke förklarats gälla jämväl i fråga om enahanda rätt för ägaren av en genom avstyckning bildad fastighet.

Då några särskilda skäl icke synas föreligga att beträffande omskifte giva ägaren av en avstyckningsfastighet bättre rätt än då fråga är om skifte av förut oskiftad jord, hemställes, att i förevarande paragraf undantag göres för sådan jordbruksfastighet, som bildats genom avstyckning.

14 §.

Lagrådet:

Villkoret att skiftet prövas medföra *överbäggande* nytta är, såsom lantmäteristyrelsen anmärkt i sitt yttrande över 1911 års förslag, där samma uttryck förekom, till sin innebörd svävande. I 10 kap. 4 § återfinnes samma uttryck, dock med tillägg »för delägarna i allmänhet». Detta tillägg, som torde få anses liktydigt med »åtminstone för flertalet delägare», förekommer även i sammanhang med den i viss mån likartade villkorsbestämmelsen i 11 §. I förevarande paragraf, där dylikt tillägg saknas, torde man fördens skull icke få i villkoret inlägga något krav på nytta för delägarna mera allmänt, ehuru väl motiven till motsvarande stadgande i 1918 års förslag giva uttryck för en motsatt uppfattning. Det synes icke böra vara något hinder för tillämpning av denna paragraf i exempelvis ett sådant fall, att delning av en samfällighet skulle för en delägare vara till synnerligen stor nytta, medan för de övriga delningen, utan att lända dem till förfång, dock icke bereder någon egentlig fördel. Förutsättningen för skifte i föreliggande fall synes böra vara, att den sökta delningen prövas medföra fördelar, som överbäga olägenheterna av skifte och de med förrättningen förenade kostnaderna. Ett förtydligande av stadgandet i denna riktning torde därför böra ske.

Justitieråden Svedelius och Högstedt:

Enligt bestämmelsen i andra stycket av denna paragraf kan laga skifte å till gemensamhetsskog avsatt område komma till stånd endast under förutsättning att alla delägarna äro ense härom. Detta innebär en avvikelse från 1920 års förslag, enligt vilket även mot bestridande skifte kunde komma till stånd, i fall nämligen skiftet uppenbarligen icke kunde lända till förfång för

den, som motsatte sig detsamma. Väl må avsikten med bildandet av en dylik skog vara den, att området skall såsom gemensamhetsskog bibehållas för framtiden. Men i undantagsfall synes dock tänkbart, att genom inträffade ändrade förhållanden en delning kunde bli önskvärd. Att i ett sådant fall en enda tredskande delägare skulle äga makt att motsätta sig de övrigas begäran om skifte, synes näppeligen befogat. En återgång till 1920 års förslags ståndpunkt i denna del synes därför vara att förorda. Detta kunde ske genom ett tillägg av innehåll, att skifte må äga rum även om det av någon delägare bestrides, såframt det befinnes uppenbart, att skiftet icke länder honom till förfång.

16 §.

Lagrådet:

Enligt den vid remissprotokollet fogade promemorian innefattar denna paragraf allenast påpekande av en regel, vilken jämväl utan särskild föreskrift skulle gälla, något som i lagtexten torde vara avsett att uttryckas med orden »skall iakttagas». I paragrafen är emellertid icke såsom i 9 och 15 §§ fråga om en av delägare påkallad delning utan om en åtgärd, som förrättningsmännen hava skyldighet att i samband med skiftet företaga, därest ej annat föranledes av delägarers begäran eller enligt särskilt lagstadgande hinder däremot möter. Med hänsyn härtill och, vad beträffar tillämpningen av 15 §, jämväl till dess från motsvarande stadgande i 1911 och 1918 års förslag avvikande lydelse synes tivelaktigt, om 9 och 15 §§ kunna anses direkt tillämpliga på fall, som avses i förevarande paragraf. Ett stadgande i ämnet synes i varje fall av praktiska skäl till förekommande av missuppfattning vara erforderligt. Med hänsyn till det ovan sagda torde dock någon jämkning av redaktionen böra ske.

17 §.

Lagrådet:

Den här givna regeln att laga skifte må äga rum, där åtgärd för åstadkommande av förbättrade brukningsmöjligheter finnes böra genom lantmäteriförrättning vidtagas, lämnar föga vägledning rörande de grunder, efter vilka denna prövning skall verkställas. Det remitterade förslaget avviker härutinnan från de tidigare förslagen, enligt vilka prövningen skulle ske med hänsyn till den verkan ett nytt skifte kunde antagas komma att medföra. Vid beskrivningen å den verkan, som för tillstånd till nytt skifte förutsättes, användes i 1911 och 1918 års förslag i huvudsak samma ordalag, som i det remitterade förslaget förekomma i 11 §. Då förutsättningarna härutinnan torde böra vara i stort sett desamma i nu förevarande fall som i det i sistnämnda paragraf avsedda, hemställer lagrådet, att till stadgandets förtydligande det nu upptagna villkoret utbytes mot en hänvisning till 11 § liknande den, som förekommer i 12 §. Att villkoren för tillämpning av 17 § härigenom skulle bli för stränga, synes desto mindre vara att befara, som de angivna förutsättnin-

garna uppenbarligen kunna förväntas oftare vara för handen i detta fall än i det, som avses i 11 §.

19 §.

Lagrådet:

Till förekommande av den missuppfattningen, att här avsåges jämkning av lotter, utlagda vid någon föregående delning av det område, varå skiftet försiggår, torde ordalagen böra så ändras, att därav tydligt framgår, att jämkningen skall ske mellan de ägolotter, för vilka det nu delade skifteslaget utgör samfällighet.

20 §.

Lagrådet:

I 1918 års förslag heter det i motsvarande paragraf: »Har laga skifte eller klyvning övergått jord» etc. Med klyvning avses där tydligen sådan klyvning, som omförmäles i 94 § första stycket sista punkten av gällande skiftesstadga. I förevarande förslag har ordet klyvning uteslutits, men, såsom framgår av promemorian, avses härmed icke att åstadkomma någon ändring i sak, utan har det ansetts följa indirekt av stadgandet i denna paragraf, att en dylik klyvning ej kan ligga i vägen för laga skifte å det större skifteslag, varav en del varit föremål för klyvningsåtgärden.

Det torde ock vara naturligt, att en klyvningsförrättning, som enligt nu gällande rätt ej kan vinna fastställelse, icke i förevarande hänseende bör äga större betydelse än ett i enlighet med förslagets stadganden utfört laga skifte, ej ens om densamma i anledning av ifrågasatt skifte enligt förslagets 11 § befunnits böra fortfarande äga bestånd. Då emellertid ett direkt stadgande i ämnet synes vara att föredraga, torde ordet klyvning böra ånyo införas i lagtexten. I sammanhang härmed torde en viss omredigering av paragrafen även i övrigt böra vidtagas.

22 §.

Lagrådet:

I motiven till motsvarande stadgande i 1918 års förslag framhålles, att om exempelvis rätt till mulbete förefinnes å kronomark, utbrytning av servitutet, med hänsyn till den genom utbrytningen skeende minskningen av kronomarken, icke torde kunna äga rum utan särskilt medgivande, och att saknaden av sådant medgivande måste anses utgöra laga hinder mot utbrytningen. Att döma av detta uttalande har det, åtminstone i första hand, varit det i § 77 regeringsformen meddelade förbudet mot avhändelse utan riksdagens samtycke av kronan tillhörig fast egendom, som föranlett bestämmelsen att utbrytning av servitut, bestående i rätt till skogsfång eller mulbete, får ske allenast om laga hinder däremot icke möter. Omförmälda grundlagsstadgande torde emellertid näppeligen äga tillämplighet i fråga om utbrytning av servitut, varav en kronans fastighet besväras. Det är väl sant, att genom utbrytningen åstadkommes en minskning av den servitutsbelastade fastighetens *areal*. Men å andra sidan må ihågkommas, att denna minskning motsvaras av befrielse från

servitutet; den areal, som efter utbrytningen återstår för fastigheten, skall hava samma värde som den ursprungliga arealen med det å fastigheten vilande servitutet. Någon minskning i fastighetens *värde* föranledes således icke av utbrytningen. Det lär vid sådant förhållande icke kunna sägas, att en avhändelse av kronans egendom härigenom sker. Åtgärden synes böra i nu förevarande avseende likställas med ett ägouthyte, vilket visserligen medför en äganderättsförändring, men allmänt ansetts ej vara av beskaffenhet att, då fråga är om kronojord, för dess giltighet kräves godkännande av Kungl. Maj:t och riksdagen.

Till förebyggande av missuppfattning av vad nu sagts må framhållas, att för tillämpning av det förevarande stadgandet i förslaget likasom av de föreslagna bestämmelserna i 20 kap. 3 § angående utbrytning av servitut utan sammanhang med laga skifte tydligtvis förutsättes, att ett verkligt servitutsförhållande föreligger. De skogsfångs- och mulbetesrättigheter å kronans mark, vilka i enlighet med äldre skogsförfattningar »av gunst och nåd» tillerkänts viss menighet eller enskilda hemmansägare, lära icke kunna betraktas såsom servitut i civilrättslig mening. En utbrytning av dylika rättigheter på grund av jorddelningslagstiftningen kan därför icke ifrågakomma. Men om, för att taga ett exempel, en enskild fastighet, som av kronan inköpes för att utläggas till kronopark, vid förvärvet är besvärad av en ägaren till annan fastighet för all framtid tillkommande rätt till skogsfång eller mulbete å dess område, utgör helt visst den omständigheten att förstnämnda fastighet övergått i kronans ägo icke hinder för att det sålunda förefintliga servitutet utbrytes, där i övrigt förutsättningarna för sådan åtgärd föreligga.

På grund av det förestående och då annat laga hinder mot här avsedd åtgärd än sådant, som består i saknaden av någon av de allmänna förutsättningarna därför, icke synes komma i fråga, hemställles, att det i första stycket gjorda förbehållet om frånvaron av laga hinder får därur utgå.

Då för utbrytning av sådant servitut, som omförmäles i tredje stycket, stadgas det villkoret att utbrytningen kan ske utan större olägenhet, lär härmed, såsom motiven till motsvarande stadgande i 1920 års förslag giva vid handen, avsetts att bereda den servitutsberättigade ett kraftigare skydd än om här, i likhet med vad fallet är i första stycket, föreskrivits att åtgärden icke får lända honom till förfång. Det har ansetts tydligt, att om utbrytningen ej får medföra olägenhet annat än i ringa mån, något förfång i den mening 1 § angiver eller minskning i värdet å den härskande fastigheten ännu mindre får ifrågakomma. Häremot kan emellertid anmärkas, att med hänsyn till beskaffenheten av de rättigheter, varom här är fråga, en av utbrytningen föranledd olägenhet i allmänhet torde innebära jämväl förfång. Vid sådant förhållande och då användandet av olika uttryck i första och tredje styckena kan befaras komma att medföra en viss osäkerhet i rättstillämpningen, synes ett utbyte av orden större olägenhet i tredje stycket mot förfång vara att förorda.

2 kap.**1 §.***Lagrådet:*

Stadgandet att flera än två gode män kunna efter medgivande av lantmäteristyrelsen biträda vid laga skifte, vilket stadgande icke förefinnes i de tidigare förslagen, synes hava tillkommit i anledning av lantmäteristyrelsens hemställan i dess år 1913, 1921 och 1924 avgivna utlåtanden. Att döma av de skäl, som anförts till stöd för denna hemställan, skulle syftet allenast vara att möjliggöra, att under en förrättning av större omfattning arbete samtidigt utföres av den såsom förrättningsman förordnade lantmätaren och annan av honom såsom medhjälpare anlitad lantmätare. Tillstånd att begagna sig av dylik medhjälpare för utförande av vissa åtgärder vid skifte, även sådana som kräva biträde av gode män, kan enligt gällande lantmäteriinstruktion erhållas. Men uppenbarligen utgör den omständigheten att blott två gode män kunna anlitas för varje förrättning ett bestämt hinder mot, att dylikt arbete samtidigt utföres inom olika områden av ett skifteslag eller beträffande skilda delar av förrättningen, även där sådant eljest lämpligen skulle kunna äga rum. Såvitt detta är det uteslutande syftet med förslaget i denna del, bör detsamma ej kunna väcka några större betänkligheter. Men skulle meningen tillika vara den, att flera än två gode män på en gång skulle kunna deltaga i behandlingen av en och samma fråga, vilken sålunda komme at-avgöras av flera än tre förrättningsmän, synes förslaget ej böra understödjas. Sådant skulle dels vara ändamålslost dels ock förrycka hittills gällande regler för avgörandet av skiftesfrågor. Av de i 17 kap. 3 § föreslagna bestämmelserna angående omröstning framgår emellertid, att man förutsatt möjligheten att flera än två gode män deltaga i samma omröstning.

För att förebygga sådan tillämpning hemställes om det tillägg till förevarande paragraf, att icke i något fall flera än två gode män må biträda vid handläggningen av en och samma under skiftet förekommande fråga. Därest så stadgas, blir den åsyftade regeln för röstberäkning i 17 kap. 3 § första styckets sista punkt överflödigt.

I det fall, då flera än två gode män biträda vid laga skifte, bör givetvis av förrättningsprotokollet framgå, i vilka frågors behandling den ena eller den andra gruppen gode män deltagit. En erinran härom bör lämpligen intagas i lantmäteriinstruktionen.

Stadgandet i andra stycket skulle vinna i tydlighet, om de nuvarande inledningsorden ersattes med en föreskrift att gode män ovillkorligen skola närvara vid handläggningen av de frågor, som enligt 3 kap. förekomma till behandling vid skiftets börjande, ävensom av frågorna om bestämmande av skifteslagets omfång och tillstånd till skifte. Innehållet av stycket skulle här-

igenom bliva ett angivande av samtliga de fall, då biträde av gode män är obligatoriskt. Härav skulle föranledas viss jämkning av ordalagen även i tredje stycket angående de fall, då biträdet endast är fakultativt.

Att en enda delägare skulle, mot lantmätarens och övriga delägares åsikt att biträde av gode män icke erfordras, äga att med laga verkan besluta om gode männens tillkallande, synes mindre lämpligt. För ett sådant tillkallande bör förutsättas en viss opinion bland delägarna. Dock torde man icke böra gå så långt som att ovillkorligen fordra majoritet för tillkallandet, utan torde det kunna vara tillfyllest, att i yrkande därom enar sig förslagsvis en fjärdedel av de tillstädesvarande delägarna efter antalet räknat.

Vid den omarbetning av förevarande paragraf, som ett bifall till lagrådets ovan gjorda erinringar föranleder, bör beaktas vad under 6 § anmärkes angående bestämmelsen att gode männen icke skola biträda vid göromål av uteslutande teknisk art.

2 §.

Lagrådet:

Med hänsyn till innehållet i andra stycket torde det få antagas vara avsett, att lantmätaren får tillkalla sakkunnigt biträde först sedan han meddelat delägarna sitt beslut härutinnan och det därvid visat sig, att ingen delägare anmäler missnöje med beslutet, eller, om så sker, beslutet gillats av lantmäteristyrelsen. Förfar lantmätaren på annat sätt och delas hans uppfattning om behovet av den sakkunniges tillkallande icke av styrelsen, lär han själv få svara för den utgift, som föranledes av den sakkunniges anlitande. Till förbyggande av annan tillämpning av stadgandet i första stycket än den, som sålunda får anses vara avsedd, synes redaktionen av paragrafen böra jämkas, så att därav tydligt framgår, att lantmätaren äger anlita biträde av sakkunnig person, sedan han vid sammanträde med delägarna meddelat sitt beslut om den sakkunniges tillkallande.

Angående ersättning åt sakkunnigt biträde innehåller förslaget icke föreskrift i vidare mån än att enligt 18 kap. 1 § sådan ersättning hänföres till kostnaderna för laga skifte och skall fördelas på samma sätt som annan dylik kostnad. Vem det tillkommer att bestämma ersättningens belopp, framgår däremot icke av förslaget. Bestämmanderätten härutinnan torde — likasom då fråga är om ersättning åt syssloman enligt 3 kap. 15 § — böra ligga hos förrättningsmännen, vilka dock, för den händelse den sakkunnige är en statens tjänsteman, tydligtvis hava att grunda sitt beslut å de särskilda föreskrifter, som må vara gällande beträffande ersättning åt dylik befattningshavare och med avseende å uppdraget äga tillämplighet. Att det är förrättningsmännen, som besluta angående beloppet av den ersättning, vilken tillkommer enligt denna paragraf tillkallat sakkunnigt biträde, synes böra utsägas genom en till paragrafen fogad bestämmelse.

Då det helt naturligt icke kan vara lämpligt, att den, som tillkallats såsom sakkunnigt biträde vid skiftesförrättning, skall för utfående av honom tillkommande gottgörelse nödgas vända sig mot var och en särskild av skiftesdelägarna, vilket för övrigt icke skulle låta sig göra, förrän frågan om grunderna för skifteskostnadernas fördelning blivit avgjord, synes ett stadgande vara av nöden, varigenom möjlighet beredes den sakkunnige att omedelbart komma i åtnjutande av ersättningen. Den lämpligaste utvägen härvid synes vara, att det, i överensstämmelse med vad för motsvarande fall finnes föreskrivet i vattenlagen, ålägges förrättningssökanden att förskjuta ersättningen åt den sakkunnige. Äro sökandena flera, böra de vara solidariskt ansvariga för förskottet.

3 §.

Lagrådet:

Enligt promemorian avser förslaget att överflytta befattningen med förordnande av lantmätare att förrätta laga skifte från Konungens befallningshavande till överlantmätaren. Emot en sådan anordning synes icke vara något att erinra. I lagtexten, däri angives, att ansökning om förordnande skall göras hos överlantmätaren, har emellertid icke kommit till direkt uttryck, att det är överlantmätaren, som också skall meddela förordnandet. Bestämmelse därom synes icke böra här saknas, då det är genom förordnandet, som lantmätaren styrker sin behörighet inför delägarna och denna behörighet icke bör vara grundad uteslutande å föreskrifter av instruktionell natur. Första punkten torde därför böra erhålla den ändrade avfattning, att förordnande för lantmätare att förrätta laga skifte meddelas av vederbörande överlantmätare. Ett sådant stadgande skulle också utan vidare innebära, att det ankommer på överlantmätaren jämväl att förordna annan lantmätare till förrättningsman, om den tidigare förordnade befinnes vara av jäv hindrad att utföra förrättningen, avgår från tjänsten eller dylikt. Att ansökning om förordnande skall göras skriftligen, kan lämpligen upptagas i andra punkten i sammanhang med föreskriften om de uppgifter, som skola åtfölja ansökningen.

Uppenbarligen i syfte att underlätta lantmätarens kallelsebesvär stadgas här skyldighet för sökanden att låta ansökningen åtföljas av uppgift å delägares, eventuellt även servitutshavares, namn och adresser. Såsom framgår av 7 kap. 1 § innebär förslaget, att för bestämmande av rågångarna kring skifteslaget sammanträde med rågrannarna å ömse sidor alltid skall hållas och kallelse till sådant sammanträde ske på samma sätt som till första sammanträdet. Vid sådant förhållande skulle det tydligen vara till fördel för lantmätaren, om han från sökanden erhöle uppgift jämväl å dem, vilkas ägor angränsa skifteslaget, och deras adresser. Då fullgörandet av en sålunda utvidgad uppgiftsskyldighet ej synes kunna för sökanden erbjuda nämnvärd svårighet, hemställes, att stadgandet om de uppgifter som skola åtfölja ansökningen måtte fullständigas i nu angiven riktning.

4 och 5 §§.

Justitierådet *Svedelius*, regeringsrådet *Palmgren* och justitierådet *Christiansson*:

De bestämmelser, som dessa paragrafer innehålla, synas vara av allenast instruktionell beskaffenhet. Att de fått inflyta i förevarande likasom i de förut avgivna förslagen till jorddelningslag torde hava sin grund däri, att i huvudsak motsvarande föreskrifter återfinnas i skiftesstadgan. Med avseende å nämnda stadgas legislativa natur är det förklarligt, att dylika bestämmelser däri upptagits, men i denna lag lära de knappast hava sin plats. Det hemställes därför, att förevarande paragrafer må utgå ur förslaget.

6 §.

Justitierådet *Svedelius*, regeringsrådet *Palmgren* och justitierådet *Christiansson*:

Om innehållet i denna paragraf synes delvis gälla detsamma, som ovan anförts angående 4 och 5 §§. Att gode männen skola vara tillstädes vid alla tillfällen, då sådana frågor förekomma, i vilkas handläggning de enligt bestämmelserna i 1 § hava att taga del, torde ligga i sakens natur och ej behöva särskilt påpekas. Bestämmelsen att gode männen icke äro skyldiga biträda vid förrättningsgöromål av uteslutande teknisk art bör däremot bibehållas men synes hava sin naturliga plats i 1 §.

Justitierådet *Högstedt*:

Jag instämmer i vad lagrådets övriga ledamöter anført om obehövligheten av stadgandet i första delen av förevarande paragraf samt om rätta platsen för bestämmelsen att gode männen icke skola biträda vid förrättningsgöromål av uteslutande teknisk art.

7 §.

Lagrådet:

Skiftesstadgans uttryck att gode män skola vara »i jordbruk kunniga och erfarne» har i förslaget ersatts med »i lantushållning kunniga». Enligt memorian skulle detta innebära, att fordran på praktisk erfarenhet i jordbruk eftergivits. Detta må nu ingalunda vara så att förstå, som skulle sådan praktisk erfarenhet vara ligkiltig, då det gäller valbarhet till god man, utan avsikten torde vara allenast att möjliggöra val till gode män även av personer, vilka äga god kännedom i olika grenar av lantushållning, ehuru de icke idka jordbruk. Praktisk erfarenhet i jordbruk torde emellertid fortfarande såsom hittills vara den egenskap, som vid val av god man bör tillmätas den största betydelsen. Under nu angiva förutsättningar synes det föreslagna uttrycket kunna godtagas.

I denna paragraf har införts bestämmelse om en maximialder för valbarhet till god man. Detta har skett på hemställan av lantmäteristyrelsen, som i sitt utlåtande av den 28 april 1924 anförde, att det med hänsyn till det kropps-

ligen ansträngande arbete, som för god man kunde förekomma, syntes önskvärt, att åldern för valbarhet bestämdes till femtiofem eller högst sextio år. I förslaget har valts det förra alternativet eller femtiofem år. Denna föreskrift skulle uppenbarligen få sin huvudsakliga betydelse i fråga om återval av avgående god man. Att en person, som visat sig lämplig för utövande av godmanskapet, redan vid femtiofem års ålder skulle under alla förhållanden avstängas från möjligheten till återval, torde dock ingalunda vara av omständigheterna påkallat. Enligt lagrådets mening skulle åldersgränsen utan fara kunna framflyttas till sextio år.

Andra stycket i paragrafen torde kunna utgå.

10 §.

Lagrådet:

Bestämmelsen att den är jävig, vilken såsom domare deltagit i åtgärd eller beslut, som rör saken, skulle möjligen kunna föranleda därtill, att god man ansåges hindrad biträda vid ett laga skifte, därest han tidigare såsom ledamot i häradsnämnd deltagit i handläggning av en äganderättstvist av beskaffenhet att inverka på avgörandet av någon skiftesfråga, exempelvis frågan om rätt att påkalla skifte. Sådant torde visserligen för framtiden mera sällan förekomma, därest i enlighet med förslaget under skifte yppade ägotvister lämnas till ägodelningsrättens avgörande, men särskilt under övergångstiden kan dylikt lätt inträffa. I expropriationslagen och skiljemannalagen har motsvarande jävsbestämmelse uttryckligen förklarats icke avse tjänstgöring som nämndeman. I förevarande fall synes samma syfte kunna nås genom att utbyta uttrycket »såsom domare» mot »såsom ledamot i ägodelningsrätt». Det torde nämligen ej vara erforderligt att längre utsträcka detta jäv; i gällande skiftesstadga har ock detta ansetts tillfyllest.

I likhet med vad som föreskrivits i vattenlagen, torde mot såsom sak-kunnigt biträde tillkallad person böra gälla samma jäv som mot förrättningsman. Ett tillägg av detta innehåll synes därför böra göras till paragrafen.

3 kap.

1 §.

Justitierådet Högstedt:

Enligt de tidigare förslagen skulle kallelse till första sammanträdet till-sändas varje särskild delägare i skifteslaget. I det remitterade förslaget har däremot, för det fall att delägarna äro flera än tio, föreskrivits, att kallelse må i rekommenderat brev tillställas en av dem för att hos honom vara för dem alla tillgänglig, i vilket fall dock den kungörelse om sammanträdet, som skall uppläsas i kyrkan och införas i en eller flera av ortens tidningar, skall innehålla underrättelse om att nämnda kallelsesätt använts jämte uppgift om vilken delägare kallelsen tillställts. Den lättnad i förhållande till de äldre

förslagen, som sålunda medgivits i avseende å kallelseproceduren, angives i promemorian vara föranledd av lantmäteristyrelsens framställningar. I visst hänseende går emellertid förslaget längre än lantmäteristyrelsen torde hava avsett. Beträffande delägare, som äro bosatta inom den kommun, där skifteslaget är beläget, har styrelsen tidigare uttalat sig för ett kallelsesätt ungefärligen sådant som det nu föreslagna och i utlåtandet den 28 april 1924 förklarat sig anse kallelser överhuvud taget obehövliga. Vad däremot angår utom kommunen boende delägare, har styrelsen hemställt om särskilda, under rekommendation avsända kallelser. Styrelsens hemställan i sistnämnda avseende har emellertid icke i förslaget beaktats; bestämmelsen om kallelse till allenast en representant för delägarna, där dessa äro ett större antal, gäller oavsett om någon delägare är bosatt utom kommunen. Detta synes mindre tillfredsställande och innebär en alltför långt gående ändring av vad som för närvarande gäller. I regel torde det vara högst osannolikt att, om en på annan ort boende delägare ej genom kungörelsens införande i tidning möjligen fått sin uppmärksamhet fäst på skiftet, den gemensamma, till allenast en delägare utgående kallelsen skulle komma till hans kännedom.

På grund av det anförda hemställes, att andra stycket av förevarande paragraf omarbetas så, att särskilda kallelsebrev till sådana delägare, som bo utom den eller de kommuner, där skifteslaget är beläget, föreskrivas även för det fall, att den föreslagna, mindre omständliga kallelseproceduren kommit till användning beträffande de inom nämnda kommuner boende delägarna. Huruvida kallelsebrevet härvid skall sändas under rekommendation eller icke, synes tämligen likgiltigt.

För den händelse till skifteslaget hörande fastighet äges av två eller flera personer såsom samägare, bör det vara tillräckligt, att kallelse tillsändes allenast en av dem.

Justitierådet *Svedelius*, med vilken regeringsrådet *Palmgren* instämde:

Mot den anordning, som innehölls i de tidigare förslagen, att samtliga delägare skulle, oavsett deras antal, om tid och ställe för första sammanträdet underrättas genom personliga kallelsebrev, har invänts, att densamma skulle för lantmätarna kunna bliva alltför betungande. På de skäl, som i motiven till 1918 års förslag (s. 205) anförts till bemötande av denna invändning, anser jag mig böra tillstyrka återgång till de tidigare förslagens ståndpunkt i oförmälda hänseende. Härigenom skulle vinnas fördelen av ett under alla förhållanden enhetligt kallelseförfarande.

Bibehålles den i det remitterade förslaget upptagna anordningen med olika kallelsesätt, allt eftersom delägarnas antal överstiger tio eller icke, biträder jag den av justitierådet Högstedt här ovan gjorda hemställan om viss ändring av förslaget i denna del.

Lagrådet:

Enligt motiven till 1911 års förslag skall det ankomma på lantmätaren

att själv förskaffa sig det utdrag ur mantalslängden, som erfordras för vinande av säkrare upplysning om delägarna än den, som kan grundas enbart å den vid ansökningen fogade uppgiften. Sökanden skall alltså icke hava någon skyldighet att tillhandahålla dylikt utdrag. Även om det icke må vara nödvändigt, att föreskrift om lantmätarens skyldighet härutinnan införes i lagen, synes en sådan föreskrift icke böra saknas i vederbörlig instruktion.

2 §.

Lagrådet:

Med den i andra stycket förekommande hänvisningen till 1 § andra stycket torde avses den i förra delen av sistnämnda stycke givna föreskriften om personlig kallelse genom tjänsteskrivelse. Däremot lär icke vara åsyftat, att den där stadgade tiden — minst fjorton dagar före sammanträdet — ovillkorligen skall iakttagas även i här avsedda fall. Det är ju tänkbart, att lantmätaren erhåller underrättelse om allmänt ombuds förordnande så sent, att nämnda tid redan börjat löpa. Men då tiden räcker till, bör uppenbarligen dylikt ombud kunna påräkna att få meddelande om tid och ställe för första sammanträdet inom samma tid som delägarna och övriga, som skola kallas. Hänvisningen till 1 § torde därför böra uteslutas och åt stadgandet i stället givas det innehåll, att under här angiven förutsättning det skall åligga lantmätaren att om tid och ställe för första sammanträdet genom tjänsteskrivelse underrätta ombudet snarast möjligt och, där så ske kan, minst fjorton dagar före sammanträdet.

Det synes anmärkningsvärt, att i det i andra styckets andra punkt behandlade fallet det fordras *bevislig* underrättelse om företagande av laga skifte. Sådan fordran har eljest icke uppställts, om man bortser från det speciella fall enligt 1 §, då rekommenderat kallelsebrev är föreskrivet. Icke heller i 6 kap. 3 § i lagen om fastighetsbildning i stad, vilket stadgande utgjort förebild för ifrågavarande bestämmelse, uppställles sådan fordran.

4 §.

Regeringsrådet *Palmgren* och justitierådet *Christiansson*:

Då i andra stycket av denna paragraf stadgas, att under där angiven förutsättning lantmätaren skall till nytt sammanträde kalla delägare genom tjänsteskrivelser, synes därmed av ordalagen att döma avses allenast sådana till envar delägare med posten avsända kallelser, som omförmälas i 1 §, men däremot icke kallelse genom rekommenderad tjänsteskrivelse tillställd en av delägarna, på sätt enligt samma paragraf är medgivet för det fall att delägarna äro flera än tio. Ett annat innehåll torde icke heller böra givas åt ifrågavarande stadgande. Då i 4 §:s fall kungörelse ej är föreskriven, skulle nämligen tillfälle här icke beredas delägarna att på sådant sätt erhålla kännedom om, hos vem de hade att inhämta upplysning om blivande sam-

mantråde. Om ock beträffande nu nämnda fall ledning skulle kunna vara att hämta ur den en gång utfärdade kungörelsen, kan detta ej anses vara förhållandet, då fråga är om ett senare förrättnings sammantråde, vid vars utsättande enligt hänvisning i 11 § föreskrifterna i 4 § andra stycket skola, där ej vid föregående sammantråde annat överenskommits, äga motsvarande tillämpning.

Därest emellertid lantmätaren i ett skifteslag med stort antal delägare skulle vilja även för annat sammantråde än det först utsatta begagna sig av tillvägagångssättet att med posten utsända kallelse till en av delägarna för deras gemensamma räkning, synes detta stå honom öppet, under förutsättning dock att han därvid iakttagert allt vad i 1 § för sådant fall föreskrives jämväl beträffande tiden för kungörelse och kallelse utfärdande.

Justitierådet *Högstedt*:

Om, såsom det lärert få antagas, stadgandena i förevarande paragraf i främsta rummet avse det första sammanträdet under ett laga skifte, synes det sätt, på vilket enligt andra stycket underrättelse om nytt sammantråde skall bringas till vederbörande sakägares kännedom, för den händelse sådan underrättelse ej lämnas, medan de till det inställda sammanträdet tillstädeskomna ännu äro samlade, knappast innebära full trygghet för att alla, vilkas rätt är av förrättningen beroende, få del av underrättelsen. Innan något sammantråde med delägarna ännu hållits, lærer lantmätaren icke varit i tillfälle att kontrollera riktigheten av den uppgift å delägare och servitutshavare, vilken enligt 2 kap. 3 § skall åtfölja ansökningen. Det är således icke säkert, att alla sakägare och deras adresser äro för lantmätaren kända. Det synes vid sådant förhållande innebära större säkerhet för att underrättelsen om det nya sammanträdet kommer till alla sakägares kännedom, om kungörelse angående detsamma offentliggöres i enahanda ordning, som är föreskriven beträffande första sammanträdet. Förfares så, torde däremot kallelsebrev till sakägarna, vare sig till envar av dem särskilt eller till dem alla gemensamt, i allmänhet icke erfordras. Genom de kallelser, som utgått till första sammanträdet, hava sakägarna fått sin uppmärksamhet fäst på det sökta skiftet, och det synes ej för mycket begärt, att de sedermera själva förskaffa sig kännedom om sådan sammanträdeskungörelse, som uppläses i kyrka och införes i tidning. Endast i det fall att kallelse till första sammanträdet tillsänts varje särskild sakägare samt lantmätaren sedermera erhållit vetskap därom att andra sakägare finnas än de, vilka sålunda kallats, eller att utsänd kallelse försetts med annan adress än den rätta, bör till sådan sakägare sändas särskild kallelse i fråga om det nya sammanträdet. En dylik komplettering av kallelseproceduren bör för övrigt ske även då underrättelse om det nya sammanträdet lämnats muntligen vid det inhiherade sammanträdet. Därest skiftesdelägarna utgöra endast ett fåtal och ingen ovisshet råder om vilka som äro sakägare av den beskaffenhet, att enligt 1 § kallelse skall tillsändas dem, torde emellertid ett nytt

kungörelseförfarande kunna undvaras, om blott samtliga bevisligen kallas till det nya sammanträdet.

I enlighet med det förestående synes andra stycket i förevarande paragraf böra omarbetas. Ett godkännande av denna hemställan medför, att de föreslagna reglerna bliva tillämpliga jämväl för det fall, då efter hållet sammanträde förrättningen uppskjutes, såframt ej samtidigt tiden för det nya sammanträdet bestämmes eller överenskommelse träffas om särskild ordning för tillkännagivande av tid och ställe för förrättningens fortsättande. Enligt 11 § skall nämligen i sådant fall vad i 4 § andra stycket stadgats äga motsvarande tillämpning. I 11 § bör dock intagas särskild föreskrift om sådan komplettering av kallelseproceduren, som ovan angivits, för den händelse på grund av nyssnämnda omständigheter en tillämpning av stadgandet i 4 § andra stycket icke kommer i fråga och den eller de sakägare, till vilka nya kallelser böra sändas, ej redan inställt sig vid förrättningen.

6 §.

Lagrådet:

Bestämmelserna angående protokollsjustering synas lida av någon oklarhet. Förslagets mening härutinnan lär vara, att protokollet skall inom åtta dagar efter sammanträdet å därvid tillkännagiven tid och plats uppläsas för delägarna, samt att detsamma skall undertecknas av de delägare, som varit tillstädes vid sammanträdet, eller, där dessa varit flera än tio, av två personer, som å sammanträdet närvarande delägare därtill utsett. Då de använda ordalagen emellertid kunna lämna rum för den uppfattningen, att här avses de vid justeringstillfället närvarande, torde någon jämkning i redaktionen böra vidtagas. Därvid synes även kunna ifrågasättas, om det icke lämpligen bör lämnas öppet för delägarna att utse två justeringsmän jämväl i det fall, att närvarande delägare icke äro flera än tio.

9 §.

Lagrådet:

Då fråga är om laga skifte å primärt skifteslag, äger enligt stadgande i förslagets 21 kap. 20 § delägare, som är missnöjd därmed att mot förrättningsman framställt jäv ogillats, genom särskilda besvär fullfölja talan mot beslutet, och enligt 11 § tredje stycket i förevarande kapitel skall i sådant fall likasom eljest, när enligt medgivande i förstnämnda lagrum särskild klagan må föras, skiftet i de delar, som äro beroende av frågans slutliga utgång, regelmässigt vila. Förslaget skiljer sig i detta hänseende från gällande skiftesstadga. Enligt denna får nämligen den, mot vilken vid laga skifte en genom förrättningsmännens beslut ogillad jävsanmärkning framställts, alltid fortfara med sin befattning, intill dess annorlunda förordnas. Grunden till skiftesstadgans bestämmelse härutinnan torde vara att söka däri, att jävsfrågor ansetts vara av den relativt enkla beskaffenhet, att en ändring av förrättnings-

männens beslut mera sällan vore att förvänta, och att det därför vore olämpligt att i avvaktan på frågans slutliga prövning avbryta den redan igångsatta förrättningen. Genom särskild föreskrift har också sörts för, att jävsfråga, som dragits under ägodelningsrättens prövning, så skyndsamt som möjligt blir avgjord.

Det synes knappast vara skäl att frånga den ståndpunkt skiftesstadgan sålunda intager, synnerligast som den föreslagna ordningen för prövning av besvär i jävsfrågor, i det att denna anförtros åt ägodelningsdomaren ensam, torde än ytterligare påskynda avgörandet. Även om i undantagsfall detta avgörande skulle i strid mot förrättningsmännens beslut innebära ett gillande av det framställda jävet, torde det därför endast bli någon mindre del av förrättningen, som behöver bli föremål för ny handläggning. Enligt lagrådets mening bör alltså förslaget sålunda ändras, att vad som stadgas i 11 § tredje stycket icke kommer att gälla det fall, då förrättningsmännen ogillat en framställd jävsanmärkning. På vilket sätt lagrådet tänkt sig denna ändring böra göras, skall närmare angivas vid granskningen av 21 kap. 20 §. Därest lagrådets hemställan i nämnda avseende kommer att godkännas, bör den i andra stycket av nu förevarande paragraf gjorda hänvisningen till 11 § tredje stycket utgå.

10 §.

Lagrådet:

I samtliga de tidigare förslagen förekom i denna paragraf en bestämmelse om skyldighet för lantmätaren att med ledning av företedda handlingar och eljest tillgängliga upplysningar utreda och i protokollet anteckna, vilka som äro delägare i skifteslaget och den andel envar av dem innehar, ävensom att i protokollet anmärka envar delägarers tillgängliga åtkomsthandlingar till beskaffenhet och utgivningsdag, vilka sakägare personligen tillstädeskommit, och vilka på grund av målsmanskap, fullmakt, förordnande eller annat bemyndigande företräda sakägare. Efter anmärkning av lantmäteristyrelsen i dess utlåtande den 28 april 1924, att nämnda stadgande syntes hava sin rätta plats i instruktion eller av lantmäteristyrelsen meddelade föreskrifter, har stadgandet i det remitterade förslaget uteslutits. Så vitt angår den i och för sig självklara skyldigheten för lantmätaren att i protokollet anteckna vilka som vid förrättningen tillstädeskommit, måste otvivelaktigt anmärkningen anses fullt befogad. Beträffande åter frågan om skyldighet för lantmätaren att verkställa utredning rörande äganderättsförhållandena inom skifteslaget och till protokollet anteckna resultatet av denna utredning synes det knappast lämpligt att låta en dylik utredningsskyldighet grundas uteslutande å föreskrift av instruktionell natur. För jämförelses skull kan i detta avseende hänvisas till 4 kap. 1 och 2 §§, i vilka lagrum intagits föreskrift om skyldighet för förrättningsmännen att verkställa vissa utredningar, som måste föregå avgörandet av de i nämnda kapitel behandlade frågor. Lagrådet hemställer förty, att det uteslutna stadgandet måtte med ovan angiven begränsning åter här intagas.

Härvid synes stadgandet i de delar, som skulle bibehållas, böra erhålla ungefärligen den avfattning liksom även den plats i paragrafen, som det hade i det ovan omförmälda preliminära utkastet.

11 §.

Justitierådet *Svedelius*, regeringsrådet *Palmgren* och justitierådet *Christiansson*:

De föreskrifter, som äro upptagna i de två första punkterna av andra stycket, äro av samma art som stadgandet i 2 kap. 5 §. Om i enlighet med gjord hemställan sistnämnda paragraf utgår ur förslaget, böra därför ifrågasvarande föreskrifter även bortfalla. Därest det anses nödigt att i lagen inskräpa lantmätarens eljest självklara skyldighet att, om så låter sig göra, på en gång fullborda förrättningen, skulle åt andra stycket kunna givas det innehållet, att om skiftet icke kan utan uppskov bringas till slut, dag för skiftets vidare handläggning skall om möjligt tillkännagivas för delägarna, innan sammanträdet upplöses, samt att, om hinder härför möter och vid sammanträdet ej träffas överenskommelse beträffande tillkännagivandet av tid och ställe för skiftets fortsättande, de i andra stycket angivna lagrummen skola äga tillämpning.

4 kap.

1—3 §§.

Lagrådet:

Såsom de första styckena i 1 och 2 §§ avfattats, är innehållet av de här givna stadgandena endast det i och för sig självklara, att vissa redan i det föregående givna föreskrifter skola tillämpas. Först i efterföljande stycken tillkommer något nytt, i främsta rummet vad där stadgas om skyldighet för förrättningsmännen att verkställa vissa utredningar, som måste föregå avgörandet av frågorna om skifteslagets omfång samt om tillstånd till det sökta skiftet. En omredigering synes böra vidtagas, varigenom innehållet i de första styckena närmare anknytes till bestämmelserna om den utredningsskyldighet, som sålunda skulle åligga förrättningsmännen. Härvid torde åt 1 § kunna givas den avfattning, att skifteslagets omfång bestämmes av förrättningsmännen efter utredning, i enlighet med därom meddelade närmare föreskrifter, rörande äldre delningar och andra förhållanden, som jämlikt de i 1 kap. angivna grunder äro av betydelse för frågan eller eljest därmed äga samband. I 2 § torde första och andra styckena böra ersättas med ett stadgande av innehåll, att frågan huruvida tillstånd till det sökta skiftet må lämnas skall avgöras av förrättningsmännen efter utredning angående de omständigheter, vilka enligt de i 1 kap. för varje särskilt fall meddelade bestämmelser äro av beskaffenhet att inverka å nämnda fråga.

Föreskriften i 1 § att i protokollet skall antecknas vad av den där åsyftade utredningen framgått synes överflödig med hänsyn till innehållet i första stycket första punkten av 3 kap. 6 §. Detsamma måste anses gälla även föreskriften

2 §:s andra stycke, att över vad vid utredningen förekommit skall upprättas skriftlig redogörelse, som bilägges protokollet. Genom dylikt biläggande uppfylles nämligen nyssnämnda stadgande i 3 kap. lika väl som om utredningens resultat direkt införts i protokollet. Ifrågavarande föreskrifter torde därför såsom obehövligen kunna utgå. Anses emellertid av praktiska skäl lämpligt att här bibehålla en erinran om lantmätarens skyldigheter i avseende å protokolls-föringen, lärer den böra göras gemensam för 1 och 2 §§ samt innehålla, att över vad som förekommit vid utredning, varom i nämnda paragrafer sägs, upprättas skriftlig redogörelse, som bilägges protokollet. En sådan bestämmelse kunde måhända lämpligen upptagas såsom ett första stycke i 3 §.

Det utlåtande, varom talas i 2 §, skall enligt 3 § innehålla besked, huruvida tillstånd till skiftet meddelas eller icke. Delägare, som med utlåtandet ej åtnöjes, har att genom begäran om underställning, på sätt i 4 § angives, bringa frågan under ägodelningsrättens prövning. Huru förrättningsmännens yttrande rörande skifteslagets omfång skall meddelas och på vad sätt beslutet härutinnan skall kunna överklagas, är däremot icke i förslaget direkt uttalat. Innan prövning kan ske av frågan, huruvida tillstånd till skiftet må meddelas eller icke, är det tydligen nödvändigt, att klarhet föreligger, å vilket område skiftet, därest det kommer till stånd, skall äga rum. Vid sådant förhållande och då frågan om skifteslagets omfång ej i 21 kap. 20 § upptages bland de frågor, vari delägare äga hos ägodelningsrätten anföra särskilda besvär, måste det antagas vara förslagens mening, att frågan om skifteslagets omfång skall kunna underställas ägodelningsrättens prövning på samma sätt som frågan om tillstånd till skiftet och att om båda dessa frågor följaktligen skola i förevarande hänseende gälla enahanda bestämmelser. För att denna mening må komma till tydligt uttryck, bör vad i 2 § förekommer om det utlåtande, som förrättningsmännen hava att meddela, där utgå samt första punkten i 3 §:s första stycke ändras till en föreskrift, att förrättningsmännen på grund av utredningen skola meddela utlåtande, innefattande yttrande om skifteslagets omfång samt besked, huruvida tillstånd till det sökta skiftet lämnas eller icke. Mot en dylik anordning synes någon betänklighet desto mindre böra möta som, om också beslutet i frågan om skifteslagets omfång principiellt bör föregå beslutet i frågan om tillstånd till skiftet, i verkligheten beträffande dessa frågor avgörandet liksom även den föregående utredningen i frågorna ofta nog torde komma att sammanfalla.

Erhåller första punkten i 3 §:s nuvarande första stycke sålunda föreslagen lydelse, synes stadgandet i första punkten andra stycket av samma paragraf såsom avseende en fråga om skifteslagets omfång böra framflyttas närmast efter förstberörda punkt. Däremot synes andra punkten i andra stycket kunna bortfalla. Att där skifteslaget är sådant, som i 1 kap. 8 § avses, i utlåtandet skall angivas den mark, som bör ingå i skiftet, följer direkt av första punkten i första stycket jämförd med 1 §, därest nämnda lagrum erhålla av lagrådet nu föreslagen ändrad avfattning.

4 §.

Lagrådet:

Enligt denna paragraf skall förrättningsmännens utlåtande rörande tillstånd till sökt laga skifte alltid underställas ägodelningsrättens prövning, då fråga är om skifteslag, som avses i 1 kap. 8 eller 12 §. Starka skäl tala också onekligen för att så bör vara förhållandet, då genom utlåtandet tillstånd till skiftet lämnas. Stadgandet har emellertid avfattats så, att underställning skall ske även i det fall, att utlåtandet innebär avslag å skiftesansökningen, och i promemorian bekräftas, att detta är meningen. Obligatorisk underställning i sistnämnda fall synes emellertid knappast behöfelig eller ens lämplig. Enligt andra stycket i paragrafen äger delägare, som är missnöjd med utlåtandet, genom anmälan därom påkalla ägodelningsrättens prövning av den fråga, som avgjorts genom detsamma. Begagnar sig den, som önskat skiftet, icke av denna rätt, utan finner han sig i avslaget, visar detta, att han genom den av förrättningsmännen verkställda utredningen övertygats om olämpligheten av skiftet eller i allt fall därom att inga utsikter finnas att få detsamma till stånd. Skulle frågan vara tveksam, lär — för den händelse förrättningsmännen icke ex officio föreskriva underställning — skiftessökanden icke underlåta att begära sådan. Att låta ägodelningsrätten, utan att begäran därom framställs, upptaga frågan till prövning kan försvaras, endast om från nationalekonomisk eller annan allmän synpunkt skäl därför kunna anföras. Några dylika skäl torde dock icke föreligga. Det bör för övrigt icke förbises, att en underställning alltid i någon mån åsamkar skiftesdelägarna kostnader och för ägodelningsrätten medför ett besvär, som sannolikt i de flesta fall resulterar i ett godkännande av utlåtandet.

På grund av det nu anförda finner sig lagrådet böra hemställa, att underställning av förrättningsmännens utlåtande i fråga om sökt laga skifte å skifteslag, som avses i 1 kap. 8 eller 12 §, skall vara obligatorisk allenast om i utlåtandet tillstånd till skiftet lämnats.

Från regeln att obligatorisk underställning skall äga rum, då utlåtandet innefattar bestämmelse om tillämpning av 1 kap. 5 §, göres undantag bland annat för det fall, då fråga är om sammanförande till ett skifteslag av ägolotter, vilka vid samma lantmäteriförrättning utlagts inom ett och samma skifteslag. Av den omförmälda promemorian framgår, att i detta likasom övriga fall, vilka upptagits såsom undantag från nyssnämnda regel, sammanföringsåtgärden ansetts innebära ett enkelt och naturligt återställande av tidigare i skifteslagshänseende rådande förhållanden. Så torde dock här vara fallet endast under förutsättning att *samtliga* de ägolotter, som vid förrättningen utlagts inom ett skifteslag, sammanföras. Skall stadgandet bibehållas, bör det därför förtydligas. Då emellertid ett dylikt sammanförande lätt kan tänkas lända till ett kringgående av bestämmelserna om särskilda villkor för omskifte, synes detsamma icke böra få ske utan prövning av ägodelningsrätten. Lagrådet hemställer förty om uteslutande av berörda undantag.

För att åt fjärde stycket av denna paragraf ej må vid tillämpningen givas en strängare tolkning än den enligt promemorian avsedda, synes uttrycket »med styrkande av förfallet» böra utbytas mot »med anmälan om förfallet».

6 §.

Lagrådet:

Lagrådet har vid 1 kap. 4 § hemställt, att i stället för det där upptagna stadgandet måtte i eller invid 21 § i samma kapitel insättas en föreskrift, att urfjällar och vissa andra därmed jämförliga ägor icke skola intagas i skifte annat än i den mån sådant erfordras för beredande av lämplig ägoanordning. Då dylika ägor icke ingå i skiftet, torde även om dem vad i förevarande paragrafs första stycke sägs böra äga tillämpning. Därest en föreskrift av ovan angivet innehåll intages i 1 kap. 21 §, skulle detta syfte omedelbart vinnas; i annat fall synes ett tillägg till förevarande paragraf vara för ändamålet erforderligt.

5 kap.

2 §.

Lagrådet:

Enligt det preliminära utkastet till förslag till lag om delning av jord å landet förutsattes för tillämpning av bestämmelsen i andra stycket, att alla delägare vore ense härom. I sitt utlåtande över nämnda utkast ifrågasatte lantmäteristyrelsen, huruvida icke den stadgade enigheten bland delägarna i här avsedda fall borde utbytas mot en bestämmelse att yrkande framställts och förrättningsmännen funne skäl för tillmötesgående föreligga. I anledning av denna anmärkning har i det remitterade förslaget villkoret om enighet uppgivits och för frågans upptagande till behandling allenast uppställts den förutsättningen, att sådant av någon delägare yrkas. Har så skett och kan enighet mellan delägarna ej uppnås, skall det enligt förslaget ankomma på förrättningsmännen att avgöra såväl frågan, huruvida bestämmelser i ämnet överhuvud taget skola meddelas, som även vad dessa bestämmelser i sådant fall lämpligen böra innehålla.

Visserligen må det vara riktigt, att fordran på fullständig enighet mellan delägarna icke bör i detta fall uppställas. Under sådan förutsättning skulle antagligen bestämmelser i ämnet endast i sällsynta undantagsfall komma till stånd. Men att på grund av blott en enda delägares yrkande låta frågan gå till avgörande av förrättningsmännen eller — vilket med hänsyn till innehållet i 2 kap. 1 § synes möjligt — av lantmätaren ensam, torde vara att gå för långt i motsatt riktning. Det synes därför kunna ifrågasättas, om ej för frågans upptagande borde stadgas det villkor, att i yrkande härom förenar sig hälften eller åtminstone fjärdedelen av de vid sammanträdet närvarande delägarna.

3 §.

Lagrådet:

Den i första stycket stadgade inskränkningen i rätten till avverkning av skog och nyttjande av torvmosse upphör enligt paragrafens lydelse att gälla, då utlåtande avgivits, varigenom tillstånd till skifte vägrats. Därest sådant utlåtande sedermera av ägodelningsrätten ändras därhän, att skiftet förklaras skola äga rum, eller ärendet återförvisas till förrättningsmännen, bör — förutsett att icke enligt 2 § andra stycket bestämmelser i frågan meddelats — nämnda legala inskränkning åter träda i tillämpning och bliva gällande, till dess antingen ägodelningsrättens beslut blivit av Kungl. Maj:t upphävt eller med tillämpning av första eller tredje stycket i 2 § bestämmelser i ämnet kommit till stånd eller ock efter återförvisning till förrättningsmännen dessa i nytt utlåtande fortfarande vägrat tillstånd till skiftet. Detta torde ock vara förslagets mening, men synes för undvikande av missförstånd böra direkt ut-sägas i lagtexten.

Då föreskriften i andra stycket avser innehållet i de bestämmelser, som meddelas jämlikt 2 §, synes den böra intagas såsom ett särskilt stycke i nämnda paragraf. Den avsedda innebörden i föreskriften torde komma till ett tydligare uttryck, om däri utsäges, att de bestämmelser, som meddelas, ej må strida mot vad i lag eller särskild författning finnes föreskrivet angående skogens vård och icke innefatta medgivande till nyttjande av torvmosse till avsalu annat än i den mån sådant kan ske utan delägares förfång.

Även tredje stycket, som lämnar föreskrifter rörande giltighetstiden för bestämmelser, meddelade enligt 2 §, torde böra överflyttas till nämnda paragraf. Härvid synes åt dessa föreskrifter kunna givas en i viss mån förenklad avfattning, förslagsvis sålunda, att om laga skifte kommer till stånd, bestämmelser, som jämlikt 2 § meddelats, skola upphöra att gälla, då de nya lotterna tillträtts, där ej vad i 7 § stadgas annat föranleder, samt att, därest det genom domstols beslut eller eljest varder avgjort, att skiftet icke skall äga rum, bestämmelserna omedelbart skola upphöra att gälla.

4 §.

Lagrådet:

I anledning av vad lantmäteristyrelsen anført beträffande stadgandet i senare punkten av första stycket synes till stadgandet böra göras ett tillägg av innehåll, att delägaren skall, innan han verkställer avverkning å område, som tillagts annan delägare, underrätta denne om den tillämnade avverkningen. Den senare delägaren, som genom stadgandet tillförsäkrats rätt till ersättning för vad efter uppskattningens verkställande blivit i enlighet med de rörande skogens nyttjande gällande bestämmelserna avverkat, får härigenom tillfälle att hålla kontroll över avverkningens omfattning. Försummelse att meddela

sådan underrättelse komme att innebära överträdelse av vad som i fråga om skogens nyttjande skall lända till efterrättelse och skulle följaktligen enligt 5 § medföra ansvarspåföljd.

6 §.

Lagrådet:

Där all skifteslagets jord är i en ägares hand, hava enligt de tidigare förslagen bestämmelserna om inskränkning under skifte i rätten att nyttja skifteslagets ägor begränsats till sådant fall, då särskilda delar av jorden på grund av inteckning eller eljest i olika mån häfta för fordran eller annan rättighet. För dylikt fall hava däremot nämnda bestämmelser även såvitt angår avverkning av skog förklarats skola i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

I nu förevarande förslag åter hava på grunder, som angivas i promemorian, de rörande hushållning med skogen meddelade föreskrifterna ansetts icke böra vinna tillämpning inom dylikt, *en* ägare tillhörigt skifteslag, oavsett huru jorden därinom må häfta för fordran eller annan rättighet. Detta synes ock innebära en följdriktig tillämpning av den ställning, som förslaget intager beträffande dylika rättigheter och vilken fått sitt uttryck särskilt i 14 kap:s bestämmelser, varigenom inteckningshavare väl beretts möjlighet att erhålla andel i vissa den intecknade fastigheten tillkommande likvidbelopp men däribland icke likvid för mistad ståndskog.

Då enligt förslaget torvmosse i likvidavseende är helt likställd med ståndskog, synes samma behandling jämväl i förevarande avseende böra för båda stadgas, därest ej särskilda skäl annat påkalla. Sådana synas dock ej föreligga, ity att risken för en inteckningshavare att bliva lidande genom överdriven avverkning av torvmosse ej torde väsentligt ökas genom att skifte kommer till stånd å det skifteslag, däri den intecknade fastigheten tillika med annan samma ägare tillhörig jord ingår.

Likaså lär faran för matjords bortförande eller jordens försämring genom vanhävd efter verkställd gradering av ägorna hava ringa praktisk betydelse för innehavare av intecknad fordran eller annan dylik rättighet. I motsats till de tidigare förslagen har ock det nu förevarande i detta hänseende gjort förbudets tillämpning å skifteslag i en ägares hand oberoende av de rättigheter, för vilka jorden sålunda må häfta. Syftemålet skulle då i detta fall, liksom då delägarna i skifteslag äro flera, allenast vara att förebygga åtgärder, ägnade att rubba det inbördes värde de särskilda ägototterna beräknats erhålla genom skiftet. I fråga om skifteslag, tillhörigt en ägare, synas emellertid särskilda lagbestämmelser härutinnan icke vara av något praktiskt behov påkallade.

Lagrådet hemställer fördenskull, att 6 § måtte få allenast det innehåll, att vad i 5 kap. är stadgat ej skall äga tillämpning, då all skifteslagets jord är i en ägares hand.

Skulle denna hemställan ej vinna beaktande, lärers i allt fall någon omredigering av paragrafen erfordras, ity att det stadgande i 3 §, vartill hänvisning skett, uppställer såsom villkor för torvmosses nyttjande till avsalu, att det kan ske utan *delägares* förfång, men detta uttryck ej väl låter sig lämpas till det i 6 § avsedda fall, att blott en delägare i skifteslaget finnes.

7 §.

Lagrådet:

Där beslut skall fattas om nyttjande av skifteslagets ägor under skiftet, tillkommer enligt förslaget beslutanderätten delägarna, om de äro ense, men eljest förrättningsmännen. Orden »av delägarna», som vid formuleringen av denna paragraf kommit att inflyta framför »lagligen beslutas», böra därför utgå.

6 kap.

1 §.

Justitierådet *Svedelius*, regeringsrådet *Palmgren* och justitierådet *Christiansson*:

Uppstår fråga om tillämpning av bestämmelsen i andra stycket och framställs därvid anmärkning mot kartan, lärers regelmässigt sådan tillämpning icke böra ifrågakomma utan lantmätaren äga skyldighet att jämföra den förefintliga kartan med marken. Endast i fall anmärkningen uppenbarligen saknar fog, synes lantmätaren böra vara berättigad att lämna densamma utan avseende. Denna mening, som även lærers vara den med förslaget åsyftade, kan emellertid icke anses av stadgandet i dess nu föreslagna avfattning med tydlighet framgå. En omformulering i angiven riktning synes därför böra ske.

Justitierådet *Högstedt*:

Enligt bestämmelsen i andra stycket har, då fråga är om sekundärt skifteslag, den undersökning rörande äldre kartas överensstämmelse med marken, varom i första stycket meddelas föreskrift, under vissa villkor förklarats icke vara erforderlig, såvitt angår annan mark än inägor. Med denna bestämmelse bör, såsom i promemorian framhållits, jämföras stadgandet i fjärde stycket av 7 kap. 2 § om obehövligheten i visst fall av undersökning på marken angående rågång, som är i laga ordning bestämd. Båda dessa stadganden, som tillkommit i anledning av erinringar mot 1911 års förslag, hava uppenbarligen sin grund i en önskan att såvitt möjligt begränsa skifteskostnaderna. Att kostnadssynpunkten är av icke ringa betydelse kan givetvis ej förnekas. Men av ännu större vikt är, att ett tillförlitligt resultat vinnes genom ett laga skifte. Om av kravet härpå något eftergives, är fara värt, att ändamålet med skiftesväsendet förfelas; i stället för att ordnade förhållanden åstadkommas, uppstår en viss rättsosäkerhet, som förr eller senare giver

anledning till tvister och rättegångar, vilka genom ett i avseende å resultatets tillförlitlighet fullt betryggande skifte skulle förebyggts. Det torde visserligen få antagas, att de ovannämnda stadgandena äro avsedda att endast i undantagsfall komma till tillämpning, och möjligt är ju, att med en försiktig användning av desamma några större olägenheter icke skulle bliva följden därav att eljest föreskriven undersökning icke företoges. Men det synes, såsom lantmäteristyrelsen särskilt i fråga om stadgandet i fjärde stycket av 7 kap. 2 § anmärkt, icke utan skäl kunna befaras, att med stöd av de ifrågavarande bestämmelserna undersökning alltför ofta skulle komma att underlätas.

I sitt utlåtande av år 1913 har lantmäteristyrelsen uppgivit, att hittills ofta undersökning av karta och erforderlig mätning för dess komplettering samt undersökning av rågångar och gradering skett i ett sammanhang. Då, såsom styrelsen jämväl framhållit, något hinder för ordnande av arbetet för framtiden på samma sätt icke torde förefinnas, synes den ökning av kostnaderna, som föranledes av kartans jämförande med marken och rågångarnas undersökning, icke behöva bliva så synnerligen stor.

På grund av det nu anförda anser jag mig böra, i likhet med lantmäteristyrelsen i dess senaste utlåtande, hemställa om uteslutande av båda de omnämnda stadgandena.

Därest denna hemställan icke efterkommes, instämmer jag med lagrådets övriga ledamöter angående önskvärdheten av viss omformulering av stadgandena.

7 kap.

1 §.

Justitieråden *Christiansson* och *Högstedt*:

Då här föreskrives, att lantmätaren skall på sätt i 3 kap. 1 § sägs kalla rågrannarna å ömse sidor till sammanträde för rågångarnas bestämmande, avses uppenbarligen — om än detta icke kan sägas med tydlighet framgå av den föreslagna lagtexten — att dels kungörelse angående sammanträdet skall utfärdas, vilken kungörelse skall införas i en eller flera ortstidningar och uppläsas i kyrkan för den eller de församlingar, där någon av de fastigheter, vilka beröras av rågångsförrättningen, är belägen, dels ock kallelsebrev skola tillsändas såväl delägarna i det skifteslag, som skall skiftas, som ägarna av angränsande fastigheter, allt i enlighet med bestämmelserna i nämnda paragraf. Huru härvid föreskriften om en gemensam kallelse, för den händelse delägarna äro flera än tio, bör tillämpas, är icke alldeles tydligt. Med hänsyn därtill att rågångarnas bestämmande i förslaget behandlas såsom en i viss mån fristående förrättning, i det att särskild fastställelse därå skall meddelas även då rågångsförrättningen äger rum i sammanhang med laga skifte, lär emellertid åt nämnda föreskrift, tillämpad i nu förevarande fall, böra givas den tolkningen att, därest skiftesdelägarna tillsammans med ägarna av fastigheter,

som gränsa intill skifteslaget, eller således, enligt den i förevarande paragraf begagnade terminologien, rågrannarna å ömse sidor äro flera än tio, det erfordras allenast en kallelse, som i rekommenderad tjänsteskrivelse tillställs en av rågrannarna (i detta ords nyssnämnda betydelse), därvid dock kungörelsen skall innehålla uppgift, hos vem kallelsen finnes tillgänglig.

Det synes kunna ifrågasättas, om med angivna tillämpning av föreskriften om gemensam kallelse det är på ett tillfredsställande sätt sört för att de rågrannar, som äga jord inom annat skifteslag än det, vilket är föremål för skifte, verkligen erhålla underrättelse om sammanträdet. Större säkerhet för att så bleve förhållandet skulle måhända vinnas, om i förevarande fall nämnda föreskrift utbyttes mot en bestämmelse av exempelvis det innehållet, att särskild kallelse skall för varje angränsande skifteslag av det slag, som avses i 1 kap. 2 § under 1, tillsändas en av de delägare, vilkas jord gränisar intill det skifteslag, som skall skiftas. Anses emellertid tillräckliga skäl för en sådan ändring icke föreligga, torde dock på grund av vad ovan anförts redaktionen av förevarande paragraf böra jämkas så, att innebörden av hänvisningen till 3 kap. 1 § blir mera tydlig.

Justitierådet *Svedelius*, med vilken regeringsrådet *Palmgren* instämde:

Jag delar den av justitieråden Högstedt och Christiansson uttalade uppfattningen rörande innebörden av den här gjorda hänvisningen till 3 kap. 1 § och anser ävenledes ett förtydligande av stadgandet önskvärt. Ett dylikt förtydligande skulle, om ock i mindre mån, påkallas även i händelse den av mig under sistnämnda lagrum gjorda hemställan bifalles.

2 §.

Lagrådet:

Med föreskriften i tredje stycket åsyftas enligt motiven till 1918 års förslag allenast, att icke varje — om än så obefogad — anmärkning beträffande rågången skall medföra tillämpning av 3 §. Det beslut, förrättningsmännen enligt ovannämnda föreskrift skulle hava att meddela i anledning av anmärkningen, skulle således aldrig kunna innebära annat än att anmärkningen lämnas utan avseende. Det åsyftade ändamålet synes lämpligare vinnas, om, med uteslutande av ifrågavarande stycke, till första stycket göres ett tillägg, varigenom såsom alternativ till den där uppställda förutsättningen, att rågången förklaras av samtliga rågrannar ostridig, upptages det fall att beträffande rågången framställd anmärkning befinnes uppenbarligen sakna fog.

Godtages lagrådets under 6 kap. 1 § gjorda hemställan rörande viss omformulering av andra stycket i nämnda lagrum, bör uppenbarligen en motsvarande omformulering vidtagas beträffande fjärde stycket i förevarande paragraf.

Justitierådet *Högstedt* hänvisade till vad han anført vid 6 kap. 1 §.

6 §.

Lagrådet:

Rågång skall enligt denna paragraf på varaktigt sätt utmärkas å marken, sedan den blivit bestämd. Då rågångsförrättning enligt stadgande i 21 kap. skall efter dess fullbordande provas och fastställas av vederbörande ägodelningsdomare eller ägodelningsrätt, kan, innan laga kraftäggande fastställelsebeslut föreligger, rågång ej anses slutligen bestämd, och bör den följaktligen först därefter definitivt utmärkas på marken. Detta är ock uppenbarligen förslagets mening, men åt denna mening synes böra givas ett klarare uttryck än i paragrafen skett.

Lagrådet:

I sin ovan omförmälda skrivelse till Kungl. Maj:t den 8 juni 1925 har lantmäteristyrelsen föreslagit, att till förevarande kapitel måtte fogas en ny paragraf av innehåll att, där vid förrättning, vid vilken förekommer bestämmande av ägo gräns, som i 7 § avses, å marken företagen undersökning giver anledning till antagande att ett flertal ägo gränser inom samma skifteslag icke hävdas i överensstämmelse med tillgängliga kartor och handlingar eller att osäkerhet råder angående deras rätta sträckning, gränsbestämning skall, i den omfattning överlantmätaren efter företagen undersökning äger föreskriva, verkställas inom skifteslaget.

Styrelsens ifrågavarande framställning ansluter sig till vad styrelsen i tidigare avgivna utlåtanden — dels över lagberedningens förslag år 1909 till ny jordabalk, i vad det innefattade bestämmelser om ägo gränser, dels över 1911 års förslag till lag om skifte av jord och dels över det förut omförmälda preliminära utkastet av år 1923 till lag om delning av jord å landet — anfört om den otillfredsställande behandling, som vid äldre skiftesförrättningar ägnats frågan om ägo gränser och som medfört, att en stor del, kanske flertalet av de vid dylika förrättningar tillkomna ägo gränserna, sådana de på marken hävdades, mer eller mindre avveke från den sträckning, de enligt kartor och handlingar borde hava. Redan i nämnda tidigare utlåtanden har styrelsen uttalat sig för nödvändigheten av att åtgärder vidtagas för att bringa reda i dessa förhållanden, och styrelsen har därvid bland annat ifrågasatt rätt för ägare av vid skifte utbruten ägolott att påkalla undersökning av alla ägo gränser inom skifteslaget på delägarnas gemensamma bekostnad.

I omförmälda skrivelse har styrelsen nu ytterligare understrukt behovet av en allmän gränsrevision, men så till vida modifierat sin härutinnan tidigare gjorda framställning, att företagandet av en dylik gränsrevision ansetts böra bero på en i varje särskilt fall av överlantmätaren verkställd prövning.

Någon utredning beträffande de kostnader, den sålunda föreslagna utvägen till avhjälpande av ifrågavarande missförhållanden skulle medföra, föreligger icke. Styrelsen har allenast framhållit, att då kostnaderna för genomförande

av en dylik gränsrevision ofta skulle bliva i hög grad betungande för delägarna, det enligt styrelsens mening förelåge särskild anledning för staten att träda emellan. Något förslag i sistnämnda hänseende har styrelsen dock icke ansett sig böra för närvarande framlägga i vidare mån än att kostnaderna för den undersökning, som överlantmätaren skulle hava att utföra, borde i viss mån bestridas av allmänna medel.

Att det i talrika fall skulle vara synnerligen fördelaktigt, om i sammanhang med skifte å en vid tidigare delning utbruten ägolott kunde åvägabringas en fullständig gränsrevision beträffande hela det äldre skifteslag, varifrån ägolotten utbrutits, har under fortgången av ifrågavarande lagstiftningsarbete till fullo erkänts. Att bestämmelse i denna riktning icke upptagits i något av de hittills framlagda lagförslagen torde i väsentlig mån hava berott just av hänsyn till kostnadsfrågan; man har funnit det betänkligt att mot delägarnas önskan påtvinga dem en dylik förrättning. Då kostnadsfrågan icke genom lantmäteristyrelsens nu gjorda framställning kommit i förändrat läge och samma fråga undandrager sig lagrådets bedömande, har lagrådet icke ansett sig kunna i ärendets nuvarande skick tillstyrka ändring av det remitterade förslaget i den av styrelsen föreslagna riktningen.

8 kap.

1 §.

Lagrådet:

Hänvisningen i sista stycket till 3 kap. 1 och 2 §§ torde i likhet med motsvarande hänvisning i 7 kap. 1 § innebära, att vad i förstberörda lagrum stadgas angående kungörelse om sammanträde samt kallelse därtill skall äga motsvarande tillämpning. En jämkning av ordalagen för tydliggörande av det åsyftade innehållet synes även här önskvärd.

Av förslagets uppställning kunde möjligen vid jämförelse mellan omfördälda stadgande i 7 kap. och förevarande stycke dragas den slutsatsen, att rågångsförrättning och förrättning för verkställande av ägoutbyte ovillkorligen skola förekomma å skilda sammanträden efter särskilda för vardera förrättningen utfärdade kungörelser och kallelser. En sådan tolkning kan emellertid icke anses riktig. Visserligen måste rågångsfrågan vara klar, innan uppkommen fråga om ägoutbyte kan slutligen avgöras, men laga hinder för att dessa båda frågor företagas till behandling vid ett och samma sammanträde föreligger uppenbarligen icke. Där förhållandena medgiva sådan samtidig behandling, vilket ofta nog lärer vara fallet, torde endast en kungörelse, omfattande båda förrättningarna, liksom även gemensamma kallelsebrev till undvikande av onödig kostnad och omgång böra utfärdas. Gällande bestämmelser i ämnet lära också i allmänhet så tillämpas, att där sammanträde med rågrannarna skall hållas för rågångens bestämmande, såsom förhandlingsämne vid sam-

manträdet i kungörelsen angives icke allenast rågångsfrågan utan även eventuellt förekommande frågor om ägoutbyte. Detta förefaller ju ock naturligt med hänsyn till frågornas inbördes sammanhang och då intressenterna i sistnämnda frågor i varje fall måste kallas för behandlingen av rågångsfrågan. Under förutsättning att förslaget icke avser att i denna del avvika från gängse praxis, har lagrådet mot de föreslagna bestämmelserna härutinnan ur nu angiven synpunkt icke något att erinra.

2 §.

Lagrådet:

Enligt promemorian avses med uttrycket »eller annat skifteslag» i andra stycket område, vilket utgör samfällighet för flera fastigheter och som ingår såsom ena parten i ett ägoutbyte. Då detta ej med erforderlig tydlighet framgår av lagtexten, torde nämnda uttryck böra utbytas mot orden »eller för flera ägolotter samfällt område».

4 §.

Lagrådet:

Att en åtgärd under skifte kan ske utan förfång anses enligt 1 kap. 1 § i förslaget innebära, att åtgärden icke länder till minskning i värde för fastighet, som därav beröres. Varje minskning i fastighets värde lär dock ej äga betydelse i det hänseende, varom i andra stycket av förevarande paragraf är fråga, eller för innehavare av fordran eller rättighet, varför fastigheten på grund av in-teckning eller eljest häftar. Sådan betydelse tillkommer uppenbarligen endast värde-minskning av den storlek, att fordringsägarens säkerhet i fastigheten därigenom äventyras. På grund härav hemställs, att det här stadgade villkoret måtte erhålla den avfattning, att ägoutbytet icke kan lända nämnda rättsägare till skada.

9 kap.

1 §.

Lagrådet:

De bestämmelser om delningsgrund, som meddelas i andra stycket av denna paragraf, lära innebära bland annat, att innehavet skall vara delningsgrund jordeboksenheter emellan, för den händelse sådan regel gäller på grund av särskild föreskrift för orten eller sedvänja i orten (jfr lagrådets uttalande den 4 oktober 1922 under 9 kap. 1 och 2 §§). Denna mening synes emellertid knappast, åtminstone ej med erforderlig tydlighet, framgå av de använda ordalagen. Det med anslutning till innehållet i första stycket här begagnade uttrycket, att såsom *andelstal skall anses* vad enligt föreskrift för orten eller sedvänja i orten användes såsom jämförelsegrund för delaktighet i by, lämpar sig visserligen för de fall, då jämförelsegrunden utgöres av visst jordatal. Däremot synes innehavet svårigen kunna inbegripas under beteckningen andels-

tal. En omredigering, varigenom användandet av denna beteckning här undvikas, synes därför önskvärd. Förslagsvis kunde åt stadgandet givas den avfattning, att om skifteslaget utgöres av två eller flera jordeboksenheter, skall, såvitt angår förhållandet mellan dessa enheter inbördes, vad enligt särskild föreskrift för orten eller sedvänja i orten användes såsom jämförelsegrund för delaktighet i by eller, där sådan jämförelsegrund ej finnes, oförmedlade mantalet utgöra delningsgrund.

I sammanhang med en omredigering av andra stycket i sådan riktning torde dels genom ett tillägg till första stycket böra utmärkas, att den där givna regeln lider inskränkning jämväl genom vad i förevarande paragraf i övrigt stadgas, dels ock någon jämkning böra vidtagas av ordalagen i tredje stycket, så att även här användandet av ordet andelstal kunde undvikas.

2 §.

Lagrådet:

Under det att 1 § innehåller bestämmelse om delningsgrund vid skifte av förut oskiftad jord, lämnas i första stycket av 2 § föreskrift i sådant avseende beträffande jord, som tidigare varit föremål för lagligen gällande delningsförrättning. I samma stycke föreskrives emellertid därjämte, att för delägare, som på grund av dom eller avsöndring eller såsom odaläga innehar visst område, innehavet skall utgöra delningsgrund vid skifte av det skifteslag, däri området ingår. Sistnämnda föreskrift äger uppenbarligen tillämpning, evad skifteslaget förut delats eller icke. Till tydligare utmärkande härav torde en omredigering av stadgandet böra vidtagas. En sådan omredigering synes önskvärd även ur en annan synpunkt. Då här stadgas, att delägare, som på grund av fastställd eller eljest lagligen gällande lantmåteriförrättning innehar visst område, skall vid skiftet erhålla vad enligt uppskattning svarar mot nämnda område, lär detta innebära, att det är mellan de vid den föregående delningen utlagda lotterna som innehavet enligt samma delning skall utgöra delningsgrund, och denna regel torde gälla, oavsett om någon av dessa lotter efter den tidigare förrättningen kommit i flera ägares händer och dem emellan sänjedelats.

Justitierådet *Svedelius:*

I likhet med lantmäteristyrelsen i dess utlåtande den 11 augusti 1913, lagrådets flesta ledamöter i utlåtandet den 4 oktober 1922 samt en vid avgivandet av lantmäteristyrelsens utlåtande den 28 april 1924 uttalad skiljaktig mening anser jag övervägande skäl tala för uteslutande ur förslaget av den bestämmelse, som innehålles i senare delen av andra stycket i förevarande paragraf. Om så sker, föranledes härav, att även tredje stycket likasom 13 kap. 12 § sista stycket böra ur förslaget utgå.

6 §.

Lagrådet:

I andra stycket likställes med uppodling efter erhållet lov uppodling, som skett utan någon delägars bestridande. Gällande skiftesstadga upptager endast

det förra fallet. Tillägget torde innebära, att med uttryckligt samtycke skall likställas det fall, att övriga delägare med kännedom om odlingsarbetet låtit detsamma fortgå utan att däremot framställa någon anmärkning, varigenom de måste anses hava lämnat ett, låt vara tyst samtycke till uppodlingen. Mot förslaget's ståndpunkt i denna del synes icke vara något att erinra. Det må emellertid påpekas, att genom det föreslagna tillägget odlaren torde komma att försättas i en, såvitt förarbetena utmärka, åtminstone ej direkt åsyftad, gynnsammare ställning i bevisningshänseende än förut. Medan det för närvarande otvivelaktigt åligger odlaren att styrka, att han till odlingen haft lov, synes det nämligen för framtiden böra ankomma på de övriga delägarna, om de motsätta sig anspråket på odlingsersättning, att visa, antingen att odlingsarbetet skett utan deras vetskap eller att det mött bestridande från någon delägars sida.

10 kap.

1 och 2 §§.

Lagrådet:

I nu föreliggande förslag har, i olikhet mot gällande rätt och de tidigare förslagen, den principen tillämpats, att undantag av mark för gemensamt behov får äga rum allenast då behovet ej lämpligen kan tillgodoses genom att till förmån för en ägolott lägga servitut på annan lott eller sådant skulle medföra större olägenhet än undantag av mark för behovets fyllande. Åt denna regel har därtill givits legalt tvingande innebörd. Enligt 17 kap. 1 § äga visserligen närvarande delägare, då de alla äro ense, besluta i hithörande frågor, men för att beslutet skall lända till efterrättelse förutsättes, att förrättningsmännen ej finna detsamma vara stridande mot lag. I motsatt fall övergår bestämmanderätten till förrättningsmännen. Detta innebär tydligen, att förrättningsmännen, därest de finna det behov, som delägarna enhälligt beslutat fylla genom undantag av mark, lämpligare eller lika väl kunna tillgodoses genom bildande av ett servitut, måste förklara delägarnas beslut olagligt och själva avgöra sakfrågan i enlighet med sin nämnda uppfattning. På sådant sätt skulle mot samstämmig önskan hos vederbörande delägare ett servitutsförhållande kunna påtvingas dem. Förrättningsmännens beslut är ej av beskaffenhet att enligt förslaget kunna underställas ägodelningsrättens prövning och kan särskilt överklagas endast om skiftet avser ursprungligt skifteslag. För övrigt skulle ägodelningsrätten äga tillmötesgå delägarnas önskan endast om ägodelningsrätten funne, att det föreliggande behovet kunde tillgodoses genom undantag av mark med mindre olägenhet än genom servitutsbildning.

Då enligt 1 kap. 22 § tredje stycket i förslaget vid skifte å den tjänande fastigheten dennas ägare kan, där det kan ske »utan större olägenhet» (enligt lagrådets förslag »utan förfång») för den berättigade, erhålla utbrytning av

vissa sådana servitut, om vilkas bildande här är fråga, synes det kunna inträffa, att vid ett nytt skifte ett vid det föregående tillkommet servitut bringas att upphöra, utan att sådant kan förekommas av förrättningsmännen eller ägodelningsrätten. Härvid lär emellertid en oegentlighet framträda, i det den tjänande fastigheten för att vinna befrielse från sin förpliktelse har att avstå mark till beräknat motsvarande värde, under det att, såvitt förslaget angiver, vid servitutets tillkomst icke någon ersättning i vare sig ägor eller penningar kan beredas den lott, som lider intrång genom servitutet. Vid undantag av mark för viss delägares räkning åter får denne omedelbart vidkännas motsvarande avräkning å sin ägolott till förmån för de övriga. Den olikhet, som i detta hänseende enligt förslaget råder mellan bildande av servitut och undantag av mark, även då enahanda ändamål åsyftas, synes böra vid tillämpningen uppmärksammas, oavsett huru frågan om dessa åtgärders inbördes företräde anses lämpligen böra ordnas.

På grund av det ovan anförda hemställes, att åt förevarande stadganden gives det innehåll, att i stället för undantag av mark väl må anlitas den i 8 § anvisade utvägen med bildande av servitut men utan lagstadgat företräde för någondera åtgärden. Detta kunde förslagsvis ske genom att i de i förevarande paragrafer använda ordalagen »ej lämpligen kan tillgodoses på sätt i 8 § sägs» orden »lämpligen kan» uteslötes. Motsvarande jämkning skulle i sådant fall vidtagas även i 8 §. En sådan anordning skulle, med bibehållande av bestämmelserna i 17 kap. 1 §, medföra, att närvarande delägare, då de äro ense, äga själva avgöra, vilkendera åtgärden skall komma till användning.

Därest denna hemställan icke bifalles, utan en sådan anordning anses vara att föredraga, varigenom legalt företräde tillerkännes endera av de två utvägar, som i förevarande fall stå till buds, torde den i gällande rätt liksom i de tidigare förslagen tillämpade principen, att undantag av mark skall i främsta rummet ifrågakomma, vara att föredraga framför den härutinnan motsatta ståndpunkt, som intagits i förslaget. I detta avseende må särskilt beaktas den fara för ökade tvister grannar emellan, som systemet med bildande av servitut otvivelaktigt innebär. Under nu angiven förutsättning torde därför i uttrycket »ej lämpligen kan tillgodoses på sätt i 8 § sägs» ordet »lämpligen» böra utbytas mot »lämpligare», i sammanhang varmed 8 § skulle underkastas en häremot svarande omredigering.

Det är uppenbarligen förslagets mening, att i det i 2 § andra stycket avsedda fall avräkning å vederbörande ägolotter skall ske, motsvarande vad av den undantagna marken å dem var för sig belöper. Detta synes till förekommande av missförstånd böra utsägas i lagtexten, så mycket hellre som så skett i 3 § beträffande där omförmälda likartade fall.

Stadgandena i dessa två paragrafer skulle vinna i tydlighet, om 1 §:s tredje stycke och senare punkten i 2 §:s första stycke, vilka båda innehålla bestäm-

melser om undantag av samfällt vattenområde, avskildes och sammanfördes till en ny 3 §. Härigenom skulle gent emot de allmänna stadgandena i 1 och 2 §§ skarpare framstå de avvikelser nämnda bestämmelser innebära, nämligen å ena sidan att samfällt strömfall med utmål skall undantagas för gemensam räkning, så snart det kan ske utan förfång, och å andra sidan att avsättande av annat samfällt vattentäckt område kan ske, utan att sådant be-
tingas av något särskilt gemensamt behov.

3 §.

Lagrådet:

För att bättre åskådliggöra vad i denna paragraf avses med orden »särskild lägenhet» synas, i likhet med vad som skett i de häremot svarande 68 och 82 §§ i gällande skiftesstadga, här lämpligen böra uppräknas vissa sådana lägenheter, exempelvis strömfall, fiske, torvmosse och stenbrott med tillägg av orden »eller annan sådan särskild lägenhet». Det i förslaget jämsides med lägenhet använda ordet »anläggning» lär, sammanställt med avfattningen av sista punkten, avse att utmärka, att lägenheten skall vara av ägaren tagen i bruk, något som däremot ej skulle erfordras i fråga om strömfall. Denna mening skulle vinna ett tydligare uttryck, därest i paragrafen stadgades, att annan lägenhet än strömfall må såsom särskilt undantag be-
hållas endast om ägaren vidtagit åtgärd för lägenhetens tillgodogörande.

4 §.

Lagrådet:

I denna paragraf kan man särskilja tre olika vägar för bildande av gemensamhetsskog i samband med skifte, nämligen genom förrättningsmännens ex officio meddelade föreskrift (1 mom.), genom beslut av en viss majoritet bland delägarna (2 mom. första stycket) och genom förening mellan vissa delägare beträffande deras lotter tillkommande skogsmark (1 mom. tredje stycket och 2 mom. andra stycket). Då, såsom framgår av paragrafens avfattning, 1 mom. endast avser samfälld skogsmark jämte sådan oskiftad skogsmark, som efter lagens trädande i kraft blivit sämjedelad, 2 mom. åter annan skogsmark, är stadgandets innebörd tydligen den, att förrättningsmännens avgörande icke kan gälla annan än samfälld eller efter nämnda tidpunkt sämjedelad skogsmark, delägarnas majoritetsbeslut allenast mark, som förut blivit delad antingen genom laga förrättning eller genom äldre sämjedelning, förening mellan delägare åter vilken skogsmark som helst, oavsett om den är samfälld eller förut delad.

Beträffande gemensamhetsskog, bildad genom delägarnas majoritetsbeslut, göres i förslaget det förbehåll, att delägare, som icke instämt i beslutet, är berättigad att erhålla sin andel i skogsmarken utbruten och sålunda bliva oberörd av beslutet, under förutsättning dels att denna andel prövas kunna utläggas i lämplig anordning och dels att utbrytandet finnes kunna ske utan övriga delägares förfång. Det första av dessa villkor torde, då, såsom här är

förhållandet, andelen redan blivit vid tidigare delning för sig utlagd, i flertalet fall befinnas vara uppfyllt. Särskilt lärer hinder i detta hänseende för utbrytning av de större ägolotternas andelar icke komma att möta. Med hänsyn bland annat till den användning av gemensamhetsskogens blivande avkastning för delägarnas allmänna behov, som på grund av därom gällande bestämmelser kan antagas bliva den vanliga, lärer ock just bland de större jordägarna kunna förväntas en strävan att få sin skogsmark utbruten. Den senare förutsättningen för rätten till dylik utbrytning — att den kan ske utan övriga delägares förfång — synes till sin innebörd mindre klar. Med övriga delägare torde här avses de, vilkas andelar skola ingå i gemensamhetsskogen; men finnes den särskilda andelen kunna utläggas i lämplig anordning, lärer väl detta regelmässigt vara fallet även med gemensamhetsskogen, vilken är att behandla såsom en ägolott. Måhända skulle förfång för övriga delägare kunna sägas föreligga, om genom utbrytning av vissa andelar anslutningen till gemensamhetsskogen bleve mindre än majoriteten förväntat och skogen därigenom tilläventyrs av allt för ringa omfattning i förhållande till blivande förvaltningskostnad. En dylik tolkning av denna förutsättning synes emellertid icke kunna godtagas såsom i själva verket ledande till upphävande av rätten till utbrytning. Det bör ock beaktas, att lagrådet, vars yttrande den 4 oktober 1922 lagts till grund för förslaget i denna del, ej upptagit något annat villkor för skogsskiftes utbrytande än att detta kan göras formligt, välbeläget och för skötseln av skogen förmånligt.

Resultatet av ett majoritetsbeslut om bildande av gemensamhetsskog synes således i regel ej bliva annat än att de, som däri instämt, med sina andelar komma att ingå i den avsatta skogen. Samma mål uppnås dock enklare genom den av förslaget anvisade utvägen, att de delägare, som så önska, för sin del träffa förening om avsättande av sina andelar till gemensamhetsskog. Denna utväg är, som redan påpekats, ej heller såsom den förra begränsad till förut delad skogsmark, utan kan användas även då marken är samfälld, för vilket fall förevarande paragraf i praxis torde få sin egentliga tillämpning. Starka skäl synas därför tala för att ur förslaget helt och hållet utesluta stadgandet om rätt att genom majoritetsbeslut bilda gemensamhetsskog.

Skulle emellertid paragrafen anses böra bibehållas vid sitt innehåll enligt förslaget, hemställas om sådan omredigering därav, att de tre sätt för bildande av gemensamhetsskog, som däri anvisas, tydligare särskiljas med angivande av de för ett vart gällande förutsättningarna, särskilt att majoritetsbeslut kan ifrågakomma endast beträffande förut delad skogsmark eller med andra ord endast i fråga om sådan mark, som i förevarande hänseende ej kan göras till föremål för förrättningsmännens avgörande.

Oavsett huruvida innehållet i paragrafen begränsas på sätt lagrådet ovan hemställt eller icke, torde första punkten i 1 mom., i den mån den lämnar en för de olika fallen gemensam föreskrift, efter viss omredigering lämpligen böra utbrytas såsom ett särskilt stycke och först därefter under skilda moment

behandlas de olika sätten för bildande av gemensamhetsskog. Innehållet i nuvarande 3 mom. torde i så fall lämpligen böra inarbetas i det nu föreslagna begynnelsestycket.

I övrigt synes vid denna paragraf vara att anmärka följande. Enligt 1 mom. andra stycket skola förrättningsmännen, om så ske kan, redan i det utlåtande, de jämlikt 4 kap. 2 § hava att avgiva angående tillstånd till skiftet, jämväl yttra sig rörande bildande av gemensamhetsskog, där sådan kan ifrågakomma. Denna hänvisning bör, därest i enlighet med lagrådets hemställan berörda utlåtande kommer att omtalas först i 3 § av 4 kap., i stället avse sistnämnda lagrum. Enligt 4 kap. 4 § skall dylikt utlåtande i fråga om gemensamhetsskog ovillkorligen underställas ägodelningsrättens prövning, då det innefattar bestämmeelse om avsättande av mark till sådan skog, men i annat fall underställning äga rum endast på delägares yrkande eller då förrättningsmännen av särskilda skäl finna det erforderligt. I förevarande paragraf åter stadgas, att där frågan om bildande av gemensamhetsskog måste anstå för att avgöras genom särskilt utlåtande först i sammanhang med skiftesläggningen, underställning till ägodelningsrätten i varje fall skall ske. Då anledning torde saknas att i detta hänseende avvika från den i 4 kap. 4 § stadgade regeln, hemställes om vidtagande av erforderlig ändring i förevarande paragraf till vinnande av överensstämmelse härutinnan.

5 §.

Lagrådet:

Det lär ej i varje fall bliva erforderligt att låta den mark, som avsättes till gemensamhetsskog, vid skiftet undergå gradering. Sådan kräves exempelvis icke, då till gemensamhetsskog avsättes ett samfällt område i dess helhet utan utbrytning av någon delägares andel däri och utan utläggande därav av husbehovsskog åt någon ägolott. Delägarna hava i sådant fall avstått mark till gemensamhetsskogen i samma proportion, vari de efter den vid skiftet tillämpade delningsgrunden för samfällad mark fått ägor sig tilldelade, och envar delägares andel i gemensamhetsskogen följer således omedelbart av delningsgrunden. Då det icke lär vara avsett, att mark, ämnad till gemensamhetsskog, skall graderas enbart för utrönande av det uppskattningsinnehåll, som å envar delägare därav belöper, synas orden »efter gradering» i paragrafens första stycke böra utgå.

Såsom i promemorian påpekas, erfordras ej under alla förhållanden, att å gemensamhetsskogen område avsättes för utövande av sådan avverkningsrätt eller annan nyttjanderätt, som tidigare blivit å den till gemensamhetsskog avsedda marken upplåten från någon eller några av de däri delaktiga ägolotterna. Därför har ock i paragrafens andra stycke såsom förutsättning för dylik avsättning tillagts: »där sådant för behörigt tillgodoseende av vederbörandes rätt prövas nödigt». Emellertid skulle man av dessa ordalag må-

hända kunna få den uppfattningen, att det tillkommer förrättningsmännen att i detta sammanhang träffa avgörande, på vad sätt och i vilken omfattning en rättighet av omförmälda slag för framtiden skulle få utövas, d. v. s. ett avgörande av civilrättslig innebörd, som skulle bli bindande, därest det ej i anvisad ordning bragtes under skiftesdomstolens prövning. Detta är tydligen icke förslagets avsikt, utan bestämmelsens innebörd synes allenast vara den, att där det är uppenbart, att för den upplåtna rättens tillgodonjutande den till gemensamhetsskog avsatta marken måste för framtiden eller till någon tid anlitas, förrättningsmännen hava att bestämma och utmärka ett område å skogen, inom vilket rätten må utövas. Frågan om detta områdes belägenhet och utsträckning lär, i motsats till ovan antydda spörsmål om själva rättighetens innebörd och omfattning, vara av natur att tillhöra skiftesmyndigheternas avgörande. Faran för missförstånd härutinnan synes kunna förringas genom att ovan citerade uttryck i paragrafen utbytes mot orden »där sådant finnes nödigt».

Enligt motsvarande stadgande i 1911 års förslag skulle, sedan dylik främmande rättighet å gemensamhetsskog upphört, verkställas uppskattning av skogen för bestämmande av ståndskogsersättning, d. v. s. en ståndskogslikvid i eljest föreskriven ordning äga rum. I enlighet med en av lantmäteristyrelsen gjord hemställan har i de senare förslagen åt stadgandet givits den ändrade lydelse, sista punkten i förevarande paragraf utvisar. Därmed torde ock detsamma hava erhållit en annan innebörd än den ovan angivna. Med den vidräkning, som där omförmäles, avses tydligen icke en ståndskogslikvid, verkställd av förrättningsmän i skiftesordning, utan en på föranstaltande av delägarna själva och i den ordning de anse tjänligast företagen utjämning av det ekonomiska mellanvarande, vilket uppstått genom den olikhet dem emellan med avseende å tillgodogörandet av gemensamhetsskogens avkastning, som till följd av upplåtelsen dittills ägt rum. Kan enighet vid sådan uppgörelse ej vinnas, äro således delägarna hänvisade att för frågans avgörande vända sig till allmän domstol.

Då nu detta får anses vara stadgandets innebörd, berör detsamma i själva verket icke en skiftesfråga och kunde följdriktigt anses böra utgå ur förslaget. Men av praktiska skäl torde det dock vara lämpligt att bibehålla detsamma med någon omredigering till tydligare utmärkande av att det är delägarna själva, som äga låta verkställa den erforderliga vidräkningen. I saknad av varje stadgande kunde måhända den missuppfattningen göra sig gällande, att den i samband med skiftet verkställda ståndskogslikviden borde på ett eller annat sätt omfatta även denna framtida uppgörelse eller ock att ny laga ståndskogslikvid måste äga rum för att alla vederbörande skulle komma till sin rätt.

En annan sak är, att den här åsyftade särskilda vidräkningen i många fall torde kunna undgås genom att, på sätt även eljest medgives, med hela ståndskogslikviden får anstå till dess skiftet blivit fastställt.

6 §.

Lagrådet:

Som förutsättning för att vid skifte av vattentäckt område fisket må kunna undantagas såsom för delägarna gemensamt stadgas i denna paragraf, att området förut är samfällt. Det kan med skäl ifrågasättas, om ej härigenom rätten att bibehålla fisket oskiftat blivit för snävt begränsad. Då enligt gällande rättspraxis vattenområde anses hava, där annat ej utsagts eller eljest framgår av skifteshandlingarna, ingått i skifte tillsammans med stranden, men fisket däremot under enahanda förutsättning anses vara fortfarande samfällt, bleve med paragrafens nuvarande lydelse dess tillämpning i många fall utsluten, ehuru delägarna själva måhända betraktat såväl vattenområdet som fisket såsom samfällt. Det hemställes fördenskull, att orden »som är för delägarna samfällt» måtte utgå.

Däremot torde enligt förslagets mening — som emellertid i denna del bör genom någon omredigering bringas till klarare uttryck — stadgandet kunna vinna tillämpning endast där fisket förut är för delägarna samfällt. Någon ändring härutinnan lär ej heller böra vidtagas. Väl synes utväg böra förefinnas att vid skiftes företagande undgå ny delning av redan förut delat fiske, men detta syfte torde kunna nås på annat sätt såsom genom tillämpning av 5 eller 7 § i 1 kap. eller av 2 eller 7 § i detta kapitel (se uttalande i motiven till 1918 års förslag s. 273).

8 §.

Lagrådet:

I de tidigare förslagen stadgas såsom ett villkor för bildande av servitut vid skifte, att servitutet ej är till avsevärt men för den fastighet, som därav besväras. Någon motsvarande bestämmelse återfinnes däremot icke i förevarande paragraf. Det torde dock ej få anses vara det remitterade förslagets mening att lämna den tjänande fastighetens intresse obeaktat. Sådant skulle ej heller gärna låta sig förena med förslagets allmänna princip, att genom laga skifte förfång ej får tillskyndas någon delägare. Även om man — mot vad lagrådet förut hemställt — bibehåller den i detta förslag upptagna regeln, varigenom vid skifte servitut skulle erhålla en vidgad användning och däråt givas företräde framför undantag av mark, synes fördenskull det villkoret ej kunna eftergivas, att den fastighet, som skulle bliva besvärad med servitutet, ej därigenom komme att lida värdeminskning. Ett uttalande härom synes ej böra saknas i lagtexten. Lämpligen kunde detta ske genom att såsom ytterligare förutsättning för bildande av servitut stadgades, att servitutet ej lärer till förfång för den fastighet, varå det lägges.

I olikhet mot de tidigare förslagen upptages här bland de servitut, som kunna vid laga skifte bildas, även sådant angående avloppsdike. Detta lär ej hava skett för att vinna full motsvarighet till bestämmelserna i 1 § om undantag av utmål till bland annat avloppsdiken. Emellertid synes behovet av av-

loppsdiken ej lämpligen böra tillgodoses genom bildande av servitut, vilket säkerligen skulle medföra svårigheter och tvister särskilt i fråga om deras underhåll. Att icke alla de behov, som omförmälas i 1 §, kunna tillgodoses på sätt i 8 § sägs, synes ej heller innebära någon motsägelse eller erfordra särskilt påpekande i lagtexten.

9 §.

Lagrådet:

Det synes med skäl kunna ifrågasättas, om det är lämpligt, att frågan om framtida underhållet av en i samband med skifte tillkommen väg upptages till behandling vid skiftet. Det är ingalunda säkert, att den beräkning och fördelning av underhållskostnaden, som därvid kan göras, framdeles visar sig vara den rätta, och någon form för erhållande av ändring däri kan svårigen här anvisas. Lantmäteristyrelsen har ock i sitt senaste utlåtande avstyrkt förslaget i denna punkt.

Även ur en annan synpunkt lämnar förslaget i denna del anledning till erinran. Att kostnaden för vägarbetets utförande i regel skall fördelas mellan delägarna, efter ty de njutit ägolott vid skiftet, må väl vara med rättvisa och billighet överensstämmande. Men vid fördelning av det framtida underhållet synes ett rättvisare resultat i allmänhet ernås genom den i enskilda väglagen uppställda regeln att underhållet bekostas av den eller de delägare, som använda vägen.

Enligt lagrådets åsikt bör frågan om vägunderhållet fortfarande såsom hitills i mån av behov ordnas med tillämpning av nyssnämnda lag, och hemställer lagrådet förty, att vad i denna paragraf stadgas om vägunderhåll måtte ur förslaget utgå. Bifalles denna hemställan, bör tydligen förslaget till ändring i 34 § av enskilda väglagen förfalla.

Tillämpning av bestämmelsen om åliggande för förrättningsmännen att upprätta plan och kostnadsförslag är enligt stadgandet i andra stycket utesluten, så snart det ifrågasättes, att andra än skiftesdelägarna skola deltaga i vägens byggande. För sådant fall måste av lätt insedda skäl i stället för skifteslagstiftningen lagen om enskilda vägar på landet härutinnan lända till efterrättelse. Emellertid synes detta förhållande kunna medföra en av omständigheterna icke betingad olikhet i fördelningen skiftesdelägarna emellan av kostnaderna för vägens anläggning mot vad eljest skulle blivit fallet. Enligt nyssnämnda lag skall nämligen skyldigheten att bygga väg fördelas efter den omfattning, vari de särskilda fastigheterna beräknas komma att begagna sig av vägen, och den nytta fastighet genom vägen beredes. Möjlighet saknas därvid att åt den skiftesdelägare, för vilkens räkning vägen närmast är avsedd, bereda den lättnad, som eljest genom fördelning av kostnaden å samtliga skiftesdelägare skolat tillkomma honom. Detta syfte synes dock kunna vinnas genom ett stadgande av innehåll att i den kostnad, som vid förrättning enligt lagen om enskilda vägar på landet kan komma att åläggas en delägare i

skifteslaget för byggande av sådan väg, varom här är fråga, samtliga skiftesdelägarna skola taga del efter ty i första stycket av denna paragraf sägs. En föreskrift av detta innehåll synes lämpligen kunna införas i paragrafens andra stycke.

I samband härmed torde någon omredigering lämpligen böra ske även av första stycket till förebyggande av den möjliga missuppfattningen, att den där i sista punkten meddelade regeln för deltagande i vägbyggnadskostnaden skulle gälla allenast i fall, då förrättningsmännen upprättat kostnadsförslag och fördelat kostnaden.

11 kap.

1 §.

Lagrådet:

I sin den 30 januari 1925 avgivna framställning i fråga om beräkning vid skiftesförrättningar av ersättning mellan delägare för odling, hävd och minskad avkastning m. m. har lantmäteristyrelsen föreslagit en i viss mån ändrad lydelse av förevarande paragraf. Ändringen består däri, att orden »att dess odlande kan ifrågakomma» utbyts mot »att dess odlande anses kunna ske med fördel och ifrågakomma inom överskådlig tid». Syftet med styrelsens förslag i denna del är att giva ett tydligare uttryck åt den helt visst även i det remitterade förslaget omfattade meningen, att till odlingsmark bör hänföras allenast sådan jord, vars uppodling kan anses ekonomiskt fördelaktig och kan förväntas komma till stånd inom en icke alltför avlägsen framtid. Emot ett dylikt förtydligande synes intet vara att erinra. Emellertid torde jämväl andra omständigheter än markens egen beskaffenhet, läge och omfång, såsom exempelvis skifteslagets belägenhet, kommunikationsförhållandena, befolkningens allmänna ekonomiska ställning, hava betydelse för frågan, om odlingen må anses kunna ske med fördel och ifrågakomma inom en överskådlig framtid. En antydning härom genom ett tillägg till styrelsens förslag synes lämplig.

2 §.

Lagrådet:

I sin ovanberörda framställning har lantmäteristyrelsen även beträffande förevarande paragraf hemställt om i viss mån annan lydelse än den, som innehålles i det remitterade förslaget. Bortsett från en viss olikhet i tredje stycket, avser styrelsens ändringsförslag endast paragrafens andra stycke. Under det att det remitterade förslaget i tredje punkten av detta stycke innehåller, att, där ej annorlunda stadgas, vid gradtals åsättande hänsyn må tagas allenast till ägornas naturliga beskaffenhet ur brukningssynpunkt, heter det i styrelsens förslag, att hänsyn icke må tagas till tillfälliga omständigheter utan allenast till ägornas förhandenvarande naturliga beskaffenhet ur brukningssynpunkt och den behållna avkastning, som på grund härav med ändamåls-

enlig skötsel och, vad odlingsmarken angår, efter dess uppodling vanligen kan erhållas. Utom såvitt angår den speciella föreskriften i fråga om gradering av odlingsmark torde styrelsens förslag i nyssnämnda punkt få anses innebära blott en törhända icke obehövlig närmare förklaring av innebörden i det remitterade förslaget. Vidkommande däremot bestämmelsen att vid gradering av odlingsmark hänsyn skall tagas till dess avkastning, sedan den blivit odlad, utmärka visserligen det remitterade förslagets ordalag icke något däremot stridande, men att döma av vad som anföres under 14 kap. 6 § i promemorian synes meningen hava varit, att vid gradering av odlingsmark hänsyn skall tagas till kostnaden för dess uppodling, något som däremot uppenbarligen icke skall ske, därest styrelsens ifrågavarande förslag godkännes. Lagrådet delar den av lantmäteristyrelsen uttalade uppfattningen rörande de grunder, som vid odlingsmarkens gradering böra tillämpas, och anser lika med styrelsen, att olikhet i avseende å odlingskostnaderna bör regleras genom odlingslikvid. På grund av det sålunda anförda finner lagrådet sig böra hemställa om godkännande i huvudsak av styrelsens förslag till lydelse av tredje punkten i förevarande stycke. Endast i två hänseenden vill lagrådet föreslå en viss jämkning i de av styrelsen använda ordalagen. Uttrycket »brukningssynpunkt», vilket uttryck styrelsen upptagit från det remitterade förslaget, torde hava valts för att därigenom skulle tydligare än genom det i 1918 och 1920 års förslag å motsvarande ställe använda uttrycket »jordbrukssynpunkt» framgå, att vid gradering av skogsmark graderingen skall ske ur skogsbrukssynpunkt. Emellertid torde något tvivel icke kunna råda därom, att jordbruk i vidsträckt bemärkelse inbegriper bland annat skogsbruk. I denna bemärkelse användes ordet jordbruk tydligen i 3 §. För vinnande av önskvärd överensstämmelse mellan ifrågavarande paragrafer hemställer därför lagrådet om återinförande av det tidigare använda uttrycket. Den andra anmärkningen hänför sig till de av styrelsen föreslagna slutorden i förevarande punkt »vanligen kan erhållas». Den åsyftade meningen synes komma till bättre uttryck, om dessa ord utbyttes mot »under vanliga förhållanden kan påräknas».

Enligt styrelsens förslag skulle fjärde och femte punkterna i förevarande andra stycke erhålla följande ändrade lydelse: »Där graderingen verkställs särskilt för inrösnings- och särskilt för avrösningsjorden, bör, där så prövas erforderligt, bestämmas ett jämförelsetal, angivande inbördes förhållandet emellan uppskattad enhet av inrösnings- och avrösningsjorden. Tillika bör uppskattad enhet av jorden eller, där inrösnings- och avrösningsjorden graderats var för sig, sådan enhet såväl av inrösnings- som avrösningsjorden äsättas värde i penningar, beräknat enligt den vid gradtalets bestämmande tillämpade grund.»

Styrelsens förslag i denna del innebär, i motsats mot det remitterade förslaget, att valfrihet skall finnas mellan serie- och separatgradering. Skälen för den ståndpunkt, styrelsen i denna fråga sålunda intagit, finnas närmare utvecklade i en vid styrelsens framställning såsom bilaga A fogad, av till-

kallade sakkunniga den 25 november 1924 avgiven redogörelse för av dem på uppdrag av styrelsen verkställd undersökning beträffande de ämnen, som i framställningen avses. Då de av de sakkunniga anförda skälen synas övertygande, torde intet vara att erinra mot styrelsens förslag härutinnan. Denna nya grundsats, att båda graderingsmetoderna skola vara tillåtna — vilken grundsats lärar innebära, att i det särskilda fallet den metod skall komma till användning, som därvid befinnes lämpligast — synes emellertid böra erhålla ett mera direkt uttryck i själva lagtexten än som skett i styrelsens förslag. Detta kunde lämpligen ske genom inskjutande framför fjärde punkten i styrelsens förslag av en ny punkt av innehåll, att gradering skall verkställas för alla ägor i ett sammanhang eller särskilt för inrösnings- och särskilt för avrösningsjorden, allt eftersom i varje fall befinnes lämpligast.

Då styrelsens förslag i övrigt beträffande fjärde och femte punkterna i andra stycket icke innebär någon saklig olikhet mot det remitterade förslaget, men ur formell synpunkt synes vara att föredraga, hemställes om detsammas godkännande även i denna del.

Beträffande tredje stycket i förevarande paragraf hänvisas till vad som anföres under 3 §.

Då i fjärde stycket stadgas, att vattentäckt område skall graderas efter den nytta, som kan dragas av grunden och vattnet, innebär detta tydligen, att i vanliga fall hänsyn därvid även skall tagas till fisket. Men självfallet lärar å andra sidan vara, att därest vid skiftet med tillämpning av 10 kap. 6 § inom visst vattenområde fisket undantagits såsom fortfarande gemensamt, man vid graderingen av detta område har att bortse från värdet av själva fisket.

3 §.

Lagrådet:

Då här säges, att äga har värde *huvudsakligen* därutinnan att den lämpar sig för visst särskilt ändamål, som ej har samband med ägans tjänlighet för jordbruk, torde härmed avses, att det värde, ägan i sådant hänseende har, är högre än dess värde ur jordbrukssynpunkt. Endast under denna förutsättning lärar anledning föreligga till sådan särskild värdeuppskattning, varom i denna paragraf stadgas. Ägans värde i olika avseenden kan nämligen icke samtidigt tillgodogöras, åtminstone ej till fullo. Här föreskrivna värdering bör fördenskull avse endast övervärdet eller det belopp, varmed ägans värde, exempelvis som tomtplats, må överskjuta dess jordbruksvärde, sådant detta vid graderingen beräknats.

Det är tydligt, att även stadgandet i 2 § tredje stycket måste tolkas i överensstämmelse med vad nu angivits. Endast om envar av skifteslagets ägor i något av de i 3 § omförmälda avseenden har ett värde, som överstiger samma ägas jordbruksvärde, skall således vid graderingen förstnämnda värde läggas till grund. Hava endast vissa bland ägorna dylikt övervärde, under det beträffande de övriga jordbruksvärdet är övervägande, blir tydligen 3 § tillämplig.

Att, där graderingen sker efter befintligt särskilt värde, icke jordbruksvärdet *tillika* skall tagas i betraktande, följer av vad ovan påpekats. Gradvärdet måste nämligen alltid hänföra sig till ett visst tänkt användningssätt för ägan, och endast till sådana egenskaper hos denna, som därvid kunna bli av något värde, bör därför hänsyn tagas vid graderingen. En värdesättning samtidigt syftande å skilda, sins emellan oförenliga användningssätt skulle svårligen kunna leda till ett rättvist resultat, vilken än användningen framdeles blev.

En samtidig tillämpning av stadgandena i 2 § tredje stycket och 3 § synes emellertid kunna ifrågakomma, i det att, även där graderingen ägt rum på sätt i 2 § tredje stycket sägs, viss äga kan finnas hava ett särskilt överbärde gent emot de övriga i ett annat hänseende än det, som vid graderingen varit bestämmande. Så kan t. ex. skifteslaget i dess helhet såsom grustäkt äga ett värde överstigande jordbruksvärdet, men dessutom en viss ägofigur på grund av sitt läge vara än mera värd som byggnadsplats.

Med hänsyn till vad nu erinrats synes en omredigering önskvärd såväl av 2 § tredje stycket som av 3 §.

4 §.

Lagrådet:

I framställningen den 30 januari 1925 har lantmäteristyrelsen föreslagit sådan ändring av denna paragraf, att den underrättelse, varom här stadgas, skulle lämnas delägarna genom lantmätaren i stället för, såsom paragrafen nu innehåller, genom förrättningsmännen samt omfatta jämväl urskiljande av inrösnings- och avrösningsjorden. Detta ändringsförslag synes vara värt beaktande. Stadgandet torde lämpligen kunna erhålla den avfattningen, att det åligger lantmätaren att under fortgången av de åtgärder, som omförmälas i 1—3 §§, underrätta delägarna om innebörden av de vidtagna åtgärderna.

7 §.

Lagrådet:

I 1911 års förslag innehöll motsvarande stadgande (120 §) en föreskrift att, sedan ägobeskrivning i angiven omfattning upprättats, lantmätaren skulle *föredraga* densamma å sammanträde med delägarna. Då det visade sig, att denna föreskrift å lantmätarhåll missuppfattades såsom innebärande ett påbud om fullständig uppläsning av ägobeskrivningen — något som dock tydligen icke var avsett — gavs åt stadgandet dess nuvarande lydelse. Det synes emellertid kunna ifrågasättas, om ej stadgandet genom den nya avfattningen erhållit en efter ordalagen mera begränsad innebörd än uppenbarligen åsyftats. Avsikten med stadgandet torde komma till bättre uttryck, om lantmätarens skyldighet i förevarande avseende bestämmes ungefär sålunda, att det skall åligga honom att å sammanträde med delägarna anmäla beskrivningen och hålla densamma för dem tillgänglig samt rörande innehållet i beskrivningen lämna de upplysningar, som av delägare påkallas.

8 §.

Lagrådet:

I framställningen den 30 januari 1925 har lantmäteristyrelsen anmärkt såsom en oegentlighet, att urskiljande av inrösnings- och avrösningsjorden här utelämnats, samt föreslagit ett tillägg, varigenom styrelsens befogenhet att meddela närmare föreskrifter skulle komma att omfatta jämväl berörda åtgärd. Ehuru det synes tvivelaktigt, om ett sådant tillägg skulle bliva av någon egentlig praktisk betydelse, vill lagrådet emellertid icke motsätta sig styrelsens ifrågavarande förslag.

12 kap.

1 §.

Lagrådet:

I de tidigare förslagen innehöll bestämmelsen i tredje stycket en föreskrift, att förutom servitut jämväl nyttjanderätt, varom upplysning vunnits, skulle angivas i hävdeförteckningen. Efter lagrådets granskning av jordstyeckningskommissionens förslag blev i det sedermera inom justitiedepartementet utarbetade preliminära utkastet nämnda föreskrift begränsad att avse allenast servitut. I denna lydelse har bestämmelsen bibehållits i det remitterade förslaget. Enligt uttalande i omförmälda promemoria skall emellertid uteslutandet av föreskriften om nyttjanderätts angivande i hävdeförteckningen icke så förstås, att ej anteckning bör göras angående inom skifteslaget förefintliga, för viss tid eller för livstid avsöndrade lägenheter. Med hänsyn särskilt till stadgandena i 13 kap. 10 § och 14 kap. 12 § vill lagrådet ifrågasätta, om ej åt den sålunda åsyftade innebörden av stadgandet bör genom ett tillägg givas direkt uttryck i lagtexten.

13 kap.

2 §.

Regeringsrådet *Palmgren* samt justitieråden *Christiansson* och *Högstedt*:

Stadgandet i paragrafens andra stycke första punkten torde få anses innebära, att ägolott, till vilken lägges område, som icke ensamt eller tillsammans med andra lotten tillagda ägor jämnt svarar mot dess rätta ägobelopp, härigenom varken får ökas eller minskas med mera än två procent. Den sålunda beträffande nämnda ägolott givna regeln synes böra godkännas. Det kunde visserligen ifrågasättas att låta begränsningen gälla allenast minskning i ägobeloppet, men med hänsyn till den i vissa fall säkerligen betungande skyldighet att utgiva penningersättning, som vid en ökning utöver två procent kunde komma att åvila en lott utan att vara föranledd av något dess egna

intresse, lärar begränsningen böra avse även ökning. Å andra sidan torde däremot tillämplighetsområdet för den här givna regeln böra vara i viss mån vidare än lagtexten direkt angiver. I stadgandet talas ej om den inverkan å övriga lotters ägotilldelning, som av det omförmälda förfarandet må bliva en följd. Även beträffande dessa lotter synes emellertid ovanberörda regel böra gälla och genom stadgandets omarbetning komma till uttryck.

Justitierådet *Svedelius*:

Sedan i första stycket lämnats grundregeln vid skiftesläggning eller att till varje ägolott genom skiftet skall läggas det ägobelopp, som tillkommer densamma, medgives i andra stycket visst undantag från denna regel. Under där angivna förutsättningar är en avvikelse intill högst två procent av det lotten tillkommande ägobelopp tillåten, och det fall man enligt den föreslagna lagtexten härvid haft för ögonen är, att sådan avvikelse uppstår därigenom, att det för lämplig skiftesläggning finnes av synnerlig vikt, att till ägolotten i fråga lägges ett sådant på särskilt sätt avgränsat område, som i stadgandet anges. De här använda ordalagen lämna i och för sig ingen avgörande vägledning för bedömande av frågan, om begränsningen i den medgivna avvikelsen är avsedd att gälla såväl uppåt som nedåt. En jämförelse med tredje stycket synes emellertid giva vid handen, att endast sådan avvikelse här åsyftas, som innebär, att ägolotten lider minskning i det densamma tillkommande ägovälde, och denna tolkning vinner stöd även av vissa uttalanden under förarbetena. Den ståndpunkt, förslaget sålunda i detta avseende får anses intaga, synes ock i huvudsak riktig. Mot det förhållande att en ägolott genom skiftesläggningen tillökas i ägovälde, även om ökningen skulle i någon mån överstiga två procent, synes i allmänhet icke något vara att erinra, därest genom en sådan anordning ingen annan ägolott får vidkännas minskning överstigande nämnda mått. Det senare är väl möjligt exempelvis i ett sådant fall, att visserligen det avgränsade område, som anses böra tilläggas en viss ägolott — ensamt eller tillsammans med andra samma ägolott vid skiftet tillagda ägor — med något mera än två procent överstiger vad ägolotten rätteligen tillkommer, men den härigenom uppkomna bristen i delningsmassan icke är större, än att den kan fördelas på två eller flera andra delägare, så att ingen av dem lider minskning i ägovälde utöver två procent. Ett förtydligande av andra stycket synes önskvärt, varigenom å ena sidan klarlägges, att endast minskning i ägovälde utöver nyssnämnda gräns är ovillkorligen förbjuden, samt å andra sidan stadgandets tillämplighet icke begränsas till det fall, att minskningen uppstår genom att en viss ägolott anses böra tilldelas ett på särskilt sätt avgränsat område, som är *mindre* än ägolotten rätteligen tillkommer.

Då emellertid det möjligen kunde befaras, att den skyldighet att utgiva penningersättning, som skulle åvila ägolott, vars ägovälde genom skiftesläggningen ökas, i något fall skulle bliva alltför betungande, i händelse sådan

ökning finge under alla förhållanden även mot ägarens önskan utsträckas utöver två procent, synes genom ett tillägg kunna föreskrivas, att ökning över nämnda gräns ej får utan ägarens medgivande äga rum.

9 §.

Lagrådet:

Servitut, varom i 1 kap. 22 § sägs, kan utbrytas allenast på yrkande av därtill behörig delägare. Denne har emellertid ingen ovillkorlig rätt att få sitt yrkande om utbrytning bifallet; för bifall förutsättes, att i nämnda paragraf angivna hinder häremot icke möta. Då nu i förevarande paragraf såsom en förutsättning för det här givna stadgandets tillämplighet upptages, att hinder möter för servitutets utbrytande, synes den tolkningen ligga närmast till hands, att nämnda uttryck åsyftar samma hinder, vilka avses i 1 kap. 22 §, och endast dessa. Meningen lär emellertid vara, att hinder här skall äga en vidsträcktare betydelse, så att därunder skall inbegripas jämväl frånvaron av den första förutsättningen för utbrytning eller att yrkande härom från vederbörligt håll framställts. Till undvikande av missförstånd synes önskvärt, att genom någon jämkning av ordalagen den sålunda åsyftade meningen bringas till klart uttryck.

12 §.

Justitierådet *Svedelius* hänvisade i fråga om sista stycket av förevarande paragraf till sin ovan beträffande senare delen av 9 kap. 2 § andra stycket gjorda hemställan.

14 §.

Lagrådet:

Första stycket av denna paragraf torde utan större olägenhet kunna utslutas såsom i själva verket endast innefattande en erinran till förrättningsmännen att vid skiftesläggningen tillse, att vissa förut i lagen meddelade föreskrifter därvid bliva iakttagna.

17 §.

Lagrådet:

Det torde ligga i sakens natur, att när i paragrafens tredje stycke talas om hinder i näring, där avses annat näringsfång än det, som får betraktas såsom det för delägare i ett skifteslag normala, eller jordbruk. Vidare lär för stadgandets tillämplighet förutsättas, att fråga är om deläggarens egentliga näring, den varav han har sitt huvudsakliga uppehälle, så att icke varje yrkesutövning, som vid sidan av jordbruket kan bedrivas av en delägare eller måhända av hans hustru, bör tillmätas väsentlig betydelse vid prövning av utflytningsfrågan. Slutligen måste det hinder i näringen, som en utflyttning

befaras kunna medföra, för att hänsyn därtill må tagas vara av viss betydenhet och ej blott rent tillfälligt eller hänförligt allenast till sådana olägenheter, som mer eller mindre äro förenade med varje flyttning. För att tydligare utmärka denna stadgandets innebörd synes detsamma böra erhålla en något ändrad avfattning, förslagsvis sålunda att delägare ej må förpliktas utflytta, där utflyttningen prövas lända honom till förfång eller medföra avsevärt hinder i särskild näring, varav han har sin huvudsakliga utkomst.

Man torde ej behöva befara, att stadgandet härigenom skulle bliva alltför kringskuret för att kunna fylla sitt syfte. Å ena sidan lär man nämligen, på sätt ock under förarbetena till förslaget framhållits, kunna utgå ifrån, att utflyttning icke ifrågasattes för sådana fastigheter, där det väsentliga värdet ligger i den bebyggda tomten, vilket torde vara det vanliga, då ägaren ägnar sig åt något särskilt näringsfång. Vinsten ur skiftessynpunkt av en utflyttning vore i dylikt fall ringa och kunde i ingen mån uppväga den därmed förenade kostnaden. Å andra sidan må beaktas, att ett skifte åsyftar att åstadkomma gynnsammare bruksförhållanden av bestående art och att man fördens skull ej kan låta tillfälliga omständigheter, som endast hänföra sig till viss delägare personligen, i alltför hög grad bliva bestämmande vid skiftet till motverkande av dess egentliga syfte. I samband härmed må erinras, att då här talas om förfång för delägare, därmed såsom eljest i lagförslaget naturligtvis måste avses endast minskning i värde för hans fastighet.

20 §.

Justitieråden *Svedelius*, *Christiansson* och *Högstedt*:

Det kan måhända anses självfallet, att delägarna, likasom de haft tillfälle att såväl under ärendets föregående handläggning framställa sina önskemål med avseende å skiftesläggningen som ock efter den provisionella skiftesplanens upprättande göra de anmärkningar däremot, till vilka de funnit sig befogade, skola efter överlantmätarens granskning av denna plan och innan den definitiva skiftesplanen med därtill hörande delningsbeskrivning varder av förrättningsmännen uppgjord, erhålla del av de erinringar, som överlantmätaren må hava framställt, och således även få möjlighet sig beredd att däröver avgiva de yttranden, vartill de finna anledning. Emellertid torde det vara lämpligt, att delägarnas rätt härutinnan bliver genom uttrycklig föreskrift tryggad. Det hemställes därför, att till förevarande paragraf måtte fogas ett nytt stycke av innehåll, att delägarna skola å sammanträde erhålla del av gjorda erinringar.

Regeringsrådet *Palmgren*:

I sitt utlåtande den 9 juni 1921 över jordstyckningskommissionens förslag förklarade lantmäteristyrelsen sig anse, att av tre överlantmätare i avgivna yttranden framställda tankar om en granskning av skiftet, sedan definitiv

eller provisionell plan föreläge, vore värda beaktande, såvitt anginge skifte å primärt skifteslag. Av vem och med vilken verkan en sådan granskning skulle verkställas, blev emellertid icke utfört. Då styrelsen den 28 april 1924 avgav utlåtande över det upprättade utkastet till jorddelningslag, i vilket berörda uppslag icke vunnit beaktande, erinrade styrelsen om att den understött tanken på en förberedande granskning av skiftesplanen och förmälde sig icke hava anledning att ändra ståndpunkt i denna fråga. Tvärtom ville styrelsen understryka vikten av att en granskning ägde rum, och styrelsen uttalade nu, att skiftesplanen borde för sådant ändamål underställas ägodelningsrättens prövning och godkännande. Följden av en sådan underställning bleve givetvis, att överlantmätaren såsom ägodelningsrättens biträde komme att granska skiftet i utförda delar och att granskningen före fastställelsen komme att avse endast detaljerna av skiftestilldelningen samt efterföljande åtgärder. Styrelsen föreslog nu därjämte, att underställning av skiftesplanen skulle ske även i fråga om sekundärt skifteslag, dock endast om delägare därom framställde yrkande. Vidare anförde styrelsen, vilken syntes fästa större vikt vid den granskning, som överlantmätaren i egenskap av rättens biträde skulle verkställa, än vid ägodelningsrättens prövning, att underställningen borde utmynna i föreskrift antingen att skiftesplanen skulle ändras före utstakningen eller ock att den utan vidtagande av ändringar finge utstakas, samt att den föreslagna anordningen skulle medföra en stor fördel, därigenom att de fel, som kunde framgå av överlantmätarens granskning, lättare kunde rättas. Den omständigheten, att skiftesplanen sålunda underställts ägodelningsrätten, skulle emellertid icke utesluta klagorätt efter skiftets avslutande i fråga om skiftesplanen.

Att vad sålunda av lantmäteristyrelsen ifrågasatts icke blivit upptaget i det remitterade förslaget, synes mig obetingat böra gillas. Det skulle, såvitt jag kan finna, innebära en alltför betänklig rubbning i vedertagen och riktig processordning, att en fråga, i vilken ägodelningsrätten på grund av underställning redan avgivit yttrande, skulle få genom besvär ånyo dragas under samma rätts prövning. Om man ville begagna det av styrelsen givna uppslaget, torde sannolikt den rätta lösningen vara att söka i en anordning, varigenom frågan om skiftesplanen gjordes till preliminärfråga, som genom underställning och eventuellt i sammanhang därmed anförda besvär bragtes under vederbörande domstols prövning och därmed finge sitt slutliga avgörande. Emellertid lär det icke vara av omständigheterna påkallat eller eljest lämpligt att, sedan skiftesförrättningen fortskridit så långt som till uppgörande av skiftesplan, avbryta förrättningen för att få frågan om denna plan för sig prövad och avgjord.

I stället har i det remitterade förslaget upptagits en annan anordning, vilken väl till sin syftning synes vara att återföra till lantmäteristyrelsens yttrande men som eljest icke vederligen bragts å bane och vilken icke i sitt föreliggande skick varit föremål för speciellt lantmäterisakkunnigas bedömande. Det föreslås

nämligen, att den provisionella skiftesplanen, sedan den utvisats för delägarna och möjligen beslutade jämkningar företagits, skall av lantmätaren insändas till överlantmätaren. Denne skall så fort ske kan granska skiftesplanen samt därefter med återställande av handlingarna meddela lantmätaren de erinringar mot planen, vartill den verkställda granskningen må hava föranlett. Någon inskränkning till primära skifteslag har icke gjorts, utan förslaget avser undantagslöst samtliga laga skiften. Om innebörden och verkan av överlantmätarens granskning innehåller förslaget i övrigt icke någon bestämmelse. Däremot uttalas i promemorian bland annat, att överlantmätaren icke skall företaga någon undersökning inom skifteslaget utan allenast å tjänsterummet med tillgång till handlingarna granska skiftesplanen och undersöka, huruvida densamma beträffande antalet skiften, skiftenas läge och form, gemensamma undantag m. m. överensstämmer med lagens stadganden och delägarnas intresse, att förrättningsmännen icke äro skyldiga att ställa sig överlantmätarens erinringar till efterrättelse, vadan det, där erinringarna lämnats utan avseende, skall bliva ägodelningsdomaren resp. ägodelningsrätten, som vid prövning för fastställelse eller av besvär får taga ställning till frågan, samt att det givetvis kan tänkas inträffa, att fastställelsemyndigheten vid prövning för fastställelse ej finner den omständigheten att framställda erinringar icke iakttagits föranleda, att fastställelse må vägras å förrättning, mot vilken talan ej fullföljts.

För min del måste jag finna även detta förslag behäftat med alltför stora brister för att böra komma i tillämpning. Det synes innefatta en inkompetensförklaring för hela distriktslantmätarkåren, vartill, såvitt till min kännedom kommit, anledning icke torde föreligga. I det stora flertalet fall skulle granskningen säkerligen visa sig obehövligen samt således endast medföra omgång och tidsutdräkt. I mera invecklade fall torde det visa sig synnerligen svårt eller rent av omöjligt att utan undersökning på marken verkställa granskningen, åtminstone såvitt det blir fråga om att anvisa förändringar i skiftesplanen. Ej heller synes det överensstämmande med överlantmätarens tjänsteställning, att de erinringar, som av honom framställdes, skulle kunna av förrättningsmännen lämnas utan avseende. Lika litet synes det förenligt med hans uppdrag såsom ägodelningsrättens resp. ägodelningsdomarens biträde vid behandling av besvär- och fastställelsefrågor (21 kap. 13, 27 och 41 §§), att han skulle på förhand taga ställning till och således binda sig vid en viss ståndpunkt i en fråga, som genom besvär eller för fastställelse kan eller bör komma under behandling vid ägodelningsrätten resp. av ägodelningsdomaren. Granskningens verkställande skulle tilläventyrs också till den grad öka hans arbetsbörda, att densamma icke kunde av honom fullgöras, och att överlämna granskningen till hans biträden skulle knappast låta förena sig med det som måste vara grundtanken i hela anordningen eller att just hos överlantmätaren skulle vara till finnandes den större erfarenhet och sakkunskap, som i frågan borde utnyttjas. Valdes ändock sistnämnda utväg, skulle möjligen i vissa fall uppkomma behov av ökad personal å lantmäterikontoren. I allt fall

synes mig, om anordningen anses böra tillämpas, densamma böra inskränkas till mera omfattande förrättningar, exempelvis laga skiften å primära skifteslag. Att varje klyvning, hur ringa den än vore, obligatoriskt skulle i förvarande avseende på förhand granskas av överlantmätaren, förefaller orimligt. Det borde beträffande smärre förrättningar vara tillräckligt, såsom lantmäteristyrelsen även ansett, om granskningen ägde rum endast då sådant av någon skiftesdelägare yrkades.

För den händelse det föreslagna stadgandet varder bibehållet, anser även jag, i likhet med lagrådets övriga ledamöter, det vara lämpligt, att det uttryckligen föreskrives, att delägarna skola å sammanträde erhålla del av överlantmätarens erinringar.

14 kap.

1 §.

Justitieråden *Svedelius*, *Christiansson* och *Högstedt*:

Enligt 97 § i gällande skiftesstadga skola kvarboende delägarna med de utflyttande deltaga i utflyttningskostnaden »efter vars och ens ägoandel och med i övrigt fästat avseende å den nytta, de av utflyttningen vinna». I förslaget angives såsom norm för utflyttningskostnadernas fördelning i första hand det uppskattade ägobelopp, envar av delägarna vid skiftet bekommit, och såsom alternativ härtill — att tillämpas där så prövas skäligt — den nytta, varje delägare vinner av utflyttningen. Den föreslagna nya avfattningen torde, fränsett den olikhet, som må kunna följa därav, att skiftesstadgan i detta sammanhang endast talar om *kvarboende* delägare, icke innebära någon ändring i sak av den i skiftesstadgan givna regeln. För ernående av det resultat, vartill således förslaget i likhet med skiftesstadgan får anses syfta, torde man för kostnadernas fördelning i främsta rummet hava att undersöka utflyttningens inverkan å de olika ägolotterna. Skulle därvid icke för någon av delägarna kunna påvisas större förmån av utflyttningen än för någon av de övriga, skola kostnaderna fördelas efter ägobelopp. Skulle däremot — vilket väl icke sällan torde inträffa — en eller flera delägare finnas hava större eller mindre förmån av utflyttningen än annan, skall för envar delägare nyttan av utflyttningen särskilt uppskattas, en uppskattning, som emellertid för somliga delägare torde resultera däri, att för dem inbördes nyttan beräknas svara emot ägobeloppet.

Att ett sådant förfarande i förslaget åsyftas, skulle tydligare framgå, därest, sedan i en första punkt stadgats, att utflyttningskostnaderna skola utgöras av samtliga skiftesdelägarna i förhållande till den nytta, varje delägare vinner av utflyttningen, i en andra punkt föreskreves, att, där ej särskilda förhållanden annat föranleda, nyttan skall beräknas svara emot det uppskattade ägobelopp envar vid skiftet bekommit.

6 §.

Lagrådet:

Det remitterade förslaget innehåller i motsats till de tidigare icke några detaljerade föreskrifter om beräkning av sådana ersättningar skiftesdelägare emellan, som behandlas i denna paragraf, utan hänvisar i detta avseende till närmare bestämmelser, vilka meddelas av Konungen. Den sålunda vidtagna förändringen torde väsentligen hava föranletts av uttalanden, som vid granskningen i lagrådet av 1920 års förslag gjorts därom att vidare sakkunnig utredning rörande denna likvidfråga syntes erforderlig, innan ett definitivt avgörande träffades om sättet för likvidernas anordnande. I anslutning till dessa uttalanden uppdrog emellertid Kungl. Maj:t den 30 maj 1924 åt lantmäteristyrelsen att med biträde av tillkallade sakkunniga verkställa utredning i ämnet. Denna utredning föreligger nu, innefattad i lantmäteristyrelsens ovan omförmälda framställning den 30 januari 1925. Härigenom synes frågan hava bragts i ett i viss mån ändrat läge; det skäl att ej ingå i en närmare prövning av sättet för likvidernas verkställande, som förut åberopats, kan ej längre anses föreligga, i det man torde få utgå ifrån att någon ytterligare utredning i frågan för närvarande icke står att vinna och att de resultat som nåtts äro att anse som uttryck för den tekniska sakkunskapens nuvarande, på praktisk erfarenhet grundade ståndpunkt. Vid sådant förhållande lär det knappast vidare finnas fog för att, såsom i remitterade förslaget skett, hänvisa bestämmelserna om beräkning av ifrågavarande ersättningar helt och hållet till den administrativa lagstiftningens område, helst desamma i många fall kunna vara av stor och ingripande betydelse för skiftesdelägarna. Lantmäteristyrelsen har ock upprättat förslag till ny lydelse av förevarande paragraf, vilken lydelse skiljer sig från det remitterade förslaget bland annat genom upptagande av vissa direkta anvisningar rörande beräkningssättet och förfarandet vid likvidernas verkställande.¹

¹ I styrelsens förslag lyder 6 § sålunda:

Har delägare vid laga skifte i inrösningsjorden tilldelats äga, som i fråga om odling och hävd icke befinner sig i det skick, att den omedelbart kan giva en mot dess gradvärde svarande behållen avkastning, vare han berättigad till ersättning för de kostnader, som måste nedläggas för ägans försättning i skick, som svarar mot dess gradvärde. En var delägare skall härvid påföras kostnaden för iståndsättande av ägor till den omfattning, att dessa tillika med hans förutvarande innehav i fullständigt odlad jord fri från vanhävd motsvara hans andel enligt delningsgrunden i inrösningsjorden.

Frångår delägare äga i odlad jord, som han innehaft utöver vad enligt delningsgrunden i inrösningsjorden tillkommer honom, vare han berättigad till ersättning för ägans odlingsvärde, och skall en var delägare bidra till denna ersättning efter ty i första stycket sägs om ersättning för odling.

Har delägare vid laga skifte tilldelats äga, vari finnes tillfälligt hävdevärde, till vilket jämlikt bestämmelserna i 11 kap. 2 § hänsyn icke tagits vid graderingen, vare tillträdaren skyldig att härför lämna avträdaren ersättning.

I fall, som i första stycket avses, skall ersättning utgå jämväl för minskad avkastning under den tid, som åtgår, till dess jorden försatts i skick, som svarar mot dess gradvärde, och skall sådan ersättning gäldas efter samma grund, som där sägs. Enahanda ersättning må kunna utgå även i det fall, att ägovärde blir sammansatt av ägor, som med hänsyn till föregående användning ej kunna omedelbart läggas i sedvanligt bruk. Dylik ersättning skall, där ej omständigheterna annat föranleda, påföras delägarna efter delningsgrunden i inrösningsjorden.

Innehavare av äga i inrösningsjorden, varå verkställts odling, grundförbättring eller dylikt,

Den metod, som lagts till grund för lantmäteristyrelsens förslag, är den s. k. norrbottensmetoden. Denna metod kan, i korthet uttryckt, sägas avse att tillförsäkra delägare ersättning motsvarande kostnaden för att i fullt odlat skick försätta all den odlingsmark han vid skiftet bekommer, detta i motsats till den s. k. västerbottensmetoden, vars innebörd kan angivas vara att bereda envar delägare ersättning för odling och hävd å mark, som vid skiftet frångår honom. En tillämpning av den senare metoden lärer, av ordalagen att döma, närmast vara avsedd i remitterade förslaget. Detta sistnämnda förhållande har ock av lantmäteristyrelsen åberopats såsom ett skäl, varför ändring i den föreslagna lagtexten kräves.

Det är uppenbart, att det för den icke tekniskt sakkunnige eller på området praktiskt förfarne är förenat med betydande svårighet att fälla något slutgiltigt omdöme, huruvida någon viss och i så fall vilken metod bör uppställas såsom den rätta och således läggas till grund för alla likvider av förevarande slag. Att ingendera av de nämnda metoderna kan fritagas från befogade anmärkningar och att de båda vid en ensidig tillämpning jämväl kunna leda till föga önskvärda resultat, lärer framgå av utredningen. Vad norrbottensmetoden beträffar må i detta avseende hänvisas till den skiljaktiga mening, som enligt vid lantmäteristyrelsens framställning fogat protokollsutdrag vid ärendets slutbehandling uttalats inom styrelsen. Då likväl den s. k. västerbottensmetoden befunnits såväl från teoretisk som från praktisk synpunkt än mindre tillfredsställande samt den av lantmäteristyrelsen förordade anordningen innebär åtskilliga jämkningar och undantag, avsedda att undvika olämpliga konsekvenser vid tillämpning av den antagna huvudregeln, finner sig lagrådet böra tillstyrka, att saken ordnas på sätt lantmäteristyrelsen hemställt och att alltså ifrågavarande paragraf erhåller en lydelse i huvudsaklig överensstämmelse med den av lantmäteristyrelsen föreslagna.

Det kan likvisst icke förbises, att de sålunda föreslagna bestämmelserna i åtskilliga delar äro föga lättfattliga och säkerligen i många fall måste bereda svårigheter och tvekan, då det gäller att bringa dem i tillämpning under olikartade förhållanden. Då emellertid inom förevarande område lagbestämmelserna, huru de än formuleras, på grund av ämnets beskaffenhet svårligen skulle kunna erhålla en så enkel och för envar lättbegriplig avfattning, att det för den enskilde delägaren låte sig göra att med ledning av desamma åstadkomma egna beräkningar och utöva verksam kontroll över förrättningsmännens åtgärder, utan tillämpningen av desamma måste så gott som helt anförtros åt den sakkunniga lantmätaren, torde man kunna åtnöja sig med att givna föreskrifter äro sådana, att de lämna denne tillräcklig ledning; och

som genom skiftet kommer annan till godo, vare berättigad till ersättning därför, i den mån han ej erhåller sådan till följd av ovan i denna paragraf meddelade bestämmelser. Ersättning, som här avses, skall av delägarna gäldas efter delningsgrunden i inrösningsjorden.

Närmare föreskrifter angående beräkande av ersättningar, som i denna paragraf avses, meddelas av lantmäteristyrelsen.

det lärer kunna förväntas, att de nu föreslagna lagstadgandena i samband med de tillämpningsföreskrifter, som lantmäteristyrelsen jämlikt paragrafens sista stycke har att meddela och för vilkas utarbetande förberedelser redan lära vidtagits, skola visa sig kunna fylla denna uppgift.

Vid nu angivna förhållande finner sig lagrådet beträffande de särskilda bestämmelserna i lantmäteristyrelsens förslag allenast böra framställa följande erinringar.

Då i paragrafens första stycke stadgas, att envar delägare skall påföras kostnaden för iståndsättande av ägor till den omfattning, att dessa, tillika med hans förutvarande innehav i fullständigt odlad jord fri från vanhävd, motsvara hans andel enligt delningsgrunden i inrösningsjorden, lärer detta, för det fall att innehavet är delningsgrund, innebära, att delägare skall påföras kostnaden för iståndsättande av just den del av den icke fullständigt odlade eller vanhävdade jorden, som av honom själv innehafts, och således icke en viss andel av beräknade kostnaden för iståndsättande av all dylik jord inom skifteslaget. Detta överensstämmer ock med vad lantmäteristyrelsen uttryckligen uttalat, och då lagtexten icke innehåller något häremot stridande, torde ett påpekande av den riktiga tolkningen vara tillfyllest.

Stadgandet i paragrafens femte stycke, vilket även för de fall, då sådant ej följer av paragrafens bestämmelser i övrigt, tillförsäkrar innehavare av äga i inrösningsjorden ersättning för därå verkställd odling, grundförbättring eller dylikt, som genom skiftet kommer annan till godo, lärer bland annat avse fall, då arbete i odlingssyfte nedlagts på en äga, utan att arbetet dock fortskridit så långt, att ägan är att hänföra till fullständigt odlad jord. Efter ordalagen skulle härunder möjligen kunna komma även fall, då å oskiftad mark dylikt odlingsarbete skett utan lov, bevisligt eller presumerat, men en sådan tillämpning, vilken skulle stå i bestämd strid mot vad i 9 kap. 6 § andra stycket är stadgat beträffande verkställd uppodling, synes icke behöva befaras.

Det synes tvivelaktigt, om den här givna regeln, att ersättning av nu omfördälda slag skall gäldas av delägarna efter delningsgrunden i inrösningsjorden, i varje fall leder till ett rättvist resultat. Att så blir förhållandet vid ersättning för verkställd grundförbättring, torde väl, på sätt lantmäteristyrelsen framhållit, vara sant. En dylik åtgärd medför höjning av ägans gradvärde, ökar sålunda inrösningsjordens totala uppskattningsinnehåll och kommer därigenom skifteslaget i dess helhet till godo, så snart delningsgrunden är annan än innehavet. Är åter innehavet delningsgrund, kommer grundförbättringen i och med det höjda gradvärdet den eljest ersättningsberättigade innehavaren själv omedelbart till godo, och någon tillämpning av stadgandet inträder icke. Då det däremot är fråga om ett påbörjat odlingsarbete, som dock ej fortskridit längre än att ägan vid skiftet upptages som odlingsmark, torde saken ställa sig annorlunda. Ett sådant odlingsarbets betydelse vid odlingslikviden är uppenbarligen den, att för ägan utgående odlingsersättning och därmed likvidbeloppet i dess helhet minskas till gagn för envar, som har

att bidraga till gäldande av samma belopp och sålunda får sin ersättnings-skyldighet i detta hänseende lindrad. Det synes fördensskull följdriktigt, att även det redan verkställda odlingsarbetet ersättes av dessa samma delägare och efter enahanda fördelningsgrund dem emellan, som förut i paragrafens första stycke stadgats för själva odlingsersättningen. Att eljest icke full rätt-visa skulle ernås, inses lätt, särskilt för det fall att en delägare före skiftet innehaft odlad jord till fullo motsvarande hans andel i inrösningsjorden enligt delningsgrunden. Enligt regeln i första stycket skall någon kostnad för odlingsmarkens iståndsättande till åker då icke påföras honom, men han skulle icke desto mindre utan motsvarande fördel få vidkännas kostnad för det av annan delägare redan utförda arbetet eller, om detta verkställts av honom själv, endast delvis erhålla gottgörelse för detsamma. Det må erinras, att även då det gäller ett påbörjat odlingsarbete, stadgandet saknar tillämplighet, där innehavet är delningsgrund. Enligt vad ovan framhållits, skall nämligen i sådant fall envar delägare svara för kostnaden just för den av honom innehavda markens uppodling, varvid uppenbarligen det tidigare verkställda arbetet redan på grund av denna regel i sin helhet kommer innehavaren omedelbart till godo.

Lagrådet hemställer, att sista punkten i femte stycket av styrelsens förslag måtte avfattas i enlighet med vad nu angivits.

9 §.

Lagrådet:

För avverkning av skog i anledning av bestämmelse vid laga skifte om skogslikvids utgående helt eller delvis i skogsförnödenheter gäller enligt andra stycket första punkten av denna paragraf det förbehåll, att avverkningen — för vilken viss tid ej överstigande tio år alltid skall fastställas — får äga rum allenast i den mån densamma är förenlig med de föreskrifter rörande skogens vård, som må vara för orten gällande. Då härefter i andra punkten stadgas, att därest för skogens nyttjande sådana föreskrifter gälla, att delägare må avverka skog till avsalu allenast efter utsyning eller tillstånd, skogslikvid, som bestämts att utgå i skogsförnödenheter, skall utgöras på det sätt, att mot beräknade penningvärdet svarande belopp i dylika förnödenheter uttages i den ordning, som är stadgad för skogens nyttjande, torde detta icke innebära annat än som följer redan av den allmänna regeln i första punkten. Att sålunda göra detta, låt vara praktiskt taget viktiga specialfall till föremål för en formellt fristående regel, som dock i sak icke innehåller något nytt, synes emellertid obehövt och möjligen vilseledande. Det kunde visserligen ifrågasättas att i allt fall bibehålla detta stadgande, därest det erfordrades såsom utgångspunkt för regeln i tredje punkten om återgång från skogslikvid in natura till likvid i penningar. En jämförelse med de tidigare förslagen utvisar ock, att ursprungligen nämnda regel anknutits allenast till det fall, som

behandlas i andra punkten. Men då regeln i tredje punkten både kan och bör äga tillämplighet, även om mot likvidskogens avverkning möter annat i lag grundat hinder än villkor om utsyning eller tillstånd, lärar härifrån icke kunna hämtas något stöd för stadgandets bibehållande. Det hemställes därför, att andra punkten i förevarande stycke måtte utgå, i sammanhang varmed orden »i den mån» i första punkten möjligen kunde till innehålllets förtydligande utbytas mot det något fullständigare uttrycket »på det sätt och i den mån».

Stadgandet i tredje punkten, att då i gällande föreskrifter hinder möter att in natura till fullo uttaga likvidbelopp, som bestämts att utgå i denna ordning, återstoden skall utgöras i penningar enligt den verkställda uppskattningen, giver i två särskilda hänseenden anledning till erinran, nämligen dels i fråga om den utsatta tidsbestämmelsen »inom tio år» och dels i fråga om den för visst fall medgivna förlängningen av denna tid.

Vad först angår nämnda tidsbestämmelse, synes avfattningen av densamma möjligen kunna föranleda den tolkningen av det här givna stadgandet, att om med tillämpning av huvudregeln i första punkten en tid av exempelvis fem år bestämts för likvidskogens uttagande, men laga hinder för avverkningens slutförande inom denna tid möter, rätten att uttaga skogslikviden in natura skulle i mån av behov så att säga automatiskt förlängas under ytterligare högst fem år och först i händelse av verkningen icke ens inom loppet av tio år hunne slutföras övergången till penningersättning inträda. I saknad av varje direkt uttalande i denna riktning under förarbetena och då något bärande skäl för att på sådant sätt utsträcka avverkningstiden utöver vad vid förrättningen bestämts näppeligen torde kunna påvisas, synes man ej vara berättigad godtaga en dylik tolkning. Sannolikare förefaller det, att man vid bestämmelsens avfattning haft för ögonen endast det fall, att avverkningstiden från början bestämts till tio år, och att man således utgått ifrån, att kortare tid komme att fastställas allenast då förhållandena äro så enkla och överskådliga, att möjligheten att under den bestämda tiden slutföra avverkningen anses otvivelaktig. Då det emellertid icke synes uteslutet, att, exempelvis till följd av felaktiga beräkningar eller ändrad lagstiftning, jämväl en på nämnda grund beräknad kortare avverkningstid understundom kan komma att visa sig otillräcklig och en direkt föreskrift om övergång till penningersättning icke bör för detta fall saknas, synes den ändringen böra i förevarande punkt vidtagas, att orden »inom tio år» utbytas mot »inom den bestämda tiden» eller något motsvarande uttryck. I sammanhang härmed torde även slutorden i förevarande punkt böra i viss mån omredigeras till förebyggande av en eventuell missuppfattning, att den återstående, i penningar förvandlade ersättningen icke ovillkorligen måste i sin helhet erläggas vid den utsatta tidens slut, utan att jämväl i detta fall möjlighet till avbetalningar under viss tidsperiod skulle stå öppen.

Där en före skiftet upplåten avverkningsrätt till skogen äger giltighet utöver

tio år, skulle enligt ifrågavarande stadgande avverkning av likvidskog få fortgå, så länge avverkningsrätten äger bestånd, och först efter denna tids utgång tilläventyrs ännu befintlig återstod av likviden i stället för in natura utgöras i penningar. Denna föreskrift leder sitt ursprung från ett av skifteslagstiftningskommittén den 22 maj 1908 avgivet särskilt utlåtande med förslag till ändrad lydelse av 101 § skiftesstadgan, vilket förslag sedermera upptogs i kommitténs slutliga förslag. Kommittén motiverade sitt förslag i denna del huvudsakligen därmed, att för den överskjutande avverkningstiden hemmansägaren i allt fall vore utestängd från att bruka skogen till avsalu och således ej kunde anses lida någon inskränkning i förfogandet över sin fastighet däri-genom att likvidförhållandet i form av likvidbeloppets utgörande i skogsförnödenheter fortdro. Under hänvisning till lagstiftningen angående tiden för avverkningsrätts bestånd erinrade kommittén, att anledning att tillämpa ett dylikt undantagsstadgande icke skulle fortfara synnerligen länge; enligt inhämtade upplysningar förefunnes emellertid sådana äldre avverkningsavtal, vilkas giltighet vore utsträckt någon längre tid över tio år efter tiden för avgivande av kommitténs ifrågavarande utlåtande, i tämligen stort antal i vissa västerbottenssocknar.

Sedan detta utlåtande avgavs, hava sjutton år förflutit. Med utgången av år 1924 måste samtliga med tillämpning av lagen den 25 april 1889 upprättade tjuguariga avverkningskontrakt hava upphört att gälla. De enda avverkningsrätter, som ännu kunna i förevarande avseende äga någon betydelse, äro de, som grunda sig å före den 1 januari 1890, då lagen den 25 april 1889 trädde i kraft, verkställda upplåtelser på femtio år; sådana upplåtelser kunna ju äga bestånd till och med utgången av år 1939. Besinnar man emellertid, att den nya jorddelningslagstiftningen tidigast torde kunna komma att träda i kraft under loppet av år 1927, och att under en därefter följande period av tio år avverkning av likvidskog på grund av vid laga skifte träffad bestämmelse kan ske, skulle föreskriften i fråga kunna få praktisk betydelse endast under loppet av ett eller annat år. Det synes vid sådant förhållande varken behöfligt eller lämpligt att bibehålla denna föreskrift, som i varje fall är ägnad att i viss mån försvåra överskådligheten av stadgandena i andra stycket av denna paragraf.

Lantmäteristyrelsen har i sitt utlåtande den 28 april 1924 väckt fråga om rätt för delägare, som för mistad skog skall bekomma ersättning i skogsförnödenheter, att åtnjuta ränta å ersättningsbeloppet, då likvidskogens utstämpling på grund av gällande skogsvårdsbestämmelser ej kan ske annorledes än successivt. I promemorian har i anledning därav givits uttryck åt den meningen, att likvidtagares ränteanspråk vore befogat, så snart likvidens fullgörande bleve fördröjt, vare sig likviden utginge kontant eller i skogsförnödenheter, men att det syntes så naturligt, att ett dylikt ränteanspråk vid likviden tillgodosåges, att särskilt stadgande i lagen härom icke kunde anses erforderligt.

Frånsett att frågan om räntas beräkning vid skifteslikvid icke torde kunna begränsas till allenast skogslikviden utan, där den skulle upptagas till behandling, lärers böra utsträckas att avse alla de olika slag av ersättningar, som i anledning av ett skifte kunna komma att utgå, synes med skäl kunna ifrågasättas, om i själva verket tillräcklig anledning förefinnes att tillförsäkra den ersättningsberättigade ränta å ersättningsbelopp av nu förevarande slag.

Vad den likvidberättigade förlorat genom skiftet och således bör få ersatt är en viss del av hans skogskapital eller, för att hålla sig till det vanliga och praktiskt sett mest betydelsefulla fallet, en viss del av ståndskogen å hans fastighet. För denna förlust bör han erhålla en gottgörelse, som försätter honom i såvitt möjligt samma ekonomiska läge som före skiftet. Den mistade ståndskogen skulle han under normala förhållanden icke vid denna tidpunkt hava på en gång avverkat, utan sannolikt skulle densamma fått kvarstå någon tid och tillväxa. Genom att berövas skogen går han emellertid miste om denna tillväxt, försåvitt han ej omedelbart får annan skog i stället. Så är förhållandet, då likvidskogen genast vid likvidförrättningen åt honom utmärkes. Men om detta helt eller delvis kan ske först längre fram, går ersättningstagaren under mellantiden miste om motsvarande del av tillväxten. På enahanda sätt lärers ock saken ställa sig, om honom tillerkännes kontant likvid, som helt eller delvis förfaller till betalning först vid en senare tidpunkt. Det kontanta belopp, som vid likvidförrättningen bestämmes, får anses motsvara det dåvarande värdet av den förlorade ståndskogen och skulle således, i den mån det först sedermera förfaller, icke inbegripa den värdeökning, den mistade skogen genom tillväxt vid denna tid vunnit. Å andra sidan må dock ej heller förbises, att den kvarstående likvidskogen för sin tillväxt hämtar näring ur och upptar utrymme å den likvidpliktiga fastighetens mark och således i sin mån hindrar dess ägare att, såsom eljest kunnat ske, för egen produktion tillgodogöra sig skogsmarkens alstringsförmåga, under det att samtidigt den likvidberättigade är oförhindrad att i sådant syfte utnyttja sitt ägoområde. En konsekvens härav torde vara, att den, som genast utfår sin ståndskogslikvid i skog eller i kontanta penningar, kan sägas göra en vinst, som eljest icke varit att påräkna. Emellertid torde det överhuvud icke låta sig göra att på förhand bedöma, om det för en delägare är förenat med vinst eller förlust att erhålla ståndskogslikvid. Skogens värde å skilda platser och vid olika tider är allt för mycket beroende av konjunkturer och andra förhållanden för att kunna med någon säkerhet beräknas annat än för den närmaste tiden. Man synes fördenskull hava föga utsikt att komma det rätta närmare genom föreskrifter rörande beräkning av ränta eller ersättning för skogstillväxt.

Att likvidtagares rätt till ränta i förevarande fall skulle vara så självfallen, att den skulle gälla även utan särskild föreskrift, är ett betraktelsesätt, som lagrådet icke kan biträda.

14 § tredje stycket samt 15 och 16 §§.

Lagrådet:

Stadgandena i 15 och 16 §§ innefatta en nyhet i förhållande till nu gällande rätt. Om deras behövlighet och lämplighet hava av hörda myndigheter, särskilt lantmäteristyrelsen, uttalats starka tvivel. Det vill ock synas, som om den ifrågasatta inskränkningen i ägarens rätt att förfoga över ersättningsbeloppen icke skulle vara ofrånkomlig. Det är visserligen sant, att ersättning i penningar enligt förslaget, i motsats till vad nu gäller, skulle kunna utgå även för en bestående minskning i själva fastighetens värde, såsom förlorad areal eller mistade ägor med särskilt god belägenhet. Men att vad sålunda förvandlas i penningar skulle jämfört med fastigheten i övrigt vara av den betydelse, att fordringsägares rätt i fastigheten därigenom skulle lida intrång, synes man näppeligen behöva befara. Den för en inteckningshavare mest betydelsefulla delen av likvidbeloppet är otvivelaktigt utflyttningsersättningen, som ju i viss mån motsvarar värdet å fastighetens åbyggnader. Den risk, inteckningshavare kan löpa genom att denna ersättning ej användes för därmed avsett ändamål, föreligger emellertid redan nu, och fall, där inteckningshavare lidit förlust till följd av utflyttning vid skifte, hava icke, såvitt lagrådet har sig bekant, förekommit.

Läte sig förslaget i denna del genomföras utan särskilda svårigheter, hade man dock föga skäl att motsätta sig detsamma. Att beaktansvärda olägenheter äro därmed förbundna, har emellertid framhållits redan av skifteslagstiftningskommittén, vars förslag i ämnet ligger till grund för stadgandena i förevarande paragrafer. Man kan nämligen därvid svårligen undgå att i någon mån åsidosätta såväl den ersättningsberättigades intresse att utan omgång och penningutlägg utbekomma de medel, som äro beräknade att för honom möjliggöra den nya ägolottens försättande i skick och uppbringande till full avkastningsförmåga, som ock det berättigade anspråket hos den likvidpliktige delägaren att kunna verkställa utbetalning utan risk att ånyo bliva krävd på beloppet, därest någon förutsättning för rätten att lyfta detta skulle befinnas ouppfylld. De bestämmelser, som funnits erforderliga, synas jämväl vara av väl invecklad beskaffenhet för att, såsom meningen är, tillämpas direkt av delägarna inbördes, men det torde å andra sidan svårligen låta sig göra att med en enklare anordning vinna syftet att bereda fordringsägare rätt till eventuell andel i likvidbeloppet. Det må för övrigt dragas i tvivelsmål, om inteckningshavarna själva skulle anse sig väl betjänta med en dylik rättighet, eller om det ej snarare skulle av dem — enkanterligen av hypoteksföreningar och dylika kreditanstalter — betraktas som en olägenhet att få emottaga en opåkallad avbetalning med en mindre del av fordringsbeloppet. Bestämmelsen skulle ock, såsom närmare framgår av föreslagen, därav föranledd ändring i inteckningsförordningen, medföra, att särskilda anteckningar måste göras i inteckningsprotokoll och inteckningsbok utöver alla dylika, som redan för närvarande

tynga dessa handlingar till föga fromma för deras överskådlighet och användbarhet för vad som kan anses vara deras väsentliga syfte.

Med hänsyn särskilt till de olägenheter, vilka således med förslaget i denna del synas oskiljaktigt förbundna, hemställs, att 15 och 16 §§ samt till följd därav även sista stycket i 14 § måtte utgå ur förslaget. Ett bifall till denna hemställan skulle ock medföra, att andra stycket i 20 kap. 7 § bör bortfalla.

Skulle emellertid 15 och 16 §§ anses böra i huvudsak bibehållas, föranleder förslaget härutinnan följande erinringar.

Hinder för ersättningsbeloppets omedelbara utbetalande enligt 15 § första stycket föreligger icke i annat fall, än då den ersättningsberättigade fastigheten häftar för fordran på grund av inteckning eller jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken. Den underrättelse, lantmätaren enligt sista stycket i 14 § har att meddela i vidräkninghandlingen, bör tydligen avse just de ersättningsbelopp, vilka få utbetalas allenast under de i 15 § stadgade villkor. För att kunna meddela sådan underrättelse har lantmätaren att söka utreda, om de ägolotter, för vilka ersättningsbeloppet överstiger en femtedel av hela värdet, äro graverade av dylika fordringar eller icke, i första hand genom anskaffande av gravationsbevis. Då emellertid den föreslagna avfattningen av 14 § sista stycket icke synes utesluta möjligheten av den tolkningen, att lantmätaren utan dylik utredning skulle hava att meddela underrättelse, varom där sägs, i varje fall, då ersättningsbeloppet befinner sig överstiga en femtedel av ägolottens värde, hemställs, att detta stycke i förtydligande syfte måtte omröjas.

På sätt lantmäteristyrelsen framhållit, synes den i 15 § första stycket stadgade tiden av sex månader från ersättningsens förfallodag vara allt för knapp för utförande av de förbättringsarbeten å tillskiftad ägolott, vilka utgöra en förutsättning för att ägaren i här avsedda fall må få lyfta ersättningsbeloppet. Med hänsyn bland annat till nödvändigheten att för vissa arbeten avvakta lämplig årstid synes tiden böra utsträckas till åtminstone ett år.

Regeringsrådet Palmgren:

För den händelse den i 15 § upptagna regeln anses böra bibehållas, är enligt min mening ytterligare en jämkning i de föreslagna stadgandena utöver vad inom lagrådet redan förordats av behovet påkallad. Förslaget vilar på den uppfattningen, att de ifrågavarande ersättningarna, därest de icke överstiga en femtedel av ägolottens uppskattade värde, kunna utan risk för vederbörande fordringsägare anförtros åt fastighetsägaren, men att fordringsägarnas intressen sättas i fara, om ersättningarna överstiga nämnda belopp och utan vidare överlämnas till fastighetsägaren. Denna utgångspunkt har i förslaget föranlett den anordningen, att fastighetsägaren, om ersättningarna icke utgöra mera än en femtedel av ägolottens värde, får uppbära hela ersättningsbeloppet men, om de överstiga en femtedel, icke får uppbära någonting alls utan måste

avstå hela beloppet, under förutsättning givetvis att fastigheten häftar för motsvarande fordringar. Så vitt jag kan finna, bör den antagna ståndpunkten konsekvent leda till att, även i det fall att ersättningarna utgöra mera än en femtedel av fastighetsvärdet, ett belopp motsvarande en femtedel får utan vidare uppbäras av fastighetsägaren och allenast överskottet därutöver ställes till fordringsägarnas förfogande. Det synes böra fasthållas, att, såsom i ett av de avgivna kommittéutlåtandena anförts, ersättningarna vanligen äro för jordägaren alldeles outhärliga för att han må kunna utföra de arbeten, för vilka dessa ersättningar i huvudsak äro avsedda, samt att de meddelade föreskrifterna icke må verka till förfång för jordägarnas intressen i större omfattning än de skydda fordringsägarnas. Förslaget anvisar visserligen åt jordägaren den utvägen att utföra förbättringsarbeten till motsvarande värde, men, oavsett att han, då han icke fått uppbära ersättningsbeloppet, ofta lär sakna medel därtill, blir den för ändamålet anslagna tiden, även om densamma, såsom lagrådet förordat, avsevärt förlänges, dock säkerligen i regel för knappt tillmätt för att arbetena kunna inom densamma verkställas. Vidare kan han enligt förslaget få lyfta ersättningsbeloppet mot att han ställer pant eller borgen, men det lär endast behöva påpekas, att detta mången gång står utom vederbörandes förmåga. Den lösning, som således enligt min åsikt eventuellt bör föredragas, innebär givetvis den olägenheten, att i många, kanske de flesta fall överexekutor kommer att besväras med fördelning av endast ett obetydligt belopp. Häremot kan dock erinras, att även på andra områden överexekutor har att taga befattning med fördelning mellan inteckningshavare av allenast smärre belopp. Måhända bör emellertid den omständigheten, att jämväl ett följdriktigt utförande av den föreslagna anordningen är förenat med olägenhet, utan att i regel erbjuda avsevärd fördel, anses utgöra ett ytterligare skäl för att hela anordningen bör förfalla.

16 kap.

4 §.

Lagrådet:

Det är onekligt, att stora olägenheter såväl i fråga om planläggningen av lantmätarens arbete som i kostnadsavseende kunna vara förenade med det tillhandahållande åt delägarna av konceptkartan med handlingar, varom i denna paragraf stadgas. Men då å andra sidan, såsom jämväl från skilda håll vitsordats, det måste anses vara av vikt för delägarna att omedelbart efter förrättningens avslutande hava tillgång till skifteskartan, synes förslaget i denna del dock ej böra avstyrkas. För att i någon mån minska de befarade olägenheterna torde emellertid, såsom i 1911 års förslag var fallet, tiden för tillhandahållandet kunna begränsas till tre dagar, vilken tid i allmänhet får anses vara för ändamålet tillräcklig.

5 och 6 §§.

Lagrådet:

Det ligger i sakens natur, att därest vid prövning av verkställt laga skifte detta finnes i ett eller annat avseende felaktigt, skiftet i regel måste i erforderliga delar återförvisas till vederbörande lantmätare. Stundom kunna emellertid förhållandena vara sådana, att ägodelningsrätten bör kunna utan återförvisning själv verkställa den behöfliga rättelsen. Där så kan ske, innebär det givetvis en fördel för delägarna, i det att kostnaderna för ny handläggning av skiftesfrågan därigenom inbesparas. I 6 § andra stycket har angivits ett fall, då ett dylikt förfarande må komma i fråga. Även andra fall kunna dock tänkas, där rättelse bör kunna göras utan återförvisning, t. ex. då ägodelningsrätten finner ett vid skiftet å viss ägolott till förmån för annan lott lagt servitut icke vara behöfligt eller då en mindre ändring anses böra göras beträffande någon av de vid skiftet bestämda ersättningarna. Det synes böra överlämnas åt ägodelningsrätten att själv avgöra, i vilka fall rättelse må kunna ske utan återförvisning. Något särskilt stadgande, innefattande bemyndigande för ägodelningsrätten att, där det prövas lämpligt, så förfara, torde näppeligen erfordras. Under alla förhållanden bör ett dylikt stadgande ej hava sin plats här utan i 21 kap. Däremot bör i förevarande kapitel intagas en bestämmelse om skyldighet för lantmätaren att, sedan laga kraft åkommit beslut, varigenom ägodelningsrätten utan återförvisning föreskrivit viss rättelse i skiftet, efter förordnande av rätten i skifteshandlingarna införa de tillägg och ändringar, som av beslutet föranledas. Bestämmelse härom synes lämpligen böra intagas såsom ett andra stycke i 5 §, i sammanhang varmed förslagets stadgande i samma paragraf bör förtydligas sålunda, att lantmätarens skyldighet att utsätta ny förrättningsdag för verkställande av de ändringar och rättelser, som föranledas av meddelat utslag, förklaras gälla allenast då återförvisning av skiftet ägt rum. Ett dylikt förtydligande påkallas för övrigt även därav att, för den händelse underställning av frågan om tillstånd till skiftet icke ägt rum, ägodelningsrätten kan tänkas komma att finna sådant tillstånd icke böra lämnas, i vilket fall någon ny handläggning av skiftesfrågan icke skall ske.

Ett bifall till vad nu hemställts medför tydligen, att andra stycket i 6 § skall utgå. Det kan emellertid ifrågasättas, om ej bestämmelse bör givas därom att, sedan lantmätaren i enlighet med ägodelningsrättens beslut i skifteshandlingarna infört nödiga tillägg och ändringar samt därefter återställt handlingarna till ägodelningsrätten, denna har att i vanlig ordning företaga frågan om fastställelse av skiftet. Anses en sådan bestämmelse nödig, torde den hava sin rätta plats bland föreskrifterna i 21 kap. om fastställelse av jorddelningsförrättningar.

17 kap.

3 §.

Lagrådet:

Därest icke i anledning av vad lagrådet vid 2 kap. 1 § hemställt tredje punkten av första stycket i förevarande paragraf skulle utgå, torde en omredigering av nämnda punkt vara erforderlig för att mera tydligt utmärka den åsyftade innebörden eller att, där icke för någon mening äro flera röster än för envar av de andra, den av lantmätaren omfattade meningen alltid skall gälla, således även i det fall, då av fem förrättningsmän två gode män förena sig om en mening, två gode män om en annan mening och lantmätaren är ensam om sin mening.

Den väsentliga innebörden av paragrafens andra stycke torde vara stadgandet att i sammanhang med besluts meddelande skall tillkännagivas vad den med beslutet missnöjde har att iakttaga för fullföljd av sin talan. Att dylik hänvisning alltid skall givas vid skiftets avslutande är utsagt i 16 kap. 1 §. Här kan således endast vara fråga om beslut, som dessförinnan under skiftets fortgång meddelas. Beträffande dessa beslut synes emellertid hänvisning vara erforderlig allenast i de fall, då delägare endast genom påkallande av underställning kan bringa förrättningsmännens beslut under ägodelningsrättens prövning, eller då jämlikt 21 kap. 20 § talan skall särskilt fullföljas genom besvär hos ägodelningsrätten. Å andra sidan bör i dessa fall tillkännagivande om fullföljdssättet ske oberoende av, huruvida beslutet föränletts av framställt yrkande eller icke. I enlighet härmed förordas en omarbetning av stadgandet i förevarande stycke.

18 kap.

1 §.

Lagrådet:

Vem som äger att besluta om skifteskostnadernas fördelning och i vilken ordning sådant beslut skall meddelas, finnes ej utsagt vare sig i förevarande kapitel eller eljest i förslaget. Av ordningsföljden mellan detta kapitel, som fastställer grunderna för kostnadsfördelningen, och 17 kap. med däri givna regler angående beslutanderätten i skiftesfrågor torde man få draga den slutsatsen, att fördelningsfrågan icke ansetts vara hänförlig till skiftesfrågor. Det lärers ock vara förslaget mening, att kostnadsfördelningen skall åligga lantmätaren, visserligen å tjänstens vägnar, men såsom en utanför skiftesförrättningen fallande åtgärd. Erforderliga bestämmelser därom torde vara avsedda att givas i administrativ väg genom deras intagande i lantmäteritaxan och därför ansetts kunna helt umbäras i lagen. Emellertid synes skäl ej förefinnas att undantaga frågan om kostnadsfördelningen från att behandlas i likhet med skiftesfrågor i allmänhet och således avgöras av lantmätaren och gode männen, där sådana tillkallats. I detta hänseende må erinras om stadgandet i 4 kap.

7 § av förslaget, enligt vilket, då tillstånd till sökt skifte vägras, förrättningsmännens utlåtande jämväl skall innefatta yttrande rörande fördelningen av de uppkomma förrättningskostnaderna. Den meningen att fördelningsfrågan bör vara en skiftesfråga synes omfattas jämväl av lantmäteristyrelsen, som i sitt utlåtande den 28 april 1924 anmärkt, att 17 och 18 (»16 och 17») kap. borde byta plats, enär eljest tvekan kunde uppstå, vem beslutanderätten i frågan tillkomme. Genom en sådan anordning skulle ock all tvekan härutinnan bliva undanröjd och skifteskostnadernas fördelning tydligen bliva att hänföra till sådana skiftesfrågor, som enligt 17 kap. 2 § skola avgöras av förrättningsmännen efter rådplägning med delägarna.

I detta sammanhang torde jämväl böra beaktas de konsekvenser med avseende å fullföljd av talan mot beslut rörande kostnadsfördelningen, som de olika anordningarna kunna medföra. I avseende härå må till en början erinras, att olika meningar yppats, huruvida enligt gällande rätt fråga om skifteskostnadernas fördelning tillhör allmän domstol eller skall såsom skiftesmål genom besvär dragas under ägodelningsrättens prövning, men att i praxis den senare meningen synes hava vunnit godkännande. I 21 kap. 15 § av förslaget upptagas mål om fördelning av kostnader för jorddelningsförrättning bland jorddelningsmål, och såsom sådana tillhöra dessa mål enligt 1 § i samma kapitel ägodelningsrätts handläggning. I övrigt meddelas ej i förslaget särskilda bestämmelser rörande förfarandet i dylika mål, men enligt uttalande i promemorian har den delägare, som anser fördelningen av kostnaderna oriktig, att genom stämning till ägodelningsrätten anhängiggöra talan mot den eller de delägare, som förmenas hava obehörigen gynnats på hans bekostnad. Därest nu, på sätt ovan förordats, frågan om kostnadsfördelningen hänföres till skiftesfrågor, lär derav följa, att talan mot beslut angående grunderna för fördelningen skall fullföljas genom besvär till ägodelningsrätten efter förrättningens avslutande, på sätt i 21 kap. 21 § närmare stadgas. En sådan anordning synes ock i och för sig lämpligare än ett stämningsförfarande. Några olägenheter torde ej heller behöva vara därmed förbundna. Visserligen skulle, därest besvär efter avslutat skifte anföras allenast beträffande kostnadsfördelningen, ett eljest icke påkallat uppskov med skiftets fastställande kunna vållas, men sådant synes kunna förebyggas genom särskilt lagstadgande.

Till frågan om de bestämmelser, som i sistnämnda hänseende må finnas erforderliga, återkommer lagrådet vid behandlingen av 21 kap. I detta sammanhang hemställles allenast, att 18 kap. i förslaget måtte uppflyttas närmast framför 17 kap.

19 kap.

1 §.

Lagrådet:

Den frihet beträffande uppdelning av fastighet, som det nuvarande ägostyckningsinstitutet i stort sett medför, har, såsom särskilt i jordstyckningskommissionens betänkande med styrka framhållits, lett till åtskilliga missför-

hållanden. Vid utbildandet av ny jorddelningslagstiftning är det en angelägen uppgift att söka för framtiden förebygga dylika missförhållanden. I det remitterade förslaget — som sammanfört ägostyckning och jordavsöndring till ett nytt institut, avstyckning — har garanti mot olämplig styckning av en fastighet huvudsakligen sökts i föreskrifter, syftande till att såväl de avstyckade områdena som den del av styckningsfastigheten, vilken återstår såsom stamfastighet, bliva sådana, att de väl ägna sig till användning för avsett ändamål. Huru dessa föreskrifter, vilkas tillämpning enligt förslaget anförtröas åt förrättningsmännen samt ägodelningsrätten eller under vissa förutsättningar överlantmätaren, böra för vinnande av det åsyftade målet lämpligen avfattas, skall vid 3 § upptagas till närmare behandling. Redan bestämmelserna i 1 § innehålla emellertid en väsentlig inskränkning i styckningsrätten i förhållande till vad nu gäller om ägostyckning. Här stadgas nämligen såsom huvudregel, att avstyckning av mark må äga rum först efter föregången överlåtelse. Undantag är medgivet — förutom då det avstyckade området är ämnat att sammanläggas med annan fastighet — allenast då ägaren vill avskilja mark »för bildande av flera för bostadsändamål eller mindre jordbruk avsedda fastigheter eller andra smärre lägenheter» och detta endast under villkor att plan för fastighetsbildningen blivit av Konungens befallningshavande godkänd. Härigenom skulle, i motsats till vad nu är förhållandet, bliva helt och hållet omöjliggjort för ägaren av en jordbruksfastighet att i och för en tillämnad försäljning på förhand i ett sammanhang få fastigheten uppdelad i flera, så snart ej dessa kunde anses hänförliga till »smärre lägenheter». En dylik uppdelning torde dock mången gång vara lämplig och jämväl från det allmännas synpunkt önskvärd. Exempelvis har det under senare tid ej sällan förekommit, att en större jordegendom styckats och därefter försålts i skilda lotter, avsedda att var för sig bilda en för drivande av jordbruk lämpad större eller mindre gård. Bland annat har ett dylikt förfaringssätt kommit till användning vid försäljning av fideikommissegendomar, då ofta arrendatorerna i första hand erbjudits inköpa av dem innehavda jordbruk. Det är visserligen sant, att i dessa fall intet hinder enligt förslaget skulle förefinnas att efter skedd försäljning få varje särskilt ägområde avstyckat, men, oavsett att det från kostnadssynpunkt måste ställa sig ogynnsamt att sålunda göra egendomen till föremål för flera skilda förrättningar i stället för en enda mera omfattande, är det för en köpare ingalunda likgiltigt att redan vid köpet hava jordstyckningsfrågan klar och således dels kunna vara förvissad om, att intet hinder i sådant hänseende möter för förvärvet i enlighet med avtalet, dels omedelbart kunna erhålla lagfart å fånget, något som eljest icke kan ske, men för honom är av stor vikt icke minst för erhållande av lån mot inteckning i den köpta fastigheten.

Om genom en lämplig avfattning av de förut omförmälda föreskrifterna det blir sörjt för, att allenast sådan avstyckning får komma till stånd, vilken med hänsyn både till de särskilda styckningslotterna och till stamfastigheten kan anses

ändamålsenlig, torde några skadliga påföljder för det allmänna i form av en olämplig söndersplittring av fastigheter utan motsvarande behov eller nytta icke vara att befara, därest, i enlighet med vad bland andra lantmäteristyrelsen förordat, bestämmelsen om föregående överlåtelse såsom allmän förutsättning för avstyckning får utgå. Lagrådet vill fördenskull hemställa om sådan omarbetning av paragrafens första stycke, att berörda villkor bortfaller.

Genom bifall till den av lagrådet sålunda gjorda hemställan skulle uppenbarligen stadgandet i andra stycket i förevarande paragraf förlora sitt berättigande i nuvarande form. Ett fullständigt uteslutande av samma stadgande torde dock icke böra ifrågakomma; där en samhällsbildning är att förvänta, synes en kontrollföreskrift i huvudsaklig överensstämmelse med vad härutinnan i detta stycke föreslagits vara påkallad till förekommande av en ur omförmälda synpunkt bristfällig eller olämplig planläggning. Sådan föreskrift bör emellertid äga tillämpning oberoende av huruvida, då avstyckning begäres, överlåtelse redan ägt rum eller icke; skulle föreskriften begränsas till det fall, då överlåtelse ännu icke skett, bleve den otvivelaktigt i många fall verkingslös. Villkor om en, på sätt i detta stycke sägs, upprättad och godkänd styckningsplan bör alltså gälla, så snart fråga är om avstyckning i ett sammanhang av ett flertal smärre lägenheter för bostadsändamål eller för beredande av plats för industriella anläggningar eller i annat liknande syfte.

Då de tillämnade fastigheterna äro avsedda för verkligt jordbruk, synes däremot anledning icke föreligga att till Konungens befallningshavandes avgörande hänskjuta frågan om styckningsplanens lämplighet; de omständigheter, som i fråga om jordbruksfastigheter böra komma i betraktande, äro just sådana, till vilka förrättningsmännen och ägodelningsrätten enligt förslagets bestämmelser hava att taga hänsyn vid bedömande om avstyckning må äga rum eller icke, och med avseende varå de måste anses besitta mera ingående sakkunskap än Konungens befallningshavande. Vad nu sagts om lägenheter, avsedda för jordbruk, torde äga giltighet oberoende av jordbrukets omfattning och således gälla även s. k. mindre jordbruk. Vid den omredigering av andra stycket, som ett godtagande av lagrådets förslag skulle föranleda, lärers därför nämnda uttryck böra ur den där förekommande uppräknings utgå. Till undvikande av missuppfattning må emellertid i detta sammanhang framhållas, att den omständigheten att tillämnade bostadslägenheter äro förenade med någon till odling tjänlig jord naturligtvis icke innebär, att lägenheterna därför skola anses vara avsedda för jordbruk och kravet på en av Konungens befallningshavande godkänd plan för avstyckningen sålunda vara uppgivet.

Lagrådet:

I samband med de i förevarande paragraf föreslagna bestämmelserna har lagrådet haft att taga under överbägande en av länsarkitekten Stenfors i ovan nämnda skrivelse till chefen för justitiedepartementet gjord framställning om

vidtagande av vissa lagstiftningsåtgärder beträffande begynnande eller fortgående samhällsbildningar å landet ävensom de yttranden, som över nämnda framställning avgivits av lantmäteristyrelsen jämte ett flertal andra myndigheter. Framställningen går ut på, att samhällsbildning måtte på tidigaste stadium ställas under kontroll, vilket synts Stenfors lämpligast kunna ske däri-genom att varje jordstyckning, som kan antagas utgöra led i en begynnande eller fortgående samhällsbildning, göres beroende av tillstånd utav Konungens befallningshavande, som därvid har att tillse, att styckningen verkställs på sådant sätt, att det blivande samhällets intressen varda tillgodosedda. De lag-förslag, Stenfors bifogat sin framställning, ansluta sig till och utgöra en på-byggnad å gällande lagstiftning angående ägostyckning och jordavsöndring.

Under erinran att så nyligen som år 1924 vissa lagändringar kommit till i syfte att förekomma olämplig fastighetsbildning vid tätare bebyggande och att erfarenhet ännu icke vunnits om verkningarna av dessa lagändringar samt med framhållande att de ytterligare bestämmelser, som i samma syfte kunde erfordras, fölle dels under skifteslagstiftningen och dels under lagstiftningen rörande stadsbyggnadsväsendet, har lantmäteristyrelsen i första hand uttalat sig för, att ifrågavarande lagstiftningsfrågor måtte anstå och upptagas i sammanhang med revision av stadsbyggnadslagstiftningen, även om därvid vissa ändringar skulle visa sig behövliga i den nya jorddelningslagen. Skulle det emellertid anses lämpligt, att redan i det föreliggande förslaget ändringar vidtagas i det med Stenfors' framställning avsedda syftet, hemställer styrelsen, att däri måtte införas bestämmelser av innehåll, att där i någon ort avstyckning för bostadsändamål eller för bildande av andra smärre lägenheter före-kommer i större utsträckning eller sådan uppdelning är att förvänta, Konun-gen skall äga att på framställning av Konungens befallningshavande förordna, att inom den socken, varom fråga är, eller visst område därav avstyckning ej må ske utan tillstånd av Konungens befallningshavande, som före tillstån-dets beviljande kan fordra, att plan upprättas över det till uppdelning ifråga-satta området; att om lantmätare, hos vilken ansökning gjorts om verkstäl-lande av avstyckning, finner sådant förhållande vara för handen, att förord-nande, som nyss nämnts, bör meddelas, anmälan därom skall av honom göras hos Konungens befallningshavande och i sådant fall förrättningen vila i av-vaktan på ärendets avgörande; samt att där Konungens befallningshavande gjort framställning om dylikt förordnande, avstyckning inom det med fram-ställningen avsedda området ej må ske utan Konungens befallningshavandes tillstånd.

I sitt yttrande här ovan har lagrådet förordat en bestämmelse av innehåll att avstyckning i ett sammanhang av ett flertal smärre lägenheter för bostads-ändamål eller för beredande av plats för industriella anläggningar eller i annat liknande syfte må ske allenast i enlighet med av lantmätare upprättad och av Konungens befallningshavande godkänd plan för fastighetsbildningen inom det till avskiljande ifrågasatta området. Förslagets 12 § innehåller i sista

stycket föreskrift om vad som särskilt skall iakttagas vid uppgörande av dylik plan. Såsom förut framhållits, bör förstnämnda bestämmelse äga tillämpning både då ägaren av en fastighet vill utan föregående överlåtelse avstycka smärre lägenheter för sådant ändamål, som ovan omförmäles, och då avstyckning begäres först efter det överlåtelse av lägenheterna redan skett. Förutsättning för stadgandets tillämplighet måste dock i såväl det ena som det andra fallet vara, att avstyckning sker i ett sammanhang av ett flertal lägenheter. Avstyckas allenast en eller ett par lägenheter i sänder, blir stadgandet icke tillämpligt. Tydligt är visserligen, att även avstyckning på sistnämnda sätt kan utgöra inledningen till ett samhälles bildande, men att i sådant fall uppställa fordran på en av Konungens befallningshavande prövad och godkänd plan torde näppeligen gå för sig, då man icke från början vet, huruvida det kan bli fråga om en samhällsbildning. Otänkbart vore ju icke, att man för dylikt fall begagnade sig av den utav lantmäteristyrelsen ifrågasatta utvägen. Att märka är emellertid, att enligt det år 1924 gjorda tillägget till 1 kap. 42 § fastighetsbildningslagen det står Konungens befallningshavande öppet att, så snart förhållandena därtill giva anledning, föranstalta om meddelande av särskilda föreskrifter med avseende å byggnadsverksamhetens ordnande inom det område, där samhällsbildning börjat giva sig tillkänna; och då, enligt vad i 13 § i detta kapitel föreskrives, avstyckning ej må verkställas så, att tillämpningen av byggnadsföreskrifterna motverkas, eller överhuvud så, att markens ändamålsenliga bebyggande försvåras inom det område, som avses med desamma, har Konungens befallningshavande möjlighet att på denna väg sörja för, att samhällsbildningen icke sker på olämpligt sätt. Då det framhållits, att Konungens befallningshavande mången gång icke tillräckligt tidigt erhåller kännedom om den samhällsbildning, som till en början sker mera omärkligt, synes föreskrift i administrativ ordning möjligen böra meddelas om skyldighet för lantmätare att till Konungens befallningshavande göra anmälan, så snart han vid avstyckningsförrättning finner anledning antaga förhållandena vara sådana, att särskilda föreskrifter för ordnande av byggnadsverksamheten inom visst område kunna anses erforderliga. För att giva Konungens befallningshavande tillfälle att även själv eller genom sina underordnade organ vaka över behovet av byggnadsföreskrifter, kunde det måhända även åläggas lantmätare att hos Konungens befallningshavande göra anmälan om varje avstyckning, som hos honom begäres.

Att till kontroll å begynnande eller fortgående samhällsbildning andra bestämmelser än de ovan angivna nu intagas i förslaget till jorddelningslag, anser sig lagrådet icke böra förorda.

3 §.

Justitieråden *Svedelius*, *Christiansson* och *Högstedt*:

Vid prövning, huruvida en till avstyckning ifrågasatt ägovidd är av beskaffenhet att avstyckningen må tillåtas, böra givetvis även andra omständigheter

än ägoviiddens omfång och belägenhet komma i betraktande. Skall det avstyckade området användas till jordbruk, bör det tillses, att området erhåller sådan sammansättning av olika ägoslag, att det varder tjänligt för jordbruk; endast i fall så är förhållandet, lärer avstyckningen kunna medgivas. Vid bedömande av vad som är lämplig sammansättning av ägoslag liksom överhuvud vid avgörande, om en genom avstyckning bildad fastighet är ägnad att användas för avsett ändamål, måste hänsyn tagas till omständigheterna i varje särskilt fall, ej minst ortsförhållandena med därav följande, ofta nog väsentligt olikartade betingelser. Ehuru det får antagas, att den avsedda innebörden i paragrafens första stycke är den här angivna, synes dock en omredigering i förtydligande syfte vara att förorda.

Beträffande stamfastigheten eller den del, som efter avstyckningen finnes kvar av fastighet, från vilken avstyckning äger rum, uppställas i andra stycket det villkoret, att densamma lämpligen skall kunna bestå såsom särskild fastighet, vilket villkor torde innebära, att den skall kunna såsom fastighet för sig på varaktigt sätt användas för det ändamål, vartill den för framtiden är avsedd. Utöver denna allmänna fordran innehöll 1920 års av jordstyckningskommissionen framlagda förslag, att från jordbruksfastighet ej finge ske avstyckning på sådant sätt, att fastighetens jordbruk därigenom märkligen försvagades, varjämte förslaget upptog visst stadgande i fråga om åbyggnader å sådan fastighet. Med föreskriften att fastighetens jordbruk icke finge märkligen försvagas avsågs enligt uttalande i motiven, att vid styckningen av en jordbruksegendom borde bildas en restgård av sådan storlek i förhållande till den ostyckade fastigheten, att restgården vore i väsentligen samma mån som den ostyckade fastigheten lämplig för jordbruk. Av motiven framgick även, att med bestämmelsen härutinnan åsyftades att förhindra, att jordbruksjordens fördelning i storbruk, bondebruk och småbruk genom egendomsstyckningar rubbades. I det yttrande över nämnda förslags huvudgrunder, vilket lagrådet avgav år 1922, framhölls bland annat, att ehuru det, såsom i motiven uttalats, icke kunde vara för det allmänna likgiltigt, om jordbruksjorden användes för storbruk, för bondebruk eller för småbruk, det likväl knappast kunde anses motiverat att principiellt fastslå den nuvarande uppdelningen såsom i huvudsak och för landets samtliga delar med deras i detta avseende olikartade förhållanden för framtiden bestående. I anledning av vad lagrådet sålunda och i övrigt anfört i fråga om nämnda i 1920 års förslag upptagna bestämmelse har denna i nu föreliggande förslag uteslutits såsom generell regel.

I dess ställe hava emellertid, med tillämpning å avstyckningar, intagits de stadganden i nu gällande lag om hemmansklyvning, ägostyckning och jordavsöndring, vilka, med anledning därav att desamma från början avsågo huvudsakligen endast de norrländska länen, pläga benämnas den norrländska jordavsöndringslagen. Huvudinnebörden i denna, sådan den kommit till uttryck i förslaget, är att från jordbruksfastighet inom Stockholms, Uppsala, Värmlands, Örebro, Västmanlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands,

Västerbottens och Norrbottens län ej får avstyckas inägojord till den omfattning, att fastighetens jordbruk därigenom märkligen försvagas. Här användas således i huvudsak samma ordalag som i den ovannämnda bestämmelsen i 1920 års förslag, endast tillämpningsområdet är ett annat. Att sålunda ett stadgande, som icke ansetts lämpligt att i generell form upptagas i förslaget, likväl skulle komma att gälla beträffande en stor del — eller rättare största delen — av landet, är givetvis ägnat att väcka betänkligheter. Vad förut anmärkts mot detsamma, då begränsning av dess giltighetsområde till viss del av landet icke avsågs, torde med huvudsakligen lika stort fog kunna anföras mot dess tillämpning beträffande allenast vissa län, såvitt nämligen stadgandets innebörd får anses vara den av jordstyckningskommissionen, enligt vad ovan sagts, åsyftade och således genom stadgandet avses att omöjliggöra uppdelningen av ett större jordbruk i två eller flera mindre, som visserligen vart för sig kunna anses fullt bärkraftiga men dock icke äro av den storlek, att jordbruket å någon av lotterna kan hänföras till samma klass, till vilken det ostyckade jordbruket var att räkna. Beträffande stora delar av Norrland, där jordbruksnäringen har mindre gynnsamma villkor för sin existens och där det icke lär kunna bli tal om storbruk i samma mening som i landets sydligare delar, böra visserligen de befintliga jordbruken såvitt möjligt bevaras i deras nuvarande skick och således uppdelning av desamma i mindre lotter i regel icke medgivas, men att i övrigt för de delar av landet, som med stadgandet avses, uppställa ett allmänt hinder för ett större jordbruks ersättande med flera mindre synes näppeligen befogat. Avstyckningar, som ur både allmän och enskild synpunkt måste anses vara till gagn, skulle därigenom mången gång förhindras. Särskilt bör det beaktas, att en uppdelning medelst avstyckning av en större jordbruksegendom i de särskilda arrendegårdar, varav densamma består, för försäljning till arrendatorerna skulle bli omöjlig, därest ingen av styckningslotterna är av den storlek, som ovan nämnts. En sådan påföljd av stadgandet torde helt säkert icke vara åsyftad och lär icke heller vara önskvärd. Med hänsyn till den av jordstyckningskommissionen givna förklaringen av vad förbudet mot ett märkligt försvagande av styckningsfastighetens jordbruk skulle innebära och då promemorian ej angivit annan tolkning därav såsom numera avsedd, synes emellertid nämnda menliga påföljd icke kunna undgås. Finge man åt stadgandet giva den tolkningen, att jordbruket å samtliga lotterna sammanlagt icke får bli sämre, mindre avkomstgivande än den ostyckade egendomens jordbruk, skulle — bortsett från vad här nedan framhålles om det olämpliga i bibehållandet av särskilda föreskrifter beträffande vissa delar av landet — intet vara att säga om stadgandet, men jordstyckningskommissionens motiv torde lägga hinder i vägen för en dylik tolkning.

De av jordstyckningskommissionen föreslagna allmänna förutsättningarna för avstyckning voro avsedda att äga generell giltighet. Särskild lagstiftning härutinnan för vissa delar av riket syntes icke lämplig. Den stånpunkt kom-

missionen sålunda intagit torde vara den riktiga. Ett försök att uppställa särskilda, endast för vissa landsändar gällande föreskrifter borde med hänsyn till förhållandenas växling i varandra ganska närliggande orter konsekvent leda till en snart sagt oändlig variation i bestämmelserna, vilka därigenom komme att sakna överskådlighet. Därest i stället allmängiltiga regler med en väl genomtänkt avfattning givas, lära, såsom kommissionen framhållit, inom ramen av dessa de för särskilda orter säregna intressena i fråga om fastighetsbildning kunna i varje särskilt fall tillgodoses.

Med hänsyn till vad nu anförts synes det i första punkten av tredje stycket intagna stadgandet icke böra godkännas. Att borttaga detsamma utan att sätta något annat i stället kan dock icke förordas, synnerligast som det däri givna förbudet, såsom ovan nämnts, redan finnes såvitt angår jordavsöndring. En särskild bestämmelse i syfte att förebygga olämpliga styckningar av jordbruksfastigheter lärer icke böra saknas, men av vad ovan sagts framgår, att den icke bör till sin giltighet vara begränsad till allenast vissa delar av riket. Bestämmelsen torde böra avfattas så, att möjlighet beredes att vid prövningen av en ifrågasatt avstycknings tillåtlighet anlägga de synpunkter av skilda slag, som allt efter förhållandena i varje särskilt fall böra göras gällande. Såsom allmän regel synes böra gälla, att avstyckning från en jordbruksfastighet ej får ske på sådant sätt, att därigenom fastighetens totala produktionsförmåga blir i nämnvärd mån nedsatt; med andra ord: de jordbrukslotter, som genom avstyckningen bildas (stamfastigheten häri inbegripen), skola kunna beräknas såsom självständiga brukningsenheter lämna en avkastning, som för dem alla tillsammans ungefärligen motsvarar avkastningen av det ostyckade jordbruket. Uppdelningen i flera lotter bör icke heller få medföra någon avsevärd ökning av produktionskostnaderna. Särskild uppmärksamhet synes härvid böra ägnas åt, att avstyckningen icke verkställes så, att å fastigheten befintliga ekonomibyggnader bliva onyttiga eller komma att stå i alltför stort missförhållande till storleken av den lott, de vid styckningen tillfalla. En ovillkorlig regel i sistnämnda hänseende, sådan den 1920 års förslag härutinnan innehöll, bör visserligen icke uppställas, men att i viss mån hänsyn tages till dessa förhållanden torde vara fullt befogat. Slutligen synes det icke böra vara uteslutet, att vid avgörandet om avstyckning må medgivas det tages i övervägande, huruvida — oaktat någon produktionsminskning eller ökning av produktionskostnaderna icke är att befara — från allmän synpunkt en splittring av ett befintligt jordbruk må befinnas mindre önskvärd.

Att finna en sådan formulering för den bestämmelse, varmed stadgandet i tredje styckets första punkt skulle ersättas, att däri inrymmes möjlighet att taga hänsyn till nyss angivna omständigheter, är helt visst förenat med svårigheter. Om man emellertid beaktar, att det gäller att förekomma en skada ej blott för det enskilda jordbruket utan för jordbruket i allmänhet, dock med begränsning till den ort, där fastighet, varifrån avstyckning sättes i fråga, är belägen, synes syftet med bestämmelsen måhända lämpligen kunna vinnas,

därest åt densamma gives ungefärligen den avfattningen, att avstyckning från jordbruksfastighet icke må ske på sådant sätt, att därigenom jordbruksnäringen i orten kan antagas lida skada.

Ett stadgande av nämnda innehåll skulle göra bestämmelsen i tredje styckets andra punkt överflödig. Undantagsbestämmelsen i sista stycket torde däremot böra bibehållas, dock med den begränsning att den ej bör tillämpas i avseende å sådana smärre lägenheter, som äro avsedda för jordbruk.

Regeringsrådet Palmgren:

Beträffande den i tredje stycket upptagna bestämmelsen, att från jordbruksfastighet inom angivna län inägojord ej må avstyckas till den omfattning, att fastighetens jordbruk därigenom märkligen försvagas, kan den omständigheten, att denna bestämmelse är lika lydande med en av jordstyckningskommissionen föreslagen allmän regel, föranleda till att densamma anses hava enahanda innebörd som enligt kommissionens motivering dess berörda förslag har eller att vid styckning av en jordbruksegendom bör bildas en restgård av sådan storlek i förhållande till den ostyckade fastigheten, att restgården är i väsentligen samma mån som den ostyckade fastigheten lämplig för jordbruk. Att en dylik tolkning av det remitterade förslaget icke är åsyftad, torde emellertid framgå därav att i promemorian uttalas, att kommissionens ståndpunkt icke bibehållits och att detta skett på grund av vad lagrådet år 1922 anförde, vilket innebar ett avstyrkande av kommissionens förslag i denna del. Den ifrågasvarande, i det remitterade förslaget intagna bestämmelsen synes i stället vara hämtad från 20 § i ägostyckningslagen, såsom denna paragraf är lydande enligt lagen den 31 augusti 1907 med däri sedermera gjorda ändringar, och åt bestämmelsen läres därför böra givas samma innebörd som den har i nämnda lagrum. Satsen att fastighetens jordbruk icke må genom åsyftade åtgärder försvagas, vilken sats då för första gången begagnades i hithörande lagstiftning, infördes i det inom justitiedepartementet upprättade förslaget. Att döma av departementschefens yttrande den 23 november 1906, vilket icke under den vidare behandlingen synes hava blivit motsagt, har därmed avsetts endast att förekomma sådan avsöndring, som innebure ett kringgående av de för de norrländska länen antagna ägostyckningsbestämmelserna, och däri finnes ingen tanke på uppehållande i varje fall av en restgård av väsentligen samma betydenhet i jordbruksavseende som den ostyckade fastigheten. Omsatt i det föreliggande förslaget torde stadgandet kunna anses betyda, att jordbruket å de genom avstyckningen uppkomna delarna tillsammans icke må bliva svagare än vad det varit å den ostyckade fastigheten. En omarbetning av stadgandet därhän, att dess sålunda antagna innebörd erhåller ett tydligare uttryck, synes vara att förorda (jfr kammarkollegii utlåtande den 12 augusti 1921). Men om denna innebörd blir fastslagen, läres i frågans nuvarande sammanhang anledning icke föreligga att inskränka bestämmelsens tillämplighet till vissa delar av landet, utan synes den böra gälla såsom en allmän regel.

5 §.

Lagrådet:

I avseende å den i andra stycket meddelade bestämmelsen om skyldighet för lantmätaren att bevisligen underrätta vederbörande byggnadsnämnd om tid och ställe för förrättningen hänvisas till vad lagrådet anfört vid motsvarande stadgande i 3 kap. 2 §.

6 §.

Justitierådet *Svedelius*, regeringsrådet *Palmgren* och justitierådet *Christiansson*:

Av enahanda skäl, som anförts till stöd för ovan gjord hemställan, att 2 kap. 5 § och de två första punkterna av andra stycket i 3 kap. 11 § måtte ur förslaget utgå, torde jämväl sista stycket av förevarande paragraf böra bortfalla. Men även om nämnda bestämmelser i 2 och 3 kap. bibehållas, synes anledning saknas att låta ifrågavarande stycke kvarstå, då detsamma, på sätt i promemorian framhållits, ej innehåller annat än vad som under nu angivna förutsättning i allt fall skulle gälla på grund av hänvisningen i 5 § till bland andra föreskrifterna i 2 och 3 kap.

Justitierådet Högestedt:

I likhet med lagrådets övriga ledamöter anser jag, att då vad i sista stycket av paragrafen föreskrives följer redan av den i 5 § gjorda hänvisningen till 2 och 3 kap., nämnda stycke bör utgå.

9 §.

Justitieråden *Svedelius*, *Christiansson* och *Högestedt*:

Enahanda skäl, som föranlett, att vid laga skifte lantmätare skall biträdas av gode män vid handläggning av fråga om bestämmande av gränserna kring skifteslagets ägor (2 kap. 1 §) och att detsamma skall vara förhållandet, då fastighetsgräns skall bestämmas utan sammanhang med annan jorddelningsförrättning (20 kap. 6 §), torde tala för att även då vid avstyckningsförrättning gräns skall bestämmas mot fastighet, som ej ingår i förrättningen, gode män skola biträda. Med hänsyn härtill och då gode människens uteslutande i sistnämnda fall icke synes tillräckligt motiverat av vad lantmäteristyrelsen till stöd därför anfört, förordas återgång till det preliminära utkastet, såvitt angår första stycket i förevarande paragraf.

Lagrådet:

Stadgandet i andra stycket innehåller ej annat än vad som följer av den i 5 § gjorda hänvisningen till 2 kap. och synes därför böra utgå.

12 §.

Lagrådet:

Bestämmelsen i andra stycket att vid avstyckning jord eller lägenhet må undantagas för gemensamt ändamål samt servitut till förmån för fastighet.

som ingår i förrättningen, läggas å annan dylik fastighet, allt i den mån sådant är tillåtet vid laga skifte, överensstämmer till sin ordalydelse ganska nära med stadgandet i 10 § i 1896 års lag om hemmansklyvning, ägostyckning och jordavsöndring. Det bör emellertid uppmärksammas, att därest stadgandena i förslaget 10 kap. om undantag av mark och bildande av servitut vid laga skifte godkännas med det i förslaget upptagna innehållet, hänvisningen till vad som är tillåtet vid skifte får en annan innebörd än i nu gällande lag. Enligt nyssnämnda stadganden i förslaget får nämligen, i motsats till vad nu gäller, undantag av mark för gemensamt behov äga rum allenast i den mån behovet ej lämpligen kan tillgodoses genom att lägga servitut å en ägolott till förmån för annan dylik. Huruvida detsamma avsetts att gälla även vid avstyckning, framgår ej av promemorian, men att så till följd av berörda hänvisning blir förhållandet, torde vara ofrånkomligt.

Lagrådet har vid 10 kap. uttalat sig mot lämpligheten av att på nämnda sätt i fråga om tillgodoseende av skiftesdelägares gemensamma behov stadga företräde för servitutsbildande framför undantagande av mark och i första hand hemställt om sådan omarbetning av de därutinnan föreslagna bestämmelserna, att båda de angivna utvägarna medgivnas utan lagstadgat företräde för någondera. Skulle emellertid denna hemställan icke bifallas, vill lagrådet här framhålla, hurusom en tillämpning av de ifrågasatta reglerna beträffande undantag av mark och bildande av servitut vid avstyckning skulle leda till synnerligen otillfredsställande resultat. Om till grund för avstyckningen ligger en överlåtelse och sakägarna i överlåtelsehandlingen avtalat eller vid förrättningen träffa överenskommelse om undantag av mark för gemensamt ändamål, men förrättningsmännen finna bildande av servitut vara en lämpligare eller lika god utväg för ändamålets tillgodoseende, måste förrättningsmännen vägra att tillämpa avtalet härutinnan och, för den händelse sakägarna ej kunna förmås att antingen avstå från avtalet i denna del eller ändra detsamma så, att det gemensamma behovet i stället kommer att tillgodoses genom servitut, förklara hinder möta mot avstyckningen. Enahanda blir tydligen förhållandet, om avstyckning utan föregående överlåtelse begärts och förrättningsmännen, mot fastighetsägarens önskan om avsättande av gemensamt undantag, finna det därmed avsedda syftet lika väl kunna vinnas genom bildande av servitut. Då den inskränkning, som sålunda skulle göras i sakägarnas hittillsvarande bestämmanderätt, icke synes vara ur vare sig allmän eller enskild synpunkt behövlig, torde, i fall lagrådets ovannämnda hemställan icke föranleder ändring av förslaget, tillämpning av reglerna om servituts företräde framför undantag av mark i allt fall böra uttryckligen uteslutas vid avstyckning.

I fjärde stycket meddelas föreskrift angående sådan plan för fastighetsbildningen inom till avskiljande ifrågasatt område, som omförmäles i 1 § andra stycket, i syfte att trygga tillgång till vägar och öppna platser samt bereda möjlighet till anordnande av vissa ledningar. Upprättandet av dylik plan är

tydiligen, såsom jämväl i promemorian framhållits, en sak emellan jordägaren och lantmätaren och ingår icke som ett led i själva avstyckningsförrättningen. Vid sådant förhållande skulle med skäl kunna göras gällande, att föreskriften icke har sin plats i denna lag. I allt fall synes det påtagligt, att densamma icke står i det sammanhang med de bestämmelser om vad som skall iakttagas vid själva avstyckningsförfarandet, vilka i övrigt meddelas i 12 §, att dess infogande i denna paragraf kan anses försvarat. Lagrådet hemställer därför, att ifrågavarande föreskrift uteslutes ur 12 §. Om av praktiska hänsyn stadgandet anses böra inflyta i avstyckningskapitlet, bör det måhända lämpligast upptagas såsom ett tredje stycke i 1 §.

13 §.

Lagrådet:

Bland de i denna paragraf upptagna fall, som kräva särskilt beaktande, där fråga om avstyckning uppkommit, återfinnes icke — såsom i nu gällande motsvarande bestämmelser i 21 § av lagen om hemmansklyvning, ägostyckning och jordavsöndring och i 2 § av lagen den 12 maj 1917 om tillägg till nämnda lag — det fall, då Konungen jämlikt 1 kap. 42 § första stycket i lagen om fastighetsbildning i stad eller motsvarande äldre bestämmelser för visst område å landet förordnat, att stadsplan skall upprättas, utan att dock sådan ännu kommit till stånd. Då det torde vara förslagets mening, att ej heller i dylikt fall avstyckning må så verkställas, att markens blivande ändamålsenliga bebyggande försvåras, hemställes, att jämväl nu omförmälda fall uttryckligen angives bland de i paragrafens fjärde stycke upptagna.

14 §.

Lagrådet:

I denna paragraf likasom i den däremot svarande 15 § fastslås principen om jordägarens resp. sakägarnas rätt att bestämma, huru avstyckning skall verkställas; i motsats mot vid laga skifte hava vid avstyckning förrättningsmännen endast att undersöka, om lagens föreskrifter äro iakttagna, och att, allt efter resultatet av denna prövning, meddela eller vägra tillstånd till den sökta förrättningen. Med förslagets ståndpunkt att såsom regel avstyckning medgives endast efter föregången överlåtelse blir tydligen tillämplighetsområdet för stadgandet i 14 § tämligen begränsat. Det skall emellertid äga tillämpning, då fastighetsägaren söker avstyckning i syfte att sammanlägga det avstyckade området med annan honom tillhörig fastighet, och även i det fall, som avses i 1 § andra stycket, förefinnes visst utrymme för fastighetsägarens bestämmanderätt, t. ex. i sådana av den av Konungens befallningshavande godkända planen icke berörda frågor, som behandlas i 12 § andra stycket. Slutligen kan fastighetsägaren föranleda vissa mindre jämkningar i såväl dylik plan som annan avstyckningsplan, enligt vilken tillstånd meddelats till avstyckningens utförande, allt i enlighet med vad i 18 § närmare bestämmes.

Lagrådet har föranletts till dessa uttalanden i anledning av den, såvitt det vill synas, häremot i viss mån avvikande uppfattning rörande betydelsen av denna paragraf, som kommit till uttryck i promemorian. Klart är, att i händelse den av lagrådet ovan under 1 § gjorda hemställan bifalles, 14 § komme att erhålla väsentligen ökad tillämpning.

16 §.

Lagrådet:

Innehållet i första stycket av denna paragraf torde böra begränsas till en föreskrift att med ledning av de i detta kapitel givna bestämmelser skall avgöras, huruvida tillstånd till den ifrågasatta avstyckningen må meddelas. Ett uteslutande av de nuvarande inledningsorden synes i hög grad önskvärt, då vad där säges, såsom hänförande sig allenast till 14 § andra stycket och således endast avseende ett sällsynt undantagsfall, uppenbarligen föga lämpar sig såsom allmän förutsättning för tillämpligheten av förevarande paragraf. Även utan dessa inledningsord är klart, att om enligt 14 § andra stycket beslut meddelats, att avstyckning ej må äga rum, något utlåtande i själva saken icke kan ifrågakomma. Detta skulle för övrigt bliva förhållandet även eljest, då någon formell brist t. ex. med avseende å uppgiven sakägares behörighet befinnes föreligga.

Stadgandet i tredje stycket av denna paragraf vilar tydligen å den förutsättningen, att där omförmälda förhållanden i sammanhang med avstyckningsplanens godkännande blivit av Konungens befallningshavande prövade, och denna prövning måste hava ankommit å Konungens befallningshavande icke blott som en befogenhet att inlåta sig å dessa frågor utan som en skyldighet att ägna desamma lika beaktande, som i annat fall skulle ålegat förrättningsmännen. Vid närmare granskning av de här angivna lagrummen uppkommer emellertid den frågan, huruvida icke den Konungens befallningshavande sålunda ålagda prövningsskyldigheten i vissa avseenden utsträckts längre än som kan anses förenligt med det egentliga syftet med densamma. Sålunda synes det varken vara av omständigheterna påkallat eller ens lämpligt, att Konungens befallningshavande, i samband med godkännande av plan för fastighetsbildning inom ett till avstyckning avsett område, även skulle hava att inlåta sig å frågan, om stamfastigheten efter avstyckningen lämpligen kan bestå såsom särskild fastighet. Av enahanda skäl synes det ej heller böra ankomma på Konungens befallningshavande att iakttaga avstyckningens inverkan å stamfastighetens vägförhållanden. Men det synes jämväl kunna ifrågasättas, om hänvisningen till 12 § första stycket ens i vad stadgandet angår de fastigheter, som genom avstyckningen bildas, bör bibehållas. Rätt till vägs begagnande kan ej på ett betryggande sätt tillförsäkras de särskilda lotterna annorledes än genom bestämmelser vid avstyckningsförrättningen. Konungens befallningshavande torde i detta avseende endast kunna ingå i bedömande av

den frågan, huruvida den upprättade planen bereder säkerhet för att avstyckningslotternas behov av vägar skall kunna tillgodoses, och att denna fråga skall tillhöra Konungens befallningshavandes prövningsrätt synes följa av den i 12 § sista stycket meddelade bestämmelsen om vad som skall iakttagas vid uppgörande av avstyckningsplan, varom i 1 § andra stycket sägs. Med anledning av vad sålunda anförts hemställes, att ur den i förevarande lagrum förekommande uppräknigen såväl 3 § andra stycket som 12 § första stycket måtte utgå.

17 §.

Justitierådet *Högstedt*:

Enligt 1920 års förslag skulle i vissa fall frågan om tillstånd till avstyckning underställas ägodelningsrättens prövning. Vid granskningen av nämnda förslag framhöllo lagrådets flesta ledamöter, hursom å ena sidan den sålunda ifrågasatta förprövningen av ägodelningsrätten, vilken anordning givetvis verkade tyngande på förfarandet och medförde avsevärd tidsförlust, i många fall vore överflödig, emedan det vore uppenbart, att hinder mot den sökta förrättningen ej mötte, under det å andra sidan stundom även beträffande enklare avstyckningar, för vilka förprövning icke föreslagits, kunde vara tveksamt om de lagligen kunde genomföras, och fördenskull önskvärt, att besked härom på förhand kunde erhållas av ägodelningsrätten. I enlighet med vad lagrådets flesta ledamöter i anslutning till dessa anmärkningar förordade, har i det nu föreliggande förslaget obligatorisk underställning av förrättningsmännens utlåtande rörande tillstånd till ifrågasatt avstyckning icke för något fall bibehållits. Endast om sakägare yrkar det eller förrättningsmännen finna det erforderligt, skall dylik underställning till ägodelningsrätten äga rum.

Emot den sålunda i förhållande till 1920 års förslag vidtagna ändringen skulle icke varit något att erinra, därest för sådana fall, då underställning icke komme att ske, kontrollen från ägodelningsrättens sida ej bortfallit utan allenast uppskjutits, vilket skulle blivit förhållandet, om fastställelseprövningen efter förrättningens avslutande tillkommit ägodelningsrätten eller dess ordförande. På sätt framgår av 21 kap. 41 § tredje stycket i det remitterade förslaget, har emellertid nämnda prövning, då fråga är om en av sakägarna icke överklagad avstyckning för bildande av särskild fastighet, i första hand anförtratts åt överlantmätaren. Genom denna anordning skulle visserligen den fördelen vinnas, att ägodelningsdomaren till gagn för de mångahanda andra tjänstegöromål, som åligga honom i främsta rummet såsom domhavande, befrias från granskningen av säkerligen ej så få förrättningar. Att prövningen skulle av överlantmätaren utövas med samvetsgrannhet finnes ej heller anledning att betvivla. Det lär dock icke kunna förnekas, att den åsyftade kontrollen till förebyggande av mindre lämpliga avstyckningar skulle bli i icke ringa mån försvagad, därest frågan om tillåtligheten av sådan jorddelning icke bleve föremål för avgörande av ägodelningsrätten i andra fall än då sakägare begärde eller förrättningsmännen beslutade underställning eller

ock överlantmätaren vid fastställelseprövningen funne anledning förekomma, att förrättningen icke vore lagligen beskaffad.

Vill man godkänna anordningen att åt överlantmätaren i ovan angivna fall uppdraga fastställelseprövningen beträffande avstyckningar, synes man med hänsyn till det nyss anförda icke kunna undgå att ånyo upptaga tanken på en obligatorisk underställning av frågan om tillstånd till sökt avstyckning. Mest konsekvent vore visserligen att föreskriva dylik obligatorisk underställning beträffande alla avstyckningar, men med hänsyn till den därmed förenade tidsförlusten och kostnadsökningen torde begränsning böra göras till de fall, där kontroll från ägodelningsrättens sida synes mest påkallad. Därest, i enlighet med vad lagrådet förordat, avstyckning utan föregående överlåtelse tilllåtes i större utsträckning än vad fallet är i det remitterade förslaget, synes nämnda kontroll särskilt erforderlig, då fråga är om dylik avstyckning, dock endast såframt ej enligt andra stycket i 1 § såsom förutsättning för avstyckningen gäller, att plan för densamma blivit av Konungens befallningshavande godkänd. Tillståndsfrågans överlämnande till ägodelningsrätten torde vidare böra föreskrivas för det fall, att genom avstyckningen skulle komma att från en fastighet avskiljas område, som ensamt eller tillsammans med vad förut må vara från fastigheten avsondrat eller avstyckat utgör mer än en femtedel av fastighetens ursprungliga ägovidd. Att i andra än de nu nämnda fallen föreskriva obligatorisk underställning av utlåtande, varigenom förrättningsmännen förklarat hinder mot sökt avstyckning icke möta, torde ej vara behöfligt. Därest i annat fall frågan om avstyckningens tillåtlighet synes tveksam, lär det kunna förväntas, att förrättningsmännen i enlighet med den åt dem i förevarande paragraf lämnade befogenheten skola besluta underställning till ägodelningsrätten.

20 §.

Lagrådet:

Vad i denna paragraf stadgas angående beskrivning över gränser och gränsmärken överensstämmer med de allmänna föreskrifter, som därutinnan meddelas i 47 § 2 mom. andra stycket av gällande mättningsförordning och vilka, där ej i lag särskilt stadgande i ämnet meddelas, bliva att tillämpa även vid avstyckningsförrättning. Med hänsyn härtill och då varken i 7 kap. eller eljest i förslaget meddelas föreskrifter om gränsbeskrivning, synas oförmälda bestämmelser böra ur förevarande paragraf utgå.

21 §.

Justitieråden Svedelius och Högstedt:

Stadgandet i denna paragraf har i förhållande till 1920 års förslag även som det preliminära utkastet underkastats viss omredigering i syfte att möjliggöra avstyckningsförrättnings avslutande, utan att sammanträde med sakägarna därvid hålles. Ehuru de skäl lantmäteristyrelsen, på vars förslag denna

ändring vidtagits, till stöd härför anført icke sakna ett visst fog, måste man dock ställa sig betänksam mot densamma. Följden av den genom nya lydelsen medgivna anordningen skulle nämligen bliva, att sakägarna först då förrättningshandlingarna tillställas dem bliva i tillfälle att erhålla kännedom om förrättningens avslutande och att sålunda besvärstiden, vilken räknas från avslutningsdagen, i själva verket blir för dem avsevärt förkortad. Med hänsyn härtill torde stadgandet med dess nu föreslagna innehåll icke böra godkännas. En återgång till omförmälda utkast synes i stället vara att förorda.

22 §.

Lagrådet:

Den tid av trettio dagar från förrättningens fastställande, inom vilken lantmätaren skall vara skyldig utlämna ett exemplar av kartan till sakägarna, torde vara för knappt tilltagen. Man får icke beräkna, att lantmätaren kan återfå förrättningshandlingarna med konceptkartan tidigare än vad för närvarande är föreskrivet eller inom fjorton dagar från fastställelsen. Då kartan därefter skall kopieras, synes, särskilt om ett flertal förrättningar samtidigt förevarit till fastställelse, svårighet kunna möta för lantmätaren att medhinna kartornas kopiering och expedierande under återstående sexton dagar. En förlängning av tiden till åtminstone fyrtiofem dagar förordas.

23 §.

Lagrådet:

Vad slags förfoganderätt över fastighet här åsyftas synes ej fullt klart. Att döma av ett uttalande i motiven till 1918 års förslag (vid 25 § i 22 kap), är i själva verket icke fråga om fastighet, som innehaves med äganderätt, utan om sådan, vartill innehavaren har allenast en viss begränsad rätt. Då stadgandena i förevarande kapitel icke gälla stad eller samhälle på landet, för vilket skall föras fastighetsregister enligt de för stad meddelade bestämmelser, och ej heller få tillämpas inom område, som ingår i tomtindelning, synes här icke kunna bliva fråga om annan dylik rätt än stadgad åborätt eller fideikommissrätt. Men om paragrafens mening är den sålunda antydda eller att genom avstyckning från åborättshemman eller fideikommissfastighet ingen förändring inträder beträffande den innehavaren tillkommande rätten till de avstyckade delarna, synes stadgandet — därest det överhuvud kan anses erforderligt — lämpligen böra efter viss omredigering sammanföras med det i 25 § upptagna såsom ett andra stycke av sistnämnda paragraf.

27 §.

Lagrådet:

Rörande fördelningen av kostnaderna för ägostyckningsförrättning liksom för jordavsöndring torde i de flesta fall överenskommelse träffas mellan intressenterna. Detsamma lär med all säkerhet kunna antagas bliva fallet

i fråga om avstyckningsförrättning. Det synes fördenskull lämpligt, att i denna paragraf angives, att för kostnadsfördelningen i första rummet skall gälla vad sakägarna därutinnan överenskommit. Endast där sådan överenskommelse ej träffats, bör fördelningen ske efter vad i varje fall prövas skäligt. Prövningen i detta avseende torde — i enlighet med vad lagrådet uttalat beträffande fördelningen av kostnaderna vid laga skifte — böra tillhöra förrättningsmännen.

20 kap.

3 och 5 §§.

Lagrådet:

Då enligt 3 §:s tredje stycke vederlagsjorden uttages allenast från viss eller vissa av de ägolotter, som besvärats av servitutet, synes den åtgärd, som till följd därav blir erforderlig för beredande av ersättning åt ägolott, från vilken uttagits vederlagsjord utöver dess andel, både kunna och böra omedelbart äga rum och således företagas såsom en fortsättning av utbrytningsförrättningen, utan att särskilt förordnande för lantmätaren behöver utverkas eller särskilt yrkande därom vid förrättningen framställas. Det är visserligen sant, att det i varje fall främst bör ligga i ägarens eget intresse att tillse, att hans fastighet icke lider obehörig minskning. Vid delning av jord gäller emellertid såsom en allmän regel, att varje ägolott skall erhålla det ägobelopp, som befunnits tillkomma densamma, utan någon befogenhet för delägare att genom avstående från sin rätt härutinnan verka rubbning. Det synes vara med denna princip föga förenligt att i ett fall som förevarande, där förlusten i jord direkt åstadkommes genom en laga förrättning, överlämna åt den enskilde delägarens initiativ att för förlustens ersättande inom viss preklusions-tid vidtaga särskild åtgärd. Det är ock att märka, att i här ifrågakarande fall ett anspråk på ersättning för den lidna förlusten alltid är rättsligt befogat och kan tillgodoses, vilket icke lika visst är händelsen för det fall, som i övrigt behandlas i 5 §, eller där ägolott av sitt område förlorat en del såsom rätteligen icke tillhörig skifteslaget. Slutligen må det beaktas, att kostnaderna böra kunna väsentligt nedbringas genom åtgärdernas sammanförande till en enda förrättning. Att ett sådant sammanförande i andra, i viss mån likartade fall enligt förslaget skall äga rum, framgår av stadgandena i 1 kap. 19 § och 8 kap. 3 §, enligt vilka där omförmälda åtgärder, som efter verkställt skifte eller ägouthbyte erfordras för att utjämna rubbning i ägovälde, skola företagas omedelbart i sammanhang med den förrättning, varigenom rubbningen åstadkommits.

På grund av det anförda hemställes om sådan ändring i förslaget, att dels i 3 §:s tredje stycke stadgas, att där avsedd, i 7 § närmare omförmäld åtgärd för beredande av ersättning åt ägolott, från vilken utbrutits vederlagsjord utöver den å ägolotten belöpande andelen, skall företagas i sammanhang med

utbrytningen, dels ock ur 5 § uteslutes vad densamma innehåller beträffande jord, utbruten till vederlag för servitut.

4 §.

Lagrådet:

Då enligt denna paragraf till gemensamhetsskog även kan avsättas mark, tillhörig allenast en ägare, synes till förekommande av möjlig missuppfattning böra i lagtexten givas uttryck åt den naturliga förutsättningen, att mark, för att gemensamhetsskog därav skall kunna bildas, måste tillhöra två eller flera skilda fastigheter. Att fastigheterna i fråga skola ingå i samma ursprungliga skifteslag, torde vara en given följd av skifteslagstiftningens allmänna principer och ej behöva särskilt uttalas i lagtexten.

6 §.

Lagrådet:

Utom de föreskrifter i föregående kapitel av förslaget, som i denna paragraf förklaras skola i tillämpliga delar lända till efterrättelse i fråga om förrättningar enligt 1, 3, 4 och 5 §§, torde även åtskilliga stadganden i 15 och 17 kap. böra å dylika förrättningar eller vissa av dem vinna tillämpning. Sålunda torde vid ägoutbyte ävensom vid de i 3 och 5 §§ avsedda förrättningar bestämmelser, motsvarande de i 15 kap. meddelade, särskilt stadgandet i dess 2 §, kunna finnas erforderliga, och beträffande förrättning enligt 5 §, vilken förrättning icke kan förekomma i samband med laga skifte, skulle utan hänvisning till 17 kap. bestämmelser saknas om beslutanderätten därvid.

Däremot synes hänvisningen till 18 kap. böra utgå och ersättas med ett stadgande av innehåll att, där flera hava del i förrättning, som i ovan förstnämnda paragrafer av 20 kap. avses, kostnaderna för förrättningen skola fördelas efter vad i varje fall av förrättningsmännen prövas skäligt. Något utrymme för tillämpning av huvudregeln i 18 kap., att kostnaderna skola av delägarna utgöras i förhållande till det uppskattade ägobelopp envar av dem bekommit, lärer nämligen i här avsedda fall ej förefinnas.

8 §.

Justitierådet Högstedt:

Ett godkännande av förevarande stadgande skulle hava till följd, att ehuru bestämmelserna i 10 kap. icke medgiva, att vid laga skifte å vattentäckt område fiskeservitut bildas, sådant likväl skulle kunna på en omväg åstadkommas, i det att vid vattenområdets skiftande fisket jämlikt 10 kap. 6 § undantoges såsom för delägarna gemensamt och omedelbart därefter skifte begärdes å det sålunda undantagna fisket. Detta kan icke anses tillfredsställande. Godtages det här föreslagna stadgandet, lärer konsekvensen bjuda, att sådan ändring vidtages i 10 kap., att däri inrymmes rätt att redan vid skiftet å det

vattentäckta området lägga fiskeservitut å en ägolott till förmån för annan. Då emellertid enligt min mening övervägande skäl tala för att söka i allmänhet hindra uppkomsten av dylika servitut, hemställer jag, att åt stadgandet i 8 § gives den avfattning detsamma hade i det preliminära utkastet och att således rätten att erhålla skifte å fiske i redan delat vattenområde begränsas att gälla allenast de fall, då före nya lagens ikraftträdande fisket ej intagits i delningen av vattenområdet eller ock fisket utgör särskild fastighet.

9 §.

Lagrådet:

Då i 21 kap. 15 § uppräknas de mål, vilka äro att hänföra till jorddelningsmål och således skola upptagas av ägodelningsrätt, bör där utsägas, att talan mot här avsedda jorddelningsförrättningar räknas till dylika mål. Stadgandet i förevarande paragraf synes endast böra innehålla en hänvisning till 21 kap:s bestämmelser om sättet för talans fullföljande, en hänvisning som dock bör gälla jämväl bestämmelserna angående fastställelse av förrättning, som här avses.

10 §.

Lagrådet:

Lantmäteristyrelsen har mot avfattningen av första stycket i denna paragraf anmärkt, att sådant förordnande, som där omförmäles, borde kunna meddelas även för verkställande av höjdmätning. Detta synes emellertid icke vara genom den föreslagna avfattningen av paragrafen uteslutet, ity att under det där använda uttrycket »avmätning» lärers kunna inbegripas såväl höjdmätning som planmätning, för vilka båda mätningssätt särskilda föreskrifter äro meddelade i den för lantmäteriförrättningar i allmänhet gällande mätningsförordningen.

21 kap.

1 §.

Lagrådet:

Angående ägodelningsrätternas inbördes behörighet har i kapitlet icke givits annan regel än den, som innehålles i andra stycket av förevarande paragraf och som utsäger, att jorddelningsmål rörande jord inom flera ägodelningsrätters områden skall tillhöra den ägodelningsrätt, inom vars område största delen av jorden finnes. En allmän forumregel beträffande de mål, ägodelningsrätt har att upptaga, torde icke heller vara behöflig med hänsyn därtill att föreskriften i 38 § lærer medföra, att bestämmelserna i 10 kap. rättgångsbalken, enkannerligen dess 14 §, bliva tillämpliga vid avgörande av frågan, vilken ägodelningsrätt i varje särskilt fall är behörig. Förslaget intager i detta avseende enahanda ståndpunkt som gällande skiftesstadga, vilken

ej heller har någon dylik regel och i sin 139 § innehåller en hänvisning till allmän lag och vad för häradsrätt är föreskrivet, motsvarande nyssnämnda föreskrift. Nu må det visserligen erkännas, att rättegångsbalkens forumregler ingalunda äro uttömmande och att ovisshet i åtskilliga fall yppats rörande rätt forum även i jordatvister; att tillämpningen av de allmänna forumreglerna skulle inom jorddelningslagstiftningens område föranleda större svårigheter än vad eljest är fallet, synes emellertid icke vara att befara. Vad som måhända kan brista i direkta lagbestämmelser lärers här liksom eljest lämpligen kunna ersättas genom rättspraxis.

Vad däremot angår ovannämnda, i andra stycket av förevarande paragraf givna stadgande, synes visserligen en föreskrift för där avsedda fall icke böra saknas, men syftet med föreskriften bör icke vara att giva en särskild forumregel utan allenast att möjliggöra en direkt tillämpning av rättegångsbalkens bestämmelser härutinnan. Detta torde vinnas, om stadgandet erhåller ungefär det innehållet, att där till skifteslag hör jord, som är belägen inom två eller flera domsagor, skifteslaget skall anses lyda under ägodelningsrätten i den domsaga, inom vilken största delen av jorden ligger.

2 §.

Lagrådet:

Bestämmelserna i tredje stycket av denna paragraf rörande de egenskaper, som erfordras för valbarhet till ägodelningsnämndeman, äro hämtade delvis från gällande skiftesstadga och delvis från vattenlagens motsvarande bestämmelser i fråga om vattenrättsnämndeman. Från skiftesstadgan har upptagits föreskriften att ledamot i ägodelningsrätt skall vara kunnig i lanthushållning, varemot villkoret om bofasthet inom ägodelningsrättens område, d. v. s. för närvarande häradet eller tingslaget, uteslutits. Flertalet övriga här uppställda villkor äro hämtade från vattenlagen, varifrån emellertid ej upptagits det där förekommande villkoret om valbarhet till nämndemansbefattning vid häradsrätt inom orten.

Vad angår den anmärkta olikheten mot skiftesstadgan, må väl vara sannolikt, att vid val av ägodelningsnämndemän de väljande sällan eller aldrig skulle komma att söka sina kandidater utanför kretsen av de inom ägodelningsrättens nya område, domsagan, boende, men ett uttryckligt stadgande om bofasthet inom domsagan såsom villkor för valbarhet synes icke böra saknas. Härvid torde icke böra göras åtskillnad mellan domsaga, som består av endast ett tingslag, och övriga domsagor, där enligt 3 § valet skall förrättas tingslagsvis, utan även i senare fallet valbarheten göras beroende av boningsort inom domsagan och icke nödvändigtvis inom tingslaget.

Av vattenlagens fordran på valbarhet till nämndeman vid häradsrätt följer bland annat, att till vattenrättsnämndeman ej kan utses och således ej heller får i befattningen bibehållas den, som står under förmynderskap eller är i konkurs eller som är i Konungens eller rikets tjänst. Det synes näppeligen

föreligga något skäl, varför man i omförmälda avseenden skulle uppställa mindre stränga fordringar på en ägodelningsnämndeman än på en vattenrättsnämndeman. Även villkoret om valbarhet till befattning som nämndeman vid häradsrätt i orten torde därför böra upptagas bland de egenskaper, som krävas för valbarhet till ägodelningsnämndeman.

Mot de nu ifrågasatta tilläggen kunde möjligen invändas, att desamma vore mindre behövliga till följd av bestämmelsen i förslaget, att ägodelningsnämndeman måste hava minst två år innehaft befattning som god man vid skiftesförrättningar, vilken bestämmelse saknar motsvarighet i såväl skiftesstadgan som vattenlagen. Onekligen skulle med hänsyn till de i 2 kap. 7 § stadgade villkoren för valbarhet till god man de önskemål, som med tilläggen avses, vara genom berörda bestämmelse tillgodosedda, försåvitt den, som väljes till ägodelningsnämndeman, därvid är god man. Men någon säkerhet för att så skulle vara förhållandet även i fall, då godmansuppdraget, måhända för länge sedan, upphört, förefinnes icke. De ifrågasatta tilläggen synas därför, om man överhuvud önskar, att lagens innehåll under alla förhållanden skall i anmärkta delar bliva det ovan angivna, icke kunna undvaras.

De uttalade önskemålen skulle bliva tillgodosedda, om förra delen av ifrågasvarande stycke erhöile ungefärligen den avfattningen, att ägodelningsnämndemännen, som böra vara allmänt betrodda, i lanthushållning kunniga och med ortens förhållanden väl förtrogna män, skola vara valbara till nämndemansbefattning vid häradsrätt i domsagan.

3 §.

Lagrådet:

Bestämmelsen att i domsaga, som består av mera än ett tingslag, tre ägodelningsnämndemän skola utses för varje tingslag lärer innebära icke blott en beräkningsgrund för antalet utan även att särskilda nämndemän skola utses för varje tingslag. Det måste vidare anses åsyftat, om det än icke är uttryckligen stadgat, att i valet för varje tingslag skola deltaga endast de valmän, som blivit utsedda för kommuner inom tingslaget, och icke valmännen för hela domsagan. Föreskriften i sista stycket av 3 § torde eljest sakna berättigande. Men vid sådant förhållande föreligger uppenbarligen ej skäl att, såsom i första styckets tredje punkt föreskrives, förlägga valet för båda eller samtliga tingslagen till en och samma häradsrätt. En sådan anordning skulle utan någon skönjbar fördel allenast medföra, att valmännen från det eller de andra tingslagen betungades med en längre resa till valförrättningen än som varit nödvändigt. Enligt lagrådets åsikt bör därför denna punkt utgå ur förslaget.

4 och 7 §§.

Lagrådet:

I 4 § innehålles bland annat den nyheten i förhållande till gällande rätt, att för ägodelningsnämndemännen skola utses suppleanter till lika antal som

dessas. Genom denna anordning komme i varje domsaga antalet av de personer, som skulle stå till förfogande för tjänstgöring såsom ledamöter i ägodelningsrätt, att utgöra minst tolv; i domsaga med tre eller fyra tingslag skulle samma antal stiga till resp. aderton och tjugofyra. Enligt 6 § skall visserligen ordinarie nämndeman alltid i första hand kallas till tjänstgöring, men om den kallade uteblir eller för honom uppstår laga förfall, skall enligt 7 § i hans ställe inkallas antingen annan ordinarie nämndeman eller en suppleant, utan att i lag stadgats någon skyldighet för ägodelningsdomaren att härvid företrädesvis kalla ordinarie nämndeman.

Det synes med skäl kunna dragas i tvivelsmål, om en sådan utökning av nämndemanskåren, som valet av suppleanter skulle innebära, bör vidtagas. Att något absolut behov av suppleants inkallande skulle kunna yppas ens i en domsaga med endast sex ägodelningsnämndemän, synes näppeligen antagligt; härför skulle förutsättas, att åtminstone fyra av de ordinarie ledamöterna samtidigt skulle vara av jäv eller annat laga förfall hindrade att tjänstgöra. Visserligen skulle möjligheten att tillkalla suppleant i vissa fall kunna erbjuda någon fördel, exempelvis ur kostnadssynpunkt, framför åtgärden att i stället för utebliven eller av förfall hindrad ordinarie ledamot till tjänstgöring i hans ställe inkalla annan sådan. Men häremot måste vägas omsorgen att ledamöterna i ägodelningsrätt bliva i tillfälle att förvärva största möjliga erfarenhet och förtrogenhet med jorddelningsmål; att detta syfte skulle motverkas genom alltför stor växling av ledamöter är uppenbart. Med hänsyn till de väsentligt ökade viktiga och maktpåliggande uppgifter, som enligt den föreslagna nya lagstiftningen skulle åligga ägodelningsrätterna, synes sistberörda synpunkt böra tillerkännas avgörande betydelse. Lagrådet vill i anledning härav hemställa, att i 4 § föreskriften om val av suppleanter och såsom följd härav vad i 7 § stadgas om suppleants inkallande måtte ur förslaget utgå.

Då emellertid en möjlighet att tillkalla annan ställföreträdare än ordinarie ägodelningsnämndeman måhända bör för säkerhets skull i lag bibehållas, kunde, i överensstämmelse med vad i vattenlagen finnes för motsvarande fall stadgat, genom ett tillägg till 7 § åt ägodelningsdomaren inrymmas befogenhet att, om under där angiven förutsättning tillkallandet av ägodelningsnämndeman skulle vålla avsevärd tidsutdräkt, kalla annan till ledamot i ägodelningsrätten valbar man i stället. Genom en dylik anordning skulle — samtidigt med att all risk för uppskov till följd av brist å ordinarie ledamöter vore utesluten — det å andra sidan vara förebyggt, att såsom ledamot i ägodelningsrätt annat än i mera sällsynta undantagsfall komme att tjänstgöra någon, som icke vore vald till ägodelningsnämndeman.

5 §.

Regeringsrådet Palmgren:

I de i första stycket angivna fallen, med vilka givetvis bör jämnställas att ägodelningsnämndeman avlidit, skall ägodelningsdomaren föranstalta om kom-

pletteringsval efter avgången nämndeman, likasom det även måste ankomma på honom att tillse, att nytt val hålles efter nämndeman, vilkens mandat utlupit. Det är icke utsagt, men av den i andra stycket gjorda hänvisningen till vad som finnes stadgat beträffande nämndeman i häradsrätt lär framgå, att kompletteringsval skall avse, icke den tid, som återstått för den avgångne, utan en hel ny period av sex år. Härav måste så småningom bliva följden, att ägodelningsnämndemännens mandat utlöpa på olika och oregelbundna tider samt att kommunerna ofta nog måste besväras med sammanträden för utseende av valmän och de många valmännen med att infinna sig vid häradsrätten för vals företagande. Successiva val skulle onekligen befrämja kontinuitet inom nämndemanskåren, men det är å andra sidan uppenbart, att även vid val av alla nämndemän på en gång någon eller några alltid skulle komma att återväljas. Det torde böra leda till reda och enkelhet, om det, i överensstämmelse jämväl med den åsikt, som synes hava omfattats av lantmäteristyrelsen, stadgas, att val av ägodelningsnämndeman i stället för den som avgått, innan den tid, för vilken han blivit utsedd, är till ända, skall avse den tid, som återstått för den avgångne.

Det lär icke vara fullt tydligt, huruvida meningen är, att kompletteringsval skall hållas även efter avgången suppleant. Genom dylika val skulle kommuner och valmän naturligtvis bliva än mer betungade. Frågan synes böra klarläggas, för den händelse emot vad lagrådet anfört förslaget om utseende av suppleanter anses böra vidhållas.

6 §.

Lagrådet:

Stadgandet i andra punkten torde näppeligen vara behöfligt, enär det kan tagas för givet, att även utan särskild föreskrift ägodelningsdomaren, såvitt det är möjligt samt med hänsyn till kostnader och andra omständigheter synes lämpligt, till tjänstgöring i ägodelningsrätten för varje gång kallar nämndemän, som äga nödig ortskänedom med avseende å det eller de mål, vilka skola vid sammanträdet förekomma till handläggning. Stadgandet synes å andra sidan kunna föranleda, att till sammanträde, vid vilket flera mål skola handläggas, olika nämndemän för de skilda målen kallas, något som dock bör komma i fråga endast om särskilt vägande skäl därtill föreligga. Mot stadgandets avfattning kan för övrigt erinras, att det ingalunda är säkert, att någon av nämndemännen är bosatt i »den ort, där i mål eller ärende i fråga varande jord ligger». Med hänsyn härtill hemställes om uteslutande av ifrågavarande stadgande.

8 §.

Lagrådet:

På grund av den avfattning, stadgandet i andra punkten av denna paragraf erhållit, är ägodelningsnämndeman, vilken såsom god man tagit befattning

med en lantmäteriförrättning, väl på sådan grund jävig att i ägodelningsrätten deltaga i handläggning av mål rörande denna förrättning, men skulle däremot vara ur jävssynpunkt oförhindrad att biträda vid sådan syn för utredande av teknisk fråga i samma mål, varom stadgas i 31 §. Då denna åtskillnad, vilken knappast torde vara åsyftad, i varje fall ej synes böra upprätthållas, hemställes, att orden »i ägodelningsrätten» i nämnda punkt måtte bortfalla.

12 §.

Lagrådet:

Med syn, som omförmäles i paragrafens tredje stycke, avses uppenbarligen allenast sådan syn, som enligt 31 § förrättas av överlantmätaren med biträde av ägodelningsnämndemän. Bestämmelse rörande ersättning vid dylik förrättning synes lämpligen hava sin plats, icke i denna paragraf utan i 31 §.

I det fall, som avses i paragrafens sista stycke, eller då någon under åberopande av laga förfall söker ändring i beslut, som endast medelst underställning må dragas under ägodelningsrättens prövning, men icke förmår styrka det sålunda uppgivna förfallet, skulle enligt förslaget sökanden i regel hava att gälda samtliga kostnader för ägodelningsrättens sammanträde, i vilka, enligt vad i promemorian angives, skulle inbegripas bland annat även statsverkets utgift för ägodelningsdomarens inställelse. Det synes tvivelaktigt, om tillräckliga skäl förefinnas att för detta säkerligen sällsynta undantagsfall stadga särskilda strängare regler än för andra fall av ohemul klagan vid ägodelningsrätten. Det hemställes fördenskull, att även paragrafens sista stycke får utgå.

13 §.

Lagrådet:

I anledning av lantmäteristyrelsens hemställan om att ersättning till överlantmätare för inställelse såsom biträde vid ägodelningsrätt skulle utgå av statsmedel har i promemorian anförts, att då det enligt 35 § i lantmäteriinstruktionen ålåg överlantmätare att på kallelse såsom sakkunnig biträda ägodelningsrätt, resa, som han i sådant ändamål företoge, syntes vara att betrakta såsom tjänsteresa, för vilken han ägde att av statsmedel åtnjuta ersättning enligt resereglementet, samt att det borde ankomma på ägodelningsrätten att avgöra, huruvida statsverkets berörda utgift skulle av sakägare ersättas. I praxis torde den sålunda företrädde tolkningen av det till den 1 augusti 1925 gällande resereglementet åtminstone icke i allmänhet hava vunnit tillämpning, utan överlantmätarens ersättning guldits av parterna, något som tvivelsutan berott på den i 122 § skiftesstadgan uttalade grundsatsen att kostnaderna för ägodelningsrätts sammanträde skola drabba parterna. Enligt lagrådets mening föreligga dock goda skäl för att rese- och traktamentsersättning till överlantmätare för ifrågavarande förrättning, som otvivelaktigt avser statens ärende, bör, där sådan ersättning författningsenligt skall utgå, i överensstämmelse

med vad i 12 § är stadgat rörande motsvarande ersättning till ägodelningsdomare, gäldas av statsmedel, och i enlighet med den uppfattning, som ligger till grund för lagrådets anförande beträffande sista stycket i sistnämnda paragraf, håller lagrådet före, att ersättningen bör slutligen stanna å statsverket. Nu gällande resereglemente av den 18 juni 1925 upptager emellertid icke någon bestämmelse om, i vilka fall ersättning till förrättningsman skall utgå, utan hänvisar i sådant avseende endast till vad i allmän författning eller särskild föreskrift är stadgat. Då icke heller eljest finnes meddelad någon föreskrift, som reglerar överlantmätarens rätt till ersättning i hithörande fall, torde i förevarande paragraf böra inflyta en bestämmelse, att överlantmätaren äger att för sin inställelse vid ägodelningsrätt åtnjuta ersättning av statsmedel enligt gällande resereglemente.

Beträffande ersättning till förrättningslantmätare för dylik inställelse finner lagrådet sig kunna ansluta sig till vad i promemorian därom anförts.

Vad angår gottgörelse till annat sakkunnigt biträde än överlantmätare, innehåller promemorian, att densamma lär böra gäldas av delägarna. I likhet med lantmäteristyrelsen anser emellertid lagrådet, att även denna fråga bör genom uttrycklig bestämmelse regleras. Där en statens tjänsteman har till tjänsteplikt att på kallelse såsom sakkunnig biträda ägodelningsrätt, såsom förhållandet är t. ex. med fiskeriintendent (instruktion den 12 november 1923 § 3), skulle väl enahanda skäl som i fråga om överlantmätare kunna synas tala för att ersättning för inställelsen drabbade statsverket. Enligt lagrådets åsikt bör dock i sådant fall, likasom då annat sakkunnigt biträde anlitas, ersättningen gäldas av delägarna. Härför talar också det till synes fullt jämförliga förhållandet beträffande sakkunniga biträden vid vattendomstol.

Även beträffande sakkunnigt biträde vid ägodelningsrätt torde det, likasom under 2 kap. 2 § anförts i fråga om dylikt biträde vid skiftesförrättning, vara erforderligt att genom uttryckligt stadgande tillförsäkra den sakkunnige rätt att omedelbart komma i åtnjutande av tillerkänd ersättning. Då det lär kunna antagas, att sakkunnigt biträde kommer att vid ägodelningsrätt anlitas allenast i besvärsmål, synes det vara för ändamålet tillräckligt att föreskriva, att det åligger klaganden eller, där klagandena äro flera, dessa solidariskt att förskjuta den bestämda ersättningen.

Med avseende å sakkunnigt biträde synes icke böra saknas ett stadgande, att den som därtill anlitas skall vara ojävig. Ett sådant stadgande torde lämpligen kunna erhålla den avfattning, att mot sakkunnigt biträde gälle samma jäv som enligt 8 § gälla mot ledamot i ägodelningsrätt.

15, 17 och 18 §§.

Lagrådet:

Bestämmelserna i förevarande paragrafer skulle vinna i överskådlighet, om ett sammanförande av desamma ägde rum på sådant sätt, att i 15 § under de två första grupperna av jorddelningsmål i särskilda, med bokstäver be-

tecknade punkter angåves de mål, som räknas till skiftesmål resp. avstyckningsmål. Härvid synas nedan angivna ändringar böra vidtagas i de nu i 17 och 18 §§ gjorda uppräkningsarna.

De i punkt 2 under 17 § upptagna skiftesmålen torde bättre än i förslaget skett beskrivas såsom mål, däri genom underställning eller besvär prövning påkallas av annat under laga skifte meddelat beslut än rörande tillstånd till skiftet eller av åtgärd, som under laga skifte vidtagits. Att det är ägodelningsrättens prövning, som påkallas, torde vara varken behövt eller lämpligt att utsäga, då det just gäller att angiva mål, vilka det tillkommer ägodelningsrätten eller i vissa fall dess ordförande att handlägga.

Enligt förslaget skall förrättning för bestämmande av rågång eller annan fastighetsgräns även i det fall, då den verkställts i sammanhang med laga skifte, göras till föremål för särskild fastställelse. Med hänsyn därtill att, såsom av nyssnämnda punkt, jämförd med 20 §, framgår, talan mot dylik, i samband med skifte verkställd förrättning hänföres till skiftesmål, synes så böra vara förhållandet även med fastställelse därav. Under den punkt, som kommer att motsvara förslagets 17 § punkt 3, bör därför upptagas jämväl mål om sådan fastställelse.

Punkterna 4 och 5 i 17 § torde lämpligen böra byta plats. Då i förstnämnda punkt upptages mål om rättelse i fastställt skifte, lär det vara tydligt, att här avses såväl ansökan om sådan rättelse som talan mot och fastställelse av förrättning för rättelsens verkställande.

I uppräkningsen av avstyckningsmål böra andra och tredje punkterna sammanföras till en punkt, avfattad efter förebilden av punkt 2 i 17 § enligt dess ovan föreslagna lydelse. I varje fall bör den i andra punkten förekommande hänvisningen till vissa lagrum utgå (se under 19 kap. 16 § och 23 § här nedan).

Därest förslagets ståndpunkt i avseende å fastställelse av avstyckningsförrättning skulle godkännas, kommer frågan om dylik fastställelse att bliva föremål för ägodelningsrättens prövning endast för den händelse besvär anförts mot förrättningen eller ock överlantmätaren funnit sig böra hänskjuta frågan till ägodelningsrätten. Under angivna förutsättning bör därför punkt 4 i 18 § erhålla sådan avfattning, att därav framgår, att nämnda fastställelsefråga blir att betrakta såsom jorddelningsmål allenast där ej fastställelse meddelas av överlantmätaren. Då av bestämmelserna i 19 kap. framgår, att förrättning för bestämmande av fastighetsgräns kan förekomma i samband med avstyckningsförrättning, samt, där så sker, fastställelsen av förstnämnda förrättning följdriktigt även bör räknas till avstyckningsmål, synes tillägg därom böra göras i ifrågavarande punkt.

Vad därefter angår uppräkningsen i 15 § av de mål, som förutom skiftes- och avstyckningsmålen äro att hänföra till jorddelningsmål, erbjuda de, vilka angå talan mot och fastställelse av de i 20 kap. 1, 3, 4 och 5 §§ omförmälda jorddelningsförrättningarna, största likheten med skiftes- och avstycknings-

målen, och de synas därför böra upptagas närmast efter dessa såsom tredje gruppen. Detta innebär en framflyttning av förslaget punkt 8. Då, enligt vad i promemorian under 20 § framhållits, ägoutbyte är att anse såsom en särskild förrättning, även om det verkställs i samband med laga skifte, torde talan mot och fastställelse av ägoutbyte jämväl i nämnda fall böra i denna punkt omnämnas.

I punkt 8 upptager förslaget ävenledes mål, som »eljest enligt lag eller författning skall av ägodelningsrätt upptagas». Här åsyftade mål lära vara de, som avses dels i lagen om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område och dels i förslaget till lag om sammanläggning i vissa fall av fastigheter å landet. Beteckningen jorddelningsmål torde mindre väl lämpa sig för ifrågavarande mål; åtminstone är detta fallet beträffande mål enligt den föreslagna sammanläggningslagen. Men även bortsett härifrån kan lämpligheten av dessa måls upptagande i den nu förevarande uppräknings sätts i fråga. Den egentliga betydelsen av deras omnämnande här torde vara, att vad i detta kapitel föreskrives om förfarandet vid ägodelningsrätt ävensom angående fullföljd av talan mot ägodelningsrättens beslut komme att i tillämpliga delar direkt gälla även i avseende å dem. Huruvida detta innebär en fördel, synes dock tvivelaktigt. Det skulle lätt kunna tänkas, att det i fråga om mål, vilka enligt ovannämnda eller eventuellt andra författningar skola upptagas av ägodelningsrätt, kan finnas erforderligt att meddela vissa bestämmelser beträffande rättegången, vilka ej gälla enligt jorddelningslagen, och målens direkta hänförande till jorddelningsmålen skulle i sådant fall vara mera till hinder än till gagn. Och även om dylika särbestämmelser icke skulle behövas, synes det i allt fall lämpligast, att de särskilda författningarna själva genom hänvisning till jorddelningslagen reglera förfarandet. Med hänsyn till det nu anförda hemställas om uteslutande av omförmälda mål ur uppräknings av jorddelningsmål.

Då förslaget såsom tredje gruppen av jorddelningsmål upptager »mål om rågång eller annan fastighetsgräns eller om ägoutbyte, ändå att det icke jämlikt 17 § 2 är att anse såsom skiftesmål», lär härmed avses dels talan mot och fastställelse av ägoutbyte, evad detta ägt rum i samband med annan jorddelningsförrättning eller icke, dels talan mot och fastställelse av förrättning för bestämmande av fastighetsgräns antingen utan sammanhang med annan jorddelningsförrättning eller ock i samband med avstyckningsförrättning, dels fastställelse av förrättning för gränsbestämning i samband med laga skifte och dels slutligen genom stämning anhängiggjord gränstvist. Om emellertid de här ovan givna anvisningarna för målens uppställning följas, återstår av ifrågavarande grupp mål endast de instämnda gränstvisterna såsom icke redan i den föregående uppräknings angivna. I punkt 4 böra därför upptagas endast »mål om rågång eller annan fastighetsgräns i andra fall än här ovan avses».

Mot de tre följande punkterna (4—6 i förslaget) synes i sak intet vara att erinra.

Därest i enlighet med vad lagrådet i det föregående hemställt fördelningen av kostnaderna för laga skifte och annan jorddelningsförrättning, som i förslaget avses, göres till förrättningsfråga, d. v. s. sådan, däri förrättningsmännen hava att meddela beslut, följer därav, att mål angående kostnadsfördelningen bliva enligt den förordade uppställningen att betrakta såsom skiftes- eller avstyckningsmål eller mål enligt den punkt, som enligt samma uppställning skulle erhålla ordningsnummer 3 bland jorddelningsmålen. Under sista punkten i uppräknningen av dessa mål böra i anledning härav endast upptagas mål om beloppet av kostnader för jorddelningsförrättning, men då vissa av dessa mål anhängiggöras genom besvär över beslut vid förrättningen — vilket exempelvis skulle bliva fallet beträffande fråga om ersättning åt tillkallat sakkunnigt biträde, därest vad lagrådet hemställt angående sådan ersättnings bestämmande godkännes, — samt målen i sådant fall höra till någon av de nyssnämnda grupperna, måste här göras ett tillägg av ungefär denna lydelse: »där ej målet eljest på grund av vad ovan stadgats är att hänföra till jorddelningsmål».

C. Om talans fullföljande hos ägodelningsrätten.

Lagrådet:

Vissa av de mål, vilka enligt bestämmelserna i 15—18 §§ hänföras till jorddelningsmål, skola, enligt vad tydligt är avsett, anhängiggöras genom stämning. Så är förhållandet med tvist om rågång eller annan fastighetsgräns utan samband med jorddelningsförrättning, tvist angående beståndet och omfånget av servitut å fastighet, som ingår i jorddelningsförrättning, samt mål om beloppet av kostnader för dylik förrättning i vissa fall ävensom de i 16 § första stycket angivna frågorna, i den mån dessa icke på grund av stadgandena i 3 kap. 12 § underställas ägodelningsrättens prövning. Förslaget innehåller emellertid icke några som helst bestämmelser härom. Förmodligen hava sådana ansetts överflödiga med hänsyn till den i 38 § givna allmänna hänvisningen till de beträffande rättegången vid häradsrätt gällande föreskrifterna. Även om denna uppfattning i viss mån kan anses berättigad, synes det dock innebära en oegentlighet att, under det särskilda avdelningar i kapitlet ägnats åt besvär- och underställningsmålen, fastställelsemålen och målen om rättelse i fastställt skifte, icke ett ord nämnes om de mål, som skola genom stämning anhängiggöras. Denna oegentlighet skulle utan större rubbning av förslaget kunna avhjälpas därigenom, att rubriken till avdelning C. ändras till, förslagsvis, »om jorddelningsmåls anhängiggörande» och en ny paragraf införes efter 24 § av innehåll, att talan i mål, som avses i 15 § under 4, 7 och 8 (enligt den av lagrådet förordade uppställningen) samt 16 § första stycket, skall anhängiggöras genom stämning, där ej, såvitt angår i sistnämnda lagrum avsett fall, tvisten jämlikt 3 kap. 12 § underställs ägodelningsrättens prövning, och att stämning till ägodelningsrätt gives av ägodelningsdomaren. För fullständighetens skull bör måhända paragrafen där-

jämte innehålla en erinran, att stämning ej erfordras för prövning av fråga, som avses i 16 § andra stycket. Med hänsyn till den ovan föreslagna avdelningsrubriken torde det dessutom vara behöfligt att i en särskild paragraf hänvisa till de längre fram i kapitlet meddelade bestämmelserna, huru fastställelse av jorddelningsförrättning så ock rättelse i fastställt skifte påkallas.

I händelse förslaget ändras i enlighet med den av lagrådet ovan uttalade uppfattningen, bör tydligen 19 § omredigeras sålunda, att däri hänvisas jämväl till stadgandena angående underställning av tvist, som uppkommit vid jorddelningsförrättning (3 kap. 12 § och 19 kap. 15 §).

20—24 §§.

Lagrådet:

Bland de beslut, som, där fråga är om primärt skifteslag, enligt 20 § få särskilt överklagas, upptages beslut i fråga, varom i 3 kap. 10 § sägs, eller huruvida hinder mot sökt skifte möter antingen däri, att enligt föreskrift i lag eller särskild författning skifte å fastigheten överhuvud icke är tillåtet, eller ock däri, att sökanden saknar befogenhet att framställa yrkande om skiftet. Därest beslutet innefattar förklarande, att dylikt hinder icke föreligger, äger således den därmed missnöjde fullfölja talan genom särskilda besvär. Det synes emellertid kunna ifrågasättas, om tillräckliga skäl finnas att för dylika fall anordna ett särskilt besvärsförfarande. De fall, då fastighetens beskaffenhet lägger hinder i vägen för skifte, bliva säkerligen på en gång sällsynta och vid avgörandet föga tveksamma. Om åter ett yrkande om skifte upptagits, oaktat sökandens behörighet är bestridd och tvivelaktig, torde det vara ytterst osannolikt, att under de stränga villkor, som enligt förslaget skola gälla, skiftet skulle, utan att yrkandet vunne understöd av andra delägare, verkligen kunna bringas till stånd. Någon fara för att ett obehörigen sökt skifte skulle fortgå och efter fullbordandet bliva av sådan anledning undanröjt synes därför knappast kunna uppstå.

Skulle förrättningsmännen åter hava funnit hinder för skiftet i något av angivna hänseenden föreligga, skola, då det gäller primärt skifteslag, besvär mot beslutet likaledes anföras enligt 20 §, d. v. s. inom trettio dagar. Gäller skiftet skifteslag av annat slag, äger enligt paragrafens andra stycke stadgandet ej tillämpning. Den missnöjde synes då vara hänvisad att fullfölja talan inom den i 21 § bestämda tiden av fyrtiofem dagar, ehuru tiden får räknas, i stället för från den där stadgade utgångspunkten, från det beslut meddelats, att skiftet icke kan äga rum. Det synes innebära en oegentlighet, om sålunda olika besvärstider skulle gälla för dessa båda fall, vilka utom i avseende å skifteslagets beskaffenhet äro fullkomligt likartade. Något behov av förkortad besvärstid i det förra fallet synes ej heller gärna kunna tänkas vara för handen.

I överensstämmelse med vad sålunda erinrats hemställer lagrådet, att i 20 § orden »beslut i fråga, varom i 3 kap. 10 § sägs, eller» måtte utgå, samt att

i 21 § måtte tilläggas orden »eller beslut meddelats, att skifte icke kan äga rum». Till förebyggande av missuppfattning torde i sådant fall även de frågor, för vilka underställning är stadgad, uttryckligen böra undantagas från 21 §:s tillämplighetsområde.

Vid 3 kap. 9 § har lagrådet hemställt om sådan ändring av förslaget, att vad i 11 § tredje stycket av samma kapitel stadgas därom, att skiftesförättning å primärt skifteslag regelmässigt skall vila i avbidan å utgången av vissa preliminärfrågor, icke skall gälla det fall, då mot förrättningsman framställt jäv ogillats. Det sålunda angivna syftet synes lämpligen kunna vinnas därigenom, att bestämmelsen om fullföljd av talan mot jävsbeslut uteslutes ur 20 § och upptages såsom ett särskilt stadgande i en ny paragraf närmast framför denna. Härigenom skulle stadgandet i 3 kap. 11 § tredje stycket, vilket fränsett underställningsmål hänför sig endast till de fall, där särskild klagan jämlikt 20 § må föras, icke vidare bliva gällande vid beslut i jävsfråga.

Det kan ifrågasättas, om ej i sammanhang härmed även en annan ändring bör vidtagas, vilken väl ej är direkt betingad av den nu föreslagna anordningen, men vid dess genomförande synes komma att framstå såsom naturlig. Då skiftesförrättningen, därest lagrådets hemställan godtages, i allt fall skulle fortgå, synes föga skäl finnas att, såvitt angår jävsbeslut, från särskild fullföljd utesluta de fall, då skiftet avser skifteslag enligt 1 kap. 2 § under 2 eller 3. Något undantag från regelns tillämpning i likhet med det, som innehålles i andra stycket av 20 §, synes därför ej böra göras i den föreslagna nya paragrafen.

Enligt uttalande i promemorian är det förslagets avsikt, att i fråga om talans fullföljande till ägodelningsrätten med gradering skall likställas även sådan uppskattning i penningar av särskilt värde å äga, varom stadgas i 11 kap. 3 §. En sådan likställighet synes ock vara följdriktig. För vinnande av detta syfte lär vara erforderligt, att den i 20 § meddelade föreskriften rörande gradering fullständigas genom en hänvisning jämväl till 11 kap. 3 §.

Enligt det remitterade förslaget skall utom i ett undantagsfall överlantmätaren till ägodelningsrätten avgiva utlåtande över alla besvär, som anföras över jorddelningsförrättning eller därunder meddelat beslut eller vidtagen åtgärd. Med anledning härav har till undvikande av onödig omgång den anordningen föreslagits, att de till ägodelningsrätten ställda besvären skola ingivas till överlantmätaren i länet. Mot lämpligheten av denna anordning synas vissa erinringar kunna göras. Visserligen har genom stadgandet i 14 § medgivits klagande part rätt att med posten insända sina besvär, och det torde därför kunna antagas vara i det stora hela för honom likgiltigt, om han har att med besvären vända sig till den ena eller andra myndigheten. Med hänsyn

därtill att besvärens sändande med posten sker på den klagandes egen risk, kan man dock icke alldeles bortse från att det för en klagande, som bor i närheten av den ort, där ägodelningsdomaren är bosatt, under det att avståndet till länets residensstad, varest överlantmätaren har sin tjänstelokal, kanske är högst betydande, kan innebära en olägenhet, att han ej får ingiva besvären direkt till ägodelningsdomaren.

Av större vikt lär det emellertid vara, att misstag i avseende å den myndighet, till vilken besvären skola ingivas, kan befaras alltför lätt förekomma. För den, som icke äger ingående kännedom angående lagens stadganden och måhända icke med tillräcklig uppmärksamhet tager del av meddelad besvärshänvisning, ligger det uppenbarligen närmast till hands att antaga, att besvären skola ingivas till den myndighet, vilken har att pröva desamma. Under de närmaste åren efter den nya lagens ikraftträdande torde också den nuvarande ordningen, enligt vilken besvär i skiftesfrågor ingivas till ägodelningsrättens ordförande, komma att bidraga till begäendet av dylika misstag. Därest besvär, som sålunda av förbiseende ingivas till ägodelningsdomaren, inkomma så tidigt, att deras översändande till överlantmätaren före besvärstidens utgång medhinnes, torde det kunna förmodas, att ägodelningsdomaren därom drager försorg, men om tid till vidtagande av sådan rättelse icke återstår, lär det icke kunna undgås, att besvären såsom ingivna till annan myndighet än den i lag föreskrivna ej varda till prövning upptagna. Detta kan icke anses tillfredsställande.

En annan erinran, vartill den föreslagna anordningen giver anledning, är att den i 28 § åt ägodelningsdomaren lämnade befogenheten att avvisa mål, som han finner icke tillhöra ägodelningsrättens upptagande, skulle komma att utövas först efter det överlantmätaren avgivit sitt utlåtande. Då detta under alla förhållanden torde böra innefatta yttrande i sak, skulle, därest ägodelningsdomaren efter handlingarnas emottagande funne sig böra avvisa målet, överlantmätarens arbete med målet vara onödigt. Detta skulle tydligen i än högre grad bliva fallet, i händelse lagrådets under nämnda paragraf här nedan gjorda hemställan bifalles.

Det kan slutligen anmärkas, att även med bortseende från nyssnämnda fall yttrande av överlantmätaren över anförda besvär icke alltid är erforderligt. Såsom lantmäteristyrelsen framhållit, synes det böra inrymmas åt ägodelningsdomaren att avgöra, om dylikt yttrande behöves eller icke.

På grund av det ovan anförda synes en återgång till den nuvarande ordningen med besvärens ingivande till ägodelningsdomaren vara att förorda. Detta bör dock icke medföra, att även förrättningshandlingarna skola insändas till ägodelningsdomaren. Där fråga är om en avslutad förrättning, böra, såsom i 41 § föreslagits, handlingarna i och för fastställelseprövningen insändas till överlantmätaren, vilken, såframt ej prövningen tillkommer honom, efter verkställd teknisk granskning till ägodelningsdomaren översänder handlingarna jämte eget yttrande, avseende även anförda besvär, där dessa av ägodelnings-

domaren remitterats till honom. Då underställning skall ske av utlåtande, som av förrättningsmännen meddelats, synes enahanda förfarande böra äga rum. I de fall, då besvär anförts jämlikt 20 §, bör det ankomma på ägodelningsdomaren att meddela förrättningslantmätaren, huruvida handlingarna skola insändas till ägodelningsdomaren eller överlantmätaren. Insändande till den senare skulle naturligtvis ifrågakomma endast då hans yttrande över besvären ansåges erforderligt.

Ett bifall till den av lagrådet nu gjorda hemställan föranleder tydligen, att även vissa efterföljande paragrafer måste omarbetas.

Regeringsrådet Palmgren:

Därest emot vad av lagrådet anförts det remitterade förslaget ståndpunkt i sistberörda fråga vidhålles, bör enligt min mening, i överensstämmelse med vad som stadgats beträffande besvär hos kammarrätten i beskattningsmål, till förevarande paragrafer fogas en föreskrift av innehåll, att den omständigheten, att besvären i stället för till överlantmätaren ingivits till ägodelningsdomaren, icke må utgöra hinder för deras upptagande till prövning, därest besvären inkommit till ägodelningsdomaren före utgången av den bestämda besvärstiden, samt att besvären i sådant fall skola av ägodelningsdomaren, där så erfordras, omedelbart överlämnas till överlantmätaren för vidare behandling.

Lagrådet:

Den i 23 § gjorda hänvisningen till 19 kap. 14 och 18 §§ synes böra uteslutas, enär även andra fall än de sålunda särskilt angivna förefinnas, då genom särskilt beslut avstyckningsförrättning skall förklaras icke kunna äga rum. Lagrådet får i detta avseende hänvisa till vad av lagrådet ovan under 16 § i nämnda kapitel anförts.

25 §.

Lagrådet:

I första stycket första punkten av denna paragraf har från den där givna regeln gjorts undantag allenast för det fall att frågan rör tvist, varom i 3 kap. 12 § sägs, men icke för det därmed likställda fall att frågan gäller sådan tvist, som omförmäles i 19 kap. 15 §. Stadgandet bör fullständigas genom en hänvisning jämväl till sistnämnda lagrum.

26 och 27 §§.

Lagrådet:

I 26 § första stycket talas liksom i 25 § endast om insändande av *handlingarna* i målet. En jämförelse med avfattningen av 26 § andra stycket är ägnad att ingiva den uppfattningen, att uttrycket *handlingarna* i förstberörda båda lagrum icke är avsett att inbegripa jämväl *karta*. Begynnelseorden

i 27 § föranleda emellertid en motsatt tolkning. Detta är tydligen ur formell synpunkt otillfredställande.

Intet hinder torde föreligga att låta termen handlingarna såsom beteckning för samtliga handlingar till en viss förrättning omfatta jämväl karta, naturligtvis försåvitt förrättningen fortskridit så långt, att sådan finnes upprättad. En annan sak är, att det understundom såsom i 16 kap. kan vara behövt att, även där karta finnes, använda uttrycket handlingarna i en mera inskränkt bemärkelse och jämsides därmed särskilt omnämna kartan. Något sådant fall synes icke föreligga här. Utan att medföra någon saklig ändring av det åsyftade innehållet uti ifrågavarande stadganden skulle det enligt lagrådets åsikt vara ägnat att åstadkomma formell reda och samstämmighet, om första punkten i andra stycket av 26 § finge utgå samt orden »handlingar och karta» i 27 § ändrades till »handlingarna». Att någon olägenhet härav skulle följa synes icke vara att befara; likasom det å ena sidan måste anses självklart, att befintlig karta skall åtfölja de övriga handlingarna, när sådant erfordras för prövning av den föreliggande frågan, lika klart torde det också vara, att kartan icke behöver åtfölja handlingarna, då sådant är uppenbarligen obehövt, såsom då den fullföljda talan endast avser ett jäv eller en ersättningsfråga.

Även andra punkten i 26 § andra stycket torde böra utgå, då den där gjorda hänvisningen synes obehövt, särskilt om det i första stycket av samma paragraf förekommande uttrycket »på grund av stadgande i denna lag» utbytes mot en direkt hänvisning till det lagrum, som här åsyftas.

28 §.

Lagrådet:

Enligt denna paragraf äger ägodelningsdomaren, liksom ägodelningsrättens ordförande enligt 120 § i skiftesstadgan, avvisa inkommet mål, som han finner icke tillhöra ägodelningsrättens upptagande. Med den skarpa begränsning, som för närvarande råder mellan ägodelningsrätts och allmän domstols behörighetsområde, torde någon tvekan rörande rättens behörighet hittills sällan hava uppstått. Annorlunda kan förhållandet antagas komma att bliva, därest de bestämmelser om utvidgning av ägodelningsrätts behörighet, som innehållas i remitterade förslaget, träda i tillämpning. Med hänsyn härtill synes ägodelningsdomarens befogenhet att avvisa inkommet mål lämpligen böra begränsas till sådana fall, där det är uppenbart, att målet icke tillhör ägodelningsrättens upptagande. Denna befogenhet synes å andra sidan utan olägenhet kunna utsträckas att omfatta även andra fall, då mål uppenbarligen icke kan av ägodelningsrätten upptagas till prövning, exempelvis om besvär inkommit efter fatalitetens utgång eller om någon skulle med åberopande av 4 kap. 4 § sista stycket göra ansökning om prövning av ett icke underställt utlåtande utan att dock ens uppgiva laga förfall.

De skilda syften, som lagrådet sålunda anser böra tillgodoses, synas kunna

vinnas genom att i paragrafens första stycke orden »icke tillhöra ägodelningsrättens upptagande» utbytas mot »uppenbarligen icke kunna av ägodelningsrätten upptagas till prövning».

29 §.

Lagrådet:

Stadgandet i denna paragraf lär icke vara avsett att gälla beträffande mål, vilka genom stämning anhängiggöras vid ägodelningsrätten. Detta synes emellertid böra i stadgandet komma till fullt tydligt uttryck. I sammanhang med härav föranledd omredigering torde ordet »skall» böra utbytas mot »må», enär ägodelningsrätten givetvis icke bör vara förhindrad att, där så för utrednings vinnande prövas nödigt, uppskjuta målets avgörande till annat sammanträde.

31 §.

Lagrådet:

Att ägodelningsrätten har att, där så erfordras för ett måls prövning, förrätta syn på stället, synes vara självfallet såväl med nu gällande lagstiftning som enligt remitterade förslaget. Att meddela en uttrycklig föreskrift därom torde därför ej erfordras och heller icke vara förevarande paragrafs egentliga syfte. Detta lär däremot vara att meddela föreskrifter rörande en förrättning av annat slag, vilken visserligen jämväl den betecknats såsom syn men allenast avser utredande av teknisk fråga och som efter uppdrag av rätten eller ägodelningsdomaren förrättas av överlantmätaren, ensam eller med biträde av två ägodelningsnämndemän. En dylik undersökning, som ofta nog torde kunna göra syn av ägodelningsrätten obehövlig, bör emellertid icke förväxlas med sådan syn och därför ej heller betecknas med benämningen syn. I anledning härav hemställes, att paragrafen måtte erhålla ungefär den avfattningen att, där för utredande av teknisk fråga så finnes erforderligt, ägodelningsrätten eller ägodelningsdomaren må uppdraga åt överlantmätaren att ensam eller med biträde av två ägodelningsnämndemän verkställa undersökning å marken samt att överlantmätaren skall, på sätt han finner lämpligt, underrätta delägare och allmänna ombud om tiden för sådan undersökning.

Ersättning till ägodelningsnämndemännen för förrättning av nu omförmält slag skall enligt ett i 12 § nu intaget stadgande utgå på samma sätt som för deras inställelse vid ägodelningsrätten. Såsom redan vid sistnämnda paragraf av lagrådet anmärkts, bör detta stadgande hit överflyttas.

33 §.

Lagrådet:

Hänvisningen till 32 § synes sakna betydelse och därför böra uteslutas. De mål, som med nämnda hänvisning avses, lära nämligen såsom innefattande tillstånds- eller andra preliminärfrågor falla under 25 resp. 20 § och

följaktligen redan på sådan grund komma i åtnjutande av den förtursrätt, varom i förevarande paragraf är fråga.

35 §.

Lagrådet:

I analogi med vad i 45 och 46 §§ finnes för där avsedda fall stadgat, synes föreskriften i första stycket andra punkten av förevarande paragraf böra så avfattas, att den kommer att uttryckligen avse anteckning icke blott i lagfartsprotokollet utan även i lagfartsboken.

38 §.

Lagrådet:

Den här givna bestämmelsen att i allt, varom ej i förevarande kapitel finnes särskilt stadgat, skall beträffande ägodelningsrätt och rättsgången därstädes i tillämpliga delar gälla vad i lag är föreskrivet för häradsrätt synes, i överensstämmelse med motsvarande stadgande i avseende å vattendomstol (vattenlagen 11 kap. 14 §), böra utbytas mot en hänvisning till tillämpliga delar av föreskrifterna rörande allmän underrätt. Härtill torde så mycket hellre vara anledning som stadgandena i detta kapitel äro avsedda att i tillämpliga delar och i den mån ej annorlunda särskilt är föreskrivet gälla jämväl beträffande stad samt enligt förslag till vissa ändringar i fastighetsbildningslagen ägodelningsrätt i stad skall utgöras av rådhusrätten, där sådan finnes.

40 och 41 §§.

Lagrådet:

De föreskrifter, som meddelas i första stycket av 41 §, äga lika tillämplighet, evad besvär anförts över avslutad jorddelningsförrättning eller icke. Vid sådant förhållande måste det framstå som en oegentlighet, att föreskrifterna intagits i nämnda paragraf, som eljest uteslutande behandlar det ena av dessa båda fall eller frågan om fastställelse av en icke överklagad jorddelningsförrättning, medan frågan om fastställelse av en jorddelningsförrättning, emot vilken talan fullföljts, behandlas i nästföregående paragraf. Lagrådet håller före, att ifrågavarande stycke bör utbrytas såsom en särskild paragraf med plats närmast framför 40 §. Härvid synes även böra tagas under överbäggande, huruvida icke i den sålunda nybildade paragrafen bör till vinnande av nödig klarhet införas en fullständig uppräkningslista av samtliga de förrättningar, som räknas till jorddelningsförrättningar enligt denna lag.

Besvär i anledning av en avslutad jorddelningsförrättning torde — särskilt om vad lagrådet hemställt vid 2 kap. 2 § och 18 kap. godtages — kunna komma att avse uteslutande fråga om beloppet eller fördelningen av förrättningskostnader. I dylika fall torde det icke vara nödvändigt att låta frågan om fastställelse å förrättningen vara beroende av besvärens avgörande, utan

synes fastställelsefrågan lämpligen böra behandlas på sätt är föreskrivet, för den händelse besvär ej anförts över förrättningen, och således fastställelse kunna meddelas av ägodelningsdomaren resp. överlantmätaren samt klagan över beviljad fastställelse vara utesluten. För nu angivna fall böra därför enligt lagrådets mening bestämmelserna icke i 40 § utan i 41 § andra och tredje styckena vinna tillämpning. Ett tillägg härom torde böra införas i första stycket av 40 §.

Justitierådet Högstedt:

Den i 41 § tredje stycket föreslagna anordningen att åt överlantmätaren uppdraga fastställelseprövningen beträffande flertalet avstyckningar synes, på sätt jag vid granskningen av 19 kap. 17 § framhållit, böra godkännas allenast under förutsättning att för vissa fall obligatorisk underställning till ägodelningsrätten föreskrives i fråga om förrättningsmännens utlåtande, varigenom tillstånd till sökt avstyckning meddelas.

42 §.

Lagrådet:

Stadgandet i denna paragraf, att ägodelningsdomaren, om det vid prövning av jorddelningsförrättning befinnes, att i densamma förekommer fel av större betydelse, skall genom handlingarnas översändande göra anmälan därom till lantmäteristyrelsen, har sin historiska förklaring men måste anses numera sakna berättigande och därför icke böra i en ny jorddelningslag bibehållas. I allt fall låter en dylik anordning icke väl förena sig därmed, att ägodelningsdomaren i regel kan antagas vid eventuellt åtal bliva domare i målet. För syftet att begångna fel skola komma till lantmäteristyrelsens kännedom är stadgandet obehövt, enär därför är sörjt på annat sätt. Då överlantmätaren har att granska alla utförda jorddelningsförrättningar, måste det antagas, att fel av förevarande beskaffenhet icke skola undgå hans uppmärksamhet. Och enligt 35 § i lantmäteriinstruktionen åligger det överlantmätaren såsom förman för den med lantmäteriverksamheten inom länet sysselsatta personalen bland annat att övervaka, att de underlydande tjänstemännen på föreskrivet sätt med noggrannhet och flit fullgöra sina åligganden, samt att, därest någon av dem gör sig skyldig till tjänsteförseelse, som kommer till överlantmätarens kännedom, göra anmälan därom hos lantmäteristyrelsen.

44 §.

Regeringsrådet Palmgren:

Enligt andra stycket i denna paragraf skall överlantmätaren föra protokoll i avstyckningsmål, som han handlägger jämlikt 41 § tredje stycket, eller således beträffande godkända eller icke överklagade avstyckningsförrättningar, med vilka avses bildande av särskild fastighet. I promemorian har härom anmärkts, att protokoll skall av överlantmätaren föras ej allenast då han

meddelar fastställelse å avstyckningsförrättning utan även då han hänskjuter frågan om fastställelse till vederbörande ägodelningsrätt. Givetvis skall överlantmätaren därjämte föra dagbok över inkomna avstyckningsärenden, och det torde sannolikt befinnas lämpligt, att dessa ärenden jämte underställnings- och besvärsmål i andra jorddelningsfrågor sammanföras i en dagbok, skild från den diariesföreläring, som i övrigt åligger honom. I en sådan dagbok skola uppenbarligen verkställas anteckningar om vidtagna åtgärder, således även om meddelande av fastställelse eller hänskjutande till ägodelningsrätten, med kort angivande i sistnämnda fall av de skäl, som föranlett hänskjutandet. Härutöver synes icke något vara att anmärka till protokollet, utan detta skulle allenast innehålla en upprepning av vad som redan funnes antecknat i dagboken. Vid sådant förhållande lærer protokollsföringen komma att innebära endast ett onödigt mångskriveri. Det är att märka, att eljest någon protokollsföring icke förekommer hos överlantmätaren. Om det skulle anses erforderligt att bereda säkerhet för att anteckningar komma att finnas förvarade hos överlantmätaren, och eventuellt genom renovation hos hovrätten, om vissa förhållanden med avseende å de avstyckningsmål, som handlagts av överlantmätaren, kan detta syfte vinnas genom en administrativ föreskrift angående omfattningen av de anteckningar, som skola intagas i dagboken.

Därest med avseende å vad sålunda anförts andra stycket i förevarande paragraf får utgå, erfordras även någon ändring av förslaget till lag om insändande till hovrätt av ägodelningsrätts protokoll m. m.

46 §.

Justitieråden *Svedelius* och *Christiansson*:

Visserligen skulle det vara i hög grad önskvärt, att tillförlitlig uppgift om alla de servitutsförpliktelser, varav en fastighet besväras, kunde erhållas ur inteckningsprotokoll och inteckningsbok. Det är ock tydligen syftet med förevarande stadgande att söka i möjligaste mån ernå detta resultat, såvitt angår de vid tiden för avslutandet av ett laga skifte eller annan jorddelningsförrättning i omförmälda hänseende rådande förhållanden. Emellertid måste den föreslagna anordningen väcka betänkligheter med hänsyn till svårigheten att därigenom verkligen nå det åsyftade målet. Mot att ett vid jorddelningsförrättning nybildat servitut skall anmälas till införande i inteckningsprotokollet och inteckningsboken lærer intet vara att erinra; härigenom vore ett första steg taget till vinnande av önskvärd publicitet även beträffande de oberoende av inteckning gällande servituten. Likaså torde det vara lämpligt, att där ett äldre servitut, varför inteckning beviljats, vid förrättning utbrytes, upplysning härom kan vinnas ur inteckningsprotokollet och inteckningsboken. Men då det är fråga om äldre servitut, för vilka inteckning icke meddelats, men som det oaktat äro gällande gentemot ny ägare av en fastighet, synes saken ställa sig annorlunda. Ingen säkerhet lærer nämligen kunna ernås för att alla

verkligen befintliga dylika servitut vid förrättningen komma i dagen och i samband därmed bliva införda i inteckningsurkunderna. Ett stadgande att så skall ske skulle emellertid lätt föranleda den uppfattningen hos allmänheten, att inga andra servitut kunde åligga en fastighet än sådana, om vilka inteckningsprotokoll och därå grundat gravationsbevis lämnade upplysning. Vidare skulle det säkerligen i många fall visa sig för vederbörande inteckningsdomare svårt att vid införing i inteckningsboken fastställa, vilken fastighet i själva verket besväras av visst servitut, som vid förrättningen förklarats skola fortbestå eller utbrytas. Följden härav skulle lätt bliva den, att anteckning om samma servitut måste upptagas i gravationsbevis angående ett flertal fastigheter, även sådana som i själva verket ej vore därav berörda. En begränsning av den föreslagna anteckningsskyldigheten till dels nybildade och dels äldre intecknade servitut, i enlighet med vad 1918 och 1920 års förslag innehöll, synes därför vara att förorda.

Vilken omfattning än gives åt stadgandet, synes föreskriften, att anteckning om verkställd utbrytning jämväl skall innefatta upplysning om att servitutet upphört att gälla, icke böra bibehållas. Själva inteckningen skulle oaktat en dylik anteckning fortfarande kvarstå och åtminstone formellt besvära fastigheten, intill dess densamma på fastighetsägarens begäran bleve dödad. En dylik begäran vore dock i sådant fall icke utan vidare att förvänta. Ägaren kunde snarare tänkas finna med sitt intresse förenligt att taga initiativ i detta syfte, om anteckningen icke innehölle någon slutsats om servitutets fortfarande bestånd. Det må ock beaktas, att det för inteckningsdomaren ofta skulle falla sig lättare att fastställa identiteten mellan ett intecknat och ett i skifteshandlingar omförmält servitut, om frågan därom förekomme till avgörande först i samband med ansökning om inteckningens dödande, därvid tillfälle till fastighetsägarens hörande förefunnos.

Justitierådet *Högstedt*:

I vad justitieråden Svedelius och Christiansson anfört beträffande förevarande paragraf instämmer jag utom så till vida, att jag anser anteckning i inteckningsprotokoll och inteckningsbok rörande utbrytning av servitut icke i något fall böra göras i annan ordning än i samband därmed, att för servitutet gällande inteckning på grund av utbrytningen dödas. De skäl, som i nämnda anförande framhållits för uteslutande av föreskriften att anteckning om verkställd utbrytning skall innehålla upplysning därom, att servitutet upphört att gälla, synas med huvudsakligen lika giltighet kunna anföras mot att överhuvud anteckning om utbrytningen göres ex officio. Enligt mitt förmenande bör således av paragrafens första stycke endast bibehållas vad där föreskrives om anteckning i inteckningsurkunderna angående servitut, som vid jorddelningsförrättning nybildats.

Regeringsrådet Palmgren:

Såvitt jag kunnat finna, skulle genomförandet av de i denna paragraf föreslagna stadgandena medföra större olägenhet än gagn. Att mark utbrutits i vederlag för servitut, synes knappast vara av sådant intresse vare sig för inteckningshavare eller för tillämnade köpare, att anteckning därom behöver belasta inteckningsboken; befrielsen från servitutet utgör en ekvivalent för minskningen i jordtilldelning, och fastighetens värde måste därför i detta avseende anses oförändrat. Ej heller synes det nödigt att göra anteckning om att ett servitut, varför inteckning beviljats, bibehållits. Däremot torde det kunna bli till gagn, att möjlighet finnes att i denna ordning erhålla kännedom om gällande äldre servitut, för vilka inteckning icke meddelats, och tilläventyrs kan detsamma anses vara förhållandet i fråga om vid jorddelningsförrättning nybildat servitut. Å andra sidan kan visshet icke vinnas om att nämnda äldre servitut äro fullständigt antecknade, och i fråga om de till anteckning anmälda dylika servitut kan lätt villrådighet uppstå om vilken eller vilka fastigheter därav besväras. Sistnämnda förhållande skulle kunna föranleda till sakligt obehöriga anteckningar. Om anordningen i det hela skulle gälla, att den komme att över hövan betunga inteckningsboken och gravationsbevis. En tillämnad köpare, som iakttagert försiktighet, lärar i allt fall känna sig manad att ur skifteshandlingarna inhämta kännedom om de förhållanden, som med avseende å fastigheten äro rådande. Enligt min uppfattning bör denna paragraf utgå ur förslaget.

48 §.

Lagrådet:

Enligt andra stycket av förevarande paragraf skall, då rättelse i fastställt skifte förklarats skola ske, den lantmätare, som förrättat skiftet, gälda bland annat kostnaden för förfarandet vid ägodelningsrätten. Efter ordalagen synes detta stadgande inbegripa jämväl sådan kostnad, som enligt förslaget skall utgå av allmänna medel (12 § andra stycket). Detta lärar emellertid icke vara förslagets avsikt och skulle ej heller stå i överensstämmelse med vad i detta hänseende torde böra gälla. Lagrådet hemställer, att det åsyftade innehållet måtte genom omredigering av stadgandet tydliggöras.

50 §.

Lagrådet:

Enär gradering, även då den verkställes med tillämpning av stadgandet i 11 kap. 2 § tredje stycket, i allt fall innebär en jämförelse av skifteslagets ägor inbördes och fördenskull, för att med någon säkerhet kunna förväntas giva ett rättvist resultat, förutsätter tillgång till andra och mera direkta grunder för uppskattningen än sådana, som kunna hämtas ur förrättningshandlingar, protokoll och skriftliga intyg, synes föga skäl förefinnas att i fråga om fullföljdsrätten behandla gradering, då den skett enligt nämnda lagrum,

annorlunda än eljest. Lagrådet hemställer därför, att klagan över ägodelningsrättens utslag även i detta fall måtte vara utesluten.

55 §.

Lagrådet:

Anledning synes icke föreligga att frångå den ståndpunkt, som intages av såväl gällande skiftesstadga som 1911 års förslag, att tiden för förklaringsavgivande i här avsedda fall skall räknas från den dag, besvärshandlingarna blivit förrättningslantmätaren tillställda.

**Förslaget till lag om vad iakttagas skall i avseende å införande
av lagen om delning av jord å landet.**

1 §.

Lagrådet:

Inledningsorden i förevarande paragraf uttala den i och för sig självklara satsen, att den nya lagen om delning av jord å landet skall äga giltighet för rikets landsbygd. Syftet med dessa inledningsord är tydligen endast att därigenom erhålla en utgångspunkt för de närmast efterföljande stadgandena, vilka huvudsakligen innehålla dels en begränsning i visst fall av den nya lagens naturliga tillämpningsområde dels ock en utvidgning av detsamma till att i vissa avseenden omfatta även stad.

Vad omförmälda begränsning — eller det stadgande, som innefattas i senare delen av första punkten — angår, synes detta stadgande icke vara fullt uttömmande. I fråga om bestämmande av tomtgräns inom samhälle å landet, varest finnes tomtindelning såsom i stad, lära nämligen icke den nya lagens föreskrifter böra gälla utan vad 2 kap. fastighetsbildningslagen härutinnan innehåller fortfarande äga tillämpning. Stadgandet synes dessutom icke böra bibehållas å denna framskjutna plats utan lämpligen upptagas uti en särskild paragraf, vilken, i händelse lagrådets här nedan framställda förslag till ändrad paragrafindelning i övrigt godtages, skulle erhålla ordningsnumret 5. I denna nya paragraf kunde i så fall såsom ett första stycke upptagas det förbehåll rörande gränsbestämning, som enligt vad ovan påpekats synes erforderligt.

Även de stadganden, som innehållas i andra och tredje punkterna av förevarande paragraf och vilka huvudsakligen äsyfta att göra reglerna i avdelningen IV i nya lagen tillämpliga jämväl beträffande stad, böra enligt lagrådets åsikt här utgå. Angående skälen härtill får lagrådet hänvisa till vad här nedan i detta hänseende anføres under förslaget till lag om ändring i vissa delar av fastighetsbildningslagen.

Slutligen anser lagrådet förevarande paragraf icke heller böra upptaga någon föreskrift i frågan om gammal eller ny lags tillämplighet å jorddelningsförrättning, som påbörjats men ännu icke avslutats, då nya lagen träder i kraft.

Med iakttagande av vad sålunda anförts skulle 1 § kunna begränsas till en föreskrift rörande tiden för den nya lagens ikraftträdande jämte den bestämmelse, som innehålles i sista punkten.

Härefter kunde lämpligen i en ny 2 § sammanfattas alla erforderliga bestämmelser rörande behandlingen av påbörjad jorddelningsförrättning. Efter ett första stycke, innehållande den huvudregel, som härvidlag skulle gälla, synes i ett andra stycke, oberoende av den ståndpunkt, som i första stycket intagits, kunna och böra meddelas en föreskrift av innehåll, att i fråga om talan emot och fastställelse av sådan förrättning nya lagen skall äga tillämpning, dock att frågan huruvida talan må efter förrättningens avslutande föras emot åtgärd, som vidtagits innan nya lagen trätt i kraft, skall bedömas enligt äldre lag. I sin sista del skulle detta stadgande utan ändring i sak men med viss i förtydligande syfte vidtagen omredigering återgiva innehållet i förslagens 5 §, som följaktligen skulle utgå.

Justitierådet *Christiansson*:

Beträffande frågan om det innehåll, huvudregeln i första stycket av den av lagrådet föreslagna nya 2 § bör erhålla, gillar jag den ståndpunkt, som kommit till uttryck i 1 § av det remitterade förslaget eller att den nya lagen bör, där så kan ske, vinna tillämpning jämväl å frågor, som efter nya lagens ikraftträdande förekomma vid handläggning av förut påbörjade förrättningar.

Justitierådet *Svedelius*, regeringsrådet *Palmgren* och justitierådet *Högstedt*:

I den av justitierådet *Christiansson* här ovan berörda frågan intog 1920 års förslag enahanda ståndpunkt som det förevarande. Mot denna ståndpunkt framställdes av lagrådet i utlåtandet den 4 oktober 1922 allvarliga betänkligheter. I anledning härav vidtogs i det preliminära utkastet den ändring i promulgationslagens 1 §, att såsom huvudregel uppställdes äldre lags fortsätta tillämplighet å förrättningar, som påbörjats innan nya lagen trätt i kraft men icke dessförinnan avslutats. Den nu föreslagna återgången till 1920 års förslag har skett på hemställan av lantmäteristyrelsen.

De anmärkningar, lagrådet år 1922 framställde mot den ifrågasatta anordningen att å en och samma förrättning ömsevis tillämpa äldre och ny lags bestämmelser, synas näppeligen av vad sedermera förekommit vederlagda. Snarare kan vad härutinnan anförts i promemorian sägas hava än ytterligare understrukt svårigheten att med en dylik anordning i varje fall träffa ett riktigt avgörande. Det hemställes därför om sådan ändring av förslaget i denna del, att i enlighet med det preliminära utkastet huvudregeln i före-

varande avseende måtte bliva, att äldre lag fortfarande skall tillämpas å redan påbörjade jorddelningsförrättningar.

Lagrådet:

Efter den föreslagna nya 2 § böra uti en ny 3 § upptagas de regler, som anses böra gälla beträffande behandlingen av mål, vilka före den nya lagens ikraftträdande inkommit till ägodelningsrätt eller dess ordförande men icke dessförinnan slutligen avgjorts, d. v. s. regler motsvarande dem, som återfinnas i förslagets 4 §. Angående det innehåll, dessa regler enligt lagrådets åsikt böra hava, hänvisas till vad nedan under 4 § anføres. Såsom ny 4 § bör följa förslagets 6 § och efter den ovan föreslagna nya 5 § förslagets 2 och 3 §§, vilka följaktligen skulle erhålla ordningsnummren 6 och 7. Sedermera skulle förslagets övriga paragrafer följa i inbördes oförändrad ordning.

4 §.

Lagrådet:

Enligt denna paragraf skall mål, som före den nya lagens ikraftträdande inkommit till ägodelningsrätt eller dess ordförande men vid nämnda tidpunkt ännu icke undergått behandling, för handläggning överlämnas till den nya ägodelningsrätten eller dess ordförande, varemot, därest vid sagda tid målets handläggning påbörjats av den gamla ägodelningsrätten eller dess ordförande, målet skall där kvarbliva. Senare delen av detta stadgande innebär, att den ägodelningsrätt, som i och med nya lagens ikraftträdande skall ersättas av en ny — visserligen i stort sett lika organiserad — skiftesdomstol, skulle kunna i vissa fall även därefter fungera. En dylik anordning lär böra förordas endast för den händelse särskilt behov därav kan anses föreligga. Detta synes emellertid icke vara förhållandet. Då den nya ägodelningsdomaren, bortsett från visst undantagsfall, är densamme som den förutvarande ägodelningsrättens ordförande, torde, även om den före nya lagens ikraftträdande vidtagna åtgärden skulle hava inneburit något mera än överlämnande av handlingarna i målet till vederbörande överlantmätare för teknisk granskning, tillräckligt vara sörjt för kontinuitet i målets behandling.

Med hänsyn till det anförda och då innebörden av bestämmelsen i paragrafens sista stycke synes böra uttryckas tydligare än i förslaget skett, hemställas, att paragrafen erhåller det innehållet, att mål, som före nya lagens ikraftträdande inkommit till ägodelningsrätt eller dess ordförande men icke dessförinnan av samma rätt eller dess ordförande slutligen avgjorts, skall jämlikt äldre lag prövas av vederbörande enligt nya lagen inrättade ägodelningsrätt eller dess ordförande.

9 §.

Lagrådet:

Genom lag den 18 juni 1925 har *dels* lagen den 5 juni 1909 om uteslu-

tande tillsvidare av rätten att erhålla laga skifte inom vissa områden förklarats skola upphöra att gälla *dels ock* meddelats vissa bestämmelser med avseende å upphävandet av sistnämnda lag. Dessa bestämmelser innehållas i andra och tredje styckena av 1925 års lag. Enligt andra stycket har inom de områden, där 1909 års lag ägde tillämpning — eller de delar av Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker, beträffande vilka vederbörande länsstyrelse den 5 juni samma år ännu icke meddelat avvitringsutslag — åbodelning, som i angiven ordning verkställts, i fråga om rubbning genom laga skifte likställts med sådana delningar, som omförmälas i 3 § 2 mom. skiftesstadgan. Denna föreskrift utgör tydligen ett sådant tillägg till skiftesstadgan, som enligt promulgationslagens 2 § skall anses vara genom den nya lagen upphävt. Härigenom sker emellertid i sak ingen ändring. Grundsatsen om likställighet mellan dylik åbodelning och laga skifte är i 1 kap. 12 § i förslaget till lag om delning av jord å landet uttryckligen fastslagen. En annan sak är, att efter den nya lagens antagande en ökad möjlighet till omskifte av fastställd åbodelning skulle inträda, men detsamma skulle ju gälla laga skifte i allmänhet, och någon anledning att tillerkänna åbodelning större orubblighet än laga skifte förefinnes uppenbarligen icke.

I tredje stycket av 1925 års lag är stadgat, att därest laga skifte kommer till stånd inom område, som avses i 1909 års lag, till skifteslaget hörande samfällid husbehovsskog icke må i delningen intagas, och att laga skifte ej heller må äga rum å sådan skog såsom särskild förrättning. Enahanda skäl som föranlett, att uti nu ifrågavarande paragraf i förslaget förbehåll gjorts om fortsatt giltighet av 1909 års lag, i vad den innefattade hinder mot skiftande av samfällid husbehovsskog, påkallar tydligen ett motsvarande förbehåll rörande tredje stycket av 1925 års lag. Andra punkten i förevarande paragraf bör därför utgå och ersättas med en föreskrift av nyss angivet innehåll.

Enligt lag den 30 april 1925 rörande vissa laga skiften inom de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av Kopparbergs län må efter medgivande av Konungen laga skifte inom nämnda delar av länet verkställas på de villkor och i den ordning, som i lagen närmare stadgas; det i 1 § angivna syftet med sådan delning är vinnande av erfarenhet, vilka regler för framtiden där böra vinna tillämpning med avseende å laga skifte. I 2 § av nämnda lag lämnas först tre detaljbestämmelser, som med avseende å dylikt provskifte skola lända till efterrättelse, varefter stadgas, att i övrigt skiftet skall verkställas enligt särskilda föreskrifter, som Konungen äger meddela, eller, i den mån sådana föreskrifter icke meddelats, med tillämpning av vad lag eller annan författning innehåller rörande laga skifte. Då det icke synes uteslutet, att provskifte enligt omförmälda lag kan komma att pågå även efter det den nya skifteslagstiftningen trätt i kraft, torde i förevarande paragraf även böra göras förbehåll rörande fortsatt giltighet av nämnda lag.

Förslaget till lag om ändring i vissa delar av lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad.

Lagrådet:

Såsom redan i det föregående berörts, har i 1 § promulgationslagen till jorddelningslagen införts ett stadgande av innehåll att avdelningen IV i sistnämnda lag skall i tillämpliga delar och i den mån ej annorlunda särskilt är föreskrivet äga motsvarande tillämpning jämväl beträffande stad ävensom i fråga om därmed likställda samhällen å landet, dock med viss angiven olikhet. Detta stadgande är till en början avsett att ersätta de i 5 kap. fastighetsbildningslagen nu förekommande bestämmelser, som angå talans fullföljande mot avstyckningsförrättning och fastställelse därav och som i förevarande förslag helt utesluts. Men vidare torde med stadgandet åsyftas att fullständiga de regler angående verksamhetsområdet för ägodelningsrätt i stad och formerna för verksamhetens utövning, som innehållas i fastighetsbildningslagens 6 kap. Enligt 1 § i samma kapitel, vilken paragraf icke beröres av det nu föreliggande ändringsförslaget, skola vid laga skifte i stad, där ej annat är stadgat, gällande bestämmelser om laga skifte av jord å landet i tillämpliga delar lända till efterrättelse. Enligt 11 § 1 mom. första stycket, vilket oförändrat ingått i förslaget, skall vad enligt 6 kap. gäller om gränsbestämning och ägoutbyte i sammanhang med laga skifte även gälla, då sådan förrättning eljest förekommer. Slutligen innehåller sistnämnda paragraf även bestämmelser om utbrytning av servitut, till vilka bestämmelser i förslaget fogats en föreskrift av innehåll att i avseende å sådan förrättning vad i 20 kap. 6 och 9 §§ av jorddelningslagen stadgas skall äga motsvarande tillämpning. Härvid må erinras, att nämnda 9 § innefattar en hänvisning just till 21 kap. eller avdelningen IV i jorddelningslagen. Utöver vad nu sagts innehåller fastighetsbildningslagen enligt förslaget inga ytterligare bestämmelser i ämnet. Emellertid är tydligt, att ägodelningsrätt i stad skall i allo hava enahanda befogenhet som ägodelningsrätt å landet, således bland annat befogenhet att upptaga och avgöra rågångstvister och understundom även vissa andra tvister rörande fast egendom. Att sådan befogenhet skulle tillkomma ägodelningsrätt i stad, följer av ovanberörda i promulgationslagen till jorddelningslagen intagna stadgande.

Mot denna anordning synas välgrundade anmärkningar kunna framställas. Vad först angår frågan om talans fullföljande emot avstyckningsförrättning och fastställelse därav, torde det icke blott innebära en formell oegentlighet utan även kunna medföra villrådighet vid tillämpningen, att de processuella reglerna för behandling av mål rörande avstyckning i stad skola vara att söka i en lag avseende delning av jord å landet, utan att detta ens antydes i motsvarande för stad gällande lag. Och då 6 kap. fastighetsbildningslagen i

allt fall innehåller vissa regler rörande de funktioner, som ankomma å ägodelningsrätt i stad, synes det oegentligt, att erforderliga kompletterande bestämmelser icke där införas utan upptagas i oförmälda promulgationslag. Lagrådet hemställer förty, att med uteslutande av nämnda föreskrift i promulgationslagen innehållet däri överflyttas till fastighetsbildningslagen.

Det nya stadgande, som härigenom skulle tillkomma i 5 kap., kunde lämpligen infogas i den föreslagna 15 §. I huvudsaklig överensstämmelse med det preliminära utkastet kunde denna paragraf förslagsvis erhålla den avfattningen, att vad i 21 kap. i lagen om delning av jord å landet stadgas beträffande fullföljd av talan angående avstyckning och förfarandet i mål rörande sådan talan så ock om fastställelse av avstyckning skall, i den mån ej annat är särskilt föreskrivet i 5 kap., äga motsvarande tillämpning beträffande avstyckning i stad, dock att vad enligt nämnda lag ankommer å ägodelningsdomaren så ock överlantmätarens befattning med fastställelseprövning skall i stad, där rådhusrätt finnes, fullgöras av ägodelningsrättens ordförande.

Den sålunda föreslagna avfattningen förutsätter, att lagrådets hemställan om sådan ändring i förslaget till jorddelningslag, att besvär i jorddelningsmål skola ingivas till ägodelningsdomaren, vinner bifall. Bibehålles förslaget i denna del oförändrat, betingas härav ett tillägg motsvarande det undantag från reglerna i 21 kap. jorddelningslagen, som promulgationslagen innehåller i fråga om handlingars ingivande eller infordrande.

Den bestämmelse, som bör tillkomma i 6 kap., om stadgandet i promulgationslagen uteslutes, synes böra innehålla, att vad i 21 kap. i lagen om delning av jord å landet stadgas skall i tillämpliga delar och i den mån ej annorlunda är särskilt föreskrivet i fastighetsbildningslagen äga motsvarande tillämpning beträffande stad även i andra fall än där sådant följer av vad eljest är i samma lag stadgat. Föreskriften kunde lämpligen intagas i nämnda kapitel såsom en ny 12 § i stället för den nuvarande, som i förslaget utesluts.

Iakttages vad lagrådet i sistberörda avseende föreslagit, föranledes därav viss jämkning av ingressen till nu ifrågavarande lagförslag.

5 kap.

2 §.

Lagrådet:

Bland de i näst sista stycket uppräknade kapitel i förslaget till lag om delning av jord å landet, vilka äro avsedda att, där ej annorlunda är särskilt stadgat, vid avstyckningsförrättning enligt förevarande lag äga motsvarande tillämpning, förekommer jämväl 7 kap. Förslaget överensstämmer härutinnan med motsvarande uppräkning i 19 kap. 5 § i oförmälda lagförslag. Emellertid innehåller 5 § i förevarande kapitel av fastighetsbildningslagen — vilket lagrum nu icke föreslagits någon ändring — ett stadgande, att i fråga

om bestämmande av gräns mot fastighet, som ej ingår i avstyckningsförrättning, skall gälla vad som är föreskrivet om rågång vid laga skifte av jord å landet. Nämda stadgande, om det får kvarstå, skulle uppenbarligen göra den i 2 § föreslagna hänvisningen till 7 kap. i nya jorddelningslagen överflödig. Då emellertid överensställmelsen med 19 kap. 5 § i sistnämnda lag synes böra bibehållas, hemställes, att berörda stadgande i 5 kap. 5 § i fastighetsbildningslagen i stället måtte uteslutas, varefter återstående delen av samma paragraf lämpligen kunde avfattas i huvudsaklig överensstämmelse med motsvarande föreskrift i 19 kap. 10 § i förslaget till delning av jord å landet.

3 §.

Lagrådet:

Beträffande kungörande av och kallelse till förrättning, som här avses, hänvisar paragrafen i sin nuvarande lydelse till 22 och 23 §§ skiftesstadgan eller de lagrum, som i förslaget till jorddelningslag motsvaras av 3 kap. 1 §. Däremot åberopas icke den bestämmelse om allmänt ombuds inkallande, som i skiftesstadgan upptages i 26 § och i nämnda lagförslag har sin motsvarighet i 3 kap. 2 §. Då någon anledning ej synes föreligga att i detta hänseende giva stadgandet en ändrad innebörd och sådant av motiven att döma ej heller torde vara åsyftat, hemställes, att hänvisningen till sistberörda lagrum här måtte utgå.

4 §.

Justitieråden *Svedelius, Christiansson* och *Högstedt*:

Med åberopande av vad av oss anförts under 19 kap. 9 § i förslaget till lag om delning av jord å landet förordas, att den här föreslagna ändringen icke måtte vidtagas utan paragrafens första stycke bibehållas vid sin nuvarande avfattning.

14 §.

Lagrådet:

Enligt det preliminära utkastet skulle för stad, som lyder under landsrätt, utses särskilda ägodelningsnämndemän till lika antal som för ett tingslag inom domsagan. Detta stadgande har i remitterade förslaget uteslutits utan att ersättas med annat. Av promemorian framgår emellertid, att förslagets mening nu är, att sådan stad skall i likhet med övriga kommuner genom utsedda valmän deltaga i val av ägodelningsnämndemän för tingslaget och att valmännen skola utses av stadsfullmäktige eller, där sådana ej finnas, av allmänna rådstugan efter vanliga omröstningsregler eller således närmast i överensstämmelse med vad i jorddelningslagens 21 kap. 3 § är stadgat för köping.

Det synes till förekommande av ovisshet i denna del vara önskligt, att i lagtexten inflyter en föreskrift i överensstämmelse med vad sålunda angivits

skola gälla eller åtminstone en hänvisning till jorddelningslagens berörda stadgande för köping. Föreskriften synes lämpligen kunna meddelas genom ett tillägg till förevarande paragraf.

22 §.

Regeringsrådet Palmgren:

Förslaget att beröva byggnadsnämnden dess rätt att anföra besvär mot beslut i avstyckningsmål kan jag icke biträda.

Detsamma gäller stadgandet i 6 kap. 13 § angående enahanda rätt i mål om laga skifte och annan i detta kapitel omförmäld förrättning.

6 kap.

5 §.

Lagrådet:

I överensstämmelse med vad av lagrådet anförts vid 5 kap. 3 § bör hänvisningen till 3 kap. 2 § jorddelningslagen bortfalla.

6 §.

Lagrådet:

Ändringsförslaget innebär beträffande denna paragraf, att föreskriften därom att gode män ovillkorligen måste vara närvarande vid ägoutbyte mellan stadsjord och jord å landet skall uteslutas. Förslaget torde sammanhänga därmed att enligt tidigare förslag till lag om delning av jord å landet gradering skulle kunna ske utan biträde av gode män. Som emellertid i det nu föreliggande förslaget till sådan lag gode mäns biträde vid gradering gjorts ovillkorligt samt gradering regelmässigt skall äga rum vid förrättning för ägoutbyte, skulle oaktat den nu förslagna ändringen gode män behöva inkallas vid en del av förrättningen. Vid sådant förhållande synes knappast skäl föreligga att vidtaga berörda ändring.

Övergångsbestämmelserna.

Justitierådet *Svedelius*, regeringsrådet *Palmgren* och justitierådet *Högstedt:*

Vid 1 § promulgationslagen till jorddelningslagen har på angivna grunder hemställts beträffande jorddelningsförrättning, som påbörjats men ännu icke avslutats, då den nya lagen träder i kraft, dels att såsom huvudregel måtte stadgas, att äldre lag fortfarande skall tillämpas å dylik förrättning, dels ock att i fråga om talan emot och fastställelse av förrättningen nya lagen skall äga tillämpning, dock att frågan, huruvida talan må efter förättningens avslutande föras emot åtgärd, som vidtagits innan nya lagen trätt i kraft, skall bedömas enligt äldre lag. Då enahanda regler tydligen böra gälla beträffande

förrättning, som avses i nu förevarande lag, hemställes, att ifrågavarande övergångsbestämmelse måtte erhålla en avfattning motsvarande det av oss i promulgationslagen såsom 2 § föreslagna stadgandet.

Justitierådet Christiansson:

Jag instämmer i denna del med lagrådets övriga ledamöter utom så till vida, att jag i överensstämmelse med den av mig i ovan angivna sammanhang uttalade uppfattningen anser såsom huvudregel böra stadgas, att nya lagen skall, där så ske kan, tillämpas jämväl i frågor, som efter nya lagens ikraftträdande förekomma vid handläggning av förut påbörjade förrättningar, vadan jag alltså gillar förslagets ståndpunkt i omförmälda hänseende.

Lagrådet:

Enligt förslaget skall tvist, som före lagens ikraftträdande blivit jämlikt 5 kap. 10 § fastighetsbildningslagen enligt dess nuvarande lydelse hänvisad till domstol, i sådan ordning fullföljas. Såvitt härmed avses, att tvisten, även om den vid tiden för lagens trädande i kraft ännu icke blivit anhängiggjord, skall anhängiggöras genom stämning, är däremot intet att erinra; den utväg för tvistens avgörande, som nämnda paragraf enligt sin föreslagna lydelse anvisar, eller underställning, kan tydligen icke komma till användning i nu ifrågavarande fall, där förrättningsmännen redan slutbehandlat frågan. Men därest, såsom lärer vara förhållandet, förslagets mening jämväl är, att tvisten skall instämmas till den allmänna domstol, som vid hänvisningens meddelande var behörig upptaga densamma och som måhända även uttryckligen angivits i förrättningsmännens beslut, anser lagrådet ändring böra vidtagas därhän, att instämmandet i stället skall ske till den ägodelningsrätt, varunder fastigheten enligt nya lagen lyder. Härigenom skulle uppenbarligen befordras det med den nya lagstiftningen åsyftade ändamålet att påskynda förrättningens fullbordande.

Med avseende å den vidare handläggningen av mål, som före nya lagens ikraftträdande inkommit till magistrat i dess egenskap av ägodelningsrätt men icke dessförinnan blivit av magistraten avgjort, synes av enahanda skäl, som anförts vid 4 § i förslaget till omförmälda promulgationslag, anledning ej förefinnas att bibehålla målet vid denna domstol, utan torde detsamma, vare sig åtgärd däri redan vidtagits eller icke, böra av den nya ägodelningsrätten eller dess ordförande prövas jämlikt äldre lag.

De skäl, som ligga till grund för lagrådets framställning i närmast föregående punkt, synas leda till, att även avstyckningsärende, som före nya lagens ikraftträdande inkommit till magistrat eller överståthållarämbetet eller, där prövningen jämlikt 5 kap. 21 § i dess nuvarande lydelse tillhör Konungens befallningshavande, till nämnda myndighet, alltid skall för handläggning och avgörande överlämnas till vederbörande ägodelningsrätt, ägodelningsdomare eller överlantmätare, allt efter ärendets beskaffenhet. Någon anledning att låta

ärendet för avgörande kvarbliva hos den enligt äldre lagen behöriga myndigheten, för den händelse någon åtgärd i ärendet av densamma redan vidtagits, synes ej heller här förefinnas, helst sådan åtgärd knappast kunde bestå i annat än en kommunikation eller remiss för inhämtande av upplysningar i ärendet. — Om förslaget i denna del vidhålles, bör från stadgandets tillämpning undantagas avstyckningsärende, som genom besvär jämlikt 5 kap. 22 § dragits under Konungens befallningshavandes prövning.

Utöver vad enligt lagrådets mening sålunda bör inflyta i övergångsstadgandena skulle, fränsett den inledande bestämmelsen om tiden för ikraftträdandet, här endast behöva upptagas ett stadgande motsvarande det som innehålles 6 § av promulgationslagen till jorddelningslagen.

Lagrådet:

För att tagas i övervägande vid avgivandet av utlåtande i anledning av remissen den 21 augusti 1924 har, såsom av den i inledningen till lagrådets protokoll lämnade redogörelsen närmare framgår, överlämnats bland annat en av lantmäteristyrelsen till Kungl. Maj:t ingiven framställning den 7 februari 1924 rörande vissa ändringar i fastighetsbildningslagen. Då emellertid de sålunda ifrågasatta ändringarna icke synas i någon mån betingade av innehållet i de genom nämnda remiss till lagrådet hänskjutna lagförslagen, har lagrådet i ärendets så befintliga skick funnit sig sakna anledning att i vidare mån ingå i bedömande av omförmälda ändringsförslag.

Förslaget till lag om ändrad lydelse av 6 § i förordningen den 16 juni 1875 (nr 42) angående lagfart å fång till fast egendom.

Regeringsrådet *Palmgren* samt justitieråden *Christiansson* och *Högstedt*:

I lagen den 25 april 1924 om ägostyckning inom vissa delar av Kopparbergs län stadgas, att ägostyckningsförrättning, som där avses, icke må fastställas, men att i stället må meddelas bevis att förrättningen prövats vara lagligen beskaffad. I sammanhang med tillkomsten av nämnda lag gjordes till 3 mom. av nu förevarande paragraf i lagfartsförordningen ett tillägg, varigenom såsom förutsättning för lagfarts beviljande med fastställelse å ägostyckning likställdes, att förrättningen vid verkställd prövning befunnits laglig. Med den avfattning stadgandet i förslaget erhållit kräves åter för lagfarts vinande fastställelse å varje förrättning, varigenom överlätet område utbrutits, vilket är en naturlig konsekvens därav att enligt förslaget till ny jorddelningslag dylik förrättning alltid skall göras till föremål för fastställelse. Emellertid lär för överlåtelse, som avses i den särskilda lagen om ägostyckning inom Kopparbergs län och som ägt rum före nya jorddelningslagens trädande i

kraft, erfordras en bestämmelse, varigenom även därefter beredes möjlighet till lagfarts vinnande å överlåtelsen, detta så mycket mera som omförmälda särskilda lag, ehuru den upphäves genom den nya jorddelningslagen, dock enligt 12 § i promulgationslagen till samma lag i likhet med bestämmelserna om ägostyckning i 1896 års lag fortfarande kan vinna tillämpning å redan skedd överlåtelse.

Det sålunda angivna syftet synes kunna vinnas därigenom, att till det föreslagna övergångsstadgandet om äldre lags tillämplighet å ett före lagens trädande i kraft överlåtet område, utbrutet genom jordavsöndring, göres ett tillägg innefattande enahanda förbehåll, där området utbrutits genom ägostyckning enligt lagen den 25 april 1924.

Justitierådet *Svedelius*:

De ändringar, som genom ifrågavarande lagförslag vidtagits i förhållande till 1920 års förslag i ämnet, hava, såsom i promemorian framhållits, delvis betingats av det föreslagna nya stadgandet i 13 kap. 12 § sista stycket av förslaget till lag om delning av jord å landet. I händelse av bifall till min under 9 kap. 2 § sistnämnda lag gjorda hemställan rörande bland annat utslutande av nämnda stadgande torde anledning saknas att i den utsträckning sålunda skett frågå 1920 års förslag.

Under förutsättning att omförmälda stadgande bibehålles, instämmer jag i vad av lagrådets övriga ledamöter här ovan anförts.

Förslaget till lag om ändring i vissa delar av förordningen den 16 juni 1875 (nr 42 s. 12) angående inteckning i fast egendom.

24 och 36 §§.

Lagrådet:

De i dessa paragrafer föreslagna ändringarna äro en följd av föreskrifterna i 14 kap. 15 § i förslaget till lag om delning av jord å landet. Därest i enlighet med lagrådets framställning sistnämnda paragraf får utgå, bortfaller således anledningen till ändring av förevarande paragrafer i inteckningsförordningen.

Bibehålles förslaget i nämnda del, är att iakttaga, att 36 § 2 mom. undergått någon förändring genom lagen den 18 juni 1925 (nr 335).

37 §.

Lagrådet:

Enahanda ändring, som föreslagits i denna paragraf, synes böra vidtagas i 121 § tredje stycket utsökningslagen.

Förslaget till lag om ändrad lydelse av 6 § i lagen den 18 oktober 1907 (nr 83) angående ryttare-, soldat- och båtsmanstorps befriande i vissa fall från ansvar för inteckning i stamfastigheten.

Lagrådet lämnade detta förslag utan anmärkning.

Förslaget till lag om ändrad lydelse av 5 § i lagen den 10 juli 1899 (nr 58) om ersättning av allmänna medel i vissa fall för skada, som förorsakats av ämbets- eller tjänsteman.

Lagrådet:

Därest i enlighet med lagrådets hemställan 14 kap. 16 § i förslaget till lag om delning av jord å landet får utgå, förfaller grunden till den här föreslagna lagändringen.

Bibehålles nämnda stadgande, må erinras, att genom lag den 6 juni 1925 (nr 178) dels rubriken till 1899 års lag erhållit en delvis annan avfattning dels ock 5 § i samma lag i visst avseende ändrats.

Förslaget till lag om ändrad lydelse av 7 § i lagen den 30 september 1904 (nr 48) om samäganderätt.

Lagrådet lämnade detta förslag utan anmärkning.

Förslaget till lag om ändrad lydelse av 16 och 34 §§ i lagen den 5 juli 1907 (nr 48) om enskilda vägar på landet.

Lagrådet:

Därest, på sätt lagrådet hemställt vid 10 kap. 9 § i förslaget till lag om delning av jord å landet, alla bestämmelser om underhåll av väg få utgå ur nämnda förslag, förfaller, såsom lagrådet redan i samband därmed erinrat, anledningen till det föreslagna tillägget till 34 § i förevarande lag.

I detta sammanhang anser sig lagrådet böra erinra, att frågan om ändring i enskilda väglagen skulle komma i ett delvis annat läge, i händelse före den nya jorddelningslagens ikraftträdande ny lagstiftning rörande enskilda vägar varder genomförd i huvudsaklig överensstämmelse med det förslag härutinnan, över vilket lagrådet den 14 september 1925 avgivit utlåtande.

Förslaget till lag om säkerhet för utbekommande av vissa ersättningar i anledning av laga skifte.

Lagrådet:

Då åtminstone vissa av de ersättningar, varom i detta lagförslag är fråga, kunna förekomma även vid annan jorddelningsförrättning än laga skifte och den ersättningsberättigade tydligen bör åtnjuta samma säkerhet för utbekommande av ersättning i det ena fallet som i det andra, hemställas, att det här föreslagna stadgandet måtte i nu angiven riktning utvidgas. Härav skulle för-
anledas någon ändring även i den föreslagna lagens rubrik.

Förslaget till lag om sammanläggning i vissa fall av fastigheter å landet.

Rubriken.

Lagrådet:

Under förutsättning att lagrådets här nedan gjorda hemställan om visst tillägg till 4 § bifalles, torde orden »i vissa fall» i rubriken kunna utgå.

1 §.

Lagrådet:

Enligt 1920 års förslag, liksom enligt tidigare förslag till lag om sammanläggning av fastigheter å landet, tilläts sammanläggning jämväl av delar av jordeboksenheter, som gemensamt inginge i ett skifteslag, vilket icke delats genom fastställd eller eljest lagligen gällande lantmäteriförrättning. Mot denna bestämmelse riktade lagrådet år 1922 den erinran, att då här vore fråga om andelar, som icke på marken utlagts, åtminstone icke genom någon lagligen gällande förrättning, och som alltså icke upptagits i jordregistret, stadgandet i denna del stode i strid med bestämmelserna i 3 §, att något verkligt praktiskt behov av sammanläggning i dessa fall ej påvisats, och att anledning därför icke syntes föreligga att i detta hänseende göra avsteg från huvudprincipen i sistnämnda paragraf. I anledning av denna erinran har i det remitterade förslaget icke upptagits rätt att i sammanläggning intaga delar av jordeboksenheter, som ingå i oskiftat skifteslag. Efter vad lagrådet erfarit, förekommer emellertid, särskilt vid enskiften, att gemensam ägolott innefattande delar av skilda jordeboksenheter utlagts, och har detta förhållande vunnit beaktande i 13 § jordregisterförordningen. I nu nämnda fall är varje del av jordeboksenhet upptagen under särskilt nummer i jordregistret men med gemensam ägovidd med övriga i ägolotten ingående sådana delar (se Åby 3² och 4² i de vid jordregisterförordningen fogade exemplen). Därest det

icke medgives att i sådana fall, som nu avses, sammanlägga del av jordeboksenhet med del av annan sådan enhet eller med hel jordeboksenhet, varmed förstberörda del av jordeboksenhet ligger i samfällighet, skulle understundom en eljest önskvärd sammanläggning förhindras. Det lär vidare förekomma, att i skifteslag, som avses under 1 i förevarande paragrafs första stycke, ingår allenast en del av en jordeboksenhet, under det att återstoden av samma enhet hör till ett eller flera andra sådana skifteslag. I detta fall kan inträffa, att denna återstod ingått i jorddelningsförrättningar inom det eller de andra skifteslagen och alltså är särskilt redovisad i jordregistret. I varje fall är ju den del av enheten, som tillhör det förstnämnda skifteslaget, genom rågång skild från återstoden av samma enhet. Även i detta fall skulle det vara till olägenhet, om icke sådan del av jordeboksenhet finge ingå i sammanläggning. Lagrådet hemställer förty, att den ifrågavarande punkten återföres till sin tidigare lydelse. Någon rubbning av den princip, som uttalas i 3 §, åsyftas härmed icke.

Justitieråden *Svedelius* och *Högstedt*:

Enligt 1911 och 1918 års förslag fingo utbrutna ägolorter sammanläggas med varandra endast i det fall att de utbrutits vid samma förrättning. Denna inskränkning bortföll i 1920 års förslag, som medgav sammanläggning av ägolorter utbrutna genom laga förrättning inom samma primära skifteslag, oavsett att utbrytningen skett vid skilda förrättningar. Lagrådet uttalade i sitt den 4 oktober 1922 avgivna utlåtande starka betänkligheter häremot särskilt med hänsyn till den rubbning av sambandet i skifteslagshänseende mellan de olika ägolorterna, som av en dylik sammanläggning skulle följa, och de svårösta frågor, som härigenom vid ifrågakommande omskifte inom någon av de tidigare delade ägolorterna kunde uppstå. I föreliggande förslag har emellertid den enligt 1920 års förslag medgivna friheten bibehållits. Enligt promemorian hava praktiska hänsyn ansetts tala för att möjliggöra sammanläggningsförfarande i sådan utsträckning, ehuru av lagrådet angivna menliga påföljder onekligen kunde i vissa fall inträda.

Visserligen komme, såsom utredningen i denna fråga giver vid handen, genom återupptagande av den tidigare föreslagna begränsningen sammanläggning att bliva utesluten i åtskilliga fall, då sådan kunde tänkas vara av praktiska skäl påkallad. Med hänsyn till de betänkligheter lagrådet år 1922 uttalat och då någon anvisning till övervinnande av de svårigheter, som i följd av en sammanläggning enligt reglerna i 1920 års och förevarande förslag vid sedermera förekommande delningsförrättningar kunna yppas, icke givits och svåriligen synes kunna givas, hemställs emellertid, att förslaget i denna del måtte ändras till överensstämmelse med de äldre förslagen. Härvid synes dock den i samma förslag åsyftade meningen, att ägolorterna skola hava utbrutits vid en och samma förrättning, böra genom någon jämkning av ordalagen bringas till tydligare uttryck.

Vad angår fastighet, som bildats genom avsöndring för alltid eller genom avstyckning, medgavs i 1918 års förslag sammanläggning allenast med dess stamfastighet eller lagligen utbruten del av denna eller med annan från samma stamfastighet för alltid avsöndrad eller avstyckad fastighet. Jämväl i denna del innehöll 1920 års förslag, med vilket det nu föreliggande förslaget härutinnan i sak överensstämmer, en väsentlig utvidgning av sammanläggningsmöjligheten, i det att denna begränsades endast av villkoret därom, att de fastigheter av nämnda slag, vilka skulle sammanläggas, tillhörde samma primära skifteslag. Uppenbart är, att de anmärkningar, som framstälts mot den relativt obegränsade rätten till sammanläggning av utbrutna ägolotter, hava giltighet även då fråga är om sammanläggning av fastigheter, tillkomna genom avsöndring eller avstyckning, antingen med varandra eller med fastigheter av annat slag. Till undvikande av rubbning i skifteslagsförhållandena måste enligt vårt förmenande även här göras en inskränkning i sammanläggningsrätten. Därvid torde dock 1918 års förslags ståndpunkt icke böra i allo vidhållas. Vid granskningen av 1 kap. i förslaget till lag om delning av jord å landet har lagrådet här ovan hemställt om införande av stadgande därom, att fastighet, som bildats genom avsöndring eller avstyckning, skall, för den händelse stamfastigheten utgör särskilt skifteslag, som ej är av primär art, anses icke ingå i detta skifteslag. Ett lagfästande av denna regel, som innebär, att stamfastigheten och dess avsöndringar resp. avstyckningar bliva att betrakta såsom sidoordnade delar i det närmast överordnade skifteslag, till vilket stamfastigheten hör, synes böra föranleda en viss utvidgning av den i 1918 års förslag medgivna sammanläggningsrätten beträffande genom avsöndring eller avstyckning uppkomna fastigheter. Utöver vad där medgivits torde nämligen dylik fastighet böra få sammanläggas med ägolott, som lagligen utbrutits genom samma förrättning som stamfastigheten, med lagligen utbruten del av sådan ägolott eller med en därifrån för alltid avsöndrad eller avstyckad fastighet. I intet av dessa fall synes någon menlig inverkan i skifteslagshänseende vara att befara.

I enlighet med det anförda synes förslaget i denna del böra omarbetas.

Regeringsrådet *Palmgren* och justitierådet *Christiansson*:

Under punkt 1 i paragrafens första stycke är uppenbarligen icke att hänföra skifteslag inom Gotlands län, varest skifteslagens omfång i följd av Kungl. Maj:ts beslut bestämts genom särskild indelning. Då emellertid i punkt 3 i första stycket liksom i andra stycket av paragrafen såsom villkor för sammanläggning av där avsedda fastigheter stadgas, att dessa skola ingå i samma skifteslag av beskaffenhet, som under 1 avses, skulle fastigheter belägna inom samma skifteslag i Gotlands län vara såsom icke uppfyllande berörda villkor uteslagna från sammanläggning jämlikt sistnämnda stadganden. Sådant synes dock ej påkallat och torde ej heller vara med förslaget åsyftat. För att möjliggöra tillämpning av samma stadganden även inom dylika genom särskild

indelning tillkomna skifteslag hemställas om tillägg till första stycket punkt och andra stycket, varigenom med där omförmälda skifteslag likställas sådant skifteslag, som avses i 1 kap. 3 § i lagen om delning av jord å landet.

Justitieråden *Svedelius* och *Högstedt*:

I händelse den av oss här ovan gjorda hemställan icke bifalles, instämman vi i vad regeringsrådet *Palmgren* och justitierådet *Christiansson* nu anfört.

Lagrådet:

I 1918 års förslag intogs, med föranledande av en av lagrådet vid granskning av ett tidigare förslag gjord anmärkning, i 1 § ett stadgande av innehåll att den omständigheten, att avsöndring för alltid eller avstyckning ägt rum från fastighet, icke utgjorde hinder mot fastighetens sammanläggande med annan fastighet. I 1920 års förslag uteslöts berörda stadgande med den motiveringen, att detsamma särskilt med hänsyn till föreslagen utvidgning av sammanläggningsinstitutet ansetts mindre behövt. Dylikt stadgande har ej heller upptagits i det remitterade förslaget.

Det torde väl vara sant, att den sålunda angivna regeln även utan uttryckligt stadgande måste anses gälla, men till förekommande av ovisshet vid tillämpningen synes dess återinförande i lagtexten vara att förorda. Därtill finnes så mycket större fog som i 6 och 7 §§ omnämnas särskilda fall, då det är av betydelse, att i sammanläggningen ingå samtliga fastigheter inom ett skifteslag och således även avsöndrade eller avstyckade områden. Stadgandet synes lämpligen kunna införas i 1 § mellan dess nuvarande andra och tredje stycken.

2 §.

Lagrådet:

Då sådant för servitut utbrutet område, som här avses, kan hava tillkommit före den nya jorddelningslagens trädande i kraft, synes det mindre lämpligt och möjligen även vilseledande att vid angivande av områdets beskaffenhet hänföra sig till viss bestämmelse i nämnda lag. Berörda hänvisning torde därför böra uteslutas.

Regeringsrådet *Palmgren* och justitierådet *Christiansson*:

I 1918 års förslag upptogs i 2 § ett andra stycke av innehåll att fastighet, som utgjorde andel för viss fastighet i oskift mark, ej finge sammanläggas med annan fastighet än den, till vilken andelen hörde. Detta stadgande har nu liksom i 1920 års förslag uteslutits, enligt promemorian av det skäl att detsamma ansetts icke stå väl tillsammans med den frihet i avseende å sammanläggning, som enligt förevarande förslag äger rum.

Någon anledning att återinföra en dylik inskränkning med avseende å sammanläggning av fastighet av nu angivna slag synes ej heller föreligga. Men då dylik fastighet ej alltid varit föremål för avsöndring eller eljest direkt är

att hänföra till något av de slag av fastigheter, som omförmälas i 1 §, torde det vara lämpligt, att sådan fastighet särskilt omnämnes i 2 § till förekommande av den missuppfattningen att sammanläggningsstadgandena överhuvud ej skulle därå äga tillämpning. Härigenom skulle ock vinnas bättre överensstämmelse mellan uppräkningsparagrafen i förevarande paragraf och motsvarande uppräkningsparagraf i 18 § jordregisterförordningen.

Justitieråden Svedelius och Högstedt:

I överensstämmelse med den av oss ovan beträffande 1 § första stycket tredje punkten och andra stycket uttalade uppfattning och till förebyggande att vid tillämpning av sammanläggningsreglerna andel för viss fastighet i oskift mark komme att i allo likställas med avsöndrad lägenhet, anse vi en bestämmelse av i huvudsak enahanda innehåll, som, enligt vad ovan påpekats, andra stycket av ifrågavarande paragraf hade enligt sin lydelse i 1918 års förslag, böra här återinföras. Dock torde begränsningen med avseende å möjligheten att sammanlägga fastighet av nu åsyftat slag med annan fastighet icke behöva uppdragas så snävt som i nämnda förslag. Någon oreda i fastighetsförhållandena synes nämligen knappast vara att befara, i händelse sådan fastighet får sammanläggas, förutom med stamfastigheten, även med lagligen utbruten del av stamfastigheten eller med annan fastighet, som jämväl har andel i samfälligheten.

4 §.

Lagrådet:

Enligt denna paragraf skall lagen icke äga tillämpning å område på landet, som ingår i tomtindelning. Om sammanläggning inom dylikt område gälla däremot enligt 3 kap. 9 § i lagen om fastighetsbildning i stad bestämmelserna i sagda kapitel. Enligt 4 kap. 4 § samma lag skall vad i sistnämnda kapitel är stadgat om sammanläggning av stadsägor gälla även för samhälle å landet, för vilket föres fastighetsregister enligt de för stad meddelade bestämmelser. Utöver det förbehåll, som kan anses ligga i rubrikens avfattning, har i förslaget från förevarande lags tillämplighetsområde icke gjorts något motsvarande undantag för sistberörda fall. Att förslaget dock ej är avsett att tillämpas inom sådant samhälle, framgår av bestämmelserna i 3 och 7 §§, enligt vilka för sammanläggning i enlighet med förslaget förutsättes, att fastigheterna äro upptagna i jordregistret. Emellertid synes det vara lämpligt, att genom ett tillägg till förevarande paragraf direkt utsäges, att lagen icke äger tillämplighet inom samhälle av nu angivna slag.

5 §.

Lagrådet:

Då i 1920 års förslag likasom i det remitterade den i de tidigare förslagen upptagna bestämmelsen att sammanläggning icke må äga rum, om fastigheterna tillhöra skilda socknar, omformulerats att avse skilda kommuner,

torde detta hava skett med tanke på att i några undantagsfall en socken är uppdelad i två eller flera kommuner. Om emellertid i dylika fall, såsom den förut begagnade lydelsen medgivit, sammanläggning av fastigheter belägna inom olika kommuner skulle kunna komma till stånd, synes egentligen icke något vara att erinra häremot, då bestämmelsen väl huvudsakligen åsyftar att skydda det kamerala intresset och i de ifrågavarande fallen socknen i sin helhet utgör en jordebokssocken. Det intresse, som förslaget därutöver kunde avse att iakttaga, vore fastighetsbeskattningen, men därför lärers bliva sörjt genom åsättande av särskilda taxeringsvärden å de inom de olika kommunerna belägna delarna av en sammanlagd fastighet. Å andra sidan inträffar i enstaka fall, att två jordebokssocknar äro förenade under gemensam kommunalförvaltning; om i sådant fall båda socknarna anses tillsammans utgöra en kommun, skulle med den nu föreslagna lydelsen av stadgandet sammanläggning av fastigheter inom olika jordebokssocknar icke vara förhindrad och den kamerala indelningen således kunna rubbas. Ur nu anförda synpunkter synes det vara lämpligast att i denna paragraf använda uttrycket »skilda socknar eller andra förvaltningsområden», med vilket sistnämnda begrepp då skulle här likasom i 8 kap. 7 § och 13 kap. 24 § jorddelningslagen avses förvaltningsområden av högre ordning än socken.

7 § och 10 § andra stycket.

Lagrådet:

I 7 § lämnas föreskrifter rörande ansökning om sammanläggning och de handlingar, som skola bifogas sådan ansökning. Även 10 § andra stycket meddelar föreskrift angående den formella behandlingen av en väckt sammanläggningsfråga. De mellanliggande 8 och 9 §§ likasom 10 § första stycket innehålla däremot materiella regler rörande villkor för sammanläggning i vissa fall och ansluta sig härutinnan direkt till stadgandena i 1—6 §§. Förslaget skulle vinna i reda och överskådlighet, därest 7 § nedflyttas efter den nuvarande 10 § och andra stycket i sistnämnda paragraf infogas i 11 §, som innehåller föreskrifter av i viss mån enahanda innebörd som nämnda stycke.

9 §.

Lagrådet:

Lagrådet vill här erinra om den ändring, varom lagrådet förut hemställt beträffande rubriken till den i förevarande paragraf omförmälda lagen om säkerhet för utbekommande av vissa ersättningar i anledning av laga skifte.

10 §.

Lagrådet:

Då det torde vara självfallet, att i ärende, som här avses, ägodelningsrätten, om ärendet dit hänskjutes, lika väl som ägodelningsdomaren har rätt att höra nämnd eller myndighet, som kan äga kännedom om förhållanden, vilka

inverka på ärendets avgörande, synas orden »eller ägodelningsrätten» böra utgå, så mycket hellre som i 11 § allenast ägodelningsdomaren omnämnas, ehuru det där givna stadgandet tydligen gäller även ägodelningsrätten.

11 §.

Lagrådet:

Vissa sammanläggningsärenden lära bliva av den jämförelsevis enkla beskaffenhet, att för deras avgörande ej erfordras yttrande av överlantmätaren; så torde exempelvis bliva förhållandet, då fråga är om sammanläggning av en genom avsöndring för alltid eller avstyckning tillkommen fastighet med dess stamfastighet. Med hänsyn till önskvärdheten av dylika ärendens snabba avgörande synes därför bestämmelsen i denna paragrafs första stycke böra ändras därhän, att det överlämnas åt ägodelningsdomaren att i varje särskilt fall träffa avgörande, huruvida överlantmätarens yttrande skall inhämtas eller icke. Vidtages sådan ändring, föranledes därav viss jämkning av inledningsorden i 15 §.

14 §.

Lagrådet:

Enligt förslaget till lag om ändrad lydelse av 11 kap. 2 § jordabalken skall vid överlåtelse från en fastighet av ägovidd för sammanläggning med annan fastighet huvudregeln i nämnda lagrum icke gälla, och kan således någon vid den överlättna ägovidden häftande fordran av där avsedd beskaffenhet icke därvid uppkomma. Med fordran eller rättighet, som omförmäles tredje stycket av förevarande paragraf, kan följaktligen ej avses annan än sådan, som uppstått i samband med en tidigare överlåtelse av stamfastigheten, vilket ock framgår av orden »i ägarens av stamfastigheten hand häfta».

I 1920 års förslag upptog motsvarande paragraf intet dylikt stadgande. Däremot innehöll förslaget till lag om delning av jord å landet i 22 kap. 24 § ett allmänt förbud mot fastställelse av avstyckning, därest det avstyckade området kunde jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken i ägarens av stamfastigheten hand häfta för fordran eller rättighet. Denna bestämmelse innefattade en följdriktig tillämpning av nämnda förslags princip att avstyckat område icke finge stå i ansvar gemensamt med stamfastigheten för dess inteckningar. Då i förslaget till jorddelningslag denna förutsättning för avstyckning icke vidhållits, synes det kunna ifrågasättas, om tillräckliga skäl förefinnas att för nu ifrågavarande fall av sammanläggning uppställa det hinder, som innefattas i paragrafens tredje stycke. Det torde nämligen icke vara det nu föreliggande förslagets mening, att det för sammanläggning avstyckade området ovillkorligen skall vara eller göras gravationsfritt, oavsett i vad mån annan i sammanläggningen ingående fastighet är av inteckning besvärad. Med den ändrade princip, som på sätt nyss nämnts ligger till grund för förslaget, skulle ej heller ett sådant krav längre vara motiverat. Genom uppställande av en dylik förutsättning skulle ock i många fall sammanläggning försvåras, utan

att någon verklig fördel vunnas i fråga om den sammanlagda fastighetens inteckningsförhållanden.

Enligt paragrafens första stycke skall vid sammanläggning av fastigheter fordran eller rättighet, som avses i 11 kap. 2 § jordabalken, behandlas lika med inteckning, och det synes icke böra möta betänklighet att låta samma regel gälla även i förevarande fall. Härmed skulle vinnas, att det icke i varje fall bleve nödvändigt att för sammanläggning avvakta utgången av den i 11 kap. 2 § jordabalken stadgade tid efter det lagfart å stamhemmanet sist beviljades.

Det hemställas fördenskull, att paragrafens tredje stycke måtte utgå.

Då i paragrafens sista stycke talas om del av fastighet, som är föremål för återköpsrätt, torde därmed avses allenast en i och för sammanläggning med annan fastighet avstyckad del av förstnämnda fastighet. Där fastigheten eljest undergått delning, uppstå nämligen omedelbart nya fastigheter, som enligt 5 § i lagen om återköpsrätt till fast egendom äro var för sig i likhet med den odelade fastigheten föremål för återköpsrätten. Enligt sista punkten i 1 § tredje stycket skall vad i förevarande lag sägs om fastighet, där ej an-norlunda stadgas, i tillämpliga delar gälla om en därifrån för sammanläggning avstyckad del. Redan på grund av detta stadgande gäller alltså vad i nu förevarande stycke sägs rörande en med återköpsrätt belastad fastighet även om sådan del därav, varom här är fråga. Orden »eller del därav» synas därför såsom överflödiga böra utgå.

Då nu ifrågavarande stycke innefattar en för varje fall gällande allmän regel av samma räckvidd som de i paragrafens första stycke meddelade, synes det lända till större reda och överskådlighet, om stadgandet uppflyttas till första stycket, som innehåller de allmänna villkoren för sammanläggning.

15 §.

Lagrådet:

När ett sammanläggningsärende av ägodelningsdomaren hänskjutits till ägodelningsrättens prövning, böra uppenbarligen beträffande förfarandet vid nämnda domstol enahanda regler vinna tillämpning, som gälla vid behandlingen av jorddelningsmål. I det remitterade förslaget följer detta av den i 21 kap. 15 § jorddelningslagen intagna bestämmelsen att till dylika mål hänföres bland andra mål, som enligt annan lag eller författning skall upptagas av ägodelningsrätt. Godtages den av lagrådet under sagda lagrum på formella skäl grundade hemställan om borttagande därstädes av nämnda bestämmelse, erfordras alltså ett tillägg till förevarande lagförslag, varigenom jorddelningslagens föreskrifter i 21 kap. D. angående förfarandet vid ägodelningsrätt i jorddelningsmål förklaras skola i tillämpliga delar lända till efterrättelse även vid ägodelningsrättens handläggning av sammanläggningsärenden.

21 §.

Lagrådet:

Innebörden av det här givna stadgandet synes kunna komma till tydligare uttryck, om stadgandet erhöles ungefärligen den avfattningen, att vad i 21 kap. av lagen om delning av jord å landet stadgas om talan mot ägodelningsrätts beslut skall gälla jämväl beslut i ärende angående sammanläggning och äga motsvarande tillämpning i fråga om dylikt beslut, meddelat av ägodelningsdomare.

Enligt uttalande i promemorian skulle i fall, varom i 10 § sägs, talerätt emot ägodelningsdomares och ägodelningsrätts beslut i sammanläggningsärende icke kunna förmenas jordbrukskommission. Därest det verkligen skulle anses erforderligt att medgiva jordbrukskommission dylik fullföljdsrätt, lär det dock vara nödigt, att uttryckligt stadgande därom införes i lagtexten.

Förslaget till lag om ändrad lydelse av 11 kap. 2 § jordabalken.

Lagrådet lämnade detta förslag utan anmärkning.

Förslaget till lag om insändande till hovrätt av ägodelningsrätts protokoll så ock av protokoll i mål eller ärende, som handlagts av ägodelningsdomare eller annan ordförande i ägodelningsrätt eller av överlantmätare.

Lagrådet lämnade detta förslag utan anmärkning, därvid emellertid regeringsrådet *Palmgren* erinrade om vad han anfört under 21 kap. 44 § andra stycket i förslaget till lag om delning av jord å landet.

Förslaget till lag om ändrad lydelse av 2 § 11:o i lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Lagrådet lämnade detta förslag utan anmärkning.

Lagrådet:

Vissa lagar, som tillkommit efter det förevarande lagförslag remitterades till lagrådet, innehålla bestämmelser, som hänvisa till nu gällande jorddelningsförfattningar eller eljest hänföra sig till där givna stadganden. Så är fallet med lagen den 18 juni 1925 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom, i vars 4 § första stycket punkt 2 dels omnämnes ett hemmans avrösningsjord med impedimenter, vilket sistnämnda

slag av mark enligt nya jorddelningslagen icke vidare skall särskiljas från avrösningsjorden, och dels stadgas, att område, som enligt samma punkt förvärvats, skall från hemmanet avskiljas genom jordavsöndring, vilken jorddelningsform enligt nya lagen skall upphöra och ersättas med avstyckning.

Vidare innehåller lagen den 18 juni 1925 om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område i 18 § dels hänvisning till vissa delar av skiftesstadgan, dels bestämmelser anslutande sig till nu gällande stadganden om jordavsöndring och om avstyckning i stad och stadsliknande samhälle.

Vid tillkomsten av båda nu omförmälda lagar förutsattes uttryckligen, att ändring i desamma kunde föranledas av en blivande ny jorddelningslag. Här om har lagrådet ansett sig böra i detta sammanhang erinra. Ändringarnas vidtagande synes dock lämpligen kunna anstå, till dess jorddelningslagen antagits, helst denna i allt fall icke är avsedd att omedelbart träda i kraft.

Ur protokollet:

A. V. Stenkula.

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 22 januari 1926.*

Närvarande: Statsministern SANDLER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN,
statsråden OLSSON, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, LINDERS, SCHLYTER,
LARSSON, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON.

Efter gemensam beredning med cheferna för kommunikations- och jordbruksdepartementen anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Nothin, lagrådets den 4 januari 1926 avgivna utlåtande över till lagrådet den 21 augusti 1924 remitterade förslag till

- 1) lag om delning av jord å landet;
- 2) lag om vad iakttagas skall i avseende å införande av lagen om delning av jord å landet;
- 3) lag om ändring i vissa delar i lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad;
- 4) lag om ändrad lydelse av 6 § i förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egendom;
- 5) lag om ändring i vissa delar av förordningen den 16 juni 1875 angående in-teckning i fast egendom;
- 6) lag om ändrad lydelse av 6 § i lagen den 18 oktober 1907 angående ryttare-, soldat- och båtsmanstorps befriande i vissa fall från ansvar för in-teckningar i stamfastigheten;
- 7) lag om ändrad lydelse av 5 § i lagen den 10 juni 1899 om ersättning av allmänna medel i vissa fall för skada, som förorsakats av ämbets- eller tjänsteman;
- 8) lag om ändrad lydelse av 7 § i lagen den 30 september 1904 om sam-äganderätt;
- 9) lag om ändrad lydelse av 16 och 34 §§ i lagen den 5 juli 1907 om enskilda vägar på landet;
- 10) lag om säkerhet för utbekommande av vissa ersättningar i anledning av laga skifte;
- 11) lag om sammanläggning i vissa fall av fastigheter å landet;
- 12) lag om ändrad lydelse av 11 kap. 2 § jordabalken;
- 13) lag om insändande till hovrätt av ägodelningsrätts protokoll så ock av protokoll i mål eller ärende, som handlagts av ägodelningsdomare eller annan ordförande i ägodelningsrätt eller av överlantmätare; samt

14) lag om ändrad lydelse av 2 § 11:o) i lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Härefter anför chefen för justitiedepartementet:

»Förarbetena till nu nämnda, av lagrådet granskade lagförslag gå tillbaka till år 1906. Den 5 oktober sagda år tillsatte nämligen Kungl. Maj:t en kommitté med uppdrag att verkställa en allmän revision av skiftesstadgan och därmed sammanhörande författningar. Det lär icke vara erforderligt att i nu förevarande sammanhang lämna någon fullständig redogörelse för de olika skedena i det därefter följande lagarbetet; en översikt däröver återfinnes för övrigt i ett av lagrådet den 4 oktober 1922 avgivet och till trycket befordrat utlåtande.¹ Emellertid må erinras därom att, på sätt vid remissen till lagrådet den 21 augusti 1924 av nyssnämnda lagförslag anmärktes, Kungl. Maj:t den 5 november 1920 infordrat lagrådets yttrande över lagförslag, som i frågan utarbetats av den s. k. jordstyckningskommissionen, vilken den 23 juni 1919 av dåvarande chefen för justitiedepartementet kallats att biträda inom departementet med överarbetning av vissa förslag i ämnet, samt att Kungl. Maj:t den 28 augusti 1922 förordnat, att beslutet den 5 november 1920 icke skulle innefatta skyldighet för lagrådet att avgiva utlåtande över omförmälda förslag ifråga om jorddelningslagstiftningen i vidare mån än såvitt anginge förslagens huvudgrunder. Sedan i anslutning till lagrådets den 4 oktober 1922 avgivna principutlåtande inom justitiedepartementet utarbetats ett preliminärt utkast till lag om delning av jord å landet, avgav lantmäteristyrelsen den 28 april 1924 däröver infordrat underdånigt utlåtande. I min dåvarande egenskap av t. f. chef för styrelsen deltog jag i ärendets handläggning inom nämnda ämbetsverk. I sitt utlåtande framhöll lantmäteristyrelsen, att den granskning, som styrelsen ägnat det då föreliggande förslaget, skett med utgångspunkt därifrån, att förslaget, vilket redan omarbetats efter lagrådets anvisningar, borde i dess väsentliga delar läggas till grund för en förnyad remiss till lagrådet. Vid den i viss mån begränsade granskning, som sålunda verkstälts, hade emellertid lantmäteristyrelsen ansett förslaget tarva åtskilliga i utlåtandet angivna jämkningar och ändringar. Dessa hava i mycket blivit tillgodosedda i det förslag till lag om delning av jord å landet, som den 21 augusti 1924 skjutits under lagrådets granskning. I vissa fall har emellertid Kungl. Maj:t vid ärendets behandling i konselj sistnämnda dag ansett lantmäteristyrelsens erinringar icke böra vinna avseende. Kvarstående skiljaktigheter voro väl ej i allt oväsentliga, men jag anser dock, att en lagstiftning i huvudsaklig överensstämmelse med det till lagrådet senast överlämnade förslaget skulle bliva ett verksamt led i strävandena för lantbrukets utveckling och för främjandet av en ur samhällelig synpunkt lämplig jordbruksnybildning samt såväl härigenom som på grund av förbättringar i övrigt i gällande författningar bliva till verkligt och varaktigt gagn för landet. Med hänsyn till den uppfattning jag sålunda har om förslaget, sett i dess helhet, har jag trott

¹ Se Statens offentliga utredningar 1924 : 40.

det vara riktigast att med bortseende från tidigare divergenser i allt väsentligt lägga endast den av lagrådet verkställda granskningen till grund för det till lagrådet remitterade förslagets överarbetning. Mot den av mig sålunda uppställda principen strider givetvis icke, att jag till den väsentliga del, där lantmäteristyrelsens återstående erinringar vunnit anslutning från lagrådets sida eller av ledamöter av detsamma, ånyo upptagit vederbörande spörsmål till övervägande, liksom jag anser mig oförhindrad att, utan någon hemställan inom lagrådet, av skäl, för vilka jag senare skall redogöra, i en särskild specialfråga (21 kap. 20 §) föreslå viss jämkning i remitterade förslaget.»

Departementschefen redogör härefter för det huvudsakliga innehållet av lagrådets ovan omförmälda, den 4 januari 1926 givna utlåtande samt de av vissa ledamöter avgivna särskilda yttranden. Härpå övergår departementschefen till närmare behandling av de särskilda lagförslagen, därvid början göres med

Förslaget till lag om delning av jord å landet.

Departementschefen anför:

»I anledning av vad lagrådet erinrat hava i 1 kap. jämkningar vidtagits beträffande kapitlets rubrik samt 1, 2, 5—11, 13, 16, 17, 19, 20 och 22 §§ i det remitterade förslaget. Vidare har i anslutning till lagrådets hemställan 4 § uteslutits samt en motsvarande föreskrift i stället insatts såsom ett andra stycke i den paragraf, som i det sålunda omarbetade förslaget har ordningsnumret 20 (21) i detta kapitel. Härav föranledes en rubbning av paragraferingen från och med 4 § i det nu omarbetade förslaget.

1 kap.

Frågan vilka fordringar med avseende å opinionen bland delägarna böra i en moderniserad skifteslagstiftning uppställas för att nytt skifte å jord, som undergått laga skifte eller därmed i avseende å orubblighet jämställd delningsform, må kunna komma till stånd, är uppenbarligen av synnerligen ömtålig natur. Det gäller å ena sidan att ej resa praktiskt taget oöverstigliga hinder mot omskifte, där sådant verkligen är av nöden, och å andra sidan att förebygga mindre välbetänkta omdelningsförsök, vilka, om de väl också i allmänhet icke komme att leda till det gamla skiftets brytande, likväl skulle förorsaka besvär och kostnader samt hos den jordbrukande befolkningen skapa en känsla av otrygghet i jordbesittningen. De tidigare förslagen hava

11 (12) §.

förevarande hänseende intagit sinsemellan skiljaktiga ståndpunkter. Under det skifteslagstiftningskommitténs förslag av år 1911 härutinnan innehöll föreskrifter, vilka i väsentliga delar återupptagits i det remitterade förslaget, gingo 1918 och 1920 års förslag avsevärt längre i strävan att underlätta nya skiftens företagande. Särskilt gäller detta 1920 års förslag, enligt vilket, sedan fråga om verkställande av omskifte av delägare blivit väckt, bestäm-

manderätten i frågan helt lagts i skiftesmyndigheternas händer; omskifte kunde således komma till stånd, även om det framställda yrkandet icke stöddes av någon som helst opinion inom skifteslaget. Fullt så långt gick ej 1918 års förslag; omskifte fick enligt detta förslag ej ske med mindre i framställt yrkande om nytt skifte enade sig ägare av jordbruksfastighet, vars taxeringsvärde översteg en fjärdedel av taxeringsvärdet å all jordbruksegendom inom skifteslaget. Hade nyssnämnda förutsättning uppfyllts, var det skiftesmyndigheternas sak att avgöra, huruvida skiftet skulle komma till stånd eller icke.»

Efter att hava erinrat om innehållet i 1 kap. 12 § av det till lagrådet remitterade förslaget, fortsätter departementschefen:

»I sitt utlåtande över det av mig förut omförmälda preliminära utkastet till ny jorddelningslag, med vilket utkast det till lagrådet remitterade förslaget i förevarande hänseende överensstämmer, hemställde lantmäteristyrelsen på anförda skäl om avsevärd lättnad i fråga om fordringarna för nytt skifte. Styrelsens uppfattning har så till vida vunnit understöd av lagrådet, som detta förordat eftergivande av kravet därpå, att de delägare, vilka ena sig i yrkandet om nytt skifte, skola till antalet utgöra minst hälften av ägarna till jordbruksfastighet inom skifteslaget. Jämväl i vad angår den uppställda fordran på anslutning efter ägovälde räknat har lagrådet ansett viss mildring av kravet kunna ifrågasättas, ehuru lagrådet stannat vid att godtaga förslagets ståndpunkt i denna del.

För egen del finner jag mig böra förorda, att fordringarna på anslutning från delägarnas sida till yrkande om nytt skifte ställas lägre än enligt det remitterade förslaget skett. På sätt under fortgången av det förevarande lagstiftningsarbetet upprepade gånger framhållits, föreligger otvivelaktigt på sina håll ett verkligt behov av nya ägoregleringar. Att detta behov allmänt inses av vederbörande delägare är emellertid icke alltid att förvänta, och även där insikten om behovet måhända föreligger, kan dock tanken på de från det nya skiftet oskiljaktiga kostnaderna och olägenheterna verka avskräckande. Fördelarna av den nya ägoregleringen äro att motse först åtskilligt längre fram i tiden, och tanken på desamma gör sig måhända därför icke med full styrka gällande vid det tillfälle, då delägarna hava att fatta sitt beslut. Någon våda torde icke vara förenad med att i viss mån göra eftergift i kravet på särskilt stark anslutning från delägarnas sida, då nämligen den bästa garantien mot förhastade omskiften otvivelaktigt är att söka i den prövning beträffande ifrågasatt omskiftes behövlighet och lämplighet, som enligt det remitterade förslaget skall utövas av förrättningsmän och ägodelningsrätt och som enligt min mening givetvis bör bibehållas.

Vid övervägande av frågan vilken anslutning från delägarnas sida, efter ägovälde räknat, som lämpligen bör fordras för att nytt skifte må kunna äga rum, har det synts mig, att den ståndpunkt, skifteslagstiftningskommisionens år 1918 framlagda förslag härutinnan intog, kunde godkännas. Jag

föreslår, att för nytt skifte å ägor, varom i detta sammanhang är fråga, i första hand bör fordras, att i det framställda yrkandet om skifte förena sig jordägare, som inom skifteslaget äga jordbruksfastighet, vars sammanlagda värde enligt senast verkställda fastighetstaxering motsvarar mera än en fjärdedel av summan av taxeringsvärdena å skifteslagets samtliga jordbruksfastigheter.

Emellertid anser jag icke, att man beträffande anslutningen bland delägarna för det nya skiftet bör eftergiva kravet på en viss numerär även efter huvudtal räknat. En regel, vilken innehölle allenast den ovan uppställda fordran, skulle otvivelaktigt medföra, att en enda person, vilken ägde jordbruksfastighet till förenämnda värde, kunde mot övriga delägars vilja framdriva åtminstone sådan undersökning, vilken enligt förslaget skall företagas för utrönande av huruvida nytt skifte må ske eller icke. Häremot kunna givetvis vissa erinringar göras. Visserligen skulle en sådan delägare, därest föreskriften i 4 kap. 7 § av det till lagrådet remitterade förslaget bibehölles, riskera att, där tillstånd till skiftet vägrades, få ensam betala de å förrättningen uppkomna kostnaderna i den mån desamma vore av beskaffenhet att böra av delägarna gäldas, men övriga delägare undginge dock icke att få vidkännas tidsspillan och besvär, exempelvis för inställelse vid undersökningen, varför de svårligen kunde påräkna någon ersättning. Det synes enligt min uppfattning riktigast att för nytt skifte fordra viss anslutning bland delägarna även efter huvudtalet räknat, ehuru väl, i enlighet med vad jag förut anfört, kravet härutinnan icke lärer böra göras för strängt. För min del har jag ansett lämpligast att härutinnan föreslå såsom förutsättning för nytt skifte, att i det framställda yrkandet förena sig minst två jordägare samt att dessa därjämte till antalet utgöra minst en fjärdedel av ägarna av jordbruksfastighet inom skifteslaget.

Det kan måhända, såsom ock under gången av förevarande lagstiftningsarbete framhållits, vara föremål för tvekan huruvida, vid uppställandet av krav på anslutning från delägarnas sida såsom förutsättning för nytt skifte, hänsyn bör tagas endast till ägarna av jordbruksfastighet inom skifteslaget. Då ett omskifte givetvis först och främst är av betydelse för jordbruksfastigheterna samt, även om fastigheter av annat slag komma att ingå i skifteslaget, dessa med tillämpning av föreskrifterna i 20 (21) § torde komma att ofta nog lämnas tämligen oberörda av det nya skiftet, har jag emellertid ansett mig kunna godkänna förslagets ståndpunkt härutinnan, mot vilken anmärkning icke heller framställts av lagrådet.

Vid undersökning, huruvida förut omförmälda anslutning av jordägare till yrkande om nytt skifte föreligger, har man uppenbarligen att först och främst anlita uppgifterna i mantalslängden. Emellertid kan givetvis, såsom ock i lagrådets utlåtande antydes, efter mantalslängdens upprättande förändring hava inträffat i äganderättsförhållandena, exempelvis därigenom, att viss fastighet till särskilda delar försålts till olika personer; av fastigheten $1\frac{1}{2}$ mantal A

kan sålunda $\frac{1}{4}$ mantal hava sålts till X, $\frac{1}{8}$ mantal till Y och $\frac{1}{8}$ mantal till Z. Tydligen får den sålunda inträffade förändringen, där densamma är känd, vid anslutningsfrågans avgörande icke lämnas därhän; det torde förden-skull lämpligen böra av lagtexten framgå, att man vid prövning, huruvida erforderlig anslutning i numerärt avseende föreligger, har att anlita ej allenast senaste mantalslängd utan jämväl övriga tillgängliga upplysningar.

I överensstämmelse med det nu anförda har förevarande paragraf, 11 § 1 kap. av det nu omarbetade förslaget, formulerats.

I anledning av vad lagrådet yttrat beträffande svårigheten att, där fordran på numerär anslutning från jordägare uppställs, i vissa fall avgöra efter vilka grunder röstningen skall ske, må anföras följande. Om exempelvis ett oskiftat dödsbo äger en jordbruksfastighet, kan tydligen åt dödsboets delägare tillsammans icke tillerkännas mera än en röst, då var och en av dem ingalunda för sig kan betraktas som fastighetsägare; det är ju icke ens säkert, att åt varje delägare kommer att vid boets delning tillskiftas lott i fastigheten. Äges jordbruksfastighet av flera personer under sådana omständigheter att ett verkligt samäganderättsförhållande föreligger, kunna dessa uppenbarligen icke heller göra anspråk på att envar räknas såsom jordägare med individuell rösträtt. En motsatt åsikt skulle ej överensstämma med den grundsats, som kommit till uttryck i föreskriften i 2 § i lagen den 30 september 1904 om samäganderätt. Kunna samägarna icke enas, blir följden att anslutning till yrkandet om nyskifte från dessa fastighetsägars sida icke kan förekomma, vare sig numerärt eller efter ägovälde räknat. Äger en och samma person flera fastigheter, är han sådant oaktat icke berättigad till mer än en röst, då anslutningen till skiftesyrykandet skall beräknas efter huvudtalet. Denna ståndpunkt intages av det remitterade förslaget; i anledning av lagrådets yttrande har jag dock till undanröjande av anledning till misstolkning infört ett förtydligande tillägg. I det av mig förut i annat sammanhang anförda exemplet därpå, att en fastighet till särskilda delar övergått till olika ägare, tillkommer uppenbarligen en var av de nya ägarna rösträtt för sig; att dessa ägares andelar skola hava lagligen utbrutits eller ens att sämjedelning ägt rum kan icke här för vara nödvändigt.

13 (14) §. Andra stycket av 14 § i 1 kap. uti det remitterade förslaget innehåller föreskrifter beträffande skifte av till gemensamhetsskog avsatt område. Sådant skifte får enligt förslaget äga rum endast för det fall att samtliga delägare därom äro ense. Givetvis kräves härutöver för skiftets företagande skiftesmyndighets tillstånd. Lantmäteristyrelsen anförde i sitt yttrande över förut omnämnda utkast, vilket upptog enahanda bestämmelse, att åt Kungl. Maj:t borde inrymmas rätt att på framställning lämna tillstånd till delning av sådant område även i det fall att alla delägare icke vore ense därom, därvid styrelsen framhöll, att med hänsyn till ändrade förhållanden, uppkomna exempelvis i följd av nya kommunikationsleders tillkomst, dylikt områdes utnyttjande för ett eller annat ändamål, särskilt för odling, kunde anses ur det allmän

nas synpunkt gagneligt. Två av lagrådets ledamöter hava likaledes framhållit, att genom inträffade ändrade förhållanden en delning kunde bliva önskvärd samt att det näppeligen syntes befogat att i ett sådant fall en enda tredskande delägare skulle äga makt att motsätta sig de övrigas begäran om skifte.

Utan att underskatta vikten därav att de gemensamhetsskogar, som enligt den föreslagna lagstiftningen, därest den varder genomförd, kunna komma att bildas, i största möjliga utsträckning bibehållas oskiftade till gagn för skogshushållningen och till delägarnas ekonomiska stöd, har jag i anledning av vad sålunda förekommit ansett mig böra föreslå, att till andra stycket av förevarande paragraf, 13 § i 1 kap. av det omarbetade förslaget, fogas ett stadgande av innehåll att, där särskilda skäl, såsom ändrade förhållanden med avseende å möjligheterna för utnyttjande av till gemensamhetsskog avsatt område, därtill föranleda, Kungl. Maj:t, efter framställning av delägare, må medgiva, att den omständigheten att området avsatts till gemensamhetsskog icke skall utgöra hinder mot områdets skiftande, där sådan åtgärd eljest prövas böra äga rum. Har Kungl. Maj:t lämnat medgivande, varom nu är sagt, är det således skiftesmyndigheternas sak att enligt allmänna regler avgöra, huruvida tillstånd till det ifrågasatta skiftet må meddelas eller icke.

I första stycket av förevarande paragraf har i anledning av lagrådets hemställan vidtagits en redaktionell ändring.

I anledning av vad lagrådet erinrat hava jämkningar av det remitterade förslaget vidtagits i 1, 3, 7 och 10 §§ i 2 kap. Likaledes har, i överensstämmelse med av lagrådets samtliga ledamöter omfattad mening, 6 § fått utgå. Den sålunda uteslutna paragrafen har ersatts med föreskrifter, vilka, på sätt lagrådet tillstyrkt, influtit i 1 §.

2 kap.

Beträffande 2 § har, i överensstämmelse med vad lagrådet hemställt, densamma undergått en förtydligande jämkning, varjämte till paragrafen fogats ett nytt stycke av innehåll att förrättningsmännen hava att besluta angående ersättning till sakkunnigt biträde, varom i paragrafen förmäles. Föreskriften har motsvarighet i stadganden i 10 kap. 30 och 79 §§ vattenlagen. Vad lagrådet hemställt därom, att i överensstämmelse med vad för motsvarande fall finnes föreskrivet i nämnda lag, förrättningssökanden skulle åläggas att förskjuta ersättning, varom nu är fråga, synes ägnat att väcka vissa betänkligheter. Sökande till förrättning enligt 3, 6, 7 eller 8 kap. vattenlagen torde väl i allmänhet utan större svårighet kunna fullgöra skyldigheten att förskjuta sakkunnigt biträde tillkommande ersättningsbelopp, men det är ingalunda säkert eller ens troligt, att så ock skulle bliva fallet med skiftessökande, därest motsvarande förpliktelse bleve sådan sökande ålagd. Ett laga skifte av någon betydenhet — och det är naturligtvis vid dylika skiften tillkallande av sakkunnigt biträde närmast kan tänkas komma ifråga — är även i bästa fall för såväl sökanden som övriga delägare ett i kostnadshänseende ganska betun-

2 §.

gande företag, och man synes vid sådant förhållande böra söka undvika att pålägga delägare ökade bördor, i den mån sådant icke är oundgängligen nödvändigt. I förevarande fall synes man kunna nå ett jämförelsevis tillfredsställande resultat, därest först och främst föreskrives att, i händelse av missnöje med förrättningsmännens beslut i ersättningsfrågan, talan däremot skall föras genom särskilda besvär på sätt i 21 kap. stadgas, detta oberoende av huruvida skiftet hänför sig till primärt eller sekundärt skifteslag. Stadgande härom bör uppenbarligen inflyta i sistnämnda kapitel. Vidare torde böra i administrativ ordning meddelas föreskrifter, genom vilka, där fråga är om förrättning av längre varaktighet, sakkunnigt biträde i avseende å rätt till uppbärande av ersättning före förrättnings avslutande likställes med lantmätare, dock att sakkunnigt biträde lär böra berättigas att på det tidigare stadiet utfå hela den biträdet tillkommande gottgörelsen, under det att lantmätare enligt gällande bestämmelser å förskottsräkning äger uppbära allenast tre fjärdedelar av räkningens belopp.

4 och 5 §§. Lagrådets flesta ledamöter hava hemställt om uteslutande av de i 4 och 5 §§ i 2 kap. upptagna stadganden och såsom skäl härför anført, att desamma syntes vara av allenast instruktionell beskaffenhet. Då emellertid de omförmälda stadgandena måste anses vara av stor betydelse ej allenast för vederbörande tjänstemän utan ock för den allmänhet, som tager dessa tjänstemäns verksamhet i anspråk, samt vidare en mot 5 § svarande föreskrift fått inflyta i 10 kap. 5 § vattenlagen, har jag ansett de ifrågavarande föreskrifterna böra bibehållas.

3 kap. Med anledning av vad lagrådet erinrat beträffande 2, 6, 9 och 10 §§ i 3 kap. av det remitterade förslaget hava dessa paragrafer undergått ändring i av lagrådet förordad riktning.

1 §. Beträffande 1 §, i vilken upptagits föreskrifter om utfärdande av kungörelse och kallelser till första sammanträdet under laga skifte, har jag i överensstämmelse med den mening, som omfattats av en av lagrådets ledamöter, ansett andra stycket av paragrafen böra omarbetas i den riktning, att särskilda kallelsebrev under alla förhållanden skola tillsändas sådana delägare, vilka äro bosatta utom den eller de kommuner, varest skifteslaget är beläget. En föreskrift av sådant innehåll står ock i nära överensstämmelse med vad av lantmäteristyrelsen i dess yttrande över det preliminära utkastet förordats. Att därest fastighet äges av flera personer under sådana omständigheter att samäganderättsförhållande i egentlig mening föreligger, allenast en av dessa personer behöver särskilt kallas, synes utan särskilt stadgande kunna anses klart.

4 §. Vidkommande den metod för sammanträdes utlysande, som bör komma till användning i det i 4 § andra stycket omförmälda fall, hava två av lagrådets ledamöter gjort ett uttalande, närmast innebärande en tolkning av vad med den i berörda stycke intagna regel lär vara avsett. Till den uppfattning

beträffande själva sakfrågan, som i nämnda uttalande kommit till uttryck, kan jag ansluta mig. Då emellertid vad sålunda bör vara stadgandets innebörd icke synes mig med erforderlig tydlighet framgå av det remitterade förslagens lagtext, har ifrågavarande stycke i förtydligande syfte underkastats viss omarbetning. Vad det föreslagna stadgandets innebörd beträffar är att märka, att kungörelse i kyrka eller tidning om det nya sammanträdet icke är obligatorisk. En dylik återupprepad kungörelse torde måhända ock vara mindre nödvändig, då ju tilläventyrs okända rättsägare redan genom den första kungörelsen böra hava fått sin uppmärksamhet fästad på det förestående skiftet. Vid större skiften med stort antal delägare är det emellertid sannolikt att, där första sammanträdet ej kan hållas på först utsatt tid, skiftesmannen kommer att för det nya sammanträdet utlysande välja den kungörelse- och kallelseprocedur, som föreskrives i 1 § av förevarande kapitel. Ny kallelse till gode män och allmänna ombud ävensom, såvida skiftet rör mark inom sanhülle, där den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas, ny underrättelse till byggnadsnämnd äro tydligen alltid av nöden; förutsättningen för stadgandet är ju, att lantmätaren ej medan de tillstädeskomna voro samlade låtit tillkännagiva tid för det nya sammanträdet. Att kallelse och underrättelse, varom senast är sagt, böra meddelas i god tid är givet men synes dock böra i lagtexten utsägas. Där förhållandena så medgiva, böra de i 2 och 3 §§ föreskrivna tidsbestämmelser iakttagas.

Med det nu antydda innehållet torde de för nu avsedda fall förordade föreskrifterna kunna i mån av behov göras tillämpliga jämväl i fråga om bekantgörande av sammanträde, till vilket laga skiftes vidare handläggning uppskjutits. Stadgande härom har upptagits i 11 §.

I anslutning till vad lagrådet erinrat beträffande 6 § har denna paragraf underkastats vissa jämkningar i den förordade riktningen.

Vad angår 11 § har jag icke ansett mig kunna biträda den av lagrådets flesta ledamöter gjorda erinran, och torde jag beträffande skälen härtill kunna inskränka mig till en hänvisning till vad jag anført i fråga om 2 kap. 4 och 5 §§.

Med anledning av vad lagrådet anført hava 1—3 §§ i 4 kap. erållit ändrad uppställning och avfattning.

Vad lagrådet anført därom, att underställning av förrättningsmäns utlåtande i fråga om sökt laga skifte å skifteslag, som avses i 1 kap. 7 (8) eller 11 (12) §, bör vara obligatorisk allenast om i utlåtandet tillstånd till skiftet lämnats, kan jag biträda, och har 4 § undergått omarbetning i överensstämmelse härmed. Däremot anser jag mig icke böra biträda lagrådets hemställan om uteslutande av visst i paragrafen föreskrivet undantag från obligatorisk underställning vid tillämpning av 1 kap. 4 (5) §, nämligen då utlåtande innefattar bestämmelse om sammanförande till ett skifteslag av ägolotter, vilka vid samma lantmåteriförrättning utlagts inom ett och samma skiftes-

6 §.

11 §.

4 kap.

4 §.

lag; dock har föreskriften, vilken, på sätt lagrådet anmärkt, torde brista i tydlighet, i redaktionellt hänseende undergått omarbetning. Rent teoretiskt sett lärer väl den av lagrådet påpekade möjligheten till kringgående med stöd av nämnda föreskrift av bestämmelserna om särskilda villkor för omskifte icke kunna bestridas. I praktiken torde emellertid faran för ett dylikt kringgående med all säkerhet komma att bli obetydlig. Där någon delägare anser sig hava intresse av att frågan om det gamla skifteslagets återuppstående och omdelning genom de särskilda delarnas sammanförande till gemensamt skifte underkastas ägodelningsrättens prövning, är det ju honom obetaget att framställa yrkande om utlåtandets underställning. Vidare kan det förmodas, att förrättningsmännen själva komma att i mera svårbedömda fall förordna om underställning av det utlåtande, de meddelat. Av nu anförda skäl har jag funnit förevarande stadgande kunna i sak bibehållas.

Fjärde stycket av paragrafen har i förtydligande syfte underkastats jämkning på sätt lagrådet förordnat.

5 kap. Med anledning av från lagrådets sida framställda erinringar hava i 5 kap. 2—4 §§ erhållit ändrad uppställning och avfattning samt ändringar vidtagits beträffande 6 och 7 §§.

6 kap. I sitt yttrande över det förut omförmälda preliminära utkastet till jorddelningslag förklarade lantmäteristyrelsen av anförda orsaker sig anse, att övervägande skäl talade för uteslutande av andra stycket i 1 § i 6 kap. av utkastet. Stycket bibehölls emellertid i det till lagrådet remitterade förslaget. En av lagrådets ledamöter har nu hemställt, att stycket måtte utgå.

Jag förbiser icke, att kostnadsskäl kunna tala för bibehållande av det i stycket upptagna stadgandet. Därest detta emellertid, emot vad med detsamma avsetts, skulle komma till användning i något större antal fall, vilket, på sätt också framhållits, ingalunda kan anses uteslutet, lärer sådant svårigen kunna undgå att utöva ett ogynnsamt inflytande på tillförlitligheten av det kartmaterial, som vid skiftena kommer till stånd. Att skifteskartor, vilka från början på grund av ofullständiga markundersökningar brista i noggrannhet och tillförlitlighet, medföra en betänklig fara för rättssäkerheten, synes icke behöva närmare utvecklas. Vad kostnadsfrågan angår torde man, såvitt utgifterna för delägarna beträffar, i detta sammanhang böra ihågkomma, att särskilt de svagast ställda delägarna i ej ringa grad få sina kostnader minskade genom till dem utgående understöd av statsmedel.

Jag har följaktligen i överensstämmelse med den av lantmäteristyrelsen samt förenämnda ledamot av lagrådet uttalade mening ansett ifrågavarande stadgande böra utgå.

7 kap. Med anledning av vad från lagrådets sida vid 7 kap. erinrats beträffande 2 § tredje stycket, sådant detsamma lyder i det remitterade förslaget, samt

6 §, hava ändringar i dessa delar av förslaget vidtagits i av lagrådet antydd riktning.

Jämväl har 1 § i samma kapitel i enlighet med av vad lagrådets samtliga ledamöter förordats underkastats omarbetning i förtydligande syfte. Med det innehåll, 3 kap. 1 § i det omarbetade förslaget erhållit, synes mig en motsvarande tillämpning vid rågångsförrättning medföra trygghet därutinnan, att förrättningen varder på tillfyllestgörande sätt bekantgjord. Jag har därför icke funnit tillräckliga skäl föreligga för vidtagande av den sakliga ändring i nu förevarande paragraf, som av två av lagrådets ledamöter ifrågasatts.

Vad angår stadgandet i 7 kap. 2 § fjärde stycket, sådant detta lyder i det till lagrådet remitterade förslaget, har en ledamot av lagrådet ansett detsamma böra utgå. En lika lydande föreskrift fanns på samma ställe i det preliminära utkast till jorddelningslag, över vilket utlåtande avgavs av lantmäteristyrelsen. Styrelsen förordade nämnda föreskrifts borttagande. Även jag anser förevarande stadgande böra utgå, och torde jag beträffande skälen härtill allenast behöva hänvisa till vad jag anfört beträffande uteslutandet av föreskriften i 6 kap. 1 § andra stycket i det remitterade förslaget, med vilken föreskrift nu förevarande stadgande uppenbarligen står i synnerligen nära samband, ävensom till vad lantmäteristyrelsen haft att andraga i frågan.

I detta sammanhang vill jag meddela, att jag med hänsyn till vad lagrådet i ämnet anfört funnit mig icke böra i detta sammanhang upptaga den av lantmäteristyrelsen vid flera tillfällen och senast i underdånig framställning den 8 juni 1925 berörda frågan om verkställande i vissa fall av åtgärder för samtidig bestämning av ett flertal ägo gränser inom skifteslag. Att möjlighet beredes till samtidigt definitivt fastställande av de särskilda ägo gränsernas inbördes läge inom skifteslag synes emellertid i hög grad önskvärt ur rätts-säkerhetens synpunkt, och frågan lär därför böra upptagas till vidare övervägande.

I 1, 2 och 4 §§ av 8 kap. ävensom i 1 och 2 §§ av 9 kap. hava vidtagits 8 och 9 kap. de jämkningar, om vilka lagrådet hemställt.

I anslutning till vad lagrådet erinrat vid 10 kap. hava ändringar vidtagits i 4, 5, 6 och 9 §§, sådana dessa lyda i det remitterade förslaget. På sätt lagrådet förordat hava de tre första paragraferna i kapitlet i det omarbetade förslaget uppdelats på fyra, i anledning varav paragraferingen i sistnämnda kapitel förändrats. Jag återkommer i det följande till dessa paragrafer. 10 kap.

Lagrådet har framställt invändning däremot att, på sätt lantmäteristyrelsen förordat, bildande av servitut vid skifte enligt det remitterade förslaget i princip tillerkänts företräde framför undantag av mark för gemensamt ändamål. Erfarenheten har emellertid visat, att metoden att, så långt det överhuvud är tillåtet, för tillgodoseende av det ena eller andra behovet undantaga mark av oskifta icke varit lämplig. Mark har undantagits i onödigt stor om- 1 och 2 §§.

fattning, läget av undantagen mark har ej sällan visat sig illa valt för det avsedda ändamålet, i följd varav marken ej kommit till åsyftad användning o. s. v. På grund av nämnda och likartade förhållanden torde under senare tid den uppfattningen allt mera hava gjort sig gällande, att det för tillgodoseende av de behov, om vilka i förevarande sammanhang är fråga, i allmänhet är förmanligare att, där så ske kan, anlita servitutsformen än att undantaga mark av oskiftet. Enligt det remitterade förslaget skall undantag av mark för gemensamt ändamål ske i den mån det behov, varom fråga är, ej lämpligen kan tillgodoses genom bildande av servitut. Avgörandet tillkommer i första hand delägarna, om de äro ense. Enligt min mening har man knappast anledning antaga, att förrättningsmännen, där delägarna efter noggrant övervägande av frågan enhälligt besluta undantag av mark för visst ändamål, skola annat än i ganska sällsynta undantagsfall finna anledning att förklara delägarnes beslut olagligt och i stället föreskriva bildande av servitut. I regel torde väl, där ej särskilda skäl tala i annan riktning, delägarnas enhälliga beslut om undantag av mark komma att betraktas såsom ett bevis för servitutsformens olämplighet i det förevarande fallet. Med hänsyn till nyss nämnda erfarenheter om de i många fall mindre lyckliga resultaten av undantag av mark finner jag det emellertid riktigast, att lagstiftningen anmanar delägarna att under i övrigt lika förhållanden hellre bilda servitut än avsätta mark för gemensamt ändamål, och jag har därför icke ansett mig böra i anledning av lagrådets förevarande anmärkning vidtaga ändring i det remitterade förslaget. Vad angår av lagrådet framställd erinran beträffande möjligheten av framtida utbrytning av vissa vid skifte tillkomna servitut och följden härav för den tjänande fastigheten vill jag, under medgivande av det i viss mån befogade i erinringen, allenast anmärka, att utbrytning av i nyssnämnda ordning tillkommet servitut väl tämligen sällan torde komma i fråga. Möjlighet till såväl bildande som utbrytning av sådant servitut, som nu avses, föreligger redan enligt gällande skiftesrätt; några olägenheter i den av lagrådet angivna riktningen hava emellertid veterligen icke uppkommit.

Vad lagrådet i övrigt erinrat beträffande 1 och 2 §§ ävensom vad lagrådet anmärkt i fråga om 3 § i nu behandlade kapitel av det remitterade förslaget har föranlett ändringar i av lagrådet förordad riktning. Att de nämnda paragraferna i det omarbetade förslaget uppdelats på fyra paragrafer, har jag redan omnämnt.

9 (8) §. Vad angår 8 § i det remitterade, 9 § i det omarbetade förslaget, betingas dess innehåll i viss mån av den ståndpunkt, förslaget intager i fråga om det inbördes företrädet mellan bildande av servitut och undantag av mark för gemensamt ändamål. I övrigt har paragrafen i anledning av vad lagrådet hemställt underkastats vissa jämkningar, varvid jag, för förebyggande av missförstånd, återupptagit äldre förslags villkor för inrättande av servitut, att detsamma ej skall lända till avsevärt men för den fastighet, varå servitutet lägges.

Lantmäteristyrelsen har, på grund av den 30 maj 1924 utav Kungl. Maj:t lämnat uppdrag, med biträde av tillkallade sakkunniga verkställt utredning rörande beräknande vid skiftesförrättningar av ersättningar mellan delägare för odling, hävd och minskad avkastning jämte därmed sammanhängande frågor. Med underdånig skrivelse den 30 januari 1925 har styrelsen till Kungl. Maj:t överlämnat redogörelse för den sålunda verkställda utredningen ävensom förslag till föreskrifter i de till behandling upptagna ämnena. Då frågorna om grunderna för å ena sidan beräknande av nämnda ersättningar och å andra sidan ägornas uppskattning stå i ett nära inbördes sammanhang, innefattar styrelsens förslag jämväl förslag till bestämmelser om ägograderingen. De av styrelsen sålunda utarbetade förslagen till ändrade bestämmelser i 11 och 14 kap. skilja sig i viktiga delar från motsvarande föreskrifter i det till lagrådet remitterade förslaget till jorddelningslag.»

11 kap.

Departementschefen erinrar härefter om innehållet av sistnämnda föreskrifter samt redogör för lantmäteristyrelsens omförmälda framställning, vilken jämte därtill hörande handlingar såsom bilaga finnes fogad vid detta protokoll, ävensom för lagrådets däröver avgina yttrande, varpå departementschefen fortsätter:

»Lagrådet har i princip anslutit sig till lantmäteristyrelsens uppfattning i de förevarande frågorna. Även jag anser de av styrelsen framställda förslagen böra läggas till huvudsaklig grund för lagstiftning i dessa ämnen.

Vad angår 11 kap. har lagrådet i fråga om den av styrelsen för vissa paragrafer föreslagna lagtexten framställt smärre erinringar, vilka synas grundade. Jämväl beträffande andra delar av kapitlet, vilka icke beröras av styrelsens ändringsförslag, har lagrådet uttalat anmärkningar, vilka torde böra beaktas. I anslutning till vad sålunda anförts hava 1—4 samt 7 och 8 §§ i förevarande kapitel undergått erforderlig omarbetning.

Med anledning av de utav lagrådet eller dess flesta ledamöter framställda 12 och 13 kap. erinringar hava jämkningar vidtagits beträffande 12 kap. 1 § samt 13 kap. 2, 9, 14 och 20 §§ i det remitterade förslaget.

Då jag anser det kunna befaras, att med den av lagrådet föreslagna formulering av 13 kap. 17 § tredje stycket det skydd, som man velat bereda mindre jordägare, vilka med sitt jordbruk förena annan verksamhet, icke skulle bliva tillräckligt effektivt, har jag trott det vara riktigast att bibehålla detta lagrum vid oförändrad lydelse.

I överensstämmelse med av lagrådet eller dess flesta ledamöter gjorda erinringar hava 1 och 9 §§ i 14 kap. av det remitterade förslaget underkastats vissa jämkningar. Vidare hava på lagrådets hemställan 14 § tredje stycket samt 15 och 16 §§ i detta kapitel, sådana de lyda enligt det remitterade förslaget, fått utgå ur det omarbetade förslaget.

14 kap.

6 §. Såsom jag redan nämnt, har lagrådet i princip anslutit sig till det av lantmäteristyrelsen framlagda förslag till föreskrifter rörande ersättningar mellan delägare vid skifte för odling, hävd och minskad avkastning m. m. Jag har även själv tillkännagivit min anslutning i huvudsak till styrelsens förslag i ämnet. Mot de av styrelsen sålunda föreslagna föreskrifter, avsedda att inflyta under 6 § i 14 kap., hava emellertid av lagrådet framställt vissa detaljanmärkningar, vilka synas mig vara av beskaffenhet att böra beaktas. I överensstämmelse med vad nu anförts har ifrågavarande paragraf i det omarbetade förslaget avfattats.

15 kap. 15 kap. har av lagrådet lämnats utan anmärkning.

16 kap. I anslutning till av lagrådet framställda erinringar hava 5 och 6 §§ i 16 kap. undergått omarbetning i av lagrådet förordad riktning.

4 §. Vad angår föreskriften i samma kapitel, 4 § första stycket, sådant detsamma lyder enligt det remitterade förslaget, har lagrådet föreslagit nedsättning av den tid, under vilken lantmätaren skulle vara skyldig att i samband med skiftes avslutande hålla delägarna skifteskartan till handa, till högst tre dagar. Det kan emellertid svårigen förnekas, att i skifteslag med stort antal delägare en sålunda begränsad tid kan komma att visa sig väl knapp. Å andra sidan synes mig en generellt till sex dagar bestämd maximitid vara onödigt högt tilltagen. En framkomlig utväg att dels vinna det åsyftade målet, beredande för delägarna av erforderlig tillgång till skifteskartan, dels ock i möjligaste mån minska de för lantmätaren av en föreskrift i sådant syfte härflytande olägenheterna, synes mig kunna vinnas på följande sätt. Lantmätaren skall vara skyldig att å avslutningssammanträdet medföra skifteskartan och hålla densamma tillgänglig för delägarna. Äro dessa till antalet högst tre, torde de kunna åtnöjas härmed. Äro de till antalet flera, men överskrider deras antal icke tio, böra de vara berättigade att fordra kartans tillhandahållande under ytterligare högst två dagar. I skifteslag med flera än tio delägare synes lantmätarens skyldighet att tillhandahålla delägarna skifteskartan böra avse högst fem dagar utöver dagen för avslutningssammanträdet. I enlighet med vad nu anförts har 4 § första stycket i detta kapitel av det omarbetade förslaget avfattats.

17 (18) kap. I enlighet med vad lagrådet hemställt har 18 kap. i det remitterade förslaget — om fördelning av skifteskostnader — i det omarbetade förslaget insatts såsom 17 kap., varigenom, på sätt lagrådet framhållit, skifteskostnadernas fördelning tydligen — i motsats mot vad enligt det remitterade förslaget var avsett — bliver att hänföra till sådana skiftesfrågor, som enligt nästföljande kapitel skola avgöras av förrättningsmännen efter rådplägnings med delägarna.

I anslutning till vad lagrådet hemställt har tredje punkten av första stycket 18 (17) kap. i 3 § i 17 kap. av det remitterade förslaget fått utgå och saknar således motsvarighet i 18 kap. av det omarbetade förslaget. Härjämte har andra stycket av nämnda paragraf, vilken i det omarbetade förslaget motsvaras av 18 kap. 3 §, i sistnämnda förslag erhållit förändrad avfattning i enlighet med vad av lagrådet förordats.

I 19 kap. har vid förslagens omarbetande 7 § i det remitterade förslaget nedflyttats efter 8 och 9 §§ i samma förslag och härav föranledd omnumrering av dessa paragrafer ägt rum. Med anledning av erinringar, som gjorts av eller inom lagrådet, har 3 § första stycket omredigerats samt ändringar vidtagits i 5, 6, 9, 12, 13, 16, 20, 22 och 27 §§ i det remitterade förslaget.

På de skäl, som anförts av lagrådet och av lantmäteristyrelsen i dess senaste utlåtande, har jag ansett avstyckning böra få äga rum oberoende av huruvida avtal om överlåtelse av den ägovidd, som är avsedd att avstyckas, föreligger eller icke, och har jag därför låtit omarbete första stycket av 1 § i nu angiven riktning.

Andra stycket första punkten i 1 § har i det omarbetade förslaget ändrats i huvudsaklig anslutning till vad av lagrådet förordats. Här har jag dock funnit en jämkning vara av nöden. Enligt lagrådets förslag skulle sådan plan, som avses i den förevarande punkten, erfordras vid avstyckning i ett sammanhang av ett flertal smärre lägenheter för bostadsändamål eller för beredande av plats för industriella anläggningar eller i annat liknande syfte. Emellertid lär man kunna inträffa att, ehuru endast är fråga om en eller annan avstyckning, förhållandena å orten äro sådana, att avstyckning icke bör ske, med mindre sådan plan, som här avses, föreligger. Jag åsyftar härvid de fall, där redan tidigare å orten skett en del upplåtelse, som göra ett tätare bebyggande sannolikt, eller där förhållandena å orten eljest äro sådana, att man har anledning förmoda en gryende samhällsbildning. Såsom i olika sammanhang framhållits, måste det anses synnerligen angeläget att, där man har att räkna med en begynnande samhällsbildning, en ordnande hand lägges på bebyggelsen på så tidigt stadium som möjligt. Eljest kunna förhållandena i orten lätteligen utveckla sig därhän, att det möter stora svårigheter eller rent av blir omöjligt att ordna samhällsbildningen efter rationella grunder. Då jag anser, att uppställande av fordran på förefintligheten av en plan för fastighetsbildningen jämväl i de av mig nyss berörda fallen skulle innebära vissa garantier mot ett olämpligt bebyggande, har jag i en andra punkt uti det ifrågavarande stycket inryckt bestämmelse härom. Det i det remitterade förslaget upptagna villkoret, att den plan, som skall företes, skall vara upprättad av lantmätare, har jag emellertid icke funnit skäl att bibehålla. De synpunkter, vilka såsom jag nyss nämnt, böra beaktas i fråga om planläggning för blivande tätare bebyggande, torde i många fall böra tillgodoses genom anlitande av personer med speciell fackkunskap. Lämpligast synes vara, att prövningen av plan, varom nu är

fråga, icke bindes av bestämmelse om att planen skall vara upprättad av viss befattningshavare.

I enlighet med lagrådets hemställan har såsom ett tredje stycke i paragrafen införts det stadgande, som återfinnes i 12 § sista stycket i det remitterade förslaget.

3 §. Till vad lagrådets flesta ledamöter anfört beträffande 3 § tredje stycket kan jag i väsentliga delar ansluta mig. Vad däremot angår den avfattning, som bör givas åt samma stadgande, hyser jag en i viss mån avvikande mening. Såvitt jag kan finna är det icke tillfyllest att föreskriva, att avstyckning från jordbruksfastighet icke må ske på sådant sätt, att därigenom jordbruksnäringen i orten kunde antagas lida skada. Enligt min mening skulle vad man vill stadga komma bättre till uttryck, om föreskriften gäves den innebörd, att avstyckning från jordbruksfastighet får ske allenast under förutsättning att den fastighetsindelning, som genom avstyckningen kommer till stånd, är till gagn för jordbruksnäringen i orten. Jag vill något närmare angiva, vad jag anser skulle vinnas genom denna formulering. Genom användandet av ordet fastighetsindelning skulle vara utsagt, att man i det speciella fallet har att taga hänsyn såväl till stamfastigheten som till den avstyckade eller, där avstyckning sker för sammanläggning, den sammanlagda fastigheten. Exempelvis torde det kunna anses vara till gagn för jordbruksnäringen att för sammanläggning från en fastighet avstycka all till fastigheten hörande inägojord, där denna är av så ringa omfattning, att självständigt jordbruk därå ej kan bedrivas, men genom densamma sammanläggning med annan fastighet skulle bildas ett bärkraftigare jordbruk. Så lärers särskilt bliva fallet, om å denna senare fastighet finnes nödig husbehovsskog men otillräcklig inägojord. Vidare bör, där jordbruksfastighet är i behov av förstärkning i inägojord, avstyckning av sådan jord för sammanläggning få ske från annan fastighet, där så kan äga rum utan men för jordbruket å sistnämnda fastighet. Det bör också vara tillåtet att genom avstyckning uppdela en större jordbruksfastighet för att därav bilda två eller flera dugliga jordbruk. Däremot bör avstyckning icke få äga rum, om därigenom ett dugligt jordbruk skulle försämrast eller förstöras. Givet är att det måste anses vara till gagn för jordbruksnäringen i orten, när genom avstyckningen skulle beredas ökade utkomstmöjligheter för ortens jordbrukande befolkning. Med hänsyn till vikten av denna princip har densamma givits särskilt uttryck i lagtexten.

I enlighet med det nu anförda har paragrafens tredje stycke omformulerats.

Paragrafens sista stycke har jämkats på sätt lagrådet hemställt. Av detta stycke framgår, att föreskrifterna i paragrafens tredje stycke — likasom ock bestämmelserna i dess fjärde stycke — icke skola äga tillämplighet, där avstyckning sker för tillgodoseende av behov av mindre lägenheter för bostadsändamål eller för beredande av plats för industriell anläggning eller därmed jämförligt ändamål.

Då den föreskrift, som finnes i 23 §, lärers få tillämpning även i andra fall än där fråga är om fastigheter, som innehavas under stadgad åborätt eller såsom fideikommiss, exempelvis beträffande fastigheter, tillhörande vissa stiftelser, har jag ansett vad lagrådet erinrat vid paragrafen icke böra föranleda ändring i det remitterade förslaget.

23 §.

Vad lagrådet erinrat beträffande 3 och 5 samt 4, 6 och 9 §§ i 20 kap. har iakttagits i det omarbetade förslaget.

20 kap.

I anledning av att bestämmelserna i 14 kap. 15 § av det till lagrådet remitterade förslaget på lagrådets hemställan uteslutits, har jämväl utelämnats andra stycket utav 7 § i 20 kapitlet.

Med anledning av erinringar, som framställts av lagrådet, hava bestämmelserna i 21 kap. 15, 17 och 18 §§ sammanförts till en paragraf, 15 §. Härvid har omredigering av särskilda punkter och viss omgruppering av desamma ägt rum, varjämte de i punkt 8 i 15 § av det remitterade förslaget förekommande orden »eljest enligt lag eller författning skall av ägodelningsrätt upptagas» uteslutits och i punkt 8 i det omarbetade förslaget upptagits det av lagrådet förordade tillägget i fråga om vissa mål rörande beloppet av kostnader för jorddelningsförrättning. Rubriken till avdelningen C har erhållit den av lagrådet föreslagna lydelsen. I denna avdelning hava i enlighet med vad lagrådet hemställt införts dels en ny paragraf, 18 §, om klagan över beslut, varigenom mot förrättningsman framställt jäv ogillats, dels ock två nya paragrafer, 24 och 25 §§, innefattande att vissa mål skola anhängiggöras genom stämning och att bestämmelserna om hur fastställelse av jorddelningsförrättning och rättelse i fastställt skifte påkallas äro att söka längre fram i kapitlet. Såsom en första paragraf under avdelningen E har, såsom lagrådet ansett lämpligt, i en ny paragraf, 41 §, införts en fullständig uppräknings av samtliga de förrättningar, som räknas till jorddelningsförrättningar enligt det föreliggande lagförslaget, ävensom dit överflyttats föreskriften i 41 § av det remitterade förslaget om skyldighet för lantmätaren att insända handlingarna till avslutad jorddelningsförrättning till överlantmätaren. Beträffande sistnämnda föreskrift hänvisas till vad lagrådet anført i fråga om 20 — 24 §§ i det remitterade förslaget. Med godkännande av de skäl, som lagrådet anført för uteslutande ur lagen av den föreskrift, som upptagits i 42 § i det remitterade förslaget, har berörda föreskrift icke upptagits i det omarbetade förslaget. Med hänsyn till vad inom lagrådet anförts beträffande 46 § i det remitterade förslaget, och då köpare av en fastighet icke torde äga större intresse av att få kännedom om servitut, som enligt bestämmelse vid laga skifte må beröra fastigheten, har denna paragraf icke någon motsvarighet i det omarbetade förslaget. Den omnumrering av kapitlets paragrafer, som blivit en följd av de nu berörda ändringarna, har verkställts.

21 kap.

I förevarande kapitel hava i enlighet med lagrådets erinringar vidtagits ändringar i 1, 2, 4 och 7, 6, 8, 12, 17 (19), 20 (21), 22 (23), 26 (25), 27

(26) och 28 (27), 29 (28), 30 (29), 32 (31), 34 (33), 36 (35), 39 (38), 42 (40), 48, 50 och 56 (55) §§.

3 §. Med anledning av vad en av lagrådets ledamöter anfört vid 5 § och vad lantmäteristyrelsen yttrat vid 3 § i sitt utlåtande den 28 april 1924 har jag i första stycket av sistnämnda paragraf låtit införa föreskrift därom att, om ägodelningsnämndeman avgår under tjänstgöringstiden, kompletteringsvalet skall avse endast den tid, som återstått för den avgångne att tjänstgöra. Det torde i detta sammanhang böra erinras därom, att förhållandena i förevarande avseende ej äro jämförliga med dem i fråga om val av nämndeman i andra fall. Ägodelningsnämndemän skola nämligen utses till ett antal av ända till sex för ett och samma valområde; vid successiv förnyelse skulle i följd härav val ofta nog komma att äga rum med jämförelsevis korta mellantider, vilket synes böra undvikas. Genom den av mig tänkta anordningen vinnes ock överensstämmelse med vad för motsvarande fall gäller beträffande åtskilliga andra val.

På sätt lagrådet förordnat har vid paragrafens omarbetande tredje punkten i första stycket uteslåtits.

13 §. I enlighet med vad lagrådet hemställt har 13 § ändrats. Beträffande ersättningen till sakkunnigt biträde vill jag framhålla följande. Såsom framgår av vad jag anfört vid 2 kap. 2 §, har jag icke kunnat ansluta mig till lagrådets mening att ersättning till sakkunnigt biträde, som tillkallades vid laga skifte, skulle förskjutas av förrättningsökanden. Vad jag såsom skäl härför anfört hänför sig emellertid till förhållanden vid själva förrättningen. Annorlunda ligger, såvitt jag kan finna, saken, då det blir fråga om att ålägga klagande delägare att förskjuta ersättning till ett av ägodelningsrätten anlitat sakkunnigt biträde. Såsom klagande intager nämligen delägare i förhållande till övriga skiftesdelägarna en annan ställning än den, en delägare under själva skiftet har till andra delägare. Den av mig vid 2 kap. 2 § intagna ståndpunkten bör därför ej medföra, att vad lagrådet vid nu förevarande paragraf anfört angående ersättning icke beaktas.

19 (20) §. Lagrådet har i fråga om 19 (20) § hemställt, att paragrafens första stycke måtte ändras så till vida, att särskild talan icke bleve enligt detta stycke medgiven i fråga, som omförmäles i 3 kap. 10 §. Väl kan det vara sant att de fall, då det vore ur praktisk synpunkt påkallat att särskilt överklaga beslut, varom nu är fråga, komma att bliva tämligen sällsynta. Men det skulle dock, vill det synas mig, i de fall, där det kunde ifrågakomma, vara till olägenhet, om särskild talan icke vore medgiven. Det kan nämligen icke anses tillfredsställande, att ett skifte får pågå, som sedermera kanske befinnes icke hava bort äga rum, utan bör avgörande i detta avseende kunna erhållas så snart ske kan. De ifrågavarande frågorna äro också sådana, att de väl lämpa sig att behandlas såsom preliminärfrågor. Jag har därför funnit mig icke böra vidtaga ändring i det remitterade förslaget på ifrågavarande punkt.

Lagrrådet har hemställt om sådan ändring i det remitterade förslaget, att besvär över jorddelningsförrättning eller därunder meddelat beslut eller vid-

tagen åtgärd skola ingivas icke till överlantmätaren utan till ägodelningsdomaren. Till vad lagrådet yttrat till stöd för denna hemställan kan jag ansluta mig. Av yttrandet framgår, att en anordning, innefattande besvärens ingivande till överlantmätaren, skulle kunna medföra rättsförlust för delägare och understundom innefatta onödig omgång. Jag har därför låtit vidtaga sådan ändring i förslaget, att besvär, varom nu är fråga, skola ingivas till ägodelningsdomaren, ävensom de övriga jämkningar i förslaget, som påkallas av ändringen.

Jag har förut i detta mitt anförande omförmält, att jag av skäl, för vilka jag senare skulle redogöra, ansåge mig oförhindrad att, utan någon hemställan inom lagrådet, i en särskild specialfråga föreslå viss jämkning i remitterade förslaget. Jag åsyftade härvid spörsmålet om ägograderingen borde vara en sådan fråga, som, i händelse av missnöje, under skiftet skulle dragas under ägodelningsrättens prövning eller om klagorätt i detta avseende borde stå öppen till efter skiftets avslutande. Jag vill nu närmare gå in på denna fråga.

Enligt gällande skiftesstadga är det delägare obetaget att efter skiftets avslutande föra talan i fråga om ägograderingen. I den motion vid 1906 års riksdag, som sedermera föranledde tillsättande av skifteslagstiftningskommittén, angavs såsom en av orsakerna till den i motionen påtalade långsamheten i skiftesförfarandet den delägare tillkommande rätten att först efter skiftets fullbordande klandra graderingen samt uttalades, att lagstiftningen i motsats härtill borde förlägga den definitiva prövningen av sådant klander till skiftets förberedande stadium. Nämnda kommitté gjorde också i sitt förslag (205 §) talan å ägograderingen till en preliminärfråga. Såsom motiv till förslaget anförde kommittén (s. 207) huvudsakligen, att det torde vara obestridligt, att stora olägenheter följde av medgivandet att överklaga graderingen i sammanhang med talan mot det avslutade skiftet, att graderingen vore grundläggande för skiftet, och att större rubbningar i denna kunde vålla att en mödosamt och med stor tidsutdräkt utarbetad skiftesplan bleve fullständigt obrukbar, hur skickligt den än efter den givna graderingen varit utförd, samt att, då graderingen i regel måste bliva i viss mån subjektiv, det synnerligen ofta inträffade, att delägare efter skiftesläggningen ansåge sig hava blivit lidande genom orättvis gradering. Bland de erinringar, som framställts här emot, må omnämnas att i det utlåtande, som lantmäteristyrelsen den 11 augusti 1913 avgav över kommittéförslaget, styrelsen förklarade, att den utan att underskatta betydelsen av de skäl, som framhållits för att få graderingen hänförd till preliminärfråga, emellertid icke kunde underlåta att giva uttryck åt sin tveksamhet i avseende å spörsmålet. Denna tveksamhet hade väl i någon mån sin grund i graderingens intima samband med en del likvidfrågor, vilka samtliga i förslaget icke behandlats såsom preliminärfrågor, men den väsentliga orsaken till tveksamheten vore att söka däri, att styrelsen befarade, att jordägarna snart skulle komma att giva sitt missnöje tillkänna, därest förslaget i denna del bleve antaget. Det borde dock, tillade

styrelsen, även framhållas, att en del av de olägenheter, som vore förbundna med nuvarande bestämmelser i ämnet, syntes stå att undanröja genom tillämpning av de föreslagna bestämmelserna att rättelse i skifte finge i viss omfattning verkställas medelst ersättning i penningar till delägare, som bort bekomma större ägobelopp.

I det utlåtande, som lantmäteristyrelsen avgav den 30 januari 1925 angående beräknande vid skiftesförrättningar av ersättning mellan delägare för odling, hävd och minskad avkastning m. m. och som av mig förut berörts, har lantmäteristyrelsen ånyo uttalat sig i den nu förevarande frågan. Styrelsen anförde härom:

Jämlikt bestämmelse i 21 kap. 20 § av förevarande förslag hade vad anginge skifteslag, som avsåges i 1 kap. 2 § under 1, ägors gradering, därunder inbegripet åsättandet av sådant jämförelsetal eller uppskattningsvärde, varom i 11 kap. 2 § andra stycket sägs, hänförts till frågor, vilka skulle slutligen avgöras under förrättningens gång. Möjlighet att efter förrättningens avslutande vinna ändring föreläge alltså icke. Ehuru urskiljandet av inrösnings- och avrösningsjorden här icke nämnts, torde man med hänsyn till sakens natur böra utgå ifrån att avsikten vore, att denna åtgärd uti ifrågavarande avseende skulle följa samma regel som graderingen. Vid de tre tidigare tillfällen lantmäteristyrelsen yttrat sig rörande den nya skifteslagstiftningen hade styrelsen framhållit såsom sin mening att jordägarna borde hava klagorätten rörande graderingen öppen till dess förrättningen avslutats. Styrelsen ansåge sig hava så mycket större anledning att på nytt upptaga denna fråga, som man måste räkna med att för framtiden som hittills misstag kunde begås i fråga om såväl urskiljandet av inrösnings- och avrösningsjorden som graderingen, och att jordägarna ofta icke vore i tillfälle att bedöma förhållandena förr än tidigast då skiftesläggningen föreläge. På grund av vad sålunda anförts funne sig lantmäteristyrelsen böra hemställa, att ur 21 kap. 20 § måtte uteslutas orden 'ägors gradering, därunder inbegripet åsättande av sådant jämförelsetal eller uppskattningsvärde, varom i 11 kap. 2 § andra stycket sägs'.

Vid övervägande av det föreliggande spörsmålet har jag icke kunnat känna mig övertygad om lämpligheten av att göra ägograderingen till en preliminärfråga. Jag har icke kunnat undgå att finna, att en sådan anordning skulle kunna för delägare medföra rättsförlust. Man torde ej hava tillräckligt beaktat, att en delägares rätt är beroende icke blott av de gradtal, som åsatts hans jordinnehav, utan jämväl av de gradtal, som åsatts den del av skifteslagets jord, som han vid skiftesläggningen får sig tilldelad. Först då en delägare får kännedom om vilka ägor han vid skiftet skulle bekomma, kan han bilda sig en säkrare uppfattning om den verkställda graderingens riktighet. Men då vore, om graderingen göres till preliminärfråga, möjlighet betagen honom att beträffande densamma söka ändring. Jag anser därför försiktigheten bjuda att på förevarande punkt gällande rätts ståndpunkt bibehålles, detta så mycket

hellre som genom möjligheten till bestämmande av ersättning i penningar de olägenheter, vilka föranlett väckandet av förslaget av ägograderingens upptagande såsom preliminärfråga, till väsentlig del torde vara undanröjda. I enlighet härmed har jag låtit ändra den nu ifrågavarande paragrafen.

Bland preliminärfrågorna har jag låtit upptaga ersättning till sakkunnigt biträde vid jorddelningsförrättning, och hänvisar jag beträffande denna fråga till vad jag anfört vid 2 kap. 2 §.

Genom lagen den 12 maj 1917 om tillägg till lagen den 27 juni 1896 om hemmansklyvning, ägostyckning och jordavsöndring har byggnadsnämnd tilllagts klagorätt i fråga om ägostyckning inom samhälle, där den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas, och enahanda rätt tillkommer byggnadsnämnd enligt föreskrift i 21 § av nämnda lag den 27 juni 1896 beträffande avsöndring inom samhälle som nyss nämnts. Syftet med de nu av mig berörda bestämmelserna har varit att erhålla en ytterligare garanti mot att fastigheter tillskapades, vilka icke kunde anses till form, läge och storlek stå i överensstämmelse med grunderna för ett ändamålsenligt bebyggande av ett samhälle. Någon föreskrift, motsvarande de nu av mig omförmälda, återfinnes icke i det till lagrådet remitterade förslaget till jorddelningslag, och motsvarande bestämmelser i fastighetsbildningslagens 5 och 6 kap. äro enligt samma förslag avsedda att upphöra att gälla. En ledamot av lagrådet har emellertid vid förslaget till vissa ändringar i sistnämnda lag erinrat, att enligt hans mening byggnadsnämnd icke borde berövas sin nu ifrågavarande rätt. Då enligt min mening rätten för byggnadsnämnd till klagan i fall, varom nu är fråga, måste befordra en riktig tillämpning av de bestämmelser i lagförslaget, som avse att förhindra bildandet av fastigheter, vilka ur bebyggelsesynpunkt skulle bliva olämpliga, anser också jag, att sådan rätt fortfarande bör tillkomma byggnadsnämnd, och bör rätten enligt min mening avse icke allenast avstyckningsförrättningar utan, likasom för närvarande är fallet inom städerna och de andra samhällen, för vilka skall föras fastighetsregister enligt de för stad meddelade bestämmelserna, jämväl andra jorddelningsförrättningar inom ifrågavarande samhällen. Att emellertid klagorätt icke bör tillkomma byggnadsnämnd i andra fall än där fastställelse å förrättning meddelats, lärers väl få anses uppenbart.

I enlighet med det nu anförda hava bestämmelser upptagits i 52 § av det förevarande kapitlet samt därav påkallade jämkningar i rubriken till underavdelningen G samt i 29 (28), 44 (43), 50, 51 och 54 (53) §§ i kapitlet ävensom omnumrering av kapitlets 52—56 §§ vidtagits.

Vid omarbetningen av det remitterade förslaget hava däri vidtagits åtskilliga redaktionella jämkningar, för vilka närmare redogörelse icke torde erfordras.»

Departementschefen övergår härefter till övriga lagförslag och anför i fråga om dessa:

**»Förslaget till lag om vad iakttagas skall i avseende å infö-
rande av lagen om delning av jord å landet.**

Detta förslag har i enlighet med lagrådets hemställan erhållit en något förändrad uppställning, och har därav påkallad omnumrering av paragraferna verkställts. Vid denna omarbetning hava på sätt lagrådet förordat inledningsorden i 1 § av remitterade förslaget eller att den nya lagen skulle äga tillämpning för rikets landsbygd ävensom andra och tredje punkterna i samma paragraf samt den föreskrift, som givits i 5 § av det remitterade förslaget, uteslutits och ått den nya 5 § samt ått 3 (4) och 10 (9) §§ givits det innehåll, som av lagrådet föreslagits.

§ 2. I enlighet med vad lantmäteristyrelsen hemställt i sitt utlåtande den 28 april 1924 har i 1 § av det remitterade förslaget meddelats den föreskrift att den nya lagen, där så ske kunde, skulle tillämpas jämväl å frågor, som efter lagens ikraftträdande förekomme vid handläggning av förut påbörjade förrättningar. Denna förslagets ståndpunkt har gillats av en utav lagrådets ledamöter under det att tre av lagrådets ledamöter hemställt om sådan ändring av förslaget i denna del, att äldre lag fortfarande skulle tillämpas å nyssnämnda förrättningar. Av skäl, som angivas i lantmäteristyrelsens nyss av mig omförmälda utlåtande, finner jag den ståndpunkt, som i denna del intagits i det remitterade förslaget, böra vidhållas, och erinrar jag härvid där- om, att det remitterade förslaget härutinnan överensstämmer med innehållet i såväl 1911 som 1918 och 1920 års förslag. Ut i 2 § första stycket har därför med oförändrat innehåll upptagits den nu ifrågavarande bestämmelsen i det remitterade förslaget. I andra stycket av samma paragraf hava upptagits av lagrådet förordade bestämmelser. I förslaget hava några redaktionella jämkningar vidtagits.

**Förslaget till lag om ändring i vissa delar av lagen den 12
maj 1917 om fastighetsbildning i stad.**

I 1 § av promulgationslagen till jorddelningslagen hava, i enlighet med vad lagrådet förordat, andra och tredje punkterna fått utgå, och hava i stället, på sätt lagrådet hemställt, processuella regler för behandling av mål rörande avstyckning i stad samt rörande laga skifte och vissa andra jorddelningsförrättningar i stad upptagit i en ny 15 § i 5 kap. och en ny 12 § i 6 kap. fastighetsbildningslagen. I 5 kap. sistnämnda lag hava med anledning av erinringar av lagrådet 3 och 14 §§ erhållit ändrad avfattning och 4 § icke upptagits i det omarbetade förslaget, varjämte i enlighet med lagrådets hemställan ändrad lydelse föreslagits ått 5 § i samma kapitel. Den nya 21 § åter- giver 22 § i det remitterade förslaget, den nya 22 § återger 23 § i gällande

lag och den nya 24 § återgiver 21 § i det remitterade förslaget. I 5 kap. 23 § och 6 kap. 13 § hava upptagits bestämmelser om klagorätt för byggnadsnämnden. Beträffande dessa bestämmelser hänvisar jag till vad jag yttrat vid 21 kap. 52 § i förslaget till lag om delning av jord å landet. I 6 kap. fastighetsbildningslagen har i 5 § vidtagits den ändring, som av lagrådet förordats, och 6 § har såsom lagrådet hemställt fått utgå. Vad övergångsbestämmelserna angår har här, i överensstämmelse med vad som ägt rum i jorddelningslagen, föreskrivits, att den nya lagen skall beträffande förrättningar, som påbörjats innan lagen trätt i kraft, där så ske kan, tillämpas å frågor, som vid sådan förrättning förekomma till behandling efter lagens ikraftträdande. I övrigt hava åt övergångsbestämmelserna givits det innehåll, varom lagrådet hemställt.

Ett par redaktionella jämkningar i lagförslaget hava vid omarbetningen vidtagits.

Förslaget till lag om ändrad lydelse av 6 § i förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egendom.

I övergångsstadgandet har införts det av lagrådet förordade tillägget. Därämte hava ett par mindre redaktionella jämkningar i förslaget vidtagits.

Förslaget till lag om ändring i vissa delar av förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom.

Såsom jag anført vid 14 kap. i förslaget till lag om delning av jord å landet, har 15 § i samma kapitel uteslutits i det omarbetade förslaget. I följd härav förfalla, såsom ock lagrådet framhållit, ändringsförslagen beträffande 24 och 36 §§ i förevarande förslag. Förslaget avser härefter allenast ändring i 5 mom. av 37 § inteckningsförordningen. Det omarbetade förslaget upptager därför endast detta moment, och har rubriken till förslaget i överensstämmelse därmed jämkats.

I sammanhang med utarbetandet av detta förslag har i anledning av lagrådets erinran vid paragrafen uppsatts ett av ändringen i 37 § inteckningsförordningen påkallat *förslag till lag om ändrad lydelse av 121 § utsökningslagen*.

Förslaget till lag om ändrad lydelse av 6 § i lagen den 18 oktober 1907 angående ryttare-, soldats- och båtsmans- torps befriande i vissa fall från ansvar för inteckning i stamfastigheten.

Detta förslag, som av lagrådet lämnats utan anmärkning, återgiver med en redaktionell jämkning det remitterade förslaget.

Förslaget till lag om ändrad lydelse av 5 § i lagen den 10 juli 1899 om ersättning av allmänna medel i vissa fall för skada, som orsakats av ämbets- eller tjänsteman.

Efter vad jag anfört vid 14 kap. i förslaget till lag om delning av jord å landet har 16 § i samma kapitel icke upptagits i det omarbetade förslaget. I följd härav har förevarande lagförslag förfallit.

Förslaget till lag om ändrad lydelse av 7 § i lagen den 30 september 1904 om samäganderätt.

Detta förslag har av lagrådet lämnats utan anmärkning.

Förslaget till lag om ändrad lydelse av 16 och 34 §§ i lagen den 5 juli 1907 om enskilda vägar på landet.

I anledning av den av mig vidtagna ändringen i 10 kap. 9 § i förslaget till lag om delning av jord å landet, sådan paragrafen lydde i det remitterade förslaget, har ändringsförslaget beträffande 34 § i förevarande förslag förfallit. Detta upptager alltså numera endast 16 §. Härav betingad jämkning i förslagets rubrik har verkställts.

Jag erinrar därom, att Kungl. Maj:t den 31 december 1925 beslutat att till riksdagen avlåta proposition (nr 28) med förslag till ny lag om enskilda vägar.

Förslaget till lag om säkerhet för utbekommande av vissa ersättningar i anledning av laga skifte.

Detta förslag har omarbetats i enlighet med lagrådets hemställan, varjämte ett par redaktionella jämkningar vidtagits i förslaget.

Förslaget till lag om sammanläggning i vissa fall av fastigheter å landet.

I förslagets rubrik hava i enlighet med lagrådets hemställan orden »i vissa fall» uteslutits. I likhet med lagrådet finner jag, att förslaget skulle vinna i reda och överskådlighet, därest 7 § i det remitterade förslaget nedflyttades efter 10 § i samma förslag och andra stycket i sistnämnda paragraf infogades i 11 §. Sådan ändring har därför vidtagits och därav påkallad omnumrering av 7—10 §§ verkställts. Lagrådets erinringar beträffande 1, 4, 5, 8

(9), 9 (10), 11, 14, 15 och 21 §§ hava iakttagits i det omarbetade förslaget. En del redaktionella jämkningar hava vid omarbetningen vidtagits.

I 2 § har i ett andra stycke införts föreskrift om i vilka fall fastighet, som utgör andel för viss fastighet i samfälld mark, må ingå i sammanläggning. Angående detta stycke hänvisar jag till vad beträffande denna fråga inom lagrådet anförts av justitieråden Svedelius och Högstedt.

Enligt 9 (10) § får, där fastighet, som ifrågasättes skola ingå i sammanläggning, är sådan att lagen angående uppsikt å vissa jordbruk i Norrland, Dalarne och Värmland därå äger tillämpning, sammanläggning ej ske, i händelse anledning prövas vara för handen antaga, att sammanläggningen medför minskning i de självständiga jordbrukens antal; och föreskrives i 11 § att ägodelningsdomaren, innan sammanläggningsärende, varom nyss sagts, prövas, däri kan höra jordbrukskommissionen. I promemorian gives uttryck åt den uppfattningen att talerätt emot ägodelningsdomarens eller ägodelningsrättens beslut i sådant ärende icke torde kunna förmenas nämnda kommission. Lagrådet har emellertid i sitt utlåtande uttalat, att, om det skulle anses erforderligt att medgiva jordbrukskommissionen dylik fullföljdsrätt, det torde vara av nöden, att uttryckligt stadgande därom infördes i lagtexten. Då i den ifrågasatta talerätten för jordbrukskommissionen torde ligga en ytterligare garanti mot att sammanläggningar, som icke stå väl samman med föreskrifterna i förutnämnda lag, komma till stånd, anser jag sådan talerätt böra tilläggas jordbrukskommissionen. Den bör dock uppenbarligen avse endast beslut, varigenom sammanläggning beviljats. För att jordbrukskommissionen skall bliva bättre i tillfälle att utöva talerätten, lärer det böra stadgas förpliktelse för ägodelningsdomaren att underrätta kommissionen om sådana sammanläggningsbeslut, varom nu är fråga. I ett andra stycke av 21 § hava införts bestämmelser av nu angiven innebörd.

2 §.

21 §.

Förslaget till lag om ändrad lydelse av 11 kap. 2 § jordabalken.

I detta förslag, som av lagrådet lämnats utan anmärkning, har vidtagits en redaktionell jämkning för att bringa förslagets avfattning i överensstämmelse med lydelsen av 19 kap. 1 § i lagen om delning av jord å landet.

Förslaget till lag om insändande till hovrätt av ägodelningsrätts protokoll så ock av protokoll i mål eller ärende, som handlagts av ägodelningsdomare eller annan ordförande i ägodelningsrätt eller av överlantmätare.

Detta förslag har samma lydelse som det remitterade förslaget.

Bihang till riksdagens protokoll 1926. 1 saml. 31 häft. (Nr 38).

31

Förslaget till lag om ändrad lydelse av 2 § 11:o) i lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Detta förslag har av lagrådet lämnats utan anmärkning.»

Föredragande departementschefen uppläser härfter i enlighet med förestående anförande avfattade förslag till

- 1) lag om delning av jord å landet;
- 2) lag om vad iakttagas skall i avseende å införande av lagen om delning av jord å landet;
- 3) lag om ändring i vissa delar av lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad;
- 4) lag om ändrad lydelse av 6 § i förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egendom;
- 5) lag om ändrad lydelse av 37 § 5 mom. i förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom;
- 6) lag om ändrad lydelse av 121 § utsökningslagen;
- 7) lag om ändrad lydelse av 6 § i lagen den 18 oktober 1907 angående ryttare-, soldat- och båtsmanstorps befriande i vissa fall från ansvar för inteckningar i stamfastigheten;
- 8) lag om ändrad lydelse av 7 § i lagen den 30 september 1904 om samäganderätt;
- 9) lag om ändrad lydelse av 16 § i lagen den 5 juli 1907 om enskilda vägar på landet;
- 10) lag om säkerhet för utbekommande av vissa ersättningar i anledning av laga skifte eller annan jorddelningsförrättning;
- 11) lag om sammanläggning av fastigheter å landet;
- 12) lag om ändrad lydelse av 11 kap. 2 § jordabalken;
- 13) lag om insändande till hovrätt av ägodelningsrätts protokoll så ock av protokoll i mål eller ärende, som handlagts av ägodelningsdomare eller annan ordförande i ägodelningsrätt eller av överlantmätare; samt
- 14) lag om ändrad lydelse av 2 § 11:o) i lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt,

och hemställer departementschefen, att förslagen måtte, jämlikt § 87 regeringsformen, genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Arvid Torold.

Till Konungen.

Genom nådigt brev den 30 maj 1924 har Eders Kungl. Maj:t uppdragit åt lantmäteristyrelsen att verkställa utredning rörande beräknande vid skiftesförrättningar av ersättningar mellan delägare för odling, hävd och minskad

Nr 165. Lantmäteristyrelsen med utredning angående beräknande vid skiftesförrättningar av ersättning mellan delägare för odling, hävd och minskad avkastning m. m.

avkastning jämte därmed sammanhängande frågor samt bemyndigat styrelsen att tillkalla två distriktslantmätare att biträda vid utredningen.

På grund av detta uppdrag har styrelsen för ändamålet tillkallat distriktslantmätarna i Järvsö distrikt R. V. Engdahl och i Värends norra distrikt friherre A. von Otter, varjämte styrelsen uppdragit åt t. f. byråchefen O. Bagger-Jørgensen att leda ifrågavarande arbete, i vilket även t. f. byråingenjören K. D. Myrbeck anmodats att delta. Enligt styrelsens beslut tog utredningen sin början den 21 juli 1924, varefter förenämnda med utredningen sysselsatta personer under tiden den 23 juli till den 9 augusti 1924 verkställde undersökningar inom Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län. Härefter avbröts arbetet. Sedan detsamma återupptagits den 26 augusti 1924, verkställdes undersökningar inom Älvsborgs, Skaraborgs och Kalmar län under tiden den 2 till den 13 september 1924. Under resorna hava förhållandena i de skilda orterna studerats i anslutning till verkställda skiftesförrättningar, den i orterna arbetande personalens uppfattning inhämtats samt material insamlats för vidare bearbetning i Stockholm. Den 29 september 1924 återupptogs arbetet härstädes och den 25 november 1924 lämnade undersökningskommissionen till lantmäteristylelsen härvid fogad redogörelse för den verkställda undersökningen (bilaga A). Den 29 november 1924 avlämnade kommissionen vidare en P. M. rörande den i 1918 års lagförslag intagna motiveringen till 14 kap. 6 § i förslaget till lag om delning av jord å landet (bilaga B) ävensom sex stycken formulär till beräkningar och likvider.

Graderingsförfarandet.

Mellan graderingsförfarandet samt likviderna för odling, hävd och minskad avkastning liksom för särskilt värde råder ett synnerligen nära samband. Nämda likviders uppgift är nämligen att med penningar utjämna tillfälliga förskjutningar i värde, vartill hänsyn ej tagits eller kunnat tagas vid graderingen. Vid den verkställda undersökningen har därför framstått såsom nödvändigt, att det bleve tydligt bestämt vilka värden, som skola ingå under graderingsförfarandet, varigenom samtidigt ock bleve klarlagt vilka värden, som falla utanför detsamma och därför böra regleras genom likvider. Detta har framträtt desto angelägnare, som vissa fel eller oegentligheter, vilka förekommit vid verkställda förrättningar, synts hava sin grund uti vacklande uppfattning i dessa delar. Visserligen har lantmäteristylelsen genom 11 kap. 8 § i det nu föreliggande förslaget till lag om delning av jord å landet bemyndigats att meddela närmare föreskrifter om ägors gradering och uppskattning samt om ägobeskrivning men — oavsett att urskiljande av inrösnings- och avrösningsjorden här utelämnats, vilken oegentlighet torde böra undanröjas — framgår av den verkställda undersökningen, vilken grundläggande betydelse urskiljandet av inrösnings- och avrösningsjorden jämte graderingen hava samt angelägenheten av att innebörden av dessa åtgärder i lagtext och motiv därtill blir bättre klarlagd än vad hittills skett under förarbetena till den nya lagstiftningen och att hänsyn härvid jämväl tages till en del önskemål, som förut icke blivit beaktade i tillräcklig mån.

Skiftesstadgekommittén föreslog, att graderingen skulle ske med hänsyn till den behållna avkastning, som på grund av jordens naturliga beskaffenhet må kunna erhållas i vanliga år och anses såsom stadigvarande. Ut i sitt år 1913 avgivna utlåtande över skiftesstadgekommitténs förslag meddelade lantmäteristylelsen (sid. 200), att någon ovisshet knappast kunde råda i fråga om innebörden härav, helst kommittén i motiven upplyst, att jorden skulle uppskattas efter sin naturliga beskaffenhet och med hänsyn till den behållna

avkastning den beräknades lämna. Styrelsen utgick därvid ifrån att härmed avsåges jordens avkastningsförmåga till den del denna vore beroende av naturliga förutsättningar av varaktig beskaffenhet. Tillfälliga omständigheter såsom befinthigheten av ståndsog eller markens odlade eller hävdade skick skulle enligt kommitténs uttalande i motiven icke heller tagas i beräkning vid ägornas uppskattning. Ojämnheter i dessa delar skulle regleras genom likvider; och vidare hade kommittén framhållit, att här vore fråga endast om ägornas värde i jordbruksavseende.

Härefter fortsatte lantmäteristyrelsen (sid. 200).

»Till naturliga förutsättningar för en ägas avkastningsförmåga räknar lantmäteristyrelsen främst jordartens naturliga beskaffenhet och sammansättning samt vidare matjordens djup, läge, större eller mindre lutning samt lutning emot olika väderstreck, grundvattenytans djup och vattenförhållandena i allmänhet samt brukningsmöjligheter. Vad särskilt skogsmarken angår tillkomma härjämte hänsyn till exposition och mottaglighet för föryngring. Det berättigade uti ovanstående uppfattning torde i allmänhet stå utom tvivel. I vissa delar torde dock särskild motivering vara erforderlig såsom i fråga om matjordens djup och vattenförhållandena.

Om jord varit föremål för djupkultur utöver vad i allmänhet är brukligt inom orten eller särskilt inom det skifteslag, som är i fråga, har detta blivit en åtminstone i viss mån bestående egenskap hos jorden. Det är så mycket större anledning att taga hänsyn till detta förhållande redan vid graderingen, som förhållandets inordnande under vanhävdslikviden skulle öka beloppet av denna utöver vad som kan anses lämpligt. I detta sammanhang må även framhållas, att jordförbättring exempelvis genom sand- eller lerkultur, varigenom den ursprungliga jordarten förändrats och fått en lämpligare sammansättning, givetvis i regel måste hänföras till de förhållanden, vartill hänsyn skall tagas vid graderingen. Vad vattenförhållandena angår torde det ligga i sakens natur, att hänsynen till dessa, som givetvis är svår att rätt avväga, företrädesvis faller under graderingsförfarandet. Denna hänsyn skall bland annat gå ut på ett övervägande av de fördelar, som genom torrläggning eller annan åtgärd stå att vinna. Kostnaderna för denna åtgärd däremot falla under vanhävds- eller odlingslikviden.»

Den nu verkställda utredningen har på det hela taget ådagalagt riktigheten härav men även angelägenheten av att dessa grundläggande principer så vitt möjligt ytterligare preciseras. Utredningen har givit vid handen, att man utan att så sker icke har utsikt att råda bot för det godtycke och den brist på enhetlighet, som synes göra sig gällande på ifrågavarande område.

Till ytterligare klarläggande av vad som skall innefattas under graderingen och vad som skall ingå under begreppet hävd hava undersökningsmännen framhållit, att hävd är av två slag eller dels hävd av stadigvarande natur, och dels hävd av tillfällig art. Den förra uppkommer genom förändring i markens ursprungliga beskaffenhet antingen genom långvarig brukning eller verkställda grundförbättringar, under det att den tillfälliga hävden hänför sig till vissa omständigheter, som tillfälligt antingen öka eller minska en ägas värde. Tillfällig ökning i en ägas värde uppkommer exempelvis genom nyligen påförd gödsel och tillfällig värdeminskning genom vanhävd såsom ogräs, bristande dikning och dylikt. Då graderingen avser att utjämna de stadigvarande värdeskillnaderna, skall givetvis den här ovan såsom stadigvarande betecknade hävden tagas hänsyn till vid graderingen, under det att den tillfälliga hävden giver upphov till likvid.

Vad beträffar upptagandet av odlingsmark har vid undersökningen försports, att man inom vissa orter upptager odlingsmark, som icke med fördel kan

odlas. Givet är, att till odlingsmark icke bör hänföras annan jord än den, å vilken odling är ekonomiskt fördelaktig. Odlingsmark bör givetvis graderas med hänsyn till dess värde i odlat skick. Detta värde bör minst motsvara värdet i oodlat skick med tillägg av odlingskostnaderna. I annat fall är uppodling icke ekonomiskt lönande eller med andra ord marken kan ej med fördel odlas. Att man i vissa orter på grund av kommunikations- och andra förhållanden funnit sig böra i viss omfattning odla mark, vars odling icke är ekonomiskt lönande, och att man för framtiden även har att räkna med att så kommer att ske, torde här böra bortses ifrån. Vid bestämmande av gradtal å odlingsmarken får enligt utredningsmännens av styrelsen biträdda uppfattning hänsyn icke tagas till odlingssvårigheterna eller odlingskostnaderna. Dessa skola regleras genom odlingslikviden. Vid undersökningen har vidare framgått, att i trakter med rikliga odlingstillfällen odlingsmark upptagits i så stor omfattning att dess uppodlande inom överskådlig tid icke är tänkbart. Huru önskvärt det än är att utvecklingsmöjligheterna utnyttjas, är det emellertid givetvis icke meningen, att man skall till odlingsmark upptaga andra områden än som med någon grad av sannolikhet inom överskådlig tid kunna antagas bliva föremål för odling.

I fråga om äng av olika slag anförde lantmäteristyrelsen i 1913 års utlåtande följande (sid. 201):

»Med avseende å begreppet äng vill lantmäteristyrelsen redan här framhålla, att den kan vara av två skilda slag eller dels sådan, som med fördel kan odlas till åker och som därför måhända riktigast borde upptagas under benämningen odlingsmark eller såsom förhållandet i äldre handlingar ofta uttryckes äng till åker, dels sådan, som på grund av sankt läge eller andra omständigheter, åtminstone icke inom överskådlig framtid kan odlas till åker eller i allt fall icke utan så stora kostnader, att någon behållen avkastning därav ej står att ernå. Äng av förra slaget bör givetvis åsättas det gradtal, som dess odlingsmöjlighet betingar, därest icke dess avkastning såsom äng betingar ett ännu högre gradvärde, vilket torde tillhöra undantagen. Vad angår äng av senare slaget betingar den vanligen icke allt för högt värde, dock med högst betydelsefulla undantag, i avseende å vilka särskilt förtjänar att såsom exempel nämnas ängarna i och invid Torneå älv. I anslutning härtill vill lantmäteristyrelsen slutligen erinra om att mark, som kan upptagas till äng, vanligen benämnes röjningsmark, vadan man alltså även får två slag av odlingsmark eller sådan, som graderas med hänsyn till beräknad avkastning såsom åker, och sådan, som värderas med hänsyn till värde såsom äng.»

Emellertid har under senare åren tillkommit ett i visst avseende nytt ägoslag, som torde böra upptagas såsom inrösningsjord och lämpligen böra hänföras till ängsklassen. Lantmäteristyrelsen åsyftar här områden, på vilka utförts beteskultur och vilka ofta gå under benämningen betesvallar.

Uti 1918 års betänkande (sid. 282) anföres såsom motiv för uteslutande av uttrycket behållen avkastning, att exempelvis mossjord i fråga om behållen avkastning står lågt men att densamma ur jordbrukssynpunkt får anses äga stort värde. Lantmäteristyrelsen håller emellertid före, att inga skäl finnas för uttryckets uteslutande men goda sådana däremot för dess bibehållande. Ett ingalunda betydelselöst sådant ligger även i det förhållandet, att uttrycket finnes upptaget i nu gällande bestämmelse i ämnet.

Skiftesstadgan känner endast separatgradering. Det oaktat har seriegradering kommit i bruk inom stora delar av landet och även godtagits. Uti 1913 års utlåtande intog lantmäteristyrelsen den ståndpunkt (sid. 201), att separat-

gradering borde bestämmas såsom regel med rätt dock att använda seriegradering, då utmarken till omfattning är mindre än inägorna eller då vid särskild delning av utmark däribland förekommande inägor äro av ringa betydelse. De tjänstemän, som deltagit i den nu verkställda undersökningen, hava ansett, att det borde medgivas att använda den metod, som i varje särskilt fall funnes vara den lämpligaste, och att, även om detta ej bleve fallet, det knappast skulle visa sig möjligt, att få separatgradering införd i stora delar av landet.

Uttrycket att jämförelsetalet mellan inrösnings- och avrösningsjorden skall angiva inbördes förhållandet mellan de gradtal, som åsatts den bästa inrösnings- och den bästa avrösningsjorden torde ej vara riktigt för det fall, att någon inrösnings- eller avrösningsjord av första graden ej förekommer, vilket kan inträffa särskilt vid hemmansklyvningar, då äldre gradering användes. Man torde träffa vad som avses genom bestämmelse, att jämförelsetalet skall angiva inbördes förhållandet emellan uppskattad enhet av inrösnings- och avrösningsjorden. Motsvarande ändring torde böra ske beträffande bestämmelsen om åsättande av värde i penningar.

En viss prövningsrätt torde böra inrymmas åt förrättningsmännen huruvida, för det fall att skifteslagets ägor i dess helhet hava värde i något av de avseenden, varom förmåles i 11 kap. 3 §, hänsyn vid graderingen skall tagas jämväl till sådant värde. Den underrättelse om åsatta gradtal och deras betydelse, som enligt 4 § 11 kap. skall lämnas delägarna, torde böra ske genom lantmätaren och ej genom förrättningsmännen. Emellertid torde dylik underrättelse även böra omfatta urskiljandet av inrösnings- och avrösningsjorden.

På grund av vad sålunda anförts har lantmäteristyrelsen ansett sig böra förelägga Eders Kungl. Maj:t till nådig prövning härvid fogat förslag (bilaga C) till ändrad lydelse av 1, 2, 4 och 8 §§ i 11 kap. av ifrågavarande lagförslag.

På grund av den verkställda undersökningen synes det lantmäteristyrelsen icke möjligt att ansluta blivande bestämmelser rörande odlingsersättning till principerna för Västerbottensmetoden. Styrelsen har däremot kommit till den uppfattning, att lösningen bör sökas huvudsakligen enligt de grunder, varpå Norrbottensmetoden är byggd, varvid emellertid bör tillses, att de oegentligheter förebyggas, som hittills ofta varit förenade med tillämpningen av denna metod.

Beträffande sistnämnda metod har anmärkts, att densamma lett till oskäligt höga likvidbelopp utan motsvarande fördel för dem, som ålagts att gälda beloppen. Såsom framgår av den verkställda undersökningen beror detta främst på att bland odlingskostnaderna, ehuru oriktigt, upptagits även kostnaderna för begödning av marken, varigenom de utgående ersättningsbeloppen på det hela taget fördubblats. Sedan detta blivit klarlagt, torde man icke hava att räkna med att vidare så kommer att ske.

Anledning till de höga likvidbeloppen har man vidare att söka uti det förhållandet att olämpligt stora områden upptagits till odlingsmark utan hänsyn till vad som inom överskådlig tid kan antagas kunna bli föremål för odling och att till odlingsmark hänförs mark med för lågt gradvärde och vars beskaffenhet i övrigt varit sådan, att dess odlande icke är ekonomiskt lönande. Dessa och andra misstag, som lett till otillfredsställande resultat vid tillämpning av Norrbottensmetoden, äga oskiljaktigt samband med det sätt, varpå urskiljandet av inrösnings- och avrösningsjorden samt graderingen

*Odlings- och
härvelikviden
samt likvid
för minskad
arkastning.*

verkställt. Styrelsen hyser emellertid förhoppning, att upprepande av dessa misstag skall kunna förebyggas främst genom de ändringar styrelsen föreslagit i fråga om bestämmelserna rörande ovannämnda båda åtgärder liksom ock genom de anvisningar styrelsen på grundvalen härav kan bliva i tillfälle att meddela tjänstemännen. Det bör vidare uppmärksammas, att likviden till den del densamma avser odlingsmark, som ej går i utbyte mot åker, endast innebär ett utjämnande av skillnad i odlingskostnader, samt att medtagande av sådan odlingsmark i likvid i vissa fall nedbringar likvidbeloppen. För att ytterligare säkra sakägarna mot förluster till följd av olämpliga åtgärder i fråga om urskiljande av inrösnings- och avrösningsjorden samt graderingen, kommer lantmäteristylelsen här nedan att förorda ändring av 21 kap. 20 § uti ifrågavarande lagförslag.

Med stöd av den verkställda utredningen anser lantmäteristylelsen det knappast möjligt att få fram någon enkel och praktisk metod, som inskränker odlingsersättningen att avse endast sådan odlingsmark, som går i utbyte mot odlad jord.

Den ståndpunkt lantmäteristylelsen ovan intagit i fråga om graderingen föranleder, att delägare, som vid skifte tilldelats äga, vilken i fråga om odling och hävd icke befinner sig i det skick, att den omedelbart kan giva en mot dess gradvärde svarande behållen avkastning, härför har rätt till ersättning för de kostnader, som måste nedläggas för dessa bristers avhjälpande. Detta är fallet, om han erhåller icke odlad, ofullständigt odlad eller vanhävdad jord.

Beträffande icke odlad eller ofullständigt odlad jord, vilka båda här betecknas såsom odlingsmark, bör regeln enligt lantmäteristylelsens mening bliva den, att varje delägare tillgodoräknas kostnaderna för uppodling av honom vid skiftet tilldelad odlingsmark och föres till last kostnaderna för uppodling av så stor andel av odlingsmarken, som motsvarar skillnaden mellan hans andel enligt delningsgrunden i inrösningsjorden och hans innehav i odlad jord. Finnes icke så stor tillgång på odlingsmark, som motsvarar samma skillnad, kvarstår dock skyldigheten att svara för odlingskostnaderna för nämnda skillnad, varigenom den, som på grund av skiftet får avstå odlad jord, får ersättning för däri befintligt odlingsvärde. Sistnämnda förhållande kan inträffa endast då jordatalet är delningsgrund. Den först angivna huvudregeln gäller däremot även för det fall, att laga delning eller sämjedelning ägt rum och innehavet är delningsgrund, i vilket fall delägare skall föras till last kostnaderna för uppodling av den odlingsmark han innehaft. Härigenom undanröjes ett fel av principiell art, som ofta synes hava begåtts vid användning av Norrbottensmetoden. Nu angiven regel för odlingskostnadernas fördelning bör gälla även vid förlust på delningsgrund (74 § skst. och 9 kap. 6 § andra stycket i föreliggande förslag).

Vad angår skyldigheten att ersätta förefintlig vanhävd ligger det i sakens natur, att denna skyldighet åligger avträdaren. Den ifrågavarande skyldigheten begränsas emellertid av vederbörande delägars andel i inrösningsjorden, så att vid förlust på delningsgrund skyldigheten kommer att åligga skifteslaget. Vad i övrigt angår ersättningen för vanhävd tillåter sig lantmäteristylelsen hänvisa till vad därom nedan anföres.

Vid behandlingen av graderingen har lantmäteristylelsen klargjort skillnaden mellan stadigvarande och tillfällig hävd. Styrelsen har därvid preciserat

sin ståndpunkt därhän, att hänsyn till den stadigvarande hävden skall tagas vid graderingen, under det att i avseende å den tillfälliga hävden skall verkställas särskild vidräkning. Resultatet av denna blir hävdelikviden.

Uti redogörelsen för den verkställda undersökningen anföres härom följande:

»Graden är ett uttryck för en ägas från jordbrukssynpunkt beräknade nettoavkastning vid rationell skötsel. Då nettoavkastningen är skillnaden emellan bruttoavkastningen och omkostnaderna, kommer vid en förändring av de senare nettoavkastningen att bli så mycket större eller mindre än vad vid graderingen beräknats, som motsvarar minskningen eller ökningen i omkostnaderna.

Finnes exempelvis naturlig gödsel (egentligen växtkraft beroende på gödseln) kvar i en åker, som avträdes, blir tydligen tillträdares nettoavkastning just så mycket större som motsvarar värdet av den gödselmängd, som finnes kvar i åkern, eftersom han ju icke behöver påföra denna gödselmängd och hans omkostnader sålunda minskas med värdet av densamma. Han bör alltså gälda häremot svarande belopp till avträdares, som nedlagt samma kostnader utan att ännu hava fått ersättning för desamma genom av gödseln betingad skörd. Även andra jordbruksarbeten kunna tillfälligt öka en ägas nettoavkastning utöver den vid graderingen beräknade och sålunda förorsaka likvid, bland annat verkställd plöjning, dikesrensning, sådd m. m.

På samma sätt måste, därest vanhävd föreligger exempelvis därigenom att en avträdd åker är ogräsfyll, den, som tilldelas samma åker, erhålla ersättning, när hans omkostnader bli så mycket större och hans nettoavkastning lika mycket mindre än vad beräknats vid gradens åsättande, som motsvarar kostnaden för ogräsets fördrivande. Bland andra förhållanden, som innebära vanhävd, må nämnas, att avloppsdikey fallit igen, att ängsmark och betesvallar blivit buskbevuxna och att ängs- och skogsmark blivit ljungbevuxen. Däremot är, i anslutning till vad ovan sagts, icke att hänföra till vanhävd det förhållande, att på åker en eller flera grödor tagits efter sista gödslingen.»

Lantmäteristyrelsen anser sig kunna instämma i dessa uttalanden, och styrelsen gillar på det hela även vad utredningsmännen anført i fråga om beräkandet av likvidbeloppens storlek. Dessa bli beroende på de kostnader, som motsvaras av kvarvarande värde eller som erfordras för undanröjande av förhandenvarande vanhävd.

Vid beräkning av den gödselmängd, som tilläventyrs finnes kvar i en avträdd åker, måste man taga hänsyn till det år i det använda omloppsbruket, under vilket åkern kommer att tillträdas. Ju närmare slutet av perioden åkern befinner sig, desto mindre gödsel finnes givetvis kvar, men minskningen är icke direkt proportionell mot antalet grödor, som tagits, utan torde det få anses konstaterat, att de första grödorna borttaga mera än de sista. Kostnaderna böra beräknas med användande av i orten gängse pris för öke- och mandsagsverken, gödsel m. m.

Enligt föreliggande senast upprättade förslag till ny skifteslagstiftning skall ersättning för minskad avkastning utgå i tre särskilda fall, nämligen då delägare mot odlad jord erhåller ouppodlad eller sämre odlad jord, då delägare erhåller vanhävdad jord och då delägares ägovälde blir sammansatt av ägor, som med hänsyn till föregående användning ej kunna omedelbart läggas i sedvanligt bruk. Med sämre odlad jord torde här avses ofullständigt odlad jord.

Undersökningsmännen hava framhållit, att ersättning för minskad avkastning är en given följd av ersättning för odling. Härefter anføres följande:

»Detta torde framstå klart, då man betänker, att odlingsmark graderas och således ingår i skifte med värde som om den vore odlad. Då den i befintligt skick icke har detta värde, utgår ersättning för att bringa den i det beräknade skicket. Åtgärderna härför, alltså odlingsarbetet, kräver emellertid tid, och därunder lämnar ägan icke den avkastning, som motsvarar det genom graden uttryckta värdet. Härav följer alltså, att ersättning för minskad avkastning bör beräknas för all i skiftet ingående odlingsmark, att tilldelas och erläggas efter samma regler, som ovan angivits för odlingsersättning. Resultatet av en sådan beräkning blir praktiskt taget, att ersättning kommer att utgå endast för den odlingsmark, som går i byte mot odlad jord, ty ersättningarna för den övriga odlingsmarken utjämna i huvudsak varandra. — —

— — Vad nu sagts om ersättning för minskad avkastning på grund av erhållen odlingsmark gäller även om sådan ersättning på grund av tilldelad vanhävdad jord. Vanhävd kan nämligen i viss grad jämiställas med bristande odling, då även vanhävd innebär, att åtgärder måste vidtagas för att bringa ägan i det skick, som motsvarar gradtalet. Ifrågavarande ersättning skall tydligen utgå efter samma regler, som gälla för själva vandhävdsersättningen.

Det tredje fallet, då ersättning för minskad avkastning bör utgå, torde avse det förhållandet, att en delägare erhåller en ägolott, som ej kan omedelbart användas för sådan produktion, som hans hushållning är inrättad för. I vad mån sådan ersättning bör utgå, måste givetvis bedömas i varje fall för sig. I regel torde olägenheter av nu ifrågavarande slag bliva en allmän följd av skiftet, utan att det kan påvisas, att någon viss delägare erhållit motsvarande fördel. Ersättningen torde därför, då den ifrågakommer, oftast böra gäldas efter delningsgrund.»

Lantmäteristyrelsen har för sin del intet att erinra häremot.

Ovan har lantmäteristyrelsen framhållit, dels att delägare, som vid skifte tilldelats äga, vilken i fråga om odling och hävd icke befinner sig i det skick, att den omedelbart kan giva en mot dess gradvärde svarande behållen avkastning, härför har rätt till den ersättning, som erfordras för dessa bristers avhjälpande, samt att detta är fallet, om han erhåller icke odlad, ofullständigt odlad eller vanhävdad jord, dels att varje delägare skall tillgodoräknas kostnaderna för uppodling av honom vid skiftet tilldelad odlingsmark och föras till last kostnaderna för uppodling av den andel av odlingsmarken, som efter delningsgrunden tillkommer honom. Vid behandlingen härav har ofullständigt odlad jord betecknats och behandlats såsom odlingsmark.

Om emellertid delägare påbörjat odling på samfälld mark eller sämjedelad sådan och innehavet ej blir delningsgrund, erhåller han enligt hittills behandlade regler ingen ersättning för det nedlagda arbetet. Givet är emellertid, att han bör anses berättigad till sådan.

I detta sammanhang bör även behandlas följande fall.

Den ståndpunkt lantmäteristyrelsen intagit i fråga om gräns mellan gradering och likvider för med sig, att delägare, som verkställt grundförbättring på samfälld eller sämjedelad mark, varigenom höjning i gradvärdet åstadkommits, icke erhåller vederlag härför i fall då jordatalet blir delningsgrund. I sådant fall kommer värdeökningen skifteslaget till godo. Det har ansetts påkallat, att ersättning bestämmes i fall, som här avses, särskilt med hänsyn till det stegrade intresset för myrodlingar. Vid dessa är nämligen påförande

av jordförbättringsmedel i regel nödvändigt för vinnande av ett gott resultat. Redan på grund av vad ovan anförts lär framgå, att ifrågavarande ersättning skall gäldas av skifteslaget, det vill säga av delägarna efter delningsgrunden i inrösningsjorden. Ersättning, varom här är fråga, bör utgå efter beräknad kostnad för de vidtagna åtgärderna men får ej överstiga värdehöjningen.

Det har emellertid synts lämpligt att giva stadgandet rörande nu behandlade båda fall en allmänt supplerande innebörd.

Sedan, så vitt lantmäteristyrelsen kunnat finna, frågan om ersättningar för odling, hävd och minskad avkastning numera fått en klarläggande utredning, håller styrelsen före, att det bör kunna uppdragas åt styrelsen att meddela närmare föreskrifter i ämnet.

Som lydelsen av 6 § 14 kap. i föreliggande förslag till ny skifteslagstiftning utgår ifrån Västerbottensmetoden för verkställande av odlingslikvid, men styrelsen stannat inför att i huvudsak förorda Norrbottensmetoden, erfordras, i händelse styrelsens uppfattning vinner gillande, annan lydelse av sist berörda författningsrum. Förslag härtill bifogas (bilaga D).

För den händelse lantmäteristyrelsens nu framställda förslag i fråga om *Ändring av* urskiljande av inrösnings- och avrösningsjorden, ägors gradering samt i sam- *21 kap. 20 §.* band därmed stående likvider vinner gillande, vågar styrelsen hoppas, att därmed en god grund är lagd för verkställande vid skiftesförrättningar av dessa åtgärder. Emellertid är det givet, att samma åtgärder och i all synnerhet urskiljandet av inrösnings- och avrösningsjorden samt graderingen ställa stora anspråk på förrättningsmännens kunskaper, erfarenhet och omdöme. Resultatet av sistberörda åtgärder framträder emellertid först genom förslaget till skiftesläggning, och framträder på detta sätt det oupplösliga sammanhanget mellan dessa åtgärder.

Jämlikt bestämmelse i 21 kap. 20 § av förevarande förslag har, vad angår skifteslag som avses i 1 kap. 2 § under 1, ägors gradering, därunder inbegripet åsättandet av sådant jämförelsetal eller uppskattningsvärde, varom i 11 kap. 2 § andra stycket sägs, hänförs till frågor, vilka skola slutligen avgöras under förrättningens gång. Möjlighet att efter förrättningens avslutande vinna ändring föreligger alltså icke. Ehuru urskiljandet av inrösnings- och avrösningsjorden här icke nämnts, torde man med hänsyn till sakens natur böra utgå ifrån att avsikten är, att denna åtgärd uti ifrågavarande avseende skall följa samma regel som graderingen.

Vid de tre tidigare tillfällen lantmäteristyrelsen yttrat sig rörande den nya skifteslagstiftningen har styrelsen framhållit såsom sin mening, att jordägarna böra hava klagorätten rörande graderingen öppen till dess förrättningen avslutats. Styrelsen anser sig hava så mycket större anledning att på nytt upptaga denna fråga, som man måste räkna med att för framtiden som hitills misstag kunna begås i fråga om såväl urskiljandet av inrösnings- och avrösningsjorden som graderingen och att jordägarna ofta äro i tillfälle att bedöma förhållandena förr än tidigast då skiftesläggningen föreligger.

På grund av vad sålunda anförts finner sig lantmäteristyrelsen böra hemställa, att ur 21 kap. 20 § måtte uteslutas orden »ägors gradering, därunder inbegripet åsättande av sådant jämförelsetal eller uppskattningsvärde, varom i 11 kap. 2 § andra stycket sägs».

Undersökningsmännen hava i sitt utlåtande framhållit, att ersättning bör utgå i fråga om kulturarbeten, genom vilka en delägare höjt avrösningsjordens markvärde. Frågan om ersättning, som nu sagts, torde vara beaktad i 14 kap. 8 § av det nu föreliggande förslaget till lag om delning av jord å landet.

Med anledning av vad undersökningsmännen anfört om behovet av ett likvidförfarande vid rågångsförrättningar vill lantmäteristyrelsen under hänvisning till vad lagberedningen anfört å sid. 237 i förslaget till jordabalk III endast framhålla, att utrymme för likvidförfarande vid nu ifrågavarande slag av förrättningar knappast torde förefinnas.

Vad slutligen angår undersökningsmännens uttalande att frågor om ersättning för eller fördelning eller utbyte av befintliga hägnader i vissa fall kunna vara av beskaffenhet att böra avgöras i samband med förrättning, vill det synas lantmäteristyrelsen, som om bestämmelserna i 14 kap. 2 och 4 §§ i det föreliggande lagförslaget vore i sådana fall tillämpliga.

Uti handläggningen av detta ärende hava förutom undertecknade deltagit byråchefen Grubbström och t. f. byråchefen Bagger-Jørgensen.

Protokollsutdrag, innehållande vid ärendets föredragning av byråchefen Grubbström uttalad särskild mening, överlämnas.

Underdånigst

G. GREFBERG.

Joh. Hamrin.

Stockholm den 30 januari 1925.

Bilaga A.

Redogörelse för den undersökning, undertecknade på uppdrag av lantmäteristyrelsen verkställt beträffande beräkning vid skiftesförrättningar av ersättningar mellan delägare för odling, hävd och minskad avkastning m. m.

Genom nådigt brev den 30 maj 1924 uppdrog Kungl. Maj:t åt lantmäteristyrelsen att verkställa utredning rörande beräkning vid skiftesförrättningar av ersättningar mellan delägare för odling, hävd och minskad avkastning jämte därmed sammanhängande frågor, och bemyndigades styrelsen att tillkalla tvenne distriktslantmätare att biträda vid utredningen.

På grund av detta uppdrag har styrelsen för ändamålet tillkallat undertecknade Engdahl och von Otter, varjämte styrelsen uppdragit åt undertecknad Bagger-Jørgensen att leda ifrågavarande arbete, vid vilket även undertecknad Myrbeck skulle delta. Enligt styrelsens beslut tog utredningen sin början den 21 juli, varefter under tiden den 23 juli till den 9 augusti verkställdes undersökningar inom Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län. Här efter avbröts utredningsarbetet. Sedan detsamma återupptagits den 26 augusti, verkställdes undersökningar inom Älvsborgs, Skaraborgs och Kalmar län under tiden den 2 till 13 september. Därefter upptogs arbetet åter den 29 september och har sedan fortgått till denna dag. Under de angivna resorna hava förhållandena i de skilda orterna studerats, särskilt i anslutning till verkställda skiftesförrättningar, tjänstgörande lantmätarnas uppfattning i ämnet inhämtats och material insamlats för vidare bearbetning i Stockholm.

Vid skifte av jord eftersträvas en jämn och rättvis fördelning av skifteslagets tillgångar. Varje delägare bör sålunda i möjligaste mån erhålla vad på honom belöper icke endast av olika ägoslag utan även av bättre och sämre jord, exempelvis jord med olika naturlig beskaffenhet, brukningssvårighet, odlingskostnad o. s. v.

Då emellertid syftet med ett skifte framför allt är befrämjande av jordens rationella skötsel genom sammandragning av spridda ägoområden och ägotalotternas utläggande i lämpliga skiften, kunna förenämnda önskemål om en jämn fördelning i allmänhet icke helt förverkligas, ty för att uppnå en formlig skiftesläggning måste oftast utbyten göras mellan jord av olika slag och värde. Härvid är det dock viktigt tillse, dels att varje delägare beredes möjlighet att efter skiftet bedriva samma hushållning som förut, dels ock att delägarnas ekonomiska ställning med hänsyn till förhandenvarande förhållanden och framtida möjligheter ej mera än nödigt rubbas.

Då vid berörda byten endast de stadigvarande värdeskillnaderna utjämnas

genom graderingen, måste alltså för att sistnämnda önskemål skall förverkligas de omständigheter, som tillfälligt inverka på värdet, utjämnas genom särskilda ersättningar mellan delägarna. På detta sätt uppkomma frågor om ersättning för odling, hävd och minskad avkastning m. m.

*Ersättning
för odling.*

Då frågan om ersättning för odling måhända bör anses som det viktigaste bland ifrågavarande spörsmål, och en tillfredsställande lösning av densamma hittills synes hava berett de största svårigheterna, torde denna fråga först böra upptagas till behandling. Det sätt, varpå denna ersättningsfråga löses, blir jämväl av betydelse för ordnandet av övriga ersättningsfrågor.

Vid skifte av jord uppstår fråga om ersättning för odling eller odlingslikvid, när inom skifteslaget finnes ouppodlad jord, vars odlande till åker eller äng kan ifrågakomma, och hänsyn till detta förhållande anses böra tagas vid skiftet. Sådan ouppodlad men odlingsbar jord, odlingsmark, bör icke graderas, det vill säga åsättas värde, med hänsyn till dess avkastning i befintligt skick utan uppskattas efter dess av odlingsmöjligheten betingade högre värde.

Om vid skifte odlingsmark går i utbyte mot odlad jord, det vill säga om delägare i vederlag för åker eller äng erhåller odlingsmark, måste han verkställa uppodling av denna senare för att på sin ägolott kunna bedriva samma hushållning som före skiftet. För odlingskostnaderna måste utgå ersättning, vilken kan tänkas antingen i penningar eller i jord. Om ersättningen skulle utgå i jord, måste ägotilldelningen vid skiftet ökas så mycket, att ökningens värde motsvarar odlingskostnaderna. För delägare, som tilläventyrs saknade medel att bestrida kostnaderna för erforderliga odlingen, vore emellertid denna form för ersättning icke tillfredsställande. Man har därför ansett riktigast, att då odlingsmark går i utbyte mot odlad jord, ersättning för odlingskostnaderna utgår i penningar.

Ersättning för odling kan ifrågakomma även på grund av ett annat förhållande. Odlingsmarks av odlingsmöjligheten betingade värde står nämligen icke alltid i förhållande till kostnaderna för uppodlingen. Tvenne områden inom odlingsmarken kunna vara av sådan beskaffenhet, att de anses få samma värde i odlat skick. Det ena av de båda områdena kan emellertid draga väsentligt högre odlingskostnader än det andra. Om då de båda områdena tillfalla olika delägare, kommer tydligen den, som erhållit det förra området, i sämre ställning än den, som erhållit det senare. Ersättningen i detta fall kan tänkas utgå antingen i penningar eller i jord.

I fråga om nu gällande bestämmelser och tillämpade metoder i avseende på odlingslikvid må följande framhållas.

Skiftesstadgan föreskriver i 100 §: »Skall i skiftet bland inrösningsjorden ouppodlad mark mot odlad jord intagas, då bör noga mätas och utstakas, huru ersättning eller odlingskostnad av en delägare till annan givas må»; och skall enligt samma lagrum härvid bestämmas, »huru de delägare, som av den odlade jorden komma att undfå tillökning, skola, efter fullgod jord beräknat, odlingsersättning utgiva».

Regeln är alltså, att den, som genom skiftet erhåller odlingsmark i stället för odlad jord, skall bekomma ersättning av den, som erhållit tillökning i odlad jord, allt efter fullgod jord räknat, det vill säga i förhållande till uppskattningssinnehållet (den med användning av gradtalen reducerade arealen) av den i utbyte erhållna odlingsmarken eller bekomma tillökningen i odlad jord. Efter vilken grund i övrigt denna odlingsersättning skall beräknas, an-

gives emellertid icke, och har detta förhållande föranlett, att åtskilliga olika sätt tillämpats. Bland dessa sätt eller metoder hava egentligen blott två — visserligen med större eller mindre modifikationer — kommit till vidsträcktare användning, och hava desamma efter de län, där de företrädesvis i praktiken utformats, blivit benämnda Västerbottensmetoden och Norrbottensmetoden.

Västerbottensmetoden, vilken så gott som uteslutande användes i Västerbottens, Jämtlands och Västernorrlands län samt delvis även i Norrbottens län, utgår ifrån att ersättning skall beredas den delägare, som avstått odlad jord, i förhållande till det odlingsvärde, som finnes hos jorden i fråga. Då detta odlingsvärde i regel varit svårt att direkt bestämma, har vad åkern beträffar till ledning härför beräknats medelodlingskostnaden för all i skiftet ingående odlingsmark, varefter denna medelodlingskostnad ofta nog använts såsom odlingsvärde hos åkern. I de flesta fall, särskilt på senare tid, har ersättningen beräknats efter areal och detta lika för all mark, som gått i utbyte, dock med nedsättning för ofullständigt odlad åker. Delägarna hava efter nu angivna grunder räknats tillgodo odlingsvärdet hos den åker de innehaft före skiftet men avstått vid detsamma, samt förts till last odlingsvärdet hos den åker de erhållit av annan delägare. Skillnaden emellan vad som sålunda förts till godo och till last, har utgjort ersättningsbeloppet.

Förfaringssättet är enkelt, men leder endast vid synnerligen lyckliga kombinationer av omständigheter till riktigt och rättvist resultat. Då ersättningen utgår efter areal, bliva nämligen de delägare lidande, som vid skiftet mista åker med högt gradvärde och sålunda relativt liten areal och i stället erhålla åker med lågt gradvärde och alltså relativt stor areal, i det att de få betala för odlingsvärdet i arealskillnaden utan att erhålla motsvarande fördel. Vid den verkställda undersökningen hava till och med påträffats flera fall, då delägare, som vid skifte fått mindre åker i uppskattning än han förut innehade, likväl fått betala odlingsersättning, enär den åker han lämnat varit mindre till arealen än den han mottagit.

I en del fall har skiftesförrättaren insett denna orättvisa och därför på olika sätt sökt jämka metoden för att få fram riktigare resultat.

Ett sätt har varit följande. Då åker med lågt gradtal i regel utgöres av sand- eller mulljordar och dessa oftast dragit lägre odlingskostnader än övrig åker, har man för dessa jordar bestämt särskilda lägre odlingsvärden för arealenhet. Tydligt är emellertid, att icke heller detta sätt med säkerhet lämnar rättvist resultat, utan att sakägare även därvid kan komma att få gälda odlingsersättning vid utbyte av samma uppskattningsbelopp åker.

Ett annat sätt har varit att bestämma odlingsvärdet för all åker efter medelodlingskostnaden för uppskattad enhet av den i skiftet ingående odlingsmarken samt låta likviden bliva beroende på skillnaden emellan uppskattningsinnehållet i åker före och efter skiftet. Detta sätt uppfyller skiftesstadgans föreskrift, att ersättningen skall utgivas efter »fullgod jord beräknat» och lämnar beträffande åkern rättvist resultat. Emellertid har denna metod i tillämpningen blivit förvanskad därigenom att oftast olika odlingsvärden åsatts olika slag av åker, varav följt likvid vid utbyte av olika jordslag med samma uppskattningsinnehåll. Då dessa ägor emellertid graderats i serie med varandra och ett visst uppskattningsinnehåll av ett jordslag sålunda giver samma nettoavkastning som samma uppskattningsinnehåll av ett annat jordslag, är det givetvis felaktigt, att likvid utgår vid sådant utbyte. Av samma anledning blir det felaktigt, att, som vid metodens användning vanligen sker, åsätta åker och äng olika odlingsvärden för uppskattad enhet.

Västerbottensmetoden lider ytterligare av en svaghet, som i de flesta fall orsakar, att de utförda skiftena icke bliva rättvisa. Hänsyn tages nämligen i allmänhet icke till huruvida delägarna erhålla (med samma uppskattningsinnehåll) odlingsmark, dragande större eller mindre odlingskostnader. Denna graderas efter den nettoavkastning den beräknas giva i odlad skick, men denna avkastning erhålles ej, förrän odlingen av samma mark verkställts, varför den delägare blir lidande, som för att nå det beräknade resultatet (visst uppskattningsinnehåll i odlad jord) fått vidkännas större odlingskostnader än andra delägare. Kostnaderna äro nämligen beroende av odlingssvårigheten och arealen, vilka kunna variera ganska väsentligt för samma uppskattningsinnehåll.

Där man kommit till insikt om detta missförhållande, har man försökt vidtaga rättelse genom att vid graderingen av odlingsmarken låta odlingskostnaderna inverka på gradtalen, så att mark med större odlingskostnader än medelodlingskostnaden för den i skiftet ingående odlingsmarken åsatts lägre grad än som betingats av dess naturliga beskaffenhet. Genom detta förfaringsätt skulle den större odlingsvårigheten kompenseras genom större marktilldelning. Nedsättningen i gradtalen synes dock hava skett mera slumpvis och utan att några beräkningar legat till grund för densamma, varför ifrågavarande tillvägagångssätt blott varit en ganska otillfredsställande närmemetod. Att resultatet icke blivit tillfredsställande har även berott därpå, att för odlingsmark med lägre odlingskostnad än medelodlingskostnaden någon höjning av graden icke kunnat företagas. På grund härav har man i några fall gått ännu längre, i det att odlingsmark, som varit mera lättodlad än odlingsmarken i medeltal, påförts ett visst odlingsvärde att gäldas av den, som fått sig samma mark tilldelad.

Nu angivna jämkningar och variationer vid användning av Västerbottensmetoden visa, att densamma är grundad på ohållbara principer.

Följande fel, som vidlåder Västerbottensmetoden, bör särskilt framhållas. Om utbyte av inrösnings- och avrösningsjord sker så, att avrösningsjord går i byte mot odlad jord, utgår odlingsersättning för den avträdde odlade jorden, under det att, om avrösningsjorden bytes mot odlingsmark, ingen odlingsersättning utgår. Förhållandet bör tydligen vara det motsatta. Den odlade jorden ger nämligen samma nettoavkastning som den i byte gående avrösningsjorden, varför utgivande av ersättning skulle försätta den, som emottog den odlade jorden, i sämre ställning. Den återigen, som erhöle odlingsmark, finge ej den beräknade nettoavkastningen, förrän odlingen verkställts, varför han givetvis också måste erhålla däremot svarande odlingsersättning.

Norrbottensmetoden, som tillämpas inom vissa delar av Norrbottens län, utgår från den principen, att odlingsersättningen skall beräknas i förhållande till de kostnader, som varje delägare får vidkännas för uppodling av den odlingsmark han bekommit vid skiftet. Har han alltså erhållit odlingsmark i stället för odlad jord, får han ersättning härför med just det penningbelopp, som erfordras för uppodling å den nya ägolotten av ett mot den mistade odlade jorden svarande uppskattningsbelopp odlingsmark, och vid delning eller byte av odlingsmark utgår ersättning till den delägare, som för uppskattad ytenhet erhållit mera svårbruten eller större areal odlingsmark än andra.

Metoden grundar sig på Kungl. Maj:ts utslag den 10 april 1835 i anledning av besvär över vid laga skifte å Gäddviks by i Neder-Luleå socken av Norrbottens län uppgjord odlingslikvid, det s. k. Gäddviksprejudikatet.

Tillvägagångssättet vid denna likvidmetod, vilket sammanfaller med det förfaringsätt, som angives i lantmäteristyrelsens cirkulär nr 28 den 5 februari 1868, form. 18, är följande. För varje odlingsmarksfigur beräknas (helst redan vid graderingen) odlingskostnaderna pr ytenhet. Med utgående härifrån uträknas kostnaderna för uppodling av den odlingsmark, som vid skiftet tilldelats varje särskild delägare. Dessa för varje delägare angivna belopp räknas delägaren till godo. Härefter uträknas skillnaden i uppskattningsinnehåll emellan varje delägare vid skiftet tilldelad inrösningsjord och hans innehav före skiftet i odlad jord, vilken skillnad utgör ett mått för den andel i odlingsmarken, som med bibehållet innehav i odlad jord kan anses tillkomma varje delägare. Därpå föres en var till last kostnaden för uppodlandet av denna skillnad efter medelodlingskostnaden för uppskattad ytenhet av all i skiftet intagen odlingsmark.

Metoden ger rättvist resultat under förutsättning dock att all odlingsmark varit samfälld före skiftet. Där så icke är förhållandet bör, för det fall att innehavet blir delningsgrund, den delägare, som före skiftet innehaft lättodlad odlingsmark men genom skiftet mistat densamma och fått mera svårodlad i stället, äga att tillgodoräkna sig den fördel, det mervärde han haft. Metoden medför emellertid icke rättvisa i detta hänseende. Felet framträder tydligt, där delägare vid skiftet återfår alldeles samma inlösningsjord och alltså även samma odlingsmark, som han innehaft före skiftet. Han föres nämligen till last kostnaden för uppodlandet av den egna odlingsmarken, räknat efter medelodlingskostnad för all odlingsmark inom skifteslaget, men räknas till godo de verkliga kostnaderna för samma odlingsmarks uppodling, varför, om dessa summor icke bliva lika, odlingslikvid uppkommer, och detta oaktat delägaren beträffande inrösningsjorden är i fullkomligt samma situation efter skiftet som före detsamma.

Emellertid har metoden, sådan den kommit till uttryck i förenämnda utslag och sedermera tillämpats, ytterligare ett synnerligen betänkligt fel. I odlingskostnaderna inräknas nämligen kostnaderna för en första begödning av odlingsmarken. Verkställda undersökningar hava givit vid handen, att dessa kostnader motsvara omkring hälften av de utgående ersättningsbeloppen. Såsom vid utredningen om ersättning för hävd närmare kommer att påvisas, är det emellertid oriktigt anse, att odlad jord icke kan gå i byte efter åsatta gradtal annat än i fullgödslat tillstånd. Att bestämma ersättning för första begödning av odlingsmark leder alltså till oriktigt resultat. Är åter meningen, att genom begödningen söka bringa den nyodlade marken till full jämförelse med gammal åker, som genom långvarig brukning och begödning fått högre värde, så är detta omöjligt att ernå genom en enda, om än mycket kraftig begödning. Värdeskillnader av ifrågavarande slag utjämnas, på sätt längre fram kommer att påvisas, genom graderingen.

I den mot Norrbottensmetoden framställda kritiken har framhållits, att densamma leder till allt för betungande likvider. Verkställda undersökningar hava bekräftat detta men även utvisat, att anledningen härtill är, utom ovan angivna eller att gödselersättningen medtagits, att såsom odlingsmark upptagits mark antingen med allt för lågt gradvärde eller betingande för stora odlingskostnader pr ytenhet, båda delarna orsakande att odlingskostnaderna för uppskattad ytenhet bliva så stora, att odlandet icke blir ekonomiskt lönande. Detta förhållande är emellertid icke ett fel hos metoden utan i tillämpningen av densamma.

Mot metoden har vidare framställts den anmärkning, att ersättning för odlan-

det av odlingsmark, som ej gått i utbyte mot odlad jord, erhålles i förskott, under det att densamma icke borde utgå förrän i mån av verkställt odlingsarbete. Denna anmärkning är obefogad, ty delägare har icke vid skifte bekommit sin rätt med mindre han för odlingsmarken, som vid skiftetillfället icke befinner sig i det tillstånd att den motsvarar densamma åsatt gradtal, erhållit mot kostnaderna för dess uppodling svarande ersättning. Den fastighet, som fått odlingsmark, dragande större odlingskostnader, har på denna grund ett lägre värde än den, som fått mera lättodlad, och det är just denna värdeskillnad, som skall ersättas.

Undersökning har verkställts av ett antal förrättningar, vid vilka odlingsersättning förekommit, bland andra följande.

Hemmansklyvning å $\frac{1}{16}$ mtl litt. C Gumboda nr 1 i Nysätra socken och Västerbottens län; verkställd åren 1921—1922.

Före klyvningen har fastigheten varit sämjedelad, varjämte från fastigheten i dess helhet avsöndrats tvenne lägenheter. Vid klyvningen, vid vilken lägenheterna utlades såsom särskilda ägolotter, litt. Cc och Cd, med oförändrade lägen och gränser, uppdelades hemmansdelen i två hemmanslotter, litt. Ca om $\frac{3}{64}$ mtl och litt. Cb om $\frac{1}{64}$ mtl. Delningsgrunden utgjorde skattetalet. Odlingsersättningen beräknades enligt Västerbottensmetoden. För odling och hävd skulle betalas för en ar åker eller linda i full hävd 6 kronor för hävd och 4 kronor för brytning. För sämre hävdad eller bruten åker skulle ersättningen utgå efter förrättningsmännens värdering. För ängarna skulle ej lämnas ersättning.

Den verkställda odlings- och hävdelikviden gav i avseende å odlingsersättningen följande resultat. Då litt. Ca, efter areal räknat,

före skiftet innehaft	8.7140	hektar åker
och vid skiftet tilldelats	9.2403	» »
samt sålunda erhållit ökning med	0.5263	» »
och litt. Cb, efter areal räknat, före skiftet innehaft	3.1110	» »
och vid skiftet tilldelats	2.5847	» »
samt sålunda erhållit minskning med	0.5263	» »

så kom, då all i byte gående åker var fullt bruten, litt. Ca att betala till litt. Cb 0.5263×400 kr. = 210 kronor 52 öre.

Här antecknas till en början, att ersättning för mistad äng icke givits, ehuru sådan gått i byte.

Undersöker man vidare, huruvida litt. Cb för den bekomna odlingsersättningen kan på den nya ägolotten uppodla åker och äng med samma uppskattningsinnehåll, som ägolotten förlorat genom skiftet, finner man följande.

Då litt. Cb av odlad jord före skiftet

inhade	2.6061	uppsk. hektar,
vid skiftet tilldelats	1.7200	» »
och sålunda mist	0.8861	» »

och då medelodlingskostnaden pr uppskattad hektar för ägolotten vid skiftet tilldelad odlingsmark, 2.8965 uppskattade hektar, som drager en total odlings-

kostnad av 2,986.65 kronor, utgör $\frac{2,986.65}{2.8965} = 1,031.1238$ kronor, så hade ägo-

lotten behövt en odlingsersättning av $0.8861 \times 1,031.1238 = 913$ kronor 68 öre. Skillnaden mellan detta ersättningsbelopp och det vid förrättningen bestämda beror dels på att vid utbyte av åker ersättningen beräknats efter areal, dels på att ersättningen för mistad åker bekommit i jämförelsevis låggradig odlingsmark, som har större areal och drager högre odlingskostnader.

Då den odlingsmark, som delats emellan litt. Ca och litt. Cb, nämligen 9.6720 uppskattade hektar, har en total odlingskostnad av 8,487.15 kronor och således en medelodlingskostnad av $\frac{8,487.15}{9.6720} = 877.4969$ kronor pr uppskattad

hektar, har ytterligare litt. Cb beträffande den del av odlingsmarken, som icke gått i byte mot odlad jord, kommit i sämre ställning än litt. Ca, vars medelodlingskostnad för 6.7755 uppskattade hektar odlingsmark med en total odlingskostnad av 5,500.50 kronor blott uppgår till 811.8220 kronor pr uppskattad hektar. På grund härav borde rättvisligen litt. Cb ytterligare hava ersättning med $(2.8965 - 0.8861) \times (1,031.1238 - 877.4969) = 2.0104 \times 153.6269 = 308$ kr. 85 öre. Lägges härtill odlingskostnaden, som bort utgå för mistad åker, 913 » 68 »

erhålles det likvidbelopp, som rätteligen bort utgå, eller . . 1,222 kr. 53 öre.

För utförande av förestående undersökning hava vid besiktning å marken odlingskostnaderna uppskattats för varje odlingsmarksfigur. Med ledning härav hava beräknats kostnaderna för uppodling av den varje delägare tilldelade odlingsmarken. Arealen å odlingsmarken utgör 22.7970 hektar med en total odlingskostnad av 8,487.15 kronor eller 372.29 kronor pr hektar, sålunda något mindre än den som angivits i delägarnas förening.

Hemmansklyvning å ⁸³/₂₅₆ mtl litt. H¹a Harads nr 8 i Edefors socken och Norrbottens län; verkställd åren 1916—1917.

Fastigheten, vilken före klyvningen brukades samfällt, uppdelades vid denna i tvenne ägolotter litt. H¹aa om ¹⁷/₂₅₆ mtl och litt. H¹ab om ¹/₁₆ mtl.

Enligt delägarnas förening bestämdes, dels att såsom delningsgrund skulle antagas skattetalet, dels att odlings- och hävdeersättning för åker eller lunda i bästa hävd skulle utgå med 600 kronor pr arealhektar, varav 300 kronor för brytningen, och för övrig åker i förhållande därtill enligt förrättningsmännens värdering, samt för äng med 300 kronor för uppskattad hektar.

Några mindre odlingsmarksområden ansågos vara redan i viss mån odlade och skulle alltså härför odlingsersättning utgå.

Den verkställda odlings- och hävdelikviden gav i avseende å odlingslikviden följande resultat.

Vid klyvningen hade tilldelats			
litt. H ¹ aa:	6.0460 hektar åker	å 300 kr. hektar	1,813.80 kr.
	0.0250 » odlingsmark	å 150 »	3.75 »
	0.0230 » »	å 120 »	2.76 »
	1.009180 uppsk. hektar äng	å 300 »	302.75 »
			2,123.06 kr.
litt. H ¹ ab:	7.2058 hektar åker	å 300 »	2,161.74 »
	0.0070 » odlingsmark	å 150 »	1.05 »
	0.831180 uppsk. hektar äng	å 300 »	249.35 »
			2,412.14 kr.
			Summa 4,535.20 kr.

Av denna summa belöper på litt. H¹aa för ¹⁷/₂₅₆ mtl 2,336.32 kr.
och på litt H¹ab för ¹/₁₆ mtl 2,198.88 »

För sämre hävdad eller bruten åker skulle utgå ersättning efter förrättningsmännens bedömande. För äng skulle ersättning icke utgå. En del odlingsområden ansågos vara redan i viss mån odlade, och skulle alltså härför odlingsersättning utgå.

Vid klyvningen hade i odlingsvärden tilldelats

litt. Aa	3.4900	hektar åker		å 500	kr. eller 1,745.00	
	0.0690	» odlingsmark		å 150	» 6.90	1,751.90 kr.
» Ab	3.8860	» åker		å 500	» 1,943.00	
	0.8250	» odlingsmark		å 125	» 103.13	
	0.6650	» »		å 100	» 66.50	2,112.63 »
» Ac	1.8550	» åker		å 500	» 927.50	
	3.2170	» odlingsmark		å 125	» 402.13	
	0.0790	» »		å 100	» 7.90	1,337.53 »
» Ad	4.4090	» åker		å 500	» 2,204.50	
	0.2000	» odlingsmark		å 100	» 20.00	2,224.50 »
Summa						7,426.56 kr.

Av denna summa belöper på envar av delägarna för $\frac{7}{64}$ mtl . 1,856.64 kr.
 Litt. Aa föres sålunda till last 1,751.90 »
 räknas till godo 1,856.64 »

och har sålunda en fordran av 104.74 kr.
 Litt. Ab föres till last 2,112.63 »
 räknas till godo 1,856.64 »

och har sålunda en skuld av 255.99 kr.
 Litt. Ac föres till last 1,337.53 »
 räknas till godo 1,856.64 »

och har sålunda en fordran av 519.11 kr.
 Litt. Ad föres till last 2,224.50 »
 räknas till godo 1,856.64 »

och har sålunda en skuld av 367.86 kr.

Då emellertid medelgraden för den litt. Ac tilldelade odlingsmarken är 2.3, borde denna ägolott efter ovan angivna odlingskostnad, 500 kronor för arealhektar, erhålla i odlingsersättning 1,150 kr. för uppskattad hektar eller för 1.3097 hektar, som ägolotten erhållit för litet, ett belopp av 1,506 kr. 16 öre. Litt. Aa, som fått för mycket odlad jord, har likväl erhållit odlingsersättning.

Hemmansklyvning å $\frac{5}{16}$ mtl litt. Ya Antis nr 2 i Pajala socken och Norrbottens län; verkställd åren 1920—1921.

Fastigheten, som före klyvningen varit sänjedelad, har vid densamma uppdelats i tre hemmanslotter, litt. Yaa¹ om $\frac{5}{64}$ mtl, litt. Yaa² om $\frac{5}{64}$ mtl och litt. Yab om $\frac{5}{32}$ mtl.

Enligt delägarnas förening skulle dels mantalet utgöra delningsgrund, dels till full begödsling av en arealhektar odlingsmark eller i full vanhävd varande åker åtgå 200 kbm god ladugårdsgödsel å 4 kronor å fastmark samt 100 kbm å 4 kronor å torvjord, dels ett mansdagsverke vara värt 8 kronor och ett ökedagsverke 16 kronor.

Med ledning av dessa värden hade beräknats kostnaderna för uppodling av den odlingsmark de olika fastigheterna fått sig tilldelad, varvid odlingskostnaderna för

litt. Yaa ¹ beräknats till .	4,201.25 kr.,	varav i gödselkostnad .	1,811.20 kr.
litt. Yaa ² » » .	5,095.38 » , » » »		2,254.80 »
litt. Yab » » .	13,650.37 » , » » »		6,242.80 »
Summa 22,947.00 » , » » »			10,308.80 kr.

Den efter Norrbottensmetoden verkställda odlingslikviden har utfallit så, att

litt. Yaa ¹ fått betala	1,137.43 kronor
litt. Yaa ² » »	161.96 »
litt. Yab erhållit	1,299.39 »

Hade icke gödselkostnaden inräknats i odlingskostnaden, vilket såsom förut angivits icke bort ske, hade odlingslikviden utfallit så, att

litt. Yaa ¹ fått betala	553.02 kronor
litt. Yaa ² » »	58.10 »
litt Yab erhållit	611.12 »

Likviden hade sålunda rätteligen icke bort uppgå till fullt hälften av den som vid skiftet utgått.

Beträffande ökning eller minskning i odlad jord har befunnits, att

litt. Yaa ¹ fått en ökning av	0.680215 uppsk. hektar
litt. Yaa ² » » » »	0.072635 » »
litt. Yab » » minskning »	0.752850 » »

Medelodlingskostnaden för odlingsmark, som tilldelats

litt. Yaa ¹ , 1.58556 uppsk. hektar, är	1,507.3854 kr./hektar
litt. Yaa ² , 2.15896 » »	1,315.7168 »
litt Yab, 5.98521 » »	1,237.6458 »
saml. ägol., 9.72973 » »	1,298.9261 »

För att på sin nya ägolott kunna uppodla vad som förlorats i odlad jord, måste litt. Yab sålunda vidkännas en kostnad av

$$0.75285 \times 1,237.6458 \dots = 931 \text{ kr. } 76 \text{ öre,}$$

men denna hemmanslott har, utöver den odlingsmark, som gått i byte med odlad jord, erhållit odlingsmark, vars medelodlingskostnad är mindre än medelodlingskostnaden för den i skiftet ingående odlingsmarken i dess helhet, och bör följaktligen lämna ersättning till övriga delägare för denna skillnad i medelodlingskostnad, eller

$$(5.98521 - 0.752850) (1,237.6458 - 1,298.9261) \dots = -320 \text{ kr. } 64 \text{ öre}$$

Rest att utgå i likvid 611 kr. 12 öre

I detta fall har sålunda intagandet i likviden av kostnaderna för uppodling av all odlingsmarken åstadkommit, att utgående ersättningsbeloppet blivit mindre än om likviden omfattat endast så stor del av odlingsmarken, som gått i utbyte mot odlad jord.

Anmärkas må, att de höga medelodlingskostnaderna för uppskattad hektar äro beroende på att såsom odlingsmark upptagits vissa mycket stora områden med odlingskostnader, uppgående ända till 1,260 kronor för arealhektar och

2,520 kronor för uppskattad hektar. På stället företagen besiktning har givit vid handen, att berörda områden såsom varande mycket stenbundna och alltför kostsamma att odla icke bort upptagas såsom odlingsmark.

Hemmansklyvning å $\frac{16}{64}$ mtl litt. Ea Sattajärvi nr 3 i Pajala socken och Norrbottens län; verkställd åren 1920—1921.

Fastigheten var före klyvningen sänjedelad och uppdelades vid densamma i tre ägolorter, litt. Eaa om $\frac{70}{1024}$ mtl, litt. Eab om $\frac{135}{1024}$ mtl och litt. Eac om $\frac{35}{1024}$ mtl.

Jämligt delägarnas förening skulle dels mantalet vara delningsgrund, dels till full begödning av en arealhektar odlingsmark eller i full vanhävd varande åkerjord beräknas åtgå 200 kbm gödsel å 4 kronor, men å torvjord gödselvärdet beräknas till 400 kronor, dels ett mandsagsverke vara värt 8 kronor och ett ökedagsverke 16 kronor.

Med ledning av dessa värden hade kostnaderna för uppodling av den odlingsmark de olika fastigheterna fått sig tilldelad beräknats

för litt. Eaa till	. . . 1,048.97 kr.,	varav i gödselkostnad	369.20 kr.
» litt. Eab »	. . . 4,090.36 » ,	» » »	1,490.40 »
» litt. Eac »	. . . 2,251.88 » ,	» » »	665.60 »
samtliga fastigheter till	7,391.21 » ,	» » »	2,525.20 »

Den efter Norrbottensmetoden verkställda odlingslikviden utföll så, att

litt. Eaa fick betala	 1,007.24 kronor
litt. Eab erhöll	 232.27 »
litt. Eac »	 774.97 »

Hade såsom sig bort gödselkostnaden icke inräknats i odlingskostnaden. hade likviden utfallit så, att

litt. Eaa fått betala	 673.94 kronor
litt. Eab erhållit	 59.98 »
litt. Eac »	 613.96 »

eller omkring 30 % mindre än vad som utgått.

Vid undersökning har befunnits, att

litt. Eaa fått en ökning	av 0.33791 uppsk. hektar odlad jord
litt. Eab » » minskning	» 0.15780 » » » »
litt. Eac » » »	» 0.18011 » » » »

Medelodlingskostnaden för den odlingsmark, som tilldelats

litt. Eaa,	0.35533 uppsk. hektar, är . . .	1,913.0667 kr. hektar
litt. Eab,	1.45853 » » , » . . .	1,782.5893 »
litt. Eac,	0.67804 » » , » . . .	2,339.5080 »
samtliga ägolorter, . . .	2.49190 » » , » . . .	1,952.7308 »

För att på sina nya ägolorter kunna uppodla vad som frångått dem i odlad jord, måste sålunda

litt. Eab vidkännas en kostnad av . . $0.15780 \times 1,782.5893 = 281$ kr. 29 öre
 litt. Eac » » » » . . $0.18011 \times 2,339.5080 = 421$ » 37 »

Härjämte skola ägolotterna, i den mån de, utöver den odlingsmark, som gått i utbyte mot odlad jord, erhållit odlingsmark med annan medelodlingskostnad än den i skiftet ingående odlingsmarken i dess helhet, utgiva (erhålla) ersättning för skillnaderna i medelodlingskostnad eller

för litt. Eab $(1.45853 - 0.15780) \times (1,782.5893 - 1,952.7308) = - 221$ kr. 31 öre
 » litt. Eac $(0.67804 - 0.18011) \times (2,339.5080 - 1,952.7308) = + 192$ » 59 »

Sammanlagda odlingsersättningen för litt. Eab och Eac utgör sålunda 673 kr. 94 öre,
 varav på litt. Eab belöper 281.29 kr. — 221.31 kr. = 59 » 98 »
 och » » Eac » 421.37 » + 192.59 » = 613 » 96 »

Intagande i odlingslikviden av kostnaderna för uppodling av all odlingsmarken har resulterat i att likvidsumman på det hela taget minskats, i det att ersättningen till litt. Eab minskats mera än ersättningen till litt. Eac ökats.

De höga medelodlingskostnaderna och jämförelsevis höga ersättningsbeloppen äro beroende på att vid klyvningen upptagits odlingsmark, som dragit en odlingskostnad av ända till 2,680 kronor för arealhektar och 4,020 kronor för uppskattad hektar. Av oss verkställd besiktning har givit vid handen, att knappast någon del av den såsom odlingsmark upptagna fastmarken bort upptagas såsom odlingsmark, då densamma komme att draga allt för stora odlingskostnader.

Vid bedömande av förestående exempel och den kritik de underkastats, måste ihågkommas, att jämförelserna bliva missvisande i den mån icke vid de olika metodernas tillämpning använts enahanda grunder för gradering och urskiljande av inrösningsjorden.

Vid lösande av frågan om odlingslikvid uppställa sig vissa allmänna önskemål och principer, vilka om möjligt böra tillgodoses.

De fördelar, som beredas delägarna genom ett skifte, erhållas icke utan kännbara ekonomiska uppoffringar från deras sida. Man bör därför sträva efter att nedbringa de penningbelopp, som vid skiftet oundgängligen skola utgå i likvid, varvid dock måste beaktas, att full rättvisa vederfares varje delägare och att syftemålet med skiftet förverkligas.

Vidare böra för odlingslikvidens beräkande bestämmas så enkla och lättfattliga grunder som möjligt, då de böra kunna förstås icke endast av de befattningshavare, som skola tillämpa dem, utan även av såväl gode män som delägare. Härjämte torde en enklare metod medföra större utsikter till en riktig tillämpning än en mera invecklad metod, även om denna senare måhända i vissa avseenden vore teoretiskt riktigare.

Därjämte torde man böra tillse, att likviden kommer att grundas på förhållanden, som föreligga eller som sannolikt komma att föreligga inom överskådlig tid, och icke på omständigheter, som möjligen kunna komma att göra sig gällande först i en oviss framtid.

Slutligen synes man med avseende på bestämmelser i hithörande ämne icke böra mera än nödvändigt rubba på de förfaringssätt, som hittills varit i tillämpning, i den mån desamma befunnits riktiga och ändamålsenliga.

På grund av den redogörelse, som i det föregående lämnats rörande innebörden och verkningarna av hittills använda metoder för beräkning av odlingsersättning, synes det icke möjligt att ansluta blivande bestämmelser rörande ersättning av detta slag till principerna för Västerbottensmetoden, utan torde man få söka lösningen huvudsakligen enligt de grunder, varpå Norrbottensmetoden är byggd, varvid emellertid bör tillses, att de oegentligheter avlägsnas, som hittills varit förenade med tillämpningen av ifrågavarande metod.

Såsom förut framhållits har Norrbottensmetoden ofta medfört betungande likvider därigenom att till odlingsmark hänförs jord med alltför lågt gradvärde eller dragande alltför höga odlingskostnader. Till odlingsmark bör tydligen icke hänföras annan jord än den, å vilken odling är ekonomiskt fördelaktig, vilket förhållande föreligger endast då jordens värde i odlad skick kan uppskattas högre än värdet i oodlat skick, beräknat efter den behållna avkastning jorden därvid lämnar, med tillägg av odlingskostnaderna. Väl torde hädanefter, liksom hittills i avsevärd utsträckning varit fallet, av olika anledningar odlingar komma att verkställas, som strängt taget icke äro ekonomiskt lönande, men denna omständighet kan tydligen icke få inverka vid uppställande av regeln för odlingsmarks upptagande.

Vid undersökningarna har framkommit, att i trakter med rikliga odlingsfallfällen upptagits odlingsmark till så stor omfattning, att dess uppodlande inom överskådlig tid icke är tänkbart. Huru riktigt det än är, att utvecklingsmöjligheterna beaktas vid skifte, är det därför icke nödvändigt, att till odlingsmark hänföra större areal än som beräknas komma att bli odlad inom den tid, för vilken man någorlunda säkert kan överblicka utvecklingen. De faktorer, som inverka på bedömandet av denna fråga, kunna vara av många slag och synas särskilt böra skärskådas under överläggning med delägarna, vilkas uppfattning i saken givetvis bör tillmätas stor betydelse. Vidare må i detta sammanhang framhållas, att skilda odlingsmarkers värden i odlad skick, efter vilka grad åsättes och tilldelning sker, sällan stå i samma förhållande till varandra som samma markers värden i oodlat tillstånd. Den delägare, som erhåller odlingsmark med lägre värde i oodlat skick, måste sålunda bli lidande gentemot annan delägare, som erhåller odlingsmark med samma uppskattningsinnehåll men med högre värde i oodlat skick. Denna orättvisa föreligger ända till dess odling verkställes. För att i möjligaste mån avlägsna denna orättvisa, bör man sålunda åt odlingsmarken icke giva onödigt stor omfattning, utan beträffande sådan odlingsbar mark, som icke beräknas bli odlad inom överskådlig tid, endast räkna med värdet i oodlat skick och alltså icke hänföra densamma till odlingsmark. Skälig hänsyn till sådan mark kan tagas vid skiftesläggningen.

Vid gradering av odlingsmark bör iakttagas, att grad åsättes utan hänsyn till odlingssvårigheten och endast i förhållande till det värde, som marken beräknas få i uppodlat skick, varemot i likvid skola ingå kostnaderna för att bringa marken i detta uppodlade skick. Såsom förut framhållits bör i likviden icke ingå ersättning för en första gödsling utan endast de egentliga odlingskostnaderna. Graderingen av odlingsmarken bör ske samtidigt med den undersökning, som erfordras för att avgöra, huruvida marken skall hänföras till odlingsmark eller ej. Vid graderingen beräknas även odlingskostnaderna

såväl för ett omedelbart avgörande, huruvida odling kan ske med fördel, som för senare uppgörande av odlingslikvid. Om vid graderingstillfället icke är avgjort, huru mycket av den med fördel odlingsbara jorden, som kommer att ingå som odlingsmark, blir man nödsakad åsätta alternativa grader, nämligen en grad som odlingsmark och en grad efter ägens värde i befintligt skick.

Såsom i det föregående framhållits, bör odlingsersättning alltid utgå i penningar till den, som fått mindre odlad jord än på honom belöper och i stället erhållit odlingsmark. Ersättningen bör utgå med det belopp, som erfordras för att på den nya ägolotten uppodla så stort område, som i uppskattningssinne håll motsvarar minskningen i odlad jord. Denna ersättning bör tydligen gäldas av de delägare, som på samma sätt erhållit mera odlad jord än som på dem belöper, och fördelas dem emellan efter tillökningarnas uppskattningssinne håll.

Beträffande den odlingsmark, som ej går i utbyte mot odlad jord, har förut framhållits, att eventuella skillnader i odlingskostnaderna kunna tänkas ersätta antingen med penningar eller genom ökad marktilldelning. Denna senare form för ersättningen har från skilda håll framställts som ett viktigt önskemål. Närmast till hands liggande utvägen att ernå en ökad marktilldelning synes vara, att man redan vid graderingen av den ifrågavarande odlingsmarken skulle nedsätta gradtalen så mycket, som motsvarar odlingskostnaderna. Detta är emellertid ogörligt, då man vid graderingen icke kan veta, hur mycket av odlingsmarken, som ej kommer att gå i utbyte mot odlad jord och således skulle bliva föremål för sådan nedsättning.

Undersökning har emellertid gjorts beträffande andra möjligheter till frågans lösning, och hava följande tre vägar befunnits framkomliga.

Ett sätt är, att all odlingsmark graderas med bortseende från odlingskostnaderna och efter det värde, som marken beräknas få i odlad skick. Principen för odlingslikviden blir, att varje delägare tillgodoräknas kostnaderna för uppodling av honom tilldelad odlingsmark och föres till last kostnaderna för uppodling av den andel av odlingsmarken, som efter delningsgrunden tillkommer honom. När vid delningsarbetet en ägolott utlagts, undersökes, huru stor odlingsersättning, som efter ovan angiven grund kommer att utgå för denna ägolott, och huru stor del därav, som är beroende av utbyte av odlad jord mot odlingsmark. Den återstående odlingsersättningen låter man därefter utgå i jord genom att flytta skifteslinjerna så mycket, att överflyttade arealens värde motsvarar ersättningsbeloppet. Markvärdet erhålles med användande av priset på bästa inrösningsjord. Denna metod giver matematiskt riktiga resultat. Den vållar emellertid ett i väsentlig grad ökat delningsarbete särskilt vid ett flertal ägolotter samt skulle även i vissa fall bliva ganska svårförståelig och även medföra andra olägenheter.

Ett annat sätt är följande. Inom odlingsmarken låter man odlingskostnaderna inverka på graden, för varje ägofigur efter dess odlingskostnader. Sedan varje figur åsatts ett gradtal efter det värde den beräknas få i uppodlad skick, nedsättes samma värde och till följd därav även gradtalet så mycket, som motsvarar de samtidigt beräknade odlingskostnaderna, vilken nedsättning sker med användning av det för bästa inrösningsjord bestämda priset. För odlingsmarken införas på sådant sätt reducerade gradtal i ägobeskrivningen, varigenom uppskattningssinne håll kommer att angiva värdet i odlad skick med frändragning av odlingskostnaderna. Om inrösningsjorden bestode av uteslutande odlingsmark, så komme vid tilldelning efter nämnda grader någon

odlingslikvid tydligen icke att behövas. Bestode inrösningsjorden av såväl odlad jord som odlingsmark och verkställdes delningen även därvid efter de uti ägobeskrivningen införda graderna, bleve icke heller vid utbyte av odlad jord mot odlingsmark någon likvid erforderlig. Detta senare vore emellertid icke tillfredsställande, emedan den delägare, som i stället för odlad jord erhöle odlingsmark, visserligen finge ökad marktilldelning men icke någon ersättning i penningar för att kunna verkställa uppodling av den odlingsmark, som motsvarade den avstådda odlade jorden. Härtill kommer också, att förfaringsättet givetvis måste föra med sig olämpliga förskjutningar beträffande marktilldelningen. Berörda missförhållanden undanröjas på följande sätt. All inrösningsjord betraktas såsom odlingsmark, varvid den odlade jordens värde tänkes uppdelat i ett värde som odlingsmark och ett värde, som uppkommit genom den utförda odlingen. Vid marktilldelningen medtages av den odlade jorden endast dess värde som odlingsmark. Av återstående värde hos den odlade jorden skall tydligen varje delägare erhålla vad på honom belöper efter delningsgrunden. I den mån delägare ej erhåller vad som sålunda angivits, uppkommer likvid i penningar, vilken likvid således utgör ersättning för odlad jord, som gått i utbyte mot odlingsmark. Förenämnda uppdelning av den odlade jordens värde uppnås genom en nedsättning av dess uppskattningsinnehåll i förhållande till de beräknade odlingskostnaderna och med användning av det för bästa inrösningsjord bestämda priset. Odlingskostnaderna beräknas som medelodlingskostnaden för uppskattad hektar av den odlade jorden.

Även denna metod har vid verkställda undersökningar visat sig giva riktiga resultat och vara fullt användbar för alla fall. Mot densamma må emellertid framhållas, att marktilldelningen kan bli ganska olika vid även jämförelsevis små ändringar i de oreducerade gradtalen och i storleken av odlingskostnaderna. Därjämte kan metoden bli mindre lätt att förstå i avseende på såväl innebörden som sättet för dess tillämpning. Någon ökning i delningsarbetet uppstår även, vilken dock uppväges genom mindre arbete med ikviden.

Ett tredje sätt innebär, att odlingsmarken graderas på samma sätt som vid föregående metod, således med efter odlingskostnaderna reducerade grader. Om sedan vid tilldelningen vissa delägare komme att erhålla mindre odlad jord än på dem belöper, och sålunda av dem tilldelad odlingsmark måste uppodlas så mycket som motsvarar ifrågavarande minskning, skulle det följaktligen åligga dem, som fått ökning i odlad jord, att erlægga kostnaderna för odlingen. Då delningen i och för sig var rättvis, skulle i gengäld av dem, som fått odlingsersättning, mark avstås till värde, som motsvarar erhållen odlingsersättning. Denna metod, som är en kombination av de båda föregående metoderna, lider emellertid också av bådasyggheter.

Mot samtliga tre förfaringsätten erinras för öfrigt, att de vila på en princip, som icke fullt överensstämmer med de för skiftesförfarandet ledande grundsatzerna. Vål medföra de en rättvis fördelning av de värden, som man vid skiftestillfället räknat med, men marktilldelningen, som i viss mån göres beroende av odlingskostnaderna, kan till följd härav bli ojämn i förhållande till delningsgrunden, i vilket hänseende betänkliga skillnader kunna visa sig i framtiden, sedan odlingsmarken blivit uppodlad.

Det synes sålunda knappast möjligt att få fram någon enkel och praktisk metod, som inskränker odlingsersättningen att avse endast sådan odlingsmark, som går i bytte mot odlad jord. Vid sådant förhållande torde man icke hava

annan utväg än att låta även den odlingsersättning, som avser odlingsmark, vilken ej går i utbyte mot odlad jord, utgå i penningar. Då härav beroende likvider endast komma att avse ett utjämnande av skillnader i odlingskostnader, torde man med tillämpning av förut angivna regler för odlingsmarkens avskiljande och med lämplig skiftesläggning i allmänhet icke behöva riskera, att ersättningsbeloppen bliva alltför betungande. Därest vid tillämpningen för visst fall olägenheter skulle yppa sig, torde dessa kunna undanröjas genom efter förhållandena lämpade betalningsterminer.

Då sålunda all odlingsersättning bör utgå i penningar, blir grundregeln för odlingslikvid den, att varje delägare tillgodoräknas kostnaderna för uppodling av honom tilldelad odlingsmark och föres till last kostnaderna för uppodling av den andel av odlingsmarken, som efter delningsgrunden tillkommer honom. Om laga delning eller sämjedelning förut verkstälts och innehavet blir delningsgrund, skall följaktligen varje delägare föras till last kostnaderna för uppodling av den odlingsmark han enskilt innehaft samt, där även samfälld odlingsmark finnes, så stor andel av kostnaderna för dennas uppodling, som motsvarar honom tillkommande andel i samma odlingsmark. Såsom förut vid redogörelsen för Norrbottensmetoden framhållits, bör nämligen varje delägare, när innehavet blir delningsgrund, svara för odlingskostnaderna å den odlingsmark, som han före delningen enskilt innehaft.

De angivna reglerna för beräkning av odlingsersättning hava tillämpats på förut som exempel anförda hemmansklyvning å $\frac{1}{16}$ mantal litt. C Gumboda nr 1 i Nysätra socken och Västerbottens län, varvid odlingskostnaderna beträffande varje odlingsmarksfigur hava uppskattats vid besiktning å marken.

Om man bortser från tvenne från fastigheten avsöndrade lägenheter, vilka vid skiftet återbekommit sina forna innehav, utgör all skifteslagets inrösningsjord i uppskattning 18,4610 hektar

Härav belöper på $\frac{3}{64}$ mtl litt. Ca 13,8445 »

» $\frac{1}{64}$ » » Cb 4,6165 »

Å Ca:s föregående innehav voro redan odlade 6,1829 uppsk. hektar

För Ca återstår alltså skyldighet att odla 7,6616 » »

Å Cb:s föregående innehav voro redan odlade 2,6061 » »

För Cb återstår alltså skyldighet att odla 2,0104 » »

Totala odlingskostnaderna för litt. Ca och Cb tilldelad odlingsmark utgöra 8,487.15 kr.

Därav belöper alltså på Ca

$$\frac{7,6616 \times 8,487,15}{9,6720} = 6,723.03$$

På Cb

$$\frac{2,0104 \times 8,487,15}{9,6720} = 1,764.12$$

S:ma 8,487.15

Ca skall sålunda föras till last 6,723.03 kr.

till godo föras kostnaderna för odling av erhållen odlingsmark 5,500.50 »

Ca skall alltså betala 1,222.53 kr.

Cb skall föras till last	1,764.12 kr.
till godo föras kostnaderna för odling av erhållen odlingsmark	2,986.65 »
Cb erhåller alltså	1,222.53 kr.

I förestående fall hade ersättningen blivit påfallande hög, enär bland odlingsmarken ingår mark med så lågt gradvärde som 4 med till följd härav en odlingskostnad av 1,800 kronor för uppskattad hektar, vilken mark tydligen icke bort upptagas som odlingsmark.

Fråga om ersättning av detta slag kan uppkomma, då vid skifte innehavet icke blir delningsgrund. Å ägolott kan nämligen hava före skiftet verkställt odlingsarbete, som genom skiftet kommer även andra delägare än innehavaren till godo, och torde det i sådant fall vara rättvist att denne därför beredes ersättning. Sådan ersättning finnes föreskriven i 74 § av gällande skiftesstadga, och har stadgande härom bibehållits i senaste lagförslags 9 kap. 6 §. Här avses det fall, att odling verkställts på oskiftad mark. Ersättning synes emellertid böra ifrågakomma även där odlingen skett på sämjedelad mark och innehavet icke blir delningsgrund. Dylig ersättning bör jämväl utgå i fråga om kulturarbeten, genom vilka åstadkommits stadigvarande förbättring av odlade ägor. På enahanda sätt kan en delägare hava höjt även avrösningsjordens markvärde. Den allmänna regeln blir sålunda, att delägare bör beredas ersättning för vidtagna åtgärder, varigenom åstadkommits förhöjning i markvärde, som kommit annan till godo, och att denna ersättning bör erläggas av dem, som draga fördel av åtgärderna. I överensstämmelse med den ställning, som senast upprättade lagförslaget intager till sämjedelningar, synes sådan ersättning böra utgå, städse beträffande sämjedelning, som tillkommit före lagens ikraftträdande, men, ifråga om senare tillkommen sämjedelning, endast såvitt det visas, att odlingen eller förbättringen verkställts efter sämjedelningens tillkomst. Ersättningen bör utgå efter beräknad kostnad för de vidtagna åtgärderna, men får ej överstiga värdeförhöjningen.

Ersättning för höjning av markvärde, som kommer annan till godo.

Vid de verkställda undersökningarna har framkommit, att likvidresultaten i stor utsträckning blivit felaktiga, även till följd av det sätt, varpå frågan om hävd behandlats. Felen hava berott på att man icke gjort klart för sig varken vad hävd egentligen innebär eller att densamma är av två slag, den stadigvarande och den tillfälliga, vilka båda begrepp sammanblandats. Den stadigvarande hävden uppkommer genom förändring i markens ursprungliga beskaffenhet, antingen genom långvarig brukning eller verkställda grundförbättringar. Den tillfälliga hävden hänför sig till vissa omständigheter, som tillfälligt antingen öka eller minska ägans värde. Tillfällig ökning i en ägas värde uppkommer exempelvis genom nyligen påförd gödsel och tillfällig värdesänkning genom vanhävd såsom ogräs, bristande dikning och dylikt.

Ersättning för hävd.

Då, såsom förut framhållits, vid skifte av jord graderingen avser att utjämna de stadigvarande värdeskillnaderna, under det att tillfälliga omständigheter, som inverka på värdet, utjämnas genom direkta ersättningar mellan delägarna, kommer således den stadigvarande hävden att inverka på graden, under det att den tillfälliga hävden ger upphov till likvid mellan delägarna.

I avseende på sådan likvid för tillfällig hävd må anföras följande.

Graden är ett uttryck för en ägas från jordbrukssynpunkt beräknade netto-

avkastning vid rationell skötsel. Då nettoavkastningen är skillnaden emellan bruttoavkastningen och omkostnaderna, kommer vid en förändring av de senare nettoavkastningen att bli så mycket större eller mindre än vad vid graderingen beräknats, som motsvarar minskningen eller ökningen i omkostnaderna.

Finnes exempelvis naturlig gödsel (egentligen växtkraft beroende på gödseln) kvar i en åker, som avträdes, blir tydligen tillträdares nettoavkastning just så mycket större som motsvarar värdet av den gödselmängd, som finnes kvar i åkern, eftersom han ju icke behöver påföra denna gödselmängd och hans omkostnader sålunda minskas med värdet av densamma. Han bör alltså gälda häremot svarande belopp till avträdaren, som nedlagt samma kostnader utan att ännu hava fått ersättning för desamma genom av gödseln betingad skörd.

Även andra jordbruksarbeten kunna tillfälligt öka en ägas nettoavkastning utöver den vid graderingen beräknade och sålunda förorsaka likvid, bland annat verkställd plöjning, dikesrensning, sådd m. m.

På samma sätt måste, därest vanhävd föreligger, exempelvis därigenom att en avträdd åker är ogräsfyll, den, som tilldelas samma åker, erhålla ersättning, enär hans omkostnader bli så mycket större och hans nettoavkastning lika mycket mindre än vad beräknats vid gradens åsättande, som motsvarar kostnaden för ogräsets fördrivande.

Bland andra förhållanden, som innebära vanhävd, må nämnas, att avloppsdiken fallit igen, att ängsmark och betesvallar blivit buskbeväxta, och att ängs- och skogsmark blivit ljungbevuxen. Däremot är, i anslutning till vad ovan sagts, icke att hänföra till vanhävd det förhållande, att på åker en eller flera grödor tagits efter sista gödslingen.

Likvidbeloppens storlek blir givetvis beroende på de kostnader, som nedlagts vid fråga om befintligt överskott i den tillfälliga hävden, eller som erfordras vid fråga om befintlig brist i densamma.

Vid beräkning av den gödselmängd, som tilläventyrs finnes kvar i en avträdd åker, måste man taga hänsyn till det år i det använda omloppsbruket, under vilket åkern tillträdes. Ju närmare slutet av perioden åkern befinner sig, desto mindre gödsel finnes givetvis kvar, men minskningen är icke direkt proportionell mot antalet grödor, som borttagits, utan torde det få anses konstaterat, att de första grödorna borttaga mera än de sista.

I fråga om nu rådande förhållanden i avseende på likvid för hävd må anföras följande.

Skiftesstadgans bestämmelser om gradering torde åsyfta, att den stadigvarande hävden skall inverka på gradtalet och icke bli föremål för likvid. För tillfällig hävd nämner skiftesstadgan likvid endast för det fall, att den är negativ, det vill säga då vanhävd föreligger. Att skiftesstadgan icke upptagit bestämmelser om likvid för positiv tillfällig hävd, således för det fall att jorden har tillfälligt högre värde än det genom graderingen uttryckta, kan möjligen bero därpå, att det sätt, varpå jordbruket bedrevs vid tiden för skiftesstadgans tillkomst, icke gav anledning till sådan likvid.

I avseende på tillämpningen hava mycket växlande metoder kommit till användning. I vissa delar av landet har man ansett, att åker kunde gå i byte endast i fullt gödlat skick, och därför genom likvid utjämnat bristen i full begödning. På andra ställen har man låtit jordens tillfälliga gödselförråd in-

verka på graden och därigenom undvikit penninglikvid. Man har även i vissa fall sökt beräkna värdet av påförd gödsel och på grund därav uppgjort likvid. Vanhävd har i vissa fall fått inverka på graden och i andra ersatts med penningar. I de trakter, där Västerbottensmetoden tillämpats vid odlingslikvider, har även en särskild metod för hävdelikvid kommit till användning. Den har följt samma regler, som gällt för odlingsersättningen, och således gått ut på att varje delägare skall erhålla ersättning för hävdevärdet i avträdda ägor, i den mån han ej erhåller ersättning genom hävdevärde i tillträdda ägor. Denna metod, som är principiellt riktig, har dock icke alltid tillämpats på ett riktigt sätt. Man har nämligen låtit den stadigvarande hävden delvis inverka på graden och delvis ingå i likvid. Några bestämda regler därvid kunna icke påvisas, olika förrättningsmän hava förfarit på olika sätt, och metoden synes även hava jämkats efter förhållandena i varje särskilt fall. Metoden, vid vilken odlings- och hävdeersättning vanligen sammanslås, har ofta medfört, att hävdeersättningar utgått till mycket höga belopp, beroende på att den stadigvarande hävden ingått i likvid.

Såsom exempel på hävdelikvid enligt Västerbottensmetoden må anföras den som exempel på odlingslikvid använda hemmansklyvningen å $7/16$ mantal Selet nr 1 i Lövångers socken och Västerbottens län.

Före klyvningen brukades hemmanet gemensamt av delägarna, och vid densamma tilldelades i odlad jord

litt. Aa	0.5168	uppsk. hektar	för mycket
» Ab	0.2056	»	»
» Ac	1.3097	»	litet
» Ad	0.6872	»	mycket.

I hävdeersättning fick

litt. Aa	utgiva	kr.	718.60
» Ab	»	»	51.70
» Ac	mottaga	»	596.50
» Ad	»	»	173.80.

Vid förrättningen, som verkställdes år 1923, var undertecknad Myrbeck närvarande och företog med hjälp av förrättningsmännen sådana värderingar och beräkningar, som erfordrades för att uppgöra likvid för tillfällig hävd enligt ovan angivna regler. Förhållandena gävo icke anledning till likvid för annat än värdet av i åkern för omloppsperioden nedlagda men icke tillgodogjorda kostnader. Den sålunda uppgjorda likviden för tillfällig hävd utföll så, att

litt. Aa	fick betala	kronor	193.00
» Ab	»	»	41.90
» Ac	mottaga	»	146.05
» Ad	»	»	88.85.

Förut har emellertid framhållits, att vid tillämpning av Västerbottensmetoden den stadigvarande hävden får delvis ingå i gradvärdet och delvis inverka på hävdevärdet och således till en del ingå i likviden, vilket även vid denna förrättning var förhållandet. I anledning härav verkställde undertecknad Myrbeck med tillhjälp av förrättningsmännen särskild gradering på sådant sätt, att den stadigvarande hävden endast fick inverka på gradvärdet. Genom denna gradering förändrades tilldelningen i inrösningsjord

för litt. Aa, som erhållit	3.0723	uppsk. hektar
» » Ab, » »	3.3867	»
» » Ac, » »	3.6053	»
» » Ad, » »	3.2239	»
Summa		13.2882 » ,

att i stället bliva

för litt. Aa	3.0074	uppsk.-hektar
» » Ab	3.0075	»
» » Ac	3.0073	»
» » Ad	3.0075	»
Summa		12.0297 »

Att summan uppskattningsinnehåll i senare fallet blivit lägre, då man kunnat vänta, att den i stället skulle blivit högre, beror på att graderingen i senare fallet grundats på vissa avkastningsberäkningar, som visat, att graderna borde avsevärt sänkas på den sämre jorden.

Med den nya graderingen och den därigenom ändrade tilldelningen utföll odlingsersättningen, beräknad enligt ovan föreslagna grunder och efter å marken beräknade kostnader för odlingsmarkens uppodling, så, att

litt. Aa skulle utgiva	kronor	610.60
» Ab » »	»	91.65
» Ac » erhålla	»	1,274.85
» Ad » utgiva	»	572.60.

Likviden för tillfällig hävd utföll så, att

litt. Aa skulle utgiva	kronor	195.98
» Ab » »	»	92.32
» Ac » erhålla	»	196.42
» Ad » »	»	91.88.

*Ersättning
för minskad
avkastning.*

I avseende på ersättning för minskad avkastning föreskriver skiftesstadgan i 100 §, att delägare, som i stället för odlad jord erhåller vanhävdad eller ouppodlad, skall erhålla den ersättning, vartill han »skäligen kan anses berättigad för minskad avkastning av dess nya ägolott, intill dess den hinner komma i det skick, att den kan påräknad avkastning ifrån sig giva». Detta stadgande utgår tydligen ifrån att vid graderingen vanhävdad jord åsatts värde som om vanhävden vore avlägsnad och odlingsmarken vore odlad. Delägare, som bekommer vanhävdad jord eller odlingsmark, måste alltså erhålla ersättning för minskad avkastning för att icke bliva lidande. Ersättning av detta slag har skiftesstadgan således fullt riktigt angivit som en given följd av ersättning för vanhävd och ersättning för uppodling av odlingsmark.

Vid tillämpning av skiftesstadgans bestämmelser synes man i de flesta fall hava låtit ersättningen för minskad avkastning ingå i de för odling och hävd beräknade beloppen. Ofta har detta uttryckligen utsagts, men lika ofta har ingenting nämnts om ersättning för minskad avkastning eller ock har bestämts, att sådan ersättning icke skulle utgå. I allmänhet synes väl liten uppmärksamhet hava ägnats denna ersättningsfråga, som dock ofta kan vara av ej ringa betydelse.

I skiftesstadgans 107 § föreskrives vidare, att ersättning skall beredas den

delägare, som »icke erhåller så mycken åker till utsäde, som a honom rätteligen belöpa bör». Där denna ersättning förekommit, vilket åtminstone på senare tider varit ganska sällsynt, har vanligen ett visst avrundat belopp bestämts eller ock tillträdet av nya ägolotterna uppskjutits i avseende på viss åker.

Enligt senast upprättade lagförslaget skall ersättning för minskad avkastning utgå i tre särskilda fall, nämligen då delägare mot odlad jord erhåller ouppodlad eller sämre odlad jord, då delägare mot odlad jord erhåller vanhävdad jord och då delägares ägovälde bliver sammansatt av ägor, som med hänsyn till föregående användning ej kunna omedelbart läggas i sedvanligt bruk.

Ovan har framhållits, att ersättning för minskad avkastning är en given följd av ersättning för uppodling av odlingsmark. Detta torde framstå klart, då man betänker, att odlingsmark graderas och således ingår i skifte med värde som om den vore odlad. Då den i befintligt skick icke har detta värde, utgår ersättning för att bringa den i det beräknade skicket. Åtgärderna härför, alltså odlingsarbetet, kräver emellertid tid, och därunder lämnar ägan icke den avkastning, som motsvarar det genom graden uttryckta värdet. Härav följer alltså, att ersättning för minskad avkastning bör beräknas för all i skiftet ingående odlingsmark, att tilldelas och erläggas efter samma regler, som ovan angivits för odlingsersättning. Resultatet av en sådan beräkning blir praktiskt taget, att ersättning kommer att utgå endast för den odlingsmark, som går i byte mot odlad jord, ty ersättningarna för den övriga odlingsmarken utjämna i huvudsak varandra. Den delägare, som erhåller mera odlingsmark än på honom belöper, får således ersättning och den, som på samma sätt erhåller mindre odlingsmark, betalar ersättning för minskad avkastning.

Vad nu sagts om ersättning för minskad avkastning på grund av erhållen odlingsmark gäller även om sådan ersättning på grund av tilldelad vanhävdad jord. Vanhävd kan nämligen i viss grad jämföras med bristande odling, då även vanhävd innebär, att åtgärder måste vidtagas för att bringa ägan i det skick, som motsvarar gradtalet. Ifrågavarande ersättning skall tydligen utgå efter samma regler, som gälla för själva vanhävdsersättningen.

Det tredje fallet, då ersättning för minskad avkastning bör utgå, torde avse det förhållandet, att en delägare erhåller en ägolott, som ej kan omedelbart användas för sådan produktion, som hans hushållning är inrättad för. I vad mån sådan ersättning bör utgå, måste givetvis bedömas i varje fall för sig. I regel torde olägenheter av nu ifrågavarande slag bliva en allmän följd av skiftet, utan att det kan påvisas, att någon viss delägare erhållit motsvarande fördel. Ersättningen torde därför, då den ifrågakommer, oftast böra gäldas efter delningsgrund.

I anslutning till vad sålunda anförts, må beträffande lagförslagets lydelse i denna del anmärkas, att det måste anses felaktigt att i detta sammanhang ställa odlad jord i motsats till å ena sidan ouppodlad och å andra sidan vanhävdad jord.

Vid behandling av frågan om ersättning för uppodling av odlingsmark har framhållits, att vissa skillnader kunna förefinnas i fråga om den avkastning, som olika odlingsmarker lämna i oodlat skick. Även med den begränsning av odlingsmarkens omfattning, som ovan föreslagits, kan av dessa

Särskild ersättningsfråga.

skillnader uppkommande orättvisa bliva av betydelse, särskilt då längre tid förflyter tills uppodlingen sker och skillnaderna äro avsevärda. I sådant fall synes fråga om ersättning böra göras till föremål för särskild prövning.

Ägogradering.

I det föregående har ofta framhållits sambandet mellan de ersättningsfrågor, som utredningen avsett, och ägograderingen. Det torde därför vara av vikt, att lagförslaget bestämmelser om gradering avfattas så, att därav klart framgår, vilket värde hos jorden, som man avser att låta gradtalet uttrycka. I förslaget 11 kap. 2 § tredje stycket finnes följande bestämmelse: »Vid gradtals åsättande må, där ej nedan annorlunda stadgas, hänsyn tagas allenast till ägornas naturliga beskaffenhet ur brukningssynpunkt». Då detta stadgande torde kunna tolkas på flera sätt och giva upphov till väsentligt olika grunder för gradering, synes föreskriften böra ändras därhän, att graderingen bör grunda sig på jordens förefintliga naturliga beskaffenhet utan avseende på tillfälliga omständigheter ävensom den behållna avkastning, som på grund därav och med ändamålsenlig skötsel vanligen kan erhållas.

Den verkställda utredningen har även ådagalagt det olämpliga i att, såsom senaste lagförslaget, föreskriva att endast separatgradering får användas. Visserligen upptager gällande skiftesstadga endast bestämmelser om separatgradering, men icke desto mindre har seriegradering alltid haft och även tillåtits hava en vidsträckt användning. För närvarande användes separatgradering i nämnvärd utsträckning endast i sådana län, som inrymma stora skogsvidder med inrösnings- och avrösningsjorden endast i obetydlig mån blandade om varandra. Att utvecklingen tagit denna riktning är tydligen icke någon tillfällighet, utan beror därpå, att det praktiska lantmäteriet använt sig av den metod, som i det särskilda fallet visat sig vara mest ändamålsenlig. Det torde vara svårt att finna motiv för en lagbestämmelse till ändring av nu tillämpad praxis, vilken icke visat sig vara förenad med några olägenheter. Däremot skulle en föreskrift om enbart användande av endera metoden i en mängd fall onödigt tynga och försvåra arbetet. Sålunda skulle separatgradering i södra och mellersta Sverige medföra försvårat graderingsarbete, enär man där vanligen icke kan gradera avrösningsjorden för sig och inrösningsjorden för sig utan måste gradera ägofigurer av olika ägoslag som de ligga blandade om varandra. Det måste därvid tydligen vara vanskligt att ständigt byta om jämförelsegrund. Därjämte uppkommer vid delningsarbetet och likvidberäkningarna m. m. ökat arbete ävensom anledning till felräkning på grund av de ständiga utbytena mellan inrösnings- och avrösningsjorden. På samma sätt skulle i trakter med stora skogsvidder och jämförelsevis små, för sig liggande inägor, där delning av inrösningsjord och avrösningsjord i huvudsak verkställas var för sig, olägenheter uppstå genom användande av seriegradering. Det synes sålunda, som om lagens bestämmelser borde så avfattas, att såväl seriegradering som separatgradering bliva tillåtna.

Likvid för annat värde än jordbruksvärde.

Under utredningsarbetet har iakttagits, att senaste lagförslaget i avseende på likvid för annat värde än jordbruksvärde upptager för visst fall en bestämmelse, som icke upptagits i föregående förslag. Sålunda stadgas i 14 kap. 11 § tredje stycket, att, om innehav enligt samsjedelning icke skall utgöra delningsgrund, men delägare får behålla äga med dylikt värde, han är pliktig att för vad av ägan överstiger den på hans ägolott belöpande andelen gälda ersättning till övriga delägare enligt den verkställda särskilda uppskatt-

ningen. Då härmed torde avses, att varje delägare skall anses äga del efter delningsgrunden i det särskilda värdet samt att ersättning skall utgå i den mån delägare icke erhåller den andel, som tillkommer honom, ifrågasättes, om icke bestämmelsen borde givas denna form. Emellertid kan även ifrågasättas, om bestämmelsen, som tillkommit på grund av ett inom lagrådet framställt yrkande, alltid kommer att giva rättvist resultat. Från en sämjelott kan nämligen dess ägare för närvarande avsöndra tomtmark och således ensam tillgodogöra sig mervärdet. Han har hittills ansett sig vara ensam ägare till sämjelotten och måhända förvärvat densamma för ett pris, som bestämts med hänsyn till mervärdet. Det synes då oegentligt, att han genom den nya lagen skulle fränkännas en del av detta mervärde. Även enligt lagförslaget skulle avstyckning kunna ske från sämjelott, som tillkommit före lagens ikraftträdande, och således även hädanefter ägaren av sämjelotten kunna genom försäljningar ensam tillgodogöra sig mervärdet. Det kan därför ifrågasättas, om lagen i dessa hänseenden bör innehålla föreskrifter att gälla för alla fall.

Vidare har under utredningen uppmärksamrats, att vid förrättningar, som röra rågångar eller andra ägo gränser, ersättningar mellan sakägarna enligt 14 kap. i vissa fall kunna anses skäligen. Det torde emellertid knappast vara möjligt att bestämma, när sådana ersättningar böra förekomma, utan torde frågan böra bedömas i varje särskilt fall för sig. *Likvid vid rågångsförrättningar.*

Vid skiftesförrättningar uppkomma ofta frågor rörande ersättning för eller fördelning och utbyte av befintliga hägnader. I många fall torde sådana frågor vara ganska enkla och icke behöva behandlas av förrättningsmännen utan överlämnas till avgörande av antingen delägarna själva eller någon av dem utsedd förtroendeman. I vissa fall kunna de emellertid vara av beskaffenhet att böra avgöras i samband med förrättningen. *Likvid rörande hägnader.*

Då möjligen även andra ersättningsfrågor än de två senast omnämnda kunna uppkomma vid skiftesförrättningar, kan det ifrågasättas, om icke lagen bör inrymma en möjlighet till sådana frågors upptagande till behandling av förrättningsmännen.

Stockholm den 25 november 1924.

O. Bagger-Jørgensen.

Ragnar Engdahl.

Axel von Otter.

Karl David Myrbeck.

P. M.

rörande den i 1918 års lagförslag intagna motiveringen till 14 kap. 6 §.

Yttrandet, att bestämmelsen i 100 § skiftesstadgan borde ändras sålunda, att odlings- och vanhävdsersättningarna borde beräknas i enlighet med det sätt, som användes vid skiftesförrättningar i Västerbottens och delvis Norrbottens län, vittnar om den oklarhet, som rått i hithörande frågor. Västerbottensmetoden avser nämligen att bereda ersättning för de värden, som genom odling och hävd tillförts jorden. I sådant fall borde emellertid graderingen vara ett uttryck endast för skillnaden mellan värdet i odlat skick å ena sidan och odlings- och hävdevärdena å den andra. Ty om en skiftesdelägare erhåller en äga, vars gradtal direkt uttrycker ägans förhandenvarande värde, är det orimligt att tänka sig, att han skall betala ersättning för ägans odling. Felet härvidlag framträder särskilt tydligt, om man, i enlighet med lagförslaget, använder penninggradering. Om sålunda en åker åsatts ett värde av 2,000 kronor, skulle därav framgå, att den giver ett netto pr år av 100 kronor (efter en räntefot av 5 %). Om nu en delägare får denna åker, men måste betala för odlingsvärdet däri, blir den behållna avkastningen därav icke längre 100 kronor utan denna summa minskad med räntan på vad som erlagts för odling. Visserligen har avsikten varit, att denna ersättning skulle utgå som compensation till den som erhåller odlingsmark (med värde åsatt med hänsyn till odlat skick), sålunda för odling av odlingsmark, som går i utbyte mot åkern. Det är emellertid fullkomligt felaktigt att vid beräkning av likvider utgå från dylika premisser. Det är ju icke sagt, att åkern går i utbyte mot odlingsmark, och ej heller är det säkert, att om så blir fallet de åsatta odlingsvärdena komma att bli lika med odlingskostnaderna.

Förfarandet vid Västerbottensmetoden att grunda odlingsersättningen på ett genomsnittligt kostnadsbelopp pr ytenhet för odlingsmarkens uppodling är visserligen mycket enkelt, men just det förhållandet att man sålunda för enkelt förfarandet är orsaken till att metoden mera sällan i verkligheten kommer att lämna det avsedda resultatet, nämligen att till delägare utgående ersättning motsvarar kostnaderna för uppodling av honom i utbyte mot avstädd odlad jord tilldelad odlingsmark. Det torde icke vara nog att en metod är enkel, man bör även fordra ett någorlunda rättvist resultat. Även med användning av Västerbottensmetoden torde emellertid en beräkning av kostnaderna för uppodling av de olika områdena inom odlingsmarken erfordras, nämligen dels för avgörande, huruvida marken skulle i odlat skick få högre värde än summan av värdet i odlat skick och odlingskostnaderna samt odlingsarbetet således bli lönande, dels för att kunna bestämma medelodlingskostnaden någorlunda rättvist.

Mot det anförda exemplet på hävdeersättning är ingenting att erinra. Att resultatet enligt Norrbottensmetoden blivit orättvist, beror emellertid endast på den oegentligheten vid tillämpningen av Norrbottensmetoden, att åker anses kunna gå i byte endast i fullt gödslat tillstånd.

Då det mot Norrbottensmetoden framställts den anmärkningen, att man riskerade komma till orimligt höga likvidbelopp genom framtvängande av en kontant förskottsersättning, motsvarande framtida odlingskostnad, må erinras, att metoden innebär ett utjämmande av allenast skillnader i odlingskostnader och på grund därav ingalunda behöver medföra betungande likvidbelopp.

Det anförda laga skiftet i Hakkas skifteslag i Gällivare socken utgör ett typiskt exempel, huru Norrbottensmetoden icke bör tillämpas.

Till belysande härav må anföras följande.

Hemmanet Nedre Hakkas litt. R har vid skiftet fått 4.086 hektar åker och 18.64 hektar odlingsmark till åker, varför, då blott föga åker gått i byte mot odlingsmark, åkerarealen avsetts att mera än femdubblas. Såsom odlingsmark synes sålunda upptagits långt mera mark än som kunde tänkas bli odlad under överskådlig tid.

Bland odlingskostnaderna har upptagits ersättning för första begödning av odlingsmarken med 1,732 kronor 37 öre, varav 1,389 kronor 30 öre för odlingsmark till åker och 343 kronor 7 öre för odlingsmark till äng, vilket såsom felaktigt icke bort ske.

Skiftesläggningen har utförts så, att litt. R mist 4.656174 uppsk. hektar äng eller ungefär 21 % av sitt ängsinnehav, varför, då medelodlingskostnaden för röjningslandet uppgår till 1,107 kronor 64 öre för uppsk. hektar, litt. R för mistad äng bort erhålla 5,157 kronor 20 öre. Hade ersättningen för begödning av viss odlingsmark till äng icke intagits i likviden, hade av odlingsersättningen för äng, 5,599 kronor 19 öre, återstått 5,256 kronor 12 öre, och sålunda kostnaden för den större svårigheten vid uppodlandet av det litt. R tilldelade röjningslandet blott uppgått till 98 kronor 92 öre. Det är sålunda fullkomligt oriktigt att såsom i utlåtandet påstå, att anledningen till det stora likvidbeloppet för äng är att söka däri, att allt röjningslandet upptagits i likvid.

Såsom odlingsmark har synbarligen upptagits mark med alltför höga odlingskostnader, uppgående ända till 1,600 kronor pr arealhektar och över 5,000 kronor pr uppsk. hektar. Medelodlingskostnaden pr uppsk. hektar av den litt. R tilldelade odlingsmarken till åker uppgår på grund härav till ej mindre än 3,334 kronor 88 öre eller ett belopp, som icke under några omständigheter kan förräntas genom avkastningen från samma mark.

Anledningen till den stora likvid litt. R tillerkänts är sålunda beroende på följande omständigheter.

Odlingsmark har upptagits till alltför stor omfattning.

Till odlingsmark har hänförts mark med alltför höga odlingskostnader.

I odlingsersättningen har inräknats en första begödning av odlingsmarken.

Skiftesläggningen har utförts så, att litt. R mist oproportionerligt mycket äng och i stället erhållit röjningsland.

Den utgående likviden	10,620.65 kr.
innehär ersättning för första begödning med	1,732.37 kr.
» » » mistad åker	288.94 »
» » » » äng	5,157.20 »
Summa	7,178.61 kr.
vadan återstoden eller	3,442.14 »

utgör ersättning för att litt. R erhållit odlingsmark med högre odlingskostnader än övriga delägare. Denna skillnad i medelodlingskostnad, som uppgår till ej mindre än 700 kronor för uppsk. hektar, är alldeles orimligt stor och hade därför bort utjämnas genom lämpligare skiftesläggning.

Vid skiftet bestämdes, att ersättning för minskad avkastning skulle utgå med 200 kronor pr uppskattad hektar. Då denna ersättning skulle gäldas med $\frac{1}{3}$ årligen under tre år, är den grundad på en årlig nettoavkastning av minst 100 kronor pr uppskattad hektar och således bestämd till ett tydligt alldeles för högt belopp.

På grund av vad ytterligare framhållits må erinras följande.

Såsom ovan visats medföra båda de anförda metoderna, därest ett någorlunda rättvist resultat skall kunna uppnås, en värdering av kostnaderna för uppodling av odlingsmarken, varför svårigheten att få till stånd en exakt värdering blir lika stor, vilken metod man än tillämpar.

Att det skulle föreligga större fara för oriktiga likvider ju mera mark, som intages i värderingen, är svårt att förstå. Tvärtom är det anledning antaga, att i sådant fall eventuella fel i värderingen skulle utjämna varandra.

Stockholm den 29 november 1924.

O. Bagger-Jørgensen.

Ragnar Engdahl.

Axel von Otter.

Karl David Myrbeck.

Bilaga C.

11 KAP.

Om vad såsom inrösnings- och avrösningsjord räknas och om ägors gradering m. m.

1 §.

Såsom inrösningsjord räknas duglig åker och äng ävensom därtill odlingsbar mark av beskaffenhet, läge och omfång, att dess odlande anses kunna ske med fördel och ifrågakomma inom överskådlig tid; all annan mark räknas såsom avrösningsjord.

2 §.

Innan lotternas läge bestämmes, skall verkställas gradering av skifteslagets ägor.

Härvid skola förrättningsmännen besiktiga och undersöka marken samt åsätta varje ägostycke visst gradtal, allt efter de särskilda ägostyckenas olika godhet. Gradtalen skola så bestämmas, att genom deras åsättande en bestämd och tillförlitlig grund vinnes, enligt vilken till godheten olika ägor kunna med varandra jämföras och genom en därefter lämpad tillökning i areal för sämre jord gå i utbyte. Vid gradtals åsättande må hänsyn icke tagas till tillfälliga omständigheter utan allenast till ägornas förhandenvarande naturliga beskaffenhet ur brukningssynpunkt och den behållna avkastning, som på grund härav med ändamålsenlig skötsel och, vad odlingsmarken angår, efter dess uppodling vanligen kan erhållas. Där graderingen verkställs särskilt för inrösnings- och särskilt för avrösningsjorden, bör, där så prövas erforderligt, bestämmas ett jämförelsetal, angivande inbördes förhållandet emellan uppskattad enhet av inrösnings- och avrösningsjorden. Tillika bör uppskattad enhet av jorden eller, där inrösnings- och avrösningsjorden graderats var för sig, sådan enhet av såväl inrösnings- som avrösningsjorden åsättas värde i penningar, beräknat enligt den vid gradtalets bestämmande tillämpade grund.

Hava skifteslagets ägor i sin helhet värde i något av de avseenden, varom i 3 § förmäles, må vid graderingen hänsyn tagas jämväl till sådant värde, och skall, där så skett, i protokollet meddelas upplysning härom.

Vattentäckt område skall graderas efter den nytta, som kan dragas av grunden och vattnet.

Med avseende å mark, som uteslutits från delningen eller förklarats ej skola ingå i skiftet eller avsatts för gemensamt ändamål, vare gradering ej erforderlig i vidare mån än som kräves för skiftets riktiga verkställande.

4 §.

Det åligger lantmätaren att vid verkställandet av de åtgärder, som omförmälas i 1—3 §§, underrätta delägarna om de beslut, som fattas, och deras innebörd.

8 §.

Närmare föreskrifter om vad såsom inrösnings- och avrösningsjord bör räknas, om ägors gradering och uppskattning samt om ägobeskrivning meddelas av lantmäteristyrelsen.

Bilaga D.

14 KAP.

Om ersättningar mellan skiftesdelägare.

6 §.

Har delägare vid laga skifte i inrösningsjorden tilldelats äga, som i fråga om odling och hävd icke befinner sig i det skick, att den omedelbart kan giva en mot dess gradvärde svarande behållen avkastning, vare han berättigad till ersättning för de kostnader, som måste nedläggas för ägans försättande i skick, som svarar mot dess gradvärde. En var delägare skall härvid påföras kostnaden för istandsättande av ägor till den omfattning, att dessa tillika med hans förutvarande innehav i fullständigt odlad jord fri från vanhävd motsvara hans andel enligt delningsgrunden i inrösningsjorden.

Frågar delägare äga i odlad jord, som han innehaft utöver vad enligt delningsgrunden i inrösningsjorden tillkommer honom, vare han berättigad till ersättning för ägans odlingsvärde, och skall en var delägare bidra till denna ersättning efter ty i första stycket sägs om ersättning för odling.

Har delägare vid laga skifte tilldelats äga, vari finnes tillfälligt hävdevärde, till vilket jämlikt bestämmelserna i 11 kap. 2 § hänsyn icke tagits vid graderingen, vare tillträdaren skyldig att härför lämna avträdaren ersättning.

I fall, som i första stycket avses, skall ersättning utgå jämväl för minskad avkastning under den tid, som åtgår, till dess jorden försatts i skick, som svarar mot dess gradvärde, och skall sådan ersättning gäldas efter samma grund, som där sägs. Enahanda ersättning må kunna utgå även i det fall, att ägovälde blir sammansatt av ägor, som med hänsyn till föregående användning ej kunna omedelbart läggas i sedvanligt bruk. Dylik ersättning skall, där ej omständigheterna annat föranleda, påföras delägarna efter delningsgrunden i inrösningsjorden.

Innehavare av äga i inrösningsjorden, vara verkställets odling, grundförbättring eller dylikt, som genom skiftet kommer annan till godo, vare berättigad till ersättning därför, i den mån han ej erhåller sådan till följd av ovan i denna paragraf meddelade bestämmelser. Ersättning, som här avses, skall av delägarna gäldas efter delningsgrunden i inrösningsjorden.

Närmare föreskrifter angående beräkning av ersättningar, som i denna paragraf avses, meddelas av lantmäteristyrelsen.

Utdrag ur Kungl. lantmäteristyrelsens protokoll för år 1925.

Fredagen den 30 januari 1925.

Närvarande: Generaldirektören *Grefberg*, byråcheferna *Hamrin* och *Grubbström* samt t. f. byråchefen *Bagger-Jørgensen*.

§ 15.

Företogs till slutlig behandling frågan om den lantmäteristyrelsen genom nådigt brev den 30 maj 1924 uppdragna utredningen rörande beräknande vid skiftesförrättningar av ersättningar mellan delägare för odling, hävd och minskad avkastning jämte därmed sammanhängande frågor, och beslöts underdånig framställning av det innehåll styrelsens expedition nr 165 denna dag utvisar.

I anledning härav anmälde byråchefen (Grubbström) avvikande mening och anförde:

»Lantmäteristyrelsens förslag upptager så gott som oförändrade de riktlinjer för likvidförfarandet vid laga skiften, som blivit resultatet av en under föregående år av utsedda sakkunniga verkställd utredning. I en till styrelsen avlämnad promemoria har jag närmare angivit skälen, varför den skedda undersökningen synts mig i vissa delar hava bort leda till andra förslag. De av mig anförda synpunkterna hava icke vunnit gehör, men då jag funnit mig böra vidhålla desamma, torde jag därvid få åberopa vad jag anfört i förenämnda promemoria, som var av följande innehåll:

»Den undersökning rörande beräknande vid skiftesförrättningar av ersättningar för odling och hävd med mera, som verkställdes av den därför tillsatta kommissionen, har lett till förslag, i vilka jag till väsentlig del instämmer. Framförallt syftar jag då på den allmänna förekommande likviden, nämligen den, som rör hävdeersättning. Till sådan likvid finnes anledning snart sagt vid varje skiftesförrättning landet runt. Behovet av en vidräkning mellan delägarna i detta avseende har dock hittills ofta förbisetts, och när ett likvidförfarande ägt rum, har metoden därför i många fall varit felaktig. Såsom synnerligen betänkligt måste betecknas det i vissa delar av landet använda system, därvid man, såsom kommissionen omnämner, »ansett att åker kunde gå i byte endast i fullt gödslat skick och därför genom likvid utjämnat bristen i full begödsling». Dess bättre har numera enighet uppnåtts om att hävdelikviden skall gå ut på att bestämma ersättning för skillnader i det befintliga hävdevärdet.

Emellertid anser jag mig böra avråda den utvidgning av hävdebegreppet,

som ligger i att benämningen »stadigvarande hävd» givits åt en genom grundförbättringar åstadkommen omvandling av markens beskaffenhet. En sådan varaktig förändring av åkerbruksjorden t. ex. genom lerslagning, mörpling eller sandkörning o. s. v. utgör, såsom kommissionen framhåller, en av de faktorer, som skola beaktas vid ägograderingen. Genom att undvika benämningen hävd å dylika grundförbättringar vinnes större klarhet och minskas den eljest nära till hands liggande anledningen till förväxling och misstag vid gradering och likvider.

Efter detta uttalande om det av de föreliggande viktigare förslagen, som jag i huvudsak biträder, övergår jag till frågan om odlingslikvider. För sådan likvid finnes vid flertalet jorddelningsförrättningar icke förutsättning. I vidsträckta delar av landet hava jordägarna icke tillgång på odlingsvärd men ouppodlad jord eller måste reservera sina sparsamt förekommande odlingsmarker för kreatursbete eller för skogsbörd. Det är företrädesvis i de tre nordligaste länen, som vårt land ännu har kvar större outnyttjade odlingsvärda marker. Här är emellertid frågan om rätta sättet för odlingslikvider av djupt ingripande betydelse.

Om det endast gällt att finna den lämpliga formen för odlingslikvid i de fall, då skiftesdelägare i stället för frånträd åker får ersättning i ouppodlad men odlingsbar mark, skulle jag icke hava gjort erinran mot ett likvidförfarande enligt de grunder kommissionen förordat. Men kommissionens förslag stannar icke härvid, utan uppställer ett system, varvid odlingskostnaderna för *all* i skiftet intagen odlingsmark beräknas och efter enhetliga grunder göras till föremål för penninglikvid delägarna emellan, även om odlingsmark är urskild i långt större omfattning än nyss är nämnt. Helt har kommissionen dock icke kunnat bortse från faran för alltför höga likvider, men håller före, att med tillämpning av vissa regler för odlingsmarkens avskiljande — upp-tagande endast av den odlingsmark, som kan bliva tagen i bruk inom över-skadlig tid och vars odling är ekonomiskt fördelaktig — samt med en lämplig skiftesläggning, man i allmänhet icke torde behöva riskera att ersättningsbeloppen bliva alltför betungande. Härtill har kommissionen fogat det uttalande att, därest vid tillämpningen för visst fall olägenheter skulle yppa sig, dessa torde kunna undanröjas genom efter förhållandena lämpade betalnings-terminer.

Beträffande det nu nämnda systemet må först betonas, att det innebär *en avvikelse från gällande lag*. Skiftesstadgan påbjuder nämligen odlingsersättning endast i fråga om den odlingsmark, som går i utbyte *emot odlad jord*.

Då jag anser det föreslagna nya systemet vara i hög grad äventyrligt för jordägarna i de bygder, där vidsträckta odlingsmarkstillgångar ännu äro outnyttjade, nödgas jag något utförligare ingå på frågan och utveckla min uppfattning om hur denna fråga bör lösas.

Till en början torde det tillåtas mig att, så att säga i förbigående, kritiskt granska de benämningar å olika likvidmetoder, som förekomma i kommissionens redogörelse. Dessa benämningar, *västerbottensmetoden* och *norrbottnensmetoden*, äro oegentliga. Vad som avses med den förra är i huvudsak samma metod som tillämpats överallt i riket före tillkomsten av 1835 års prejudikat (gäddviksprejudikatet) och även därefter utom i vissa undantagsfall. Med norrbottensmetoden åsyftas tillämpningen av gäddviksprejudikatet och lantmäteri-styrelsens därpå grundade ena formuläralternativ i ett cirkulär av år 1868. Denna metod, som har sitt mest framträdande särdrag i att i odlingslikvid medtagas kostnaderna icke blott för odlingsmarkens brytning utan även för

dess försättande i fullgödslat skick, har veterligt försökts i flera län, dock med åtskilliga variationer, men har frångåtts utom av en del av lantmätnarna i Norrbottens län. Det i allmänhet och även av många norrbottenslantmätare tillämpade förstnämnda systemet finnes det icke tillräckligt skäl att benämna vare sig efter Västerbottens eller efter något annat län. Det enhetliga för detta system är, att odlingsersättning författningsenligt utgår endast för minskning i odlad jord. Eljest äro förfaringssätten, såsom även framgår av kommissionens undersökningar, i detaljer så växlande, att man nära nog kan säga, att varje lantmätare haft sin egen metod.

Om benämningen västerbottensmetod skulle vara motiverad, vore det möjligen på hävdelikvidens område, enär det i kommittéförslagen upptagna och nu även av kommissionen förordade sättet för hävdelikvid ansluter sig till vad som måhända varit mera brukligt i Västerbottens än inom andra län.

Det likvidsystem, som nu föreslås, är enligt motiveringen byggt på den s. k. norrbottensmetodens (Gäddvik) grunder, varvid man emellertid velat avlägsna de oegentligheter, som hittills varit förenade med tillämpningen av denna metod.

Den huvudsakligaste av dessa oegentligheter är att i odlingskostnaderna inräknats även *gödslingskostnad*. Genom att rätta denna länge påtalade oegentlighet tages ett högst betydelsefullt steg i rätt riktning: ej mindre än omkring hälften av ersättningarna enligt den s. k. norrbottensmetoden bortfaller i medeltal, ofta än mera. Vissa andra förhållanden, som bidragit till otillfredsställande resultat vid likvider enligt samma metod, skulle även på sätt förut antytts kunna rättas, varigenom likviderna anses icke behöva bli alltför betungande. Jag medgiver gärna, att detta i allmänhet icke blir fallet, men undantagen måste bli talrikt förekommande. Håri ligger en fara, som icke bör underskattas. Det torde nämligen få anses framförallt vara av vikt, att man icke antager ett likvidsystem, som kan leda till oskäligt höga ersättningar.

Systemet att i likvid intaga all vid ett skifte urskild odlingsmark stöder kommissionen principiellt därpå, att sådan mark icke motsvarar åsatt gradtal med mindre tillträdaren även tillerkännes det penningbelopp, som odlingen beräknas kosta. Kommissionen håller före, att skillnaderna i odlingskostnader leda till motsvarande skillnad i respektive fastigheters förhandenvarande värden. Denna princip, som enligt kommissionens förslag anses lösa hela problemet, kan vid hastigt betraktande förefalla riktig, men den bottnar i ett ensidigt hänsynstagande till *markens* bruksmöjligheter under åsidosättande av frågan om betingelserna för jordägarna att kunna taga marken i bruk (jfr överdirektörsämbetets vid lantmäteriet utlåtande i gäddviksfallet, svensk lantmäteritidskrift år 1924 häftet 2, sid. 40, 41). Metoden håller icke streck annat än i fråga om den odlingsmark, som går i utbyte mot avträdd åker och således omedelbart skall tagas i bruk. Då det åter gäller framtida odlingsmöjligheter, har den större eller mindre odlingskostnaden relativt ringa betydelse vid tiden för skiftet. Om en ersättning uträknas med utgående från de kostnader uppodlingen framdeles kommer att betinga, fordras nödvändigtvis en reduktion (rabattering), om ersättningen skall utbetalas omedelbart eller låt vara inom en kort följd av år. Denna reduktion måste göras ganska kraftig, så snart det gäller odlingsmöjligheter, som icke äro aktuella under de närmaste åren efter skiftet. Skulle odlingen ej behöva ske förrän efter 25 år — en i dylikt fall ofta hellre låg än hög siffra — vore en kontant ersättning av endast

c:a 30 % av den uträknade odlingskostnaden tillräcklig sasom likvid, (jfr tabell 1 vid K. förordn. den 28 okt. 1910 om inkomst- och förmögenhetsskatt). Utan fara för misstag kan man påstå, att odlingsersättningen enligt kommissionens förslag ofta bleve *mer än dubbelt högre än som vore skäligt*.

Lättast inser man principens ohållbarhet, om man söker göra reda för sig. varifrån den likvidgivande parten skall taga de för likviden erforderliga medlen. Han kan icke påräkna någon omedelbar inkomst från odlingsmarken. ty så länge denna icke kan tagas i bruk, ger den som sådan ingen avkastning. Ofta torde nog ingen annan utväg för skuldens betalande finnas än att söka anlita lånevägen, men även detta kan möta svårigheter, då knappast någon kreditgivare torde vara benägen att i relativt billiga framtida odlingskostnader se ett hypotiseringsmässigt mervärde. Att variationerna i odlingskostnader skulle direkt återspeglas i fastighetsvärdena har näppeligen någon grund i verkligheten. En sådan uppfattning torde få anses vara företrädesvis teoretisk.

Utgår man vidare från den likvidfordrande partens behov av odlingsersättning, är den förenämnda principen lika irrationell. Nämnda behov framträder i regel endast så småningom och ofta först efter en längre tid. Det är många anledningar som göra, att ett jordbruk sällan kan så snabbt utvidgas. Det kan vara tillräckligt stort som det är för innehavaren, som måhända icke har arbetskrafter och ej heller tillräckliga ekonomibyggnader för en utökning av den odlade jorden. Dåliga avsättningsförhållanden, tryckta konjunkturer o. s. v. kunna hindra en hastigare utveckling av jordbruksdriften.

För en mycket stor grupp av fastigheter, nämligen trävarubolagens hemman, ecklesiastika boställen och andra dylika fastigheter, som äro i personlig besittning, sker odlingsmarkens tillgodogörande synnerligen långsamt och kommer i många fall aldrig till stånd. Sådana fastigheter ligga emellertid i regel blandade med bondejorden, och man skulle därför vara nödsakad att tillämpa samma likvidprincip även för dem. Här skulle dock odlingsersättningar utan reduktion leda till särskilt olämpliga likvidresultat.

Många andra erinringar kunna göras. Jag skall endast antyda, att några sammanhånga med vanskligheten att avgöra vad som är odlingsvärt, med de förändringar i odlingsmöjligheterna, som uppstå genom tillkomsten av nya kommunikationsleder, samt med de på frågan inverkan de men oberäkneliga faktorer, som ligga i att odlingsunderstöd (premielån), dikningsbidrag samt billiga nyodlingslån i ökad utsträckning beredas jordägarna.

Kommissionen förordar, att man för nedbringande av likviderna bör inskränka urskiljandet av odlingsmark samt såsom sådan icke upptaga svaruppodlad jord. Detta är ett farligt råd, som kan leda till att fastigheterna få ojämna utvecklingsmöjligheter eller med andra ord, att delningen icke blir rättvis, och till att förutsättningarna för att åstadkomma god skiftesläggning bli alltför kringskurna. Varnande exempel finnas i mängd från äldre skiften. som misslyckats uteslutande på grund av att man försummat att i tillräcklig omfattning urskilja och fördela odlingsmark, ehuru tillgång funnits därå.

Här bör jag kanske även beröra vad som anförts om att likviden till den del densamma avser odlingsmark, som ej går i utbyte mot åker, endast innebära ett utjämning av skillnader i odlingskostnader, samt att medtagande av odlingsmark i likvid i vissa fall nedbringa likvidbeloppen. Detta är ju alldeles riktigt, och ingen bestrider, att det kan finnas fall, då värdena utjämna varandra och då likviden ej behöver springa upp till oskälig höjd. Men då odlingskostnaderna för ytenhet plåga vara betydligt varierande, kan redan en

mindre ändring av odlingsmarkens omfattning leda till avsevärd omkastning av likvidbeloppen, ej blott till en betungande kontantlikvid utan även till en på det hela alltför knapp ersättning för att ens förslå till odling av vad som motsvarar frånträdd åker.

Då det såsom i det förevarande ämnet gäller att komma till skälig ersättning för *varje konkret fall*, kan man ej heller åtnöja sig med en sannolikhetskalkyl, att resultaten *ofta* bli tillfredsställande.

För att belysa det nu av mig berörda spörsmålet tillåter jag mig anföra ett tänkt exempel, som valts så, att det icke torde kunna betecknas såsom något särdeles extremt fall.

Vid utbrytning av två lika stora ägolotter fördelas ett samfällt odlingsmarksöverskott utöver vad som går i utbyte mot odlad jord. Därvid erhåller den ena lotten 6 hektar i graden 1,2 och den andre 9 hektar i graden 1,8 med odlingskostnad i förra fallet av 300 kronor och i andra fallet 700 kronor för hektar. Odlingslikviden leder då, vad denna odlingsmark angår, enligt kommissionens förslag till en skuld för den förra ägolottens innehavare av 2,250 kronor. Lotternas åkerareal jämte övrig likviderad odlingsmark förutsättes vara tillräcklig för en mansålder. En skälig odlingsersättning hade då ej bort sättas kontant till mera än en obetydlig bråkdel av förenämnda belopp.

Det kan invändas, att man bör jämnare fördela svåruppodlad mark, än som här förutsatts, men mången gång och särskilt inom större skifteslag kan detta vara alldeles ogörligt utan att slå in på otillåtliga tegskiftesmetoder.

För att komma till riktigare resultat — fullt riktiga äro självfallet i de bedömningsfrågor det här gäller ouppnåeliga — måste man enligt min mening taga bestämt avstånd från kommissionens förut berörda princip om ett nödvändigt, rent siffermässigt samband mellan gradering och likvid. Gradsiffran får icke anses återgiva ett *befintligt värde*, utan den är endast ett jämförelsetal, som angiver olika ägors relativa *avkastningsmöjligheter* vid normal användning. Varje delägare skall vid skiftet tilldelas mark, som antingen redan ger eller ock kan bringas till samma avkastning, som den jord har, vilken han frånträder eller som eljest å honom enligt delningsgrund belöper. Likvidförfarandet avser enligt skiftesstadgan att bereda ersättning åt den, som icke utan arbete eller kostnad från sin nya ägolott får samma avkastning som han haft utav frånträdda ägor. Det är tydligen därför, som författningen begränsar odlingslikvid till de fall, då ouppodlad mark går i skifte *emot odlad jord*. Givet är dock, att full rättvisa icke skapas enbart genom de föreskrivna likviderna. Men genom bestämmelsen om fördelning i någorlunda jämn blandning av bättre och sämre mark har lagstiftaren velat sörja för att varje delägarers intressen även i övrigt skola bli behörigt tillgodosedda.

Om man, såsom jag föreslår, i huvudsak bibehåller den nämnda, nu gällande principen för gradering såväl som för odlingsersättning, undgår man faran för att odlingslikviderna kunna springa upp till oskäliga belopp. I någon mån torde dock gällande skiftesstadgas likvidsystem böra fullständigas. Det kan ofta finnas fall, då odlingsmarksöverskottet icke låter sig fullt rättvist fördelas genom skiftesläggningen, och för sådana fall torde möjlighet böra beredas till en på skälighetsprövning grundad ersättning till den, som erhåller för mycket svåruppodlad mark. Skifteslagstiftningskommittén hade ännu i det andra tryckta korrekturet av sitt lagförslag en formulering till en bestämmelse i sådan riktning, ehuru den senare kom att uteslutas. Den utredning, som kommissionen nu verkställt, har dock givit skäl för, att frågan icke bör förbigås och ej

heller, såsom man tidigare tänkt sig, lämpligen kan regleras dels genom skiftesläggningen och dels genom att låta odlingskostnaderna i någon mindre mån direkt inverka på gradsättningen.

Vid den föreslagna begränsningen av odlingslikviden uppställer sig frågan huru lämpligen bör förfaras vid beräkning av odlingskostnaderna i de fall, då inom en ägolott finnes mera odlingsmark än som motsvarar innehavarens frånträdde odlade jord. Enklaste utvägen är att med utgående från medelodlingskostnaden för all inom lotten befintlig odlingsmark uträkna kostnaden för uppodling av så stor kvotdel, som efter uppskattning motsvarar den frånträdde odlade jorden. Ett annat sätt, som torde vara att föredraga, är att låta förrättningsmännen bestämma vilket område å marken, som skall anses utgöra vederlag och vars odlingskostnad skall beräknas. Härigenom beredes tillfälle att taga hänsyn såväl till vad som för fastigheten är förmånligast som även till den likvidgivande partens intresse av att ersättningen genom lämpligt val av mark icke blir högre än nödvändigt. Vidare torde det ofta vara av fördel för jordägaren att erhålla förrättningsmännens biträde för uppgörande av odlingsplan, vilket enligt det senare alternativet även lämpligen bör ske.

Med utgående från nu av mig anförda synpunkter har jag uppsatt följande utkast till lagtext.

Utkast till ändrad lydelse av 14 kap. 6 § i 1924 års förslag till lag om delning av jord å landet.

1. Erhåller delägare i vederlag för odlad jord ouppodlad eller ofullständigt odlad, äge han bekomma ersättning motsvarande den kostnad, som erfordras för att försätta den erhållna jorden i samma odlade skick som den avträdde.

Är till följd därav, att vid skiftet urskilts odlingsmark utöver vad som går i utbyte mot odlad jord, vederlagets läge icke bestämt, hava förrättningsmännen att avgöra vilket mot den avträdde jorden efter uppskattning svarande område, som skall betraktas såsom vederlag och ingå i beräkning vid bestämmande av odlingskostnaderna.

Ersättningar, som i detta moment avses, gäldas av dem, som vid skiftet erhålla tillökning i odlad jord.

2. Ingår i skifte odlingsmark utöver den, som utgör vederlag för frånträdad odlad jord, och prövas någon delägare hava tilldelats väsentligt mera svåruppodlad mark än å honom belöper enligt delningsgrunden, äge han erhålla skälig ersättning utav den eller de delägare, som njutit motsvarande fördel genom att bliva tilldelade lättare odlingsbar mark. Vid bestämmande av denna ersättning skola förrättningsmännen taga behörig hänsyn till den tid, som kan beräknas åtgå, innan odlingsmarken behöver tagas i bruk, och till därav påkallad begränsning av ersättningsbeloppen.

3. Avträder delägare odlad jord, som han innehaft enligt sämjedelning eller ock efter erhållet lov eller utan någons bestridande uppodlat å oskiftad mark, och överskjuter denna odlade jord vad delägaren enligt delningsgrund äger vid skiftet erhålla uti inrösningsjord, vare delägaren berättigad att av dem, som vid skiftet fått tillökning i odlad jord, för överskottet åtnjuta odlingersättning efter vad förrättningsmännen pröva skäligt.

4. Delägare, som avträder odlad jord, för vilken han erhåller annan odlad jord eller odlingersättning, vare ock berättigad till ersättning av tillträdaren

för den frånträdde jordens hävd eller begödsling i den mån han ej erhåller vederlag i lika väl hävdad jord.

5. Erhåller delägare mot odlad jord sämre odlad eller hävdad eller ock ouppodlad jord, eller bliver hans ägovälde sammansatt av ägor, som med hänsyn till föregående användning ej kunna omedelbart läggas i sedvanligt bruk, skall ersättning tillerkännas honom jämväl för minskad avkastning under den tid, som åtgår, till dess jorden kan försättas i behörigt skick. Sådan ersättning gäldas av dem, som vid skiftet åtnjutit motsvarande fördel.

6. Närmare föreskrifter angående beräkning av ersättningar, som i denna paragraf avses, meddelas av Konungen.

Vad angår lantmäteristyrelsens förslag i övrigt är det endast i en fråga som jag ansett mig böra anmäla en avvikande mening, nämligen beträffande den föreslagna ändringen av 21 kap. 20 § i lagförslaget. Denna ändring måsta jag avstyrka, därvid hänvisande till vad som anförts å sid. 206—208 i skifteslagstiftningskommitténs år 1911 avgivna betänkande och till de talrika erfarenheterna om huru skiften fördröjts och fördyrats genom besvär över gradering, vilka — även då de varit befogade — sällan medfört några så betydande ändringar i ägotilldelningen, att detta kunnat anses uppväga de kostnader och olägenheter, som orsakats av den förlängda skiftesproceduren.»

Som ovan
Oscar Sohlberg.

I N N E H Å L L

	Sid.
Förslag till	
Lag om delning av jord å landet	3
Lag om vad iakttagas skall i avseende å införande av lagen om delning av jord å landet	73
Lag om ändring i vissa delar av lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbild- ning i stad	76
Lag om ändrad lydelse av 6 § i förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egendom	80
Lag om ändrad lydelse av 37 § 5 mom. i förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom	81
Lag om ändrad lydelse av 121 § utsökningslagen	81
Lag om ändrad lydelse av 6 § i lagen den 18 oktober 1907 angående ryttare, soldat- och båtsmanstorps befriande i vissa fall från ansvar för inteck- ningar i stamfastigheten	82
Lag om ändrad lydelse av 7 § i lagen den 30 september 1904 om sam- äganderätt	82
Lag om ändrad lydelse av 16 § i lagen den 5 juli 1907 om enskilda vägar på landet	83
Lag om säkerhet för utbekommande av vissa ersättningar i anledning av laga skifte eller annan jorddelningsförrättning	83
Lag om sammanläggning av fastigheter å landet	84
Lag om ändrad lydelse av 11 kap. 2 § jordabalken	90
Lag om insändande till hovrätt av ägodelningsrätts protokoll så ock av proto- koll i mål eller ärende, som handlagts av ägodelningsdomare eller annan ordförande i ägodelningsrätt eller av överlantmätare	91
Lag om ändrad lydelse av 2 § 11:o i lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt	91
Protokoll över justitiedepartementsärenden den 21 augusti 1924	93
Lagförslag, bilagor till statsrådsprotokollet » » » »	96
Promemoria, bilaga » » » » » »	189
Lagrådets utlåtande den 4 januari 1926	320
Protokoll över justitiedepartementsärenden den 22 januari 1926	457
Lantmäteristyrelsens utredning och förslag angående beräkning vid skiftesför- rättningar av ersättning mellan delägare för odling, hävd och minskad av- kastning m. m.	483
<i>Bihang till riksdagens protokoll 1926. 1 saml. 31 häft. (Nr 38).</i>	34

Förslaget till lag om delning av jord å landet.

	Kungl. Maj:ts förslag sid.	Lagrådets utlåtande sid.	Statsråds- protokollet den 22 jan. 1926 sid.
I Avd. <i>Om laga skifte.</i>			
1 Kap. Om vad med laga skifte och skifteslag förstås, så ock om rätt att söka och erhålla laga skifte	3	322	459
2 » Om förrättningsmän vid laga skifte	11	342	463
3 » Om laga skiftes kungörande och fortgång . .	14	346	464
4 » Om bestämmande av skifteslagets omfång samt om tillstånd till skifte	19	352	465
5 » Om inskränkning i rätten att nyttja skiftes- lagets ägor under laga skifte	22	355	466
6 » Om upprättande av ägokarta	23	358	466
7 » Om bestämmande av gränserna kring skiftes- lagets ägor	24	359	466
8 » Om ägoutbyte	26	362	467
9 » Om delningsgrund	28	363	467
10 » Om undantag av mark från skifte samt om bildande av servitut vid skifte	30	365	467
11 » Om vad såsom inrösnings- och avrösningsjord räknas och om ägors gradering	34	373	469
12 » Om hävdeförteckning	35	377	469
13 » Om skiftesläggning och utflyttning	36	377	469
14 » Om ersättningar mellan skiftesdelägare . . .	41	383	469
15 » Om tillträde av ägolotterna	46	—	470
16 » Om skiftes avslutande samt om utförande av föreskriven ändring i verkställt skifte . . .	46	393	470
17 » Om fördelning av skifteskostnader	48	395	470
18 » Om delägares och förrättningsmäns rätt att besluta i skiftesfrågor	49	395	471
II Avd. <i>Om avstyckning.</i> 19 Kap.	49	396	471
III » <i>Om andra lantmäteriförrättningar.</i> 20 Kap. .	56	412	473
IV » <i>Om domstolar och rättegång i jorddelnings- mål, så ock om fastställelse av jorddelnings- förrättning samt om rättelse i fastställt skifte.</i> 21 Kap.	59	414	473